

DIAGNOZA

SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ

GMINY GIETRZWAŁD

- SPIS TREŚCI -

WSTĘP	4
1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH	5
1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM	5
1.2. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU KRAJU	9
1.3. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	16
1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH	19
1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA	21
2 POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ	22
2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE	22
2.2. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE	23
2.3. WENĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	25
2.3.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA	25
2.3.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA	29
2.3.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA	30
2.3.4. TRANSPORT ZBIOROWY	31
2.3.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH	32
2.3.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM	33
2.3.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ	35
2.3.8. PLANY INWESTYCYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ CENTRALNEGO PORTU KOMUNIKACYJNEGO	36
2.4. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET	37
2.5. WNIOSKI	39
3 LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE	40
3.1. STAN LUDNOŚCI	40
3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA	40
3.1.2. STRUKTURA PŁCI	42
3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI	43
3.1.4. POZIOM WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI	44
3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE	44
3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI	44
3.2.2. MIGRACJE	45
3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI	46
3.3. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA	47
3.4. WNIOSKI	49
4 ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY	50
4.1. ROLNICTWO	50
4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE	51
4.2.1. LICZEBNOŚĆ	51
4.2.2. RODZAJ	54
4.2.3. WIELKOŚĆ	56
4.3. RYNEK PRACY	56
4.3.1. PRACUJĄCY	56
4.3.2. BEZROBOCIE	57
4.4. TERENY INWESTYCYJNE	58
4.5. WNIOSKI	59
5 ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA	60
5.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE	60
5.1.1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU	60
5.1.2. LITOSFERA I GLEBY	61
5.1.3. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	62
5.1.4. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN	65
5.1.5. ZASOBY LEŚNE I SZATA ROŚLINNA	65
5.1.6. ŚWIAT ZWIERZĘCY	66
5.2. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW	66
5.3. FORMY OCHRONY PRZYRODY	68
5.3.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY	68
5.3.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY	71
5.4. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY	72
5.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	75
5.5.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA	75
5.5.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA	76
5.5.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA	77
5.5.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA	78

5.5.5.	ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	78
5.5.6.	INFRASTRUKTURA GAZOWA	78
5.5.7.	GOSPODARKA ODPADAMI	79
5.6.	WNIOSKI	80
6	KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	81
6.1.	RYS HISTORYCZNY	81
6.2.	ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	83
6.2.1.	OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW	83
6.2.2.	OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW	85
6.2.3.	STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	86
6.2.4.	PARKI KULTUROWE	86
6.2.5.	ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	86
6.3.	INSTYTUCJE KULTURY	87
6.4.	LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE	88
6.5.	WNIOSKI	89
7	SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	90
7.1.	INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE	90
7.2.	ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA	91
7.2.1.	WALORY PRZYRODNICZE	91
7.2.2.	WALORY ANTROPOGENICZNE	92
7.2.3.	BAZA MATERIALNA TURYSTYKI	93
7.3.	WNIOSKI	94
8	PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	95
8.1.	PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE	95
8.1.1.	STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	95
8.1.2.	MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	98
8.1.3.	DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO	104
8.2.	STRUKTURA OSADNICZA	105
8.3.	REWITALIZACJA	105
8.4.	OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA	106
8.5.	OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU PONAREGIONALNYM	107
8.6.	OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	108
8.7.	WNIOSKI	109
9	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	110
9.1.	PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA	110
9.2.	PRZESTĘPCZOŚĆ	110
9.3.	ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO	111
9.3.1.	ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	111
9.3.2.	ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU	112
9.3.3.	ZAGROŻENIE ZALEWOWE	112
9.3.4.	ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE	114
9.3.5.	ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ	115
9.4.	WNIOSKI	116
10	POLITYKA SPOŁECZNA	117
10.1.	OCHRONA ZDROWIA	117
10.2.	POMOC SPOŁECZNA	118
10.3.	MIESZKALNICTWO	120
10.4.	WNIOSKI	122
11	EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY	123
11.1.	PLACÓWKI OŚWIATOWE	123
11.2.	LICZBA UCZNIÓW, WYNIKI EZGAMINÓW I WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI	123
11.3.	KAPITAŁ SPOŁECZNY	124
11.3.1.	ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA	124
11.3.2.	AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH	127
11.4.	WNIOSKI	127
12	FINANSE SAMORZĄDOWE	129
12.1.	DOCHODY GMINY	129
12.2.	WYDATKI GMINY	132
12.3.	ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA	133
12.4.	WNIOSKI	134
13	PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO	135
	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	141

WSTĘP

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy. Zawarte opisy i analizy pozwoliły na sformułowanie wniosków i ocen oraz zidentyfikowanie najważniejszych trendów rozwojowych gminy Gietrzwałd oraz potencjalnych kierunków rozwoju w przyszłości.

Diagnozę sporządzono w IV kwartale 2024 r., w związku z czym większość analizowanych wskaźników dotyczy roku 2023 (najnowsze, możliwe na ten czas dane do pozyskania za pełny rok sprawozdawczy¹), który nierzadko przedstawiany jest w zestawieniu z latami poprzedzającymi.

Zakres diagnozy oparto o wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny”, 2021) oraz wymagania ustawowe. Zidentyfikowano najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe. Określono główne szanse i bariery oraz potencjał gminy, nawiązujący do posiadanych zasobów i lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowana terytorialnego. W diagnozie zawarto zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Ponadto analizy dokonywane były z uwzględnieniem otoczenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, w tym zastosowano metodę porównawczą charakteryzowanych zjawisk.

Poza diagnozą sytuacji w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w tym środowiskowym, dokonano opisu uwarunkowań wynikających z założeń, polityk i dokumentów strategicznych poszczególnych szczebli terytorialnych. Szczegółowo omówiono także wyniki przeprowadzonego badania ankietowego.

Efektem końcowym diagnozy są wnioski, sformułowane w formie analizy SWOT, stanowiące jeden z początkowych rozdziałów zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy.

¹ Dotyczyło to większości baz danych, w tym w szczególności danych GUS, dane pochodzących z Raportu o stanie Gminy itd.

1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH

Stosownie do Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Art. 10e, ust. 2): *Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.*

Ponadto, cele i działania określone w strategiach rozwoju gmin powinny być skoordynowane z założeniami dokumentów programowo-strategicznych i planistycznych szczebla unijnego, krajowego, regionalnego, ponadlokalnego oraz lokalnego.

W niniejszym rozdziale dokonano syntezy założeń najważniejszych polityk i dokumentów strategicznych opracowanych na poszczególnych szczeblach terytorialnych.

1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM

KONTEKST AKTUALNEJ POLITYKI UNII EUROPEJSKIEJ

Unia Europejska liczy obecnie 27 państw² i stanowi jednolity rynek, o ogromnym potencjale. Unia, która na początku była wyłącznie wspólnotą gospodarczą, stopniowo zaczęła obejmować różne obszary polityki: od klimatu, ochrony środowiska i zdrowia, po stosunki zewnętrzne i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość i kwestie migracyjne. Obecnie Unia stanowi unię gospodarczą i polityczną, której Polska jest jej członkiem od 1 maja 2004 r.

Założenia rozwojowe Unii Europejskiej na przestrzeni lat stale ewoluują. Wpływ na politykę UE wywierają nie tylko zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze poszczególnych krajów Wspólnoty, ale także dynamiczna sytuacja geopolityczna świata i związane z nią liczne wyzwania, przed jakim staje „stary kontynent”.

Po wyborach do Parlamentu Europejskiego w maju 2019 roku, Rada Europejska określiła **program strategiczny dla UE na lata 2019-2024**, obejmujący cztery obszary priorytetowe³:

- **Ochrona obywateli i swobód** – zapewnienie skutecznej kontroli granic zewnętrznych Unii oraz dalszy rozwój kompleksowej polityki migracyjnej. Zwalczanie terroryzmu i przestępczości transgranicznej i internetowej, zwiększenie odporności UE na klęski żywiołowe i katastrofy spowodowane przez działalność człowieka.
- **Rozwijanie silnej i prężnej bazy gospodarczej** – budowanie odpornej gospodarki poprzez pogłębienie unii gospodarczej i walutowej, utworzenie unijnych rynków bankowych i kapitałowych, wzmocnienie międzynarodowej roli wspólnej waluty, inwestowanie w umiejętności i edukację, wspieranie europejskich przedsiębiorstw, uwzględnienie transformacji cyfrowej oraz opracowanie solidnej polityki przemysłowej.
- **Budowanie neutralnej klimatycznie, ekologicznej, sprawiedliwej i socjalnej Europy** – inwestowanie w ekologiczne inicjatywy, które poprawiają jakość powietrza i wody, promują zrównoważone rolnictwo oraz chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną. Stworzenie wydajnej gospodarki o obiegu zamkniętym (trwałość produktów, energooszczędność wielokrotność użytku, recykling) oraz dobrze funkcjonującego unijnego rynku energii, zapewniającego zrównoważoną, bezpieczną i przystępną cenowo energię. Szybsze przejście na

² Po opuszczeniu przez Wielką Brytanię struktur unijnych.

³ Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities_pl

odnawialne źródła energii i efektywność energetyczną, przy jednoczesnym ograniczeniu zależności UE od zewnętrznych źródeł energii. Wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych.

- **Promowanie europejskich interesów i wartości na scenie światowej** – budowa solidnej polityki zagranicznej w ramach ambitnej polityki sąsiedztwa z 16 najbliższymi sąsiadami na wschodzie i południu, a także kompleksowego partnerstwa z Afryką. Propagowanie pokoju, stabilności, demokracji i praw człowieka na świecie. Zapewnienie solidnej polityki handlowej zgodnie z multilateralizmem i światowym międzynarodowym porządkiem opartym na zasadach. Większa odpowiedzialność za bezpieczeństwo i obronę, przy ścisłej współpracy z NATO.

Konsekwentnie, opierając się na strategicznym programie Rady Europejskiej i wynikach dyskusji z grupami politycznymi Parlamentu Europejskiego, w 2019 roku przewodnicząca Komisji Europejskiej (KE) określiła **sześć priorytetów politycznych KE**, do których zaliczono⁴:

- **Europejski Zielony Ład** – przekształcenie UE w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, przy jednoczesnej ochronie środowiska, przeciwdziałaniu zmianie klimatu oraz zwiększaniu neutralności względem emisji dwutlenku węgla i zasobooszczędności do roku 2050.
- **Europa na miarę ery cyfrowej** – wspieranie transformacji cyfrowej poprzez inwestowanie w przedsiębiorstwa, badania naukowe i innowacje, reformę ochrony danych, wyposażenie obywateli w umiejętności niezbędne do obsługi technologii nowej generacji i opracowanie odpowiednich przepisów.
- **Gospodarka służąca ludziom** – wzmocnienie unijnej gospodarki, a jednocześnie zapewnienie miejsc pracy i zmniejszenie nierówności, wspieranie przedsiębiorstw, pogłębienie unii gospodarczej i walutowej oraz dokończenie budowy unii bankowej i unii rynków kapitałowych.
- **Silniejsza pozycja Europy na świecie** – wzmocnienie UE na arenie międzynarodowej poprzez poprawę jej pozycji jako lidera silnego, otwartego i sprawiedliwego handlu, multilateralizmu i ładu światowego opartego na zasadach. Zacieśnienie stosunków z krajami sąsiadującymi i partnerami, a także zwiększenie zdolności UE do zarządzania kryzysami w oparciu o jej zdolności cywilne i wojskowe.
- **Promowanie naszego europejskiego stylu życia** – poszanowanie praw podstawowych i praworządności jako ostoji równości, tolerancji i sprawiedliwości społecznej. Uwzględnienie zagrożeń dla bezpieczeństwa, ochrona konsumentów i wzmocnienie ich pozycji, a także opracowanie systemu legalnych i bezpiecznych kanałów migracji przy jednoczesnym skutecznym zarządzaniu zewnętrznymi granicami UE, modernizacji unijnego systemu azylowego oraz ścisłej współpracy z krajami partnerskimi.
- **Nowy impuls dla demokracji europejskiej** – wzmocnienie procesów demokratycznych w Europie poprzez zacieśnienie stosunków z Parlamentem Europejskim i parlamentami krajowymi, ochrona demokracji w UE przed ingerencją z zewnątrz, zapewnienie przejrzystości i integralności całego procesu legislacyjnego, a także szersze zaangażowanie Europejczyków w kształtowanie przyszłości UE.

Zaistniała w 2020 roku pandemia COVID-19 i związane z nią nowe zagrożenia i wyzwania spowodowały konieczność weryfikacji polityki wspólnotowej, w tym fiskalnej. Odpowiedzią Unii Europejskiej na pandemię stał się **Plan odbudowy dla Europy**. Został on oparty na największym długoterminowym budżecie w historii UE oraz na tzw. **Funduszu Odbudowy** (ang.: *Next Generation EU*) o wartości ponad 700 mld euro⁵. Ma na celu on złagodzenie gospodarczych i społecznych skutków pandemii koronawirusa oraz zapewnienie zrównoważonej gospodarki przygotowanej na wyzwania i możliwości związane z transformacją ekologiczną i cyfrową.

⁴ Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities_pl.

⁵ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

Najważniejsze elementy porozumienia w ramach Funduszu Odbudowy⁶:

- badania naukowe i innowacje z wykorzystaniem programu „Horyzont Europa”,
- sprawiedliwa transformacja klimatyczna i cyfrowa z wykorzystaniem Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i programu „Cyfrowa Europa”,
- gotowość, odbudowa i odporność na kryzysy, finansowane za pomocą Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, *rescEU* i nowego programu działań w dziedzinie zdrowia – UE dla zdrowia,
- modernizację realizowanych od dawna polityk, takich jak polityka spójności i wspólna polityka rolna, aby zmaksymalizować ich wkład w realizację priorytetów Unii,
- walkę ze zmianą klimatu – 30 proc. środków unijnych, czyli dotychczas największy odsetek na ten cel w europejskim budżecie,
- ochronę różnorodności biologicznej i równouprawnienie płci.

W konsekwencji przyjętego projektu budżetu UE na lata 2021-2027 i Funduszu Odbudowy (*Next Generation EU*), stanowiący Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*), dla Polski przypaść ma ok. 23,9 mld euro dotacji i ok. 11,5 mld euro pożyczek (w cenach bieżących)⁷. Korzystanie z w/w funduszy poszczególnych krajów członkowskich opiera się na tzw. Krajowych Planach Odbudowy, które są przełożeniem wsparcia finansowego na konkretne reformy, programy i inwestycje.

Wydarzenia zapoczątkowane w lutym 2022 r. (pełnoskalowa agresja militarna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę), z pewnością doprowadzą do kolejnej rewizji unijnej polityki fiskalnej. W wielu aspektach zmiany mogą być fundamentalne. Prawdopodobnie nowego wymiaru nabierze polityka energetyczna, polityka spójności i współpraca międzynarodowa.

KRAJOWY PLAN ODBUDOWY I ZWIĘKSZANIA ODPORNOŚCI⁸

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) został zaakceptowany w czerwcu 2022 roku przez Komisję Europejską i Radę UE, a następnie zmieniony pod koniec 2023 r. (rewizja). W okresie marzec – kwiecień 2024 przeprowadzone zostały konsultacje społeczne rewizji KPO, a następnie została ona przyjęta przez Radę Ministrów. Na początku lipca 2024 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej poinformowało, że Komisja Europejska zatwierdziła wniosek Polski w sprawie rewizji KPO.

KPO jest dokumentem programowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służące ich realizacji reformy strukturalne i inwestycje, w horyzoncie czasowym do 2026 r. Dokument stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*).

(KPO) koncentruje się na interwencjach, które przyczyniać się będą do pobudzenia gospodarki, inwestycji, wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia. Zaplanowano realizację reform i inwestycji w tych obszarach, które są najbardziej istotne z punktu widzenia konieczności odbudowy gospodarki, ale także w tych, które tworzą trwałe podwaliny pod budowę gospodarki odpornej na kolejne wstrząsy.

W ujęciu generalnym KPO skupia się na wsparciu sześciu komponentów:

- 1) **Odporność i konkurencyjność gospodarki.**
- 2) **Zielona energia i zmniejszenie energochłonności.**
- 3) **Transformacja cyfrowa.**
- 4) **Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia.**
- 5) **Zielona, inteligentna mobilność.**

⁶ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl#najwikszy-w-historii-pakiet-rodkw-na-rzecz-oywienia-gospodarki

⁷ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-poland_pl

⁸ Materiał źródłowy: <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/o-kpo>

6) Poprawa jakości instytucji i warunków realizacji Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności.

Wokół w/w komponentów koncentruje się wsparcie na rzecz przedsiębiorców, instytucji publicznych oraz innych podmiotów społeczno-gospodarczych. W każdym komponencie ujęto także działania na rzecz spójności terytorialnej – w zależności od zidentyfikowanych problemów – adresowane do obszarów wiejskich, miast, czy też obszarów szczególnie poszkodowanych w wyniku pandemii, gdzie występuje kumulacja problemów społeczno-gospodarczych.

Adresatami proponowanych działań w ramach KPO są: obywatele, przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne, instytucje publiczne oraz podmioty spoza systemu administracji publicznej (np. podmioty społeczne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe).

Krajowy Plan Odbudowy objęty jest **zasadą do no significant harm (DNSH) – niewyrządzenia znaczącej szkody środowisku**.

Zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*) większość środków należy przeznaczyć na działania w obszarze związanym z realizacją **celów klimatycznych** oraz na **transformację cyfrową**. Do KPO mogą być włączone reformy i inwestycje, które rozpoczęły się 1 lutego 2020 r., jednak ich realizacja musi się zakończyć w sierpniu 2026 r. (płatności mogą być dokonywane do końca 2026 r.).

POLITYKA SPÓJNOŚCI⁹

Polityka spójności w latach 2021-2027 ma zadanie wdrażanie dwóch celów traktatowych UE: **inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu** oraz **Europejską Współpracę Terytorialną** (Interreg). Wyodrębniono także pięć dodatkowych celów polityki spójności:

- 1) **Bardziej konkurencyjna i inteligenta Europa,**
- 2) **Zielona, nisko-emisyjna, zmierzająca w kierunku zero-emisyjności Europa,**
- 3) **Bardziej skomunikowana Europa,**
- 4) **Europa społeczna i włączająca społecznie,**
- 5) **Europa bliska obywatelom.**

Podstawowym dokumentem określającym współpracę UE z Polską, jest Umowa Partnerstwa (UP) – uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania funduszy unijnych.

Polityka spójności na lata 2021-27 obejmuje następujące fundusze:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego** – służy wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.
- **Fundusz Spójności** – służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).
- **Europejski Fundusz Społeczny+** – służy zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI).
- **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** – jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.

⁹ Materiał źródłowy: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach-europejskich-na-lata-2021-2027>.

- **Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury** - służy unijnej polityce morskiej i rybołówstwa. Celem funduszu jest szeroko rozumiane wsparcie społeczności nadmorskich, w tym m.in. wspieranie rybaków w przechodzeniu na zrównoważone rybołówstwo czy finansowanie projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz podnoszenia jakości życia społeczności nadmorskich w Europie.

Do realizacji założeń Umowy Partnerstwa służą **programy krajowe i regionalne**, określające obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania. Podobnie, jak w poprzednich latach (perspektywach: 2007-2013, 2014-2020), tak również w perspektywie 2021-2027 około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne.

1.2. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU KRAJU

Podstawowe (nadrzędne) uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w horyzoncie czasu dziesięcio-piętnastoletnim oraz podstawowe działania na okres czterech lat, określa średniookresowa strategia rozwoju kraju. Obecnie jest nią, uchwalona przez Radę Ministrów w 2017 roku, Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r.

Dokument powyższy realizowany jest przez inne strategie odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego (opisane w tabeli poniżej) oraz przez strategię rozwoju województwa (opisaną w rozdz. 1.3.).

Tab. 1 Główne założenia najważniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r. (SOR)</p>	<p>SOR jest obowiązującym, kluczowym dokumentem kraju w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Przedstawia model rozwoju kraju jako rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Przyjęty model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki.</p> <p>Celem głównym SOR jest: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności, w wymiarze społecznym, ekonomicznym środowiskowym i terytorialnym. Wyszczególniono także cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna); II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie); III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE); <p>oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.</p>

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)</p>	<p>KSRR 2030 określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalnej. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.</p> <p>KSSR 2030 r. kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich.</p> <p>W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście przełoży się na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju.</p> <p>Jednym z celów KSRR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji (OSI), które otrzymają szczególne wsparcie (będą to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).</p> <p>Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa.</p> <p>W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki.</p> <p>W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnym.</p>
<p>Polityka energetyczna Polski do 2040 r. (PEP 2040)</p>	<p>PEP 2040 wskazuje ramy transformacji energetycznej w Polsce. Zawiera strategiczne przesądzenia w zakresie doboru technologii służących budowie niskoemisyjnego systemu energetycznego. Stanowi wkład w realizację Porozumienia Paryskiego z uwzględnieniem konieczności przeprowadzenia transformacji w sposób sprawiedliwy i solidarny. PEP2040 stanowi krajową kontrybucję w realizację polityki klimatyczno-energetycznej UE. Polityka uwzględnia skalę wyzwań związanych z dostosowaniem krajowej gospodarki do uwarunkowań regulacyjnych UE związanych z celami klimatyczno-energetycznymi na 2030 r., Europejskim Zielonym Ładem, planem odbudowy gospodarczej po pandemii COVID i dążeniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej zgodnie z krajowymi możliwościami, jako wkładu w realizację Porozumienia Paryskiego. Niskoemisyjna transformacja energetyczna przewidziana w PEP2040 inicjować będzie szersze zmiany modernizacyjne całej gospodarki, gwarantując bezpieczeństwo energetyczne, dbając o sprawiedliwy podział kosztów i ochronę najbardziej wrażliwych grup społecznych.</p> <p>Zgodnie z PEP 2040 celem polityki energetycznej państwa jest: bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki, efektywności energetycznej i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko, przy optymalnym wykorzystaniu własnych zasobów energetycznych.</p> <p>Cele szczegółowe PEP 2040 to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych. 2) Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej. 3) Dywersyfikacja dostaw i rozbudowa infrastruktury sieciowej gazu ziemnego, ropy naftowej oraz paliw ciekłych. 4) Rozwój rynków energii. 5) Wdrożenie energetyki jądrowej. 6) Rozwój odnawialnych źródeł energii. 7) Rozwój ciepłownictwa i kogeneracji. 8) Poprawa efektywności energetycznej gospodarki.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Polityka ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030)</p>	<p>Rolą PEP 2030 jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. PEP2030 ma stanowić podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030. Celem głównym PEP 2030 jest: Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, który został przeniesiony wprost z obszaru „Środowisko” w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). PEP 2030 doprecyzowuje zapisy SOR i przedstawia praktyczne rozwiązania dla poszczególnych kierunków interwencji. PEP 2030 wyznacza następujące cele środowiskowe, które są wspierane przez cele horyzontalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; – Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska; – Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych; – Cel horyzontalny 1: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa; – Cel horyzontalny 2: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.
<p>Strategia Produktywności 2030 (SP 2030)</p>	<p>Głównym celem SP 2030 jest: wzrost produktywności w warunkach gospodarki niskoemisyjnej, o obiegu zamkniętym i opartej na danych. Strategia przewiduje działania w ramach siedmiu obszarów interwencji, wraz z przypisanymi do nich celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obszar I. Zasoby naturalne (ziemia i surowce): (a) Wzrost wydajności surowcowej gospodarki, (b) Wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce; – Obszar II. Praca i kapitał ludzki: (a) Szybki rozwój praktycznego kształcenia przez całe życie, (b) Przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby scyfryzowanej gospodarki; – Obszar III. Inwestycje (kapitał trwały i finansowy): (a) Trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych, (b) Automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw; – Obszar IV. Organizacja i instytucje: (a) Podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych, (b) Stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi; – Obszar V. Wiedza: Wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i nowych technologii w gospodarce; – Obszar VI. Dane: Szybki rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych; – Obszar VII. Umiędzynarodowienie: (a) Zwiększenie liczby eksporterów, w szczególności na rynki pozaeuropejskie, (b) Zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce.
<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL 2030)</p>	<p>Celem głównym SRKL 2030 jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Strategia wyznacza ponadto cztery cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; – Cel szczegółowy 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; – Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy; – Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.
<p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS 2030)</p>	<p>Głównym celem SRKS 2030 jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja niniejszego celu jest oparta na trzech celach szczegółowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; – Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; – Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 (SSiNP 2030)</p>	<p>Celem głównym SSiNP 2030 jest sprawne i nowoczesne państwo służące obywatelom, środowisku oraz gospodarce. Do jego osiągnięcia w perspektywie do 2030 r. przyczyniać się będzie 5 celów szczegółowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cel szczegółowy I: Lepsze prawo. - Cel szczegółowy II: Sprawne instytucje państwa. - Cel szczegółowy III: Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych i zmianę sposobu działania stosownie do możliwości, jakie stwarza technologia. - Cel szczegółowy IV: Efektywne planowanie i wykorzystanie środków finansowych. - Cel szczegółowy V: Zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.
<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWiR 2030)</p>	<p>Głównym celem niniejszej Strategii jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.</p> <p>W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cel szczegółowy I: Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybactwej; - Cel szczegółowy II: Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska; - Cel szczegółowy III: Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. <p>Obszarami wpływającymi na realizację celów strategii to: sprawne zarządzanie rozwojem, stabilne finansowanie rozwoju, trwała zdolność kreacji i uczenia się.</p>
<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SZRT2030)</p>	<p>Głównym celem Strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego oraz utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Realizacja wyżej opisanego celu jest związana z wdrażaniem 6 kierunków interwencji dla każdej z gałęzi transportu tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kierunek interwencji 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce. - Kierunek interwencji 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym. - Kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności. - Kierunek interwencji 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów. - Kierunek interwencji 5: ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. - Kierunek interwencji 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.
<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły</p>	<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły stanowi wypełnienie zobowiązań wynikających z ustaleń Ramowej Dyrektywy Wodnej w zakresie cyklicznej aktualizacji planów gospodarowania wodami, a także umożliwia dopełnienie zobowiązań raportowych do Komisji Europejskiej. Priorytetem Planu gospodarowania wodami jest stworzenie w ekosystemach wodnych i od wód zależnych warunków, określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, sprzyjających osiągnięciu celów środowiskowych wyznaczonych dla poszczególnych jednolitych części wód oraz dla obszarów chronionych. W dokumencie tym zawarto również wykaz inwestycji koniecznych do osiągnięcia założonych celów środowiskowych (dla wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych).</p> <p>W kontekście opracowania strategii rozwoju gminy Gietrzwałd istotne są następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do jcwp; - Realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych; - Realizacja wybranego wariantu udroźnienia cieku - działanie inwestycyjne; - Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii (wg celów środowiskowych: wymogów rzek włośienicznikowych, wylewy Q50);

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta; – Analiza możliwości przebudowy budowli piętrzących w zakresie zapewniającym ciągłość biologiczną i spełnienie celów środowiskowych; – Ocena wpływu budowli poprzecznych na ciągłość biologiczną i cele środowiskowe JCWP; – Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń; – Monitoring skuteczności istniejących urządzeń do migracji ryb; – Kontrola funkcjonowania urządzeń do migracji ryb.
<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoty</p>	<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoty stanowi wypełnienie zobowiązań wynikających z ustaleń Ramowej Dyrektywy Wodnej w zakresie cyklicznej aktualizacji planów gospodarowania wodami, a także umożliwia dopełnienie zobowiązań raportowych do Komisji Europejskiej. Dokument ten służy również koordynowaniu działań mających na celu osiągnięcie lub utrzymanie co najmniej dobrego stanu wód oraz ekosystemów od wód zależnych, poprawę stanu zasobów wodnych, poprawę możliwości korzystania z wód, zmniejszenie ilości wprowadzanych do wód lub do ziemi substancji mogących negatywnie oddziaływać na wody. W dokumencie tym zawarto również wykaz inwestycji koniecznych do osiągnięcia założonych celów środowiskowych (dla wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych).</p> <p>W kontekście opracowania strategii rozwoju gminy Gietrzwałd wyodrębniono działania</p> <ul style="list-style-type: none"> – JCWP RW (jednolita część wód powierzchniowych rzecznych) OD Pregoty: <ul style="list-style-type: none"> - działania renaturyzacyjne; - dodatkowy przegląd pozwoleń wodnoprawnych; - przekazanie informacji do PGW WP o braku przepływu lub braku wody w korycie cieków przy przeprowadzeniu badań monitoringowych JCWP w ramach strategicznego programu PMŚ. – JCWP LW (jednolita część wód powierzchniowych jeziornych) OD Pregoty: <ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie zanieczyszczenia jezior związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa; - analizy techniczno-ekonomiczne gospodarowania ściekami w obszarze gminy poza aglomeracjami; - uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami; - aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP; - kontrola gospodarowania wodami oraz przeglądy pozwoleń wodnoprawnych.
<p>Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły</p>	<p>Aktualny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (2022), stanowi aktualizację PZRP dla OD Wisły przyjętego do realizacji w 2016 r. Dokument ten, zgodnie z ustaleniami art. 173 ust. 21 Ustawy Prawo Wodne zawiera:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wszelkie zmiany lub uaktualnienia dotyczące tych planów, wraz z podsumowaniem przeglądów wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego; – ocenę postępów w realizacji celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis i wyjaśnienie przyczyn niezrealizowania zaplanowanych działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis działań podjętych, a niezaplanowanych w tych planach; – możliwy wpływ zmian klimatu na występowanie powodzi. <p>Nadrzędnym i podstawowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego a także działalności gospodarczej. W ramach wdrażania założeń Planu wskazano następujące cele główne, którym przyporządkowano cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego; <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi, - Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP; – Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego;

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi, - Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP, - Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP; - Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym; <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych, - Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych, - Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi, - Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności, - Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe, - Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.
<p>Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoty</p>	<p>Aktualny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoty (2022), stanowi aktualizację PZRP dla OD Pregoty przyjętego do realizacji w 2016 r. Dokument ten, zgodnie z ustaleniami art. 173 ust. 21 Ustawy Prawo Wodne zawiera:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wszelkie zmiany lub uaktualnienia dotyczące tych planów, wraz z podsumowaniem przeglądów wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego; - ocenę postępów w realizacji celów zarządzania ryzykiem powodziowym; - opis i wyjaśnienie przyczyn niezrealizowania zaplanowanych działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym; - opis działań podjętych, a niezaplanowanych w tych planach; - możliwy wpływ zmian klimatu na występowanie powodzi. <p>Nadrzędnym i podstawowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego a także działalności gospodarczej. W ramach wdrażania założeń Planu wskazano następujące cele główne, którym przyporządkowano cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego; <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi, - Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP; - Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego; <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi, - Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP, - Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP; - Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym; <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych, - Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych, - Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi, - Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności, - Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe, - Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Plan przeciwdziałania skutkom suszy</p>	<p>Dokument ten sporządzony został na okres sześcioletni (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektywy i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodne.</p> <p>Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych; – propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych; – propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji; – działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy. <p>Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Gietrzwałd:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w stopniu „ekstremalnym” i „silnym” narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy atmosferycznej; – w różnicowanym stopniu narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy rolniczej; – w stopniu „umiarkowanym” oraz „silnym” narażona jest na wystąpienie suszy hydrologicznej; – w stopniu „słabym” oraz „umiarkowanym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej; – w różnicowanym stopniu narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy, wynika to przede wszystkim z ukształtowania terenu; <p>W zakresie przeciwdziałania skutkom suszy wskazano następujący katalog działań do realizacji na poziomie lokalnym (w tym gminnym):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych; – Zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych; – Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych; – Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji; – Podpiętrzenie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy; – Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych poprzez zwiększanie sztucznej retencji; – Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej; – Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych; – Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych; – Uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego wszystkich szczebli; – Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych oraz budowa lub przebudowa rurociągów wodociągowych magistralnych do przesyłania wody do obszarów zagrożonych suszą hydrologiczną dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi mieszkańców tych obszarów; – Czasowe ograniczenie zużycia wody z sieci wodociągowej; – Czasowe ograniczenie korzystania z wód; – Zmiana sposobu wykonywania oraz przesunięcie terminów realizacji prac utrzymaniowych na ciekach, z uwagi na wystąpienie suszy hydrologicznej, ujętych w planach utrzymania wód; – Edukacja i kreowanie świadomości rolników w zakresie zwiększania retencji na gruntach rolnych, zwiększania materii organicznej w glebie oraz upowszechniania upraw mniej wrażliwych na suszę. Propagowanie ubezpieczeń rolnych; – Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach strategicznych oraz na: <https://www.gov.pl/web/ia/strategie-krajowe>.

1.3. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami strategii rozwoju województwa, która stanowi punkt odniesienia oraz podstawowy dokument strategiczny określający długofalową wizję rozwoju województwa.

Dla województwa warmińsko-mazurskiego obowiązuje aktualnie dokument pn.: „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”, przyjęty Uchwałą Nr XIV/243/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 roku.

Tab. 2 Główne założenia obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA									
<p>Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego</p>	<p>Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030 stanowi odpowiedź na wyzwania rozwojowe województwa warmińsko-mazurskiego, które mają za zadanie podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Istotą omawianej Strategii jest wskazanie wyzwań, przed którymi aktualnie stoi województwo oraz celów rozwoju, które te problemy pozwolą rozwiązać.</p> <p>W ramach Strategii sformułowano cel główny: „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”, gdzie poprawa spójności powinna być osiągnięta w kontekstach inteligentnych specjalizacji, regionalnym i bałtyckim. W Strategii wyznaczono cele strategiczne z szeregiem celów operacyjnych. Układ celów strategicznych prezentuje się następująco:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kompetencje przyszłości (wyzwania rozwojowe, innowacyjność, oferta nowoczesnych usług sektora prywatnego i publicznego); – Inteligentna produktywność (działalność gospodarcza, podmiotem celu są firmy i instytucje otoczenia biznesu); – Kreatywna aktywność (wykorzystanie potencjału mieszkańców do wzmacniania innych zasobów regionu, w tym wzmacniania więzi społecznych); <p>W Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 wyznaczono następujące obszary problemowe na obszarze Województwa, tj. tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tygrys warmińsko-mazurski; – MOF Olsztyna; – MOF Elbląga; – MOF Ełku; – OF Wielkie Jeziora Mazurskie; – Niebieski Zachód; – Miasta CITTASLOW; – EGO; – Miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze; – Obszary marginalizacji. <p>Gmina Gietrzwałd zakwalifikowana została do obszaru strategicznej interwencji Tygrys warmińsko-mazurski. Stanowi on w większości analizowanych wskaźników ponad 60% danego zjawiska w całym województwie. Wyjątkiem jest udział w wykorzystaniu środków z UE (nieco poniżej 50%). Jest to również obszar dynamicznych zmian w zakresie przedsiębiorczości, wzrostu zamożności gmin. Podkreślenia wymaga nieznaczny spadek potencjału ludnościowego oraz zmniejszenie liczby spółek z udziałem zagranicznym.</p> <p>Dla gminy Gietrzwałd znaczenie mają przede wszystkim następujące cele strategiczne:</p> <p>CELE STRATEGICZNE A OSI TYGRYS WARMIŃSKO-MAZURSKI – PERSPEKTYWA 2030</p> <table border="1" data-bbox="483 1749 1382 2024"> <thead> <tr> <th data-bbox="483 1749 663 1812">CEL</th> <th data-bbox="663 1749 1026 1812">OCZEKIWANE EFEKTY INTERWENCJI</th> <th data-bbox="1026 1749 1382 1812">OCZEKIWANA ZMIANA PRZESTRZENNA</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="483 1812 663 1906">Kompetencje przyszłości</td> <td data-bbox="663 1812 1026 1906">– Wzmocnienie kompetencyjne organizacji oddziałujących na cały region.</td> <td data-bbox="1026 1812 1382 1906">– Zapobieganie wymywaniu mieszkańców z województwa.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="483 1906 663 2024">Inteligentna produktywność</td> <td data-bbox="663 1906 1026 2024">– Rozwój inteligentnych specjalizacji. – Przygotowania najlepszych terenów inwestycyjnych.</td> <td data-bbox="1026 1906 1382 2024">– Wzrost powiązań funkcjonalnych wewnątrz obszaru. – Rozszerzanie oddziaływania na obszary sąsiednie.</td> </tr> </tbody> </table>	CEL	OCZEKIWANE EFEKTY INTERWENCJI	OCZEKIWANA ZMIANA PRZESTRZENNA	Kompetencje przyszłości	– Wzmocnienie kompetencyjne organizacji oddziałujących na cały region.	– Zapobieganie wymywaniu mieszkańców z województwa.	Inteligentna produktywność	– Rozwój inteligentnych specjalizacji. – Przygotowania najlepszych terenów inwestycyjnych.	– Wzrost powiązań funkcjonalnych wewnątrz obszaru. – Rozszerzanie oddziaływania na obszary sąsiednie.
CEL	OCZEKIWANE EFEKTY INTERWENCJI	OCZEKIWANA ZMIANA PRZESTRZENNA								
Kompetencje przyszłości	– Wzmocnienie kompetencyjne organizacji oddziałujących na cały region.	– Zapobieganie wymywaniu mieszkańców z województwa.								
Inteligentna produktywność	– Rozwój inteligentnych specjalizacji. – Przygotowania najlepszych terenów inwestycyjnych.	– Wzrost powiązań funkcjonalnych wewnątrz obszaru. – Rozszerzanie oddziaływania na obszary sąsiednie.								

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA			
	Kreatywna aktywność	– Współpraca sieciowa na arenie krajowej i międzynarodowej.	--	
	Mocne fundamenty	– Realizacja inwestycji infrastrukturalnych, głównie we wschodniej części.	– Spójność terytorialna regionu.	
	<p>Jednocześnie gmina Gietrzałd zakwalifikowana została do obszaru strategicznej interwencji – Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Olsztyna. MOF Olsztyna stanowi najsilniejszy gospodarczo obszar strategicznej interwencji. Znajdują się tutaj najzamożniejsze gminy w województwie. Jest to atrakcyjne miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej, a jednocześnie występuje tutaj najwyższe nasycenie organizacjami społecznymi.</p> <p>Dla gminy Gietrzałd znaczenie mają przede wszystkim następujące cele strategiczne:</p> <p>CELE STRATEGICZNE A OSI MOF OLSZTYNA – PERSPEKTYWA 2030</p>			
		CEL	OCZEKIWANE EFEKTY INTERWENCJI	OCZEKIWANA ZMIANA PRZESTRZENNA
	Kompetencje przyszłości	<ul style="list-style-type: none"> – Silna pozycja we wdrażaniu przemysłu 4.0. – Bardzo dobrze rozwinięte funkcje ośrodka akademickiego. – Liczne projekty współpracy sieciowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Regionalne funkcje edukacyjne i wzmacniania zasobów pracy. – Zapobieganie emigracji mieszkańców z województwa poprzez konkurencyjną ofertę edukacyjną. 	
Inteligentna produktywność	<ul style="list-style-type: none"> – Silnie rozwinięte inteligentne specjalizacje (biznes, nauka i otoczenie biznesu). – Wysoka atrakcyjność zamieszkania w skali krajowej (praca, edukacja, możliwości wypoczynkowe). – Rozwinięta przedsiębiorczość kreatywnie wykorzystująca dziedzictwo gospodarcze wielokulturowej społeczności regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój powiązań funkcjonalnych w ramach MOF i z pozostałymi gminami powiatu olsztyńskiego. – Zapobieganie emigracji mieszkańców z województwa poprzez konkurencyjną ofertę pracy. 		
Kreatywna aktywność	<ul style="list-style-type: none"> – Projekty społeczne w ramach np. ZIT będące inspiracją dla całego regionu. – Współpraca sieciowa na arenie krajowej i międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zacieśnianie współpracy w ramach MOF. – Rozwój powiązań funkcjonalnych w ramach MOF i z pozostałymi gminami powiatu olsztyńskiego. 		
Mocne fundamenty	<ul style="list-style-type: none"> – Nowoczesna aglomeracyjna komunikacja publiczna. 	<ul style="list-style-type: none"> – Wzrost wewnętrznej spójności komunikacyjnej MOF. – Poprawa połączeń z portem lotniczym Olsztyn-Mazury. 		

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w dokumencie.

Poza Strategią Rozwoju Województwa, do istotnych dokumentów regionalnych, kierujących ogólne założenia rozwojowe województwa i gmin należą m.in.:

Tab. 3 Główne założenia pozostałych dokumentów szczebla regionalnego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego	<p>Aktualnie obowiązujący Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przyjęto uchwałą nr XXXIX/832/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 sierpnia 2018 r. Celem głównym obowiązującego Planu jest ład przestrzenny i zrównoważony rozwój jako podstawa kształtowania polityki przestrzennej województwa. Dla realizacji założonych celów polityki przestrzennej województwa służą przyjęte kierunki, zasady i działania zagospodarowania przestrzennego. Odnośnie do gminy Gietrzałd głównym kierunkiem polityki przestrzennej jest kształtowanie i wzmacnianie zrównoważonej struktury sieci osadniczej oraz rozwój ośrodków osadniczych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wzmacnianie gminnych ośrodków wiejskich poprzez rozwój ukierunkowany na ich wiodące funkcje i specyfikę, w tym Gietrzałd – rozwój turystyki sakralnej; – Wykorzystanie potencjału położenia przy drogach krajowych ośrodków gminnych.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<p>W odniesieniu do środowiska przyrodniczego i kulturowego, gmina Gietrzwałd ukierunkowana jest na:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozwoju turystyki religijnej (sakralnej), której celem wyjazdów są miejsca kultu religijnego oraz obiekty sakralne, miejsca związane ze śmiercią i działalnością świętych, pielgrzymki; – Zachowanie, zabezpieczanie, ochrona i utrzymanie zasobów dziedzictwa materialnego i niematerialnego, poprzez podwyższenie rangi ochrony prawnej obiektów i zespołów zabytkowych o wyjątkowych i unikatowych walorach, w tym podjęcie działań w celu rozpoczęcia procedury zakwalifikowania założenia urbanistycznego wsi Gietrzwałd wraz sanktuarium pielgrzymkowym. – Rozwój form i rodzajów turystyki oraz rozwijanie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i okołoturystycznej w oparciu o istniejące uwarunkowania i zasoby, w szczególności na obszarach charakteryzujących się atrakcyjnością turystyczną, poprzez ustalenie Regionalnego systemu tras rowerowych, w tym dla gminy Gietrzwałd na trasie Pieniężno (Korytarz północny) – Ornetka – Morąg – gm. Gietrzwałd (Korytarz południowy). <p>W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa określono również rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, w tym odnoszące się do gminy Gietrzwałd w zakresie*:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Infrastruktury drogowej: <ul style="list-style-type: none"> - Droga Nr 16 – Budowa obwodnicy Olsztyna [przedsięwzięcie zrealizowane]; - Podwyższenie standardu dróg krajowych: budowa drogi nr 16 w standardzie drogi ekspresowej; - Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej/ekologicznego transportu; – Infrastruktury kolejowej: <ul style="list-style-type: none"> - Prace na linii nr 353 na odcinku Jabłonowo Pom – Iława – Olsztyn – Korsze [przedsięwzięcie zrealizowane]; – Infrastruktury elektroenergetycznej: <ul style="list-style-type: none"> - Budowa odcinka linii 110 kV Olsztynek – Ostróda; - Przebudowa linii 110 kV Iława – Iława Wschód – Lubawa – Ostróda – Gietrzwałd; - Modernizacja linii 110 kV Olsztyn Mątki – Olsztynek; - Modernizacja linii 110 kV Olsztyn Mątki – Gietrzwałd; - Wsparcie działań z zakresu efektywności energetycznej zgodnie z podziałem interwencji pomiędzy programami krajowymi i regionalnymi; – Infrastruktury wodociągowej, sanitarnej i deszczowej: <ul style="list-style-type: none"> - Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej; – Infrastruktury ciepłowniczej: <ul style="list-style-type: none"> - Wsparcie selektywne przedsięwzięć dotyczących sieci ciepłowniczych i chłodniczych. <p>Ponadto gmina Gietrzwałd należy do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna. MOF OW Olsztyna obejmuje swym zasięgiem rdzeń, który stanowi miasto Olsztyn, a także strefy zewnętrzne tj. gminy bezpośrednio z nim sąsiadujące, w tym gmina Gietrzwałd. Pomiędzy jednostkami samorządów terytorialnych MOF podejmowane są różne formy współpracy i współdziałania, m.in. w zakresie komunikacji miejskiej czy gospodarki odpadami.</p> <p>*część z inwestycji została już zrealizowana.</p>

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030</p>	<p>Program wskazuje cele w zakresie ochrony środowiska województwa warmińsko-mazurskiego. Określono obszary (dziedziny) interwencji, dla których przyjęto zadania w ramach poniższych kierunków interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ochrona klimatu i jakości powietrza: Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu; – Zagrożenia hałasem: Poprawa klimatu akustycznego w województwie warmińsko-mazurskim; – Pola elektromagnetyczne: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi; – Gospodarowanie wodami: Osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) – rzecznych, jeziornych, przejściowych i jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), Ochrona przed niedoborami wody i powodzią poprzez zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wodnych i zmniejszenie ryzyka powodziowego; – Gospodarka wodno-ściekowa: Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej; – Zasoby geologiczne: Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi; – Gleby: Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu; – Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów: Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa warmińsko-mazurskiego; – Zasoby przyrodnicze: Ochrona różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej, Prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, Zwiększanie lesistości; Zagrożenia poważnymi awariami: Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz minimalizacja ich skutków.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach.

1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami założeń dokumentów szczebla powiatowego oraz w odniesieniu do dokumentów strategicznych utworzonych w ramach partnerstw jednostek samorządu terytorialnego.

Na poziomie powiatu olsztyńskiego kierunki strategicznego rozwoju określa Strategia Rozwoju Powiatu Olsztyńskiego do 2030 roku, przyjęta Uchwałą Nr III/47/2024 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 6 września 2024 r.

Gmina Gietrzwałd włączona została do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna obejmującego miasto Olsztyn wraz z gminami ościennymi, dla którego opracowano „Strategię Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna 2030+ - Nowe Wyzwania”.

Tab. 4 Główne założenia obowiązujących strategii

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Strategia Rozwoju Powiatu Olsztyńskiego do 2030 roku</p>	<p>Dokument ten jest podstawowym i najważniejszym dokumentem strategicznym, przedstawiającym długookresowe założenia związane z rozwojem powiatu olsztyńskiego. U podstaw powstania niniejszego programu stoi konieczność racjonalizacji i systematyzacji zakładanej polityki rozwojowej - określenie wizji, misji, celów oraz działań zmierzających do ich osiągnięcia. Zostały one wskazane na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu olsztyńskiego, a także identyfikacji jego potencjałów oraz problemów.</p> <p>Program rozwoju powiatu pn.: „Strategia Rozwoju Powiatu Olsztyńskiego do 2030 roku” przyczyni się do zdynamizowania procesów rozwojowych obszaru powiatu w perspektywie roku 2030, zarówno w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej. Ponadto strategia prowadzi do zrównoważonego rozwoju całego obszaru powiatu z uwzględnieniem priorytetów, które mają wpływać na pozytywny rozwój poszczególnych branż.</p> <p>Wizja rozwoju ramach Strategii Rozwoju Powiatu Olsztyńskiego do 2030 roku została podzielona na 3 części:</p>

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> – Powiat Olsztyński tworząc z Miastem Olsztyn wielkomięską metropolię, rozwija się dynamicznie i zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju; – Mieszkańcy powiatu mają dobry dostęp do miejsc pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i wypoczynku oraz zapewnione czyste środowisko i poczucie bezpieczeństwa; – Nowoczesna gospodarka, lokalny kapitał społeczny i wysoki poziom usług publicznych gwarantują stały rozwój demograficzny i gospodarczy Powiatu oraz wysoki w skali kraju poziom życia jego mieszkańców. <p>Na etapie określania celów strategicznych wyodrębniono 5 priorytetów i kierunków interwencji, wraz z głównymi celami rozwojowymi:</p> <p>I. INFRASTRUKTURA PUBLICZNA I USŁUGI PUBLICZNE: <i>Cel główny 1: Dostępny komunikacyjnie Powiat Olsztyński wyposażony w nowoczesną infrastrukturę publiczną;</i></p> <p>II. MIESZKANIEC, SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE: <i>Cel główny 2: Kształtowanie zrównoważonego rozwoju społecznego i integracji lokalnej;</i></p> <p>III. INNOWACYJNA GOSPODARKA: <i>Cel główny 3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka powiatu olsztyńskiego;</i></p> <p>IV. OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH: <i>Cel główny 4: Ochrona środowiska i krajobrazu w powiecie olsztyńskim;</i></p> <p>V. TURYSTYKA I OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO: <i>Cel główny 5: Rozwój turystyki Powiatu Olsztyńskiego z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego Warmii.</i></p> <p>W Strategii zostały określone cele strategiczne odnoszące się do gminy Gietrzwałd, w tym:</p> <p><i>Cel szczegółowy 1.2. Rozbudowa dróg powiatowych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Modernizacja DP1425N na całej długości, od S51 w Olsztynku do DK16 w msc. Biesal; – Modernizacja DP1370N na odcinku od DK16 w msc. Gietrzwałd do połączenia ze zrealizowanym już odcinkiem w msc. Tomaszkowo; <p><i>Cel szczegółowy 4.3 Zachowanie spójności i tadu przestrzennego powiatu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Zachowanie historycznych układów urbanistycznych stanowiących element krajobrazu kulturowego powiatu, m.in. w gminie Gietrzwałd; <p><i>Cel główny 5. Rozwój turystyki Powiatu Olsztyńskiego z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego Warmii:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Wytyczenie szlaku pieszo-pielgrzymkowego, który w założeniu połączy 3 powiaty warmińskie, a także Sanktuarium w Gietrzwałdzie, posiadające potencjał do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. <p>Ponadto dla gminy Gietrzwałd wyznaczono projekt realizujący cele rozwojowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wsparcie dla budowy Centrum Dziedzictwa, Historii i Kultury Warmii w Gietrzwałdzie.
<p>Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna 2030+ Nowe Wyzwania</p>	<p>Dokument ten stanowi odpowiedź lokalnych samorządów na wyzwania, które niesie za sobą perspektywa finansowa UE na lata 2021-2027, a także jest istotnym instrumentem zarządzania rozwojem lokalnym. Projekt Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna stanowi także dokument wspierający działania poszczególnych samorządów w zakresie rozwiązywania ponadlokalnych problemów, a także budowie potencjału społeczno-gospodarczego obszaru wszystkich gmin należących do MOF Olsztyna.</p> <p>Wizja niniejszej Strategii została sformułowana następująco:</p> <p><i>Miejski Obszar Funkcjonalny Olsztyna jako zintegrowany i konkurencyjny krajowy ośrodek wzrostu gospodarczego opartego o wielopoziomą współpracę, budujący tożsamość lokalną.</i></p> <p>W związku z powyższym Miejski Obszar Funkcjonalny Olsztyna definiowany jest jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> – MOF zintegrowany (integracja działań podmiotów oraz przestrzenna); – MOF konkurencyjny (w wymiarze społecznym, gospodarczym i administracyjnym); – MOF współpracujący; – MOF tożsamy. <p>Realizacja w/w wizji możliwa będzie poprzez wdrażanie następujących celów strategicznych, mających wymiar społeczny, gospodarczy i przestrzenny:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zrównoważone korzystanie z zasobów środowiskowych; – Silne sieci powiązań życia społeczno-gospodarczego; – Nowoczesne usługi rozwojowe. <p>W zakresie priorytetów rozwojowych o charakterze przestrzennym na obszarze MOF Olsztyna należy uznać:</p>

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> – ochronę i utrzymanie niezabudowanych terenów otwartych oraz istniejącego systemu terenów aktywnych przyrodniczych – lasów, jezior, dolin rzecznych; – dążenie do zwartości zabudowy i rozwoju lokalnych ośrodków osadniczych; – spójny rozwój terenów wokół obwodnicy pozwalający na prowadzenie zrównoważonej polityki transportowej. <p>Z punktu widzenia jakości życia mieszkańców szczególnie istotne jest również zachowanie unikatowych walorów środowiskowych i przyrodniczych regionu. W związku z czym projekt Strategii postuluje o wyznaczenie tzw. zielonego pierścienia, czyli obszaru otwartego okalającego miasto Olsztyn, zapewniającego ekologiczną spójność i zachowanie ciągłości przestrzennej i przyrodniczej.</p> <p>Ponadto został wyznaczony potencjalny projekt strategiczny na terenie gminy - Budowa Centrum Dziedzictwa, Historii i Kultury Warmii w Gietrzwałdzie.</p>

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w opisywanym dokumencie.

1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Gmina Gietrzwałd należy do Lokalnej Grupy Działania „Południowa Warmia”, dla której obowiązuje aktualnie „Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Południowa Warmia na lata 2023–2027”¹⁰. Obszar LGD „Południowa Warmia” obejmuje łącznie 8 gmin: Barczewo, Biskupiec, Gietrzwałd, Kolno, Olsztynek, Pasym, Purda, Stawiguda. Obszar ten jest spójny terytorialnie, obejmuje zasięgiem południowo-wschodnią część powiatu olsztyńskiego oraz zachodnią część powiatu szczycieńskiego w województwie warmińsko-mazurskim. Ponadto, łączą go tradycje historyczne, kulturowe i przyrodnicze. Siedziba LGD znajduje się w gminie Gietrzwałd w miejscowości Łąjsy.

Lokalna Strategia Rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu zaspokojenie lokalnych potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju. Cele wskazane w LSR są komplementarne i spójne również z innymi dokumentami planistycznymi dla obszaru objętego LSR.

Układ celów i poszczególnych przedsięwzięć LSR kształtuje się następująco:

- Poprawa jakości życia mieszkańców na obszarze LSR:
 - Włączenie społeczne;
 - Rozwój przedsiębiorczości;
- Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR:
 - Nowoczesna infrastruktura;
 - Zaplecze do działań włączeniowych;
 - Promocja produktów i zasobów lokalnych.

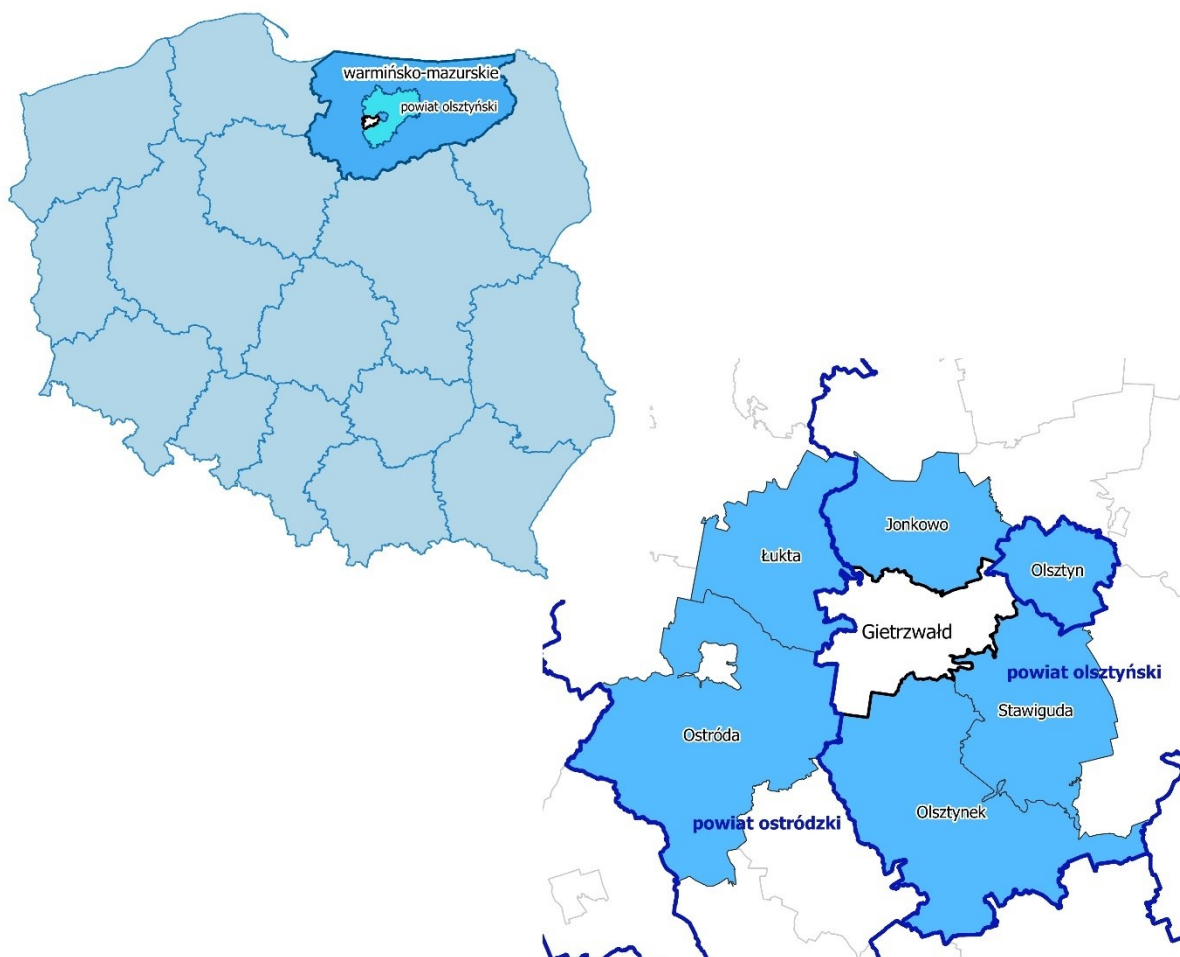
¹⁰ Załącznik nr 1 do Uchwały nr 8/23 Zarządu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Południowa Warmia” z dnia 1 sierpnia 2023 r.

2 POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

Gmina Gietrzwałd jest gminą wiejską, zajmującą powierzchnię ok. 172 km². Położona jest w powiecie olsztyńskim, w centralnej części województwa warmińsko-mazurskiego i sąsiaduje:

- od północy z gminą wiejską Jonkowo;
- od północnego - zachodu z gminą wiejską Łukta;
- od południowego - zachodu z gminą wiejską Ostróda;
- od południa z gminą miejsko-wiejską Olsztynek;
- od południowego - wschodu z gminą wiejską Stawiguda;
- od północnego - wschodu z miastem Olsztyn.

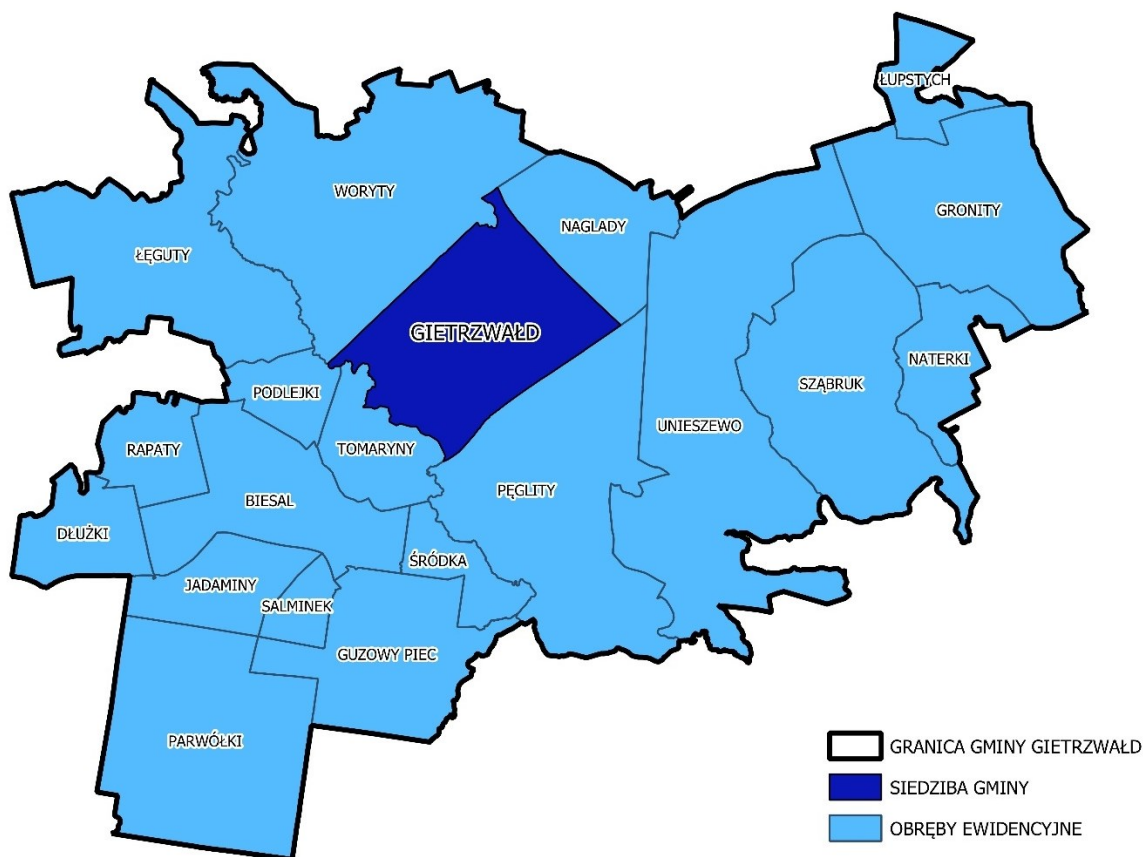

Ryc. 1 Położenie administracyjne gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

Obszar gminy jest podzielony na poszczególne obręby ewidencyjne¹¹: Biesal, Dłużki, Gietrzwałd, Gronity, Guzowy Piec, Jadaminy, Łęguty, Łupstych, Nagłady, Naterki, Parwółki, Pęglity, Podlejski, Rapaty, Salminek, Sząbruk, Śródka, Tomaryny, Unieszewo, Woryty. Podział ten przedstawia się następująco:

¹¹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Gietrzwałd.

Ryc. 2 Struktura jednostek podziału terytorialnego

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

2.2. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

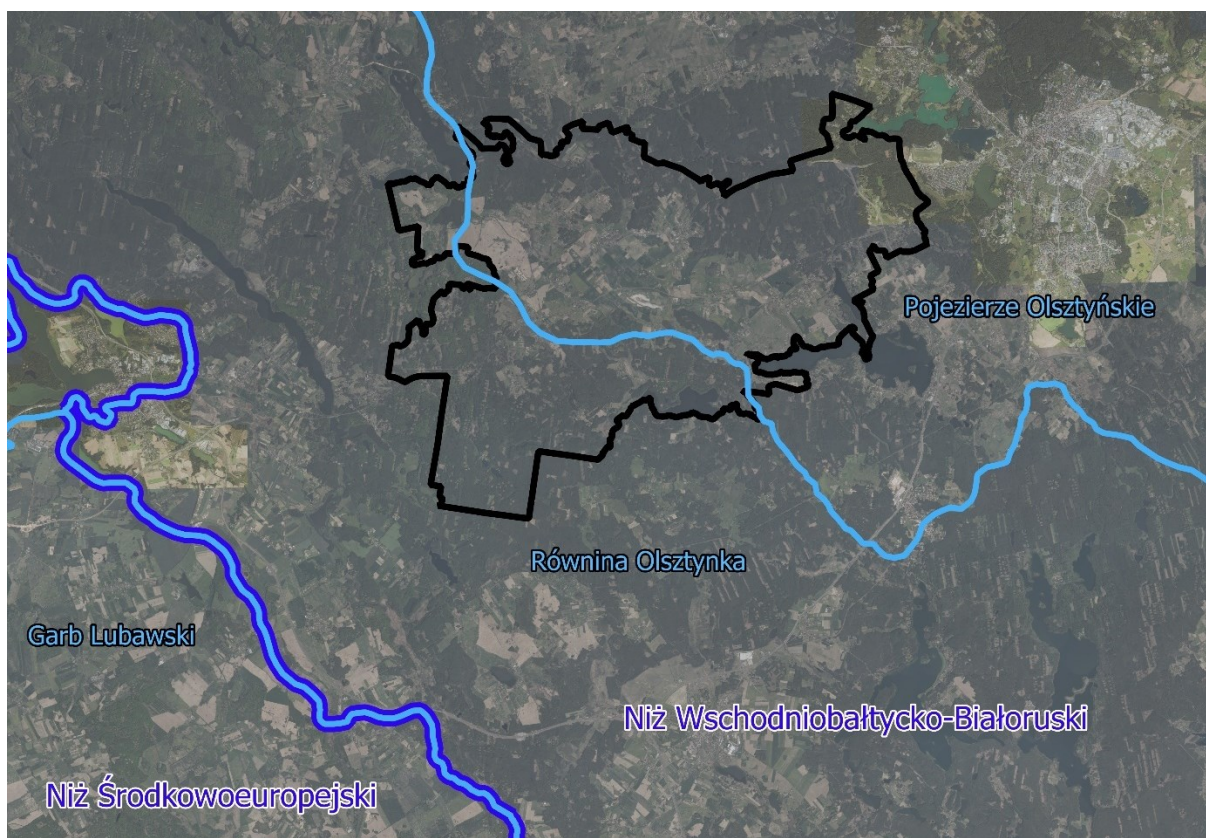
Pod względem fizycznogeograficznym obszar gminy Gietrzwałd położony jest w zasięgu:

- prowincji: Niż Wschodniobałtycko-Białoruski (84);
 - podprowincji: Pojezierza Wschodniobałtyckie (842);
 - makroregionu: Pojezierze Mazurskie (842.8);
 - mezoregionów: Pojezierze Olsztyńskie (842.81) i Równina Olsztyńska (842.88).

Mezoregion Pojezierze Olsztyńskie zajmuje powierzchnię około 1 845 km² i stanowi zachodnią część Pojezierza Mazurskiego. Teren regionu wznosi się na wysokości 100–150 m n.p.m., z obniżeniami do 50 m n.p.m. i pagórkami morenowymi sięgającymi 200 m n.p.m. Dominują obszary falistej moreny dennej oraz doliny sandrowe, wykorzystywane przez rzekę Łynę i jej dopływ Wadąg. W utworach powierzchniowych dominują gliny lodowcowe, tworzące moreny denne i pagórki morenowe. Pomiędzy nimi znajdują się utwory piaszczysto-żwirowe, związane z akumulacją w strefach marginalnych. Pokrywę glebową mezoregionu cechuje mozaikowość, z dominującymi glebami brunatnymi w zachodniej części oraz mniejszymi zasięgami gleb płowych i torfowych. Na południe od Olsztyna i w części wschodniej występują również gleby rdzawe, powstałe z piasków i żwirów. Na pojezierzu największymi jeziorami są m.in.: Wulpińskie, Kalwa, Košno, Wadąg, Leleskie, a z rzek najważniejszą jest Łyna. Pod względem klimatycznym w regionie przeważa pogoda mieszana, z większą częstością dni umiarkowanie ciepłych. Mezoregion charakteryzuje się zróżnicowaną roślinnością, dominują grądy oraz bory mieszane. Region ma charakter rolniczo-leśny z lesistością około 40%, a grunty rolne znajdują się głównie w północnej i centralnej części. Ważnymi obszarami przyrodniczymi są lasy Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej oraz dolina Pasłęki, chronione jako rezerwat i w ramach Natura

2000. W obrębie gminy Gietrzwałd znajduje się, jedyny dotychczas w województwie, park kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty, ustanowiony w celu zachowania fragmentów przyrodniczej alei klonowo-jesionowej oraz odtworzenia tych fragmentów, które uległy degradacji lub zniszczeniu.

Równina Olsztynka o powierzchni 1 047 km², została wydzielona z Pojezierza Olsztyńskiego jako osobny mezoregion z indeksem 842.88 w ramach wieloautorskiej regionalizacji fizycznogeograficznej Polski z 2018 roku. Mezoregion ten zajmuje południowo-zachodnią część makroregionu Pojezierza Mazurskiego jako typowa równina sandrowa. Najwyższe wzniesienia znajdują się w okolicy Olsztynka, ponad 200 m n.p.m. Równinę sandrową budują głównie piaski i żwiry, z mułkami, iłami i torfami w obniżeniach pojeziernych. W centralnej części występuje wysoczyzna morenowa z glinami zwałowymi, a gleby rdzawe dominują w pokrywie glebowej. Na wysoczyźnie znajdują się gleby brunatne i płowe, a w centralnej i północnej części gleby bielcowe oraz organiczne. Powierzchnię równiny przecinają doliny rzek Łyny, Pasłęki i Drwęcy. Znajdują się tu duże jeziora, takie jak Narie, Pluszne i Łańskie, a także mniejsze jeziora, jak Szelaż Wielki i Isąg. Zbiorniki wodne połączone są gęstą siecią rzeczną, a w obniżeniach oraz dolinach występują zabagnienia i zatorfienia. Region ma klimat mieszany, będąc częścią Regionu Zachodniomazurskiego. W regionie dominują siedliska grądu subatlantyckiego ubogiego oraz kontynentalne bory mieszane i sosnowe. Lesistość wynosi ponad 55%, a ochroną objęto sosny taborskie i dolinę Pasłęki, będącą ostoją bobrów i częścią Natura 2000. Lesistość mezoregionu przekracza 65%. Rolniczo wykorzystywane są grunty położone w rejonie Olsztynka, Ostródy i Łukty, stanowiące około 25% ogólnej powierzchni.¹²

Ryc. 3 Położenie fizycznogeograficzne gminy Gietrzwałd

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego (aktualizacja z 2018 r.).

¹² Zarys ogólny mezoregionów według materiału źródłowego: Regionalna geografia fizyczna Polski, pod red. A. Richlinga i in., Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 2021 oraz kart informacyjnych mezoregionów, dostęp: www.gov.pl.

2.3. WENĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

2.3.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA

Układ komunikacji drogowej na terenie gminy Gietrzwałd stanowią:

układ nadrzędny:

- droga krajowa nr 16, relacji Grudziądz – Olsztyn – Augustów;
- droga wojewódzka nr 531, relacji Łukta – Podlejki;

układ podstawowy:

- drogi powiatowe:
 - Nr 1230N relacji Ostróda – Lubajny – Stare Jabłonki – Mańki;
 - Nr 1370N relacji Gietrzwałd – Sząbruk – Tomaszkowo – dr. kraj. nr 51;
 - Nr 1425N relacji Podlejki – Olsztynek;
 - Nr 1457N relacji dr. kraj. nr 16 (Kudypy) – Sząbruk;

układ uzupełniający:

- drogi gminne¹³:

Tab. 5 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Gietrzwałd (nr drogi, przebieg)

Lp.	NR DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ ODCINKA [km]
1	158001 N	gr. gm. Grazymy	0,700
2	158002 N	gr. gm. Rapaty	0,783
3	158003 N	gr. gm. Łęguty	1,482
4	158004 N	gr. gm. Rapaty	0,467
5	158005 N	gr. gm. Woryty (Pelnik)	5,016
6	158006 N	gr. gm. Woryty – dk 16	2,130
7	158007 N	gr. gm. Podlejki - Biesal	1,387
8	158008 N	gr. gm. Dk 16 – Tomaryny	2,978
9	158009 N	gr. gm. Biesal – Jadaminy – Salminek – Guzowy Piec	4,639
10	158010 N	Parwółki – Guzowy Piec gr. gm. 217/3, 231/1, 131/1, 95	4,190
11	158011 N	gr. gm. dr. pow. nr 1425 N – Salminek	2,037
12	158012 N	gr. gm. dr. pow. nr 1425 N (Biesal) – Śródka	3,751
13	158013 N	gr. gm. (Wrzesina) – Gietrzwałd	2,632
14	158014 N	gr. gm. nr 158013 N – Nagłady	2,605
15	158015 N	gr. gm. Nagłady-Unieszewo (do stacji PKP)	3,745
16	158016 N	gr. gm. dr. pow. nr 1372 N (Unieszewo) , gr. gm. 354	1,930
17	158017 N	Gr. gminy Jonkowo – miast Olsztyn	2,310
18	158018 N	gr. gm. Łupstych – dk 16	1,535
19	158019 N	gr. gm. dr. pow. nr 1457 N (Kudypy) – Gronity	2,233
20	158020 N	gr. gm. Gronity	1,020
21	158021 N	gr. gm. Gronity	1,190
22	158022 N	gr. gm. nr 158020 N (Gronity) – Naterki	4,545
23	158068 N	gr. gm. Dłużki, dk 16 - Dłużki	1,075
24	158069 N	gr. gm. Dłużki, dk 16 - Dłużki	0,583
25	158070 N	gr. gm. Dłużki, dk 16 – Dłużki – kolonia	0,131

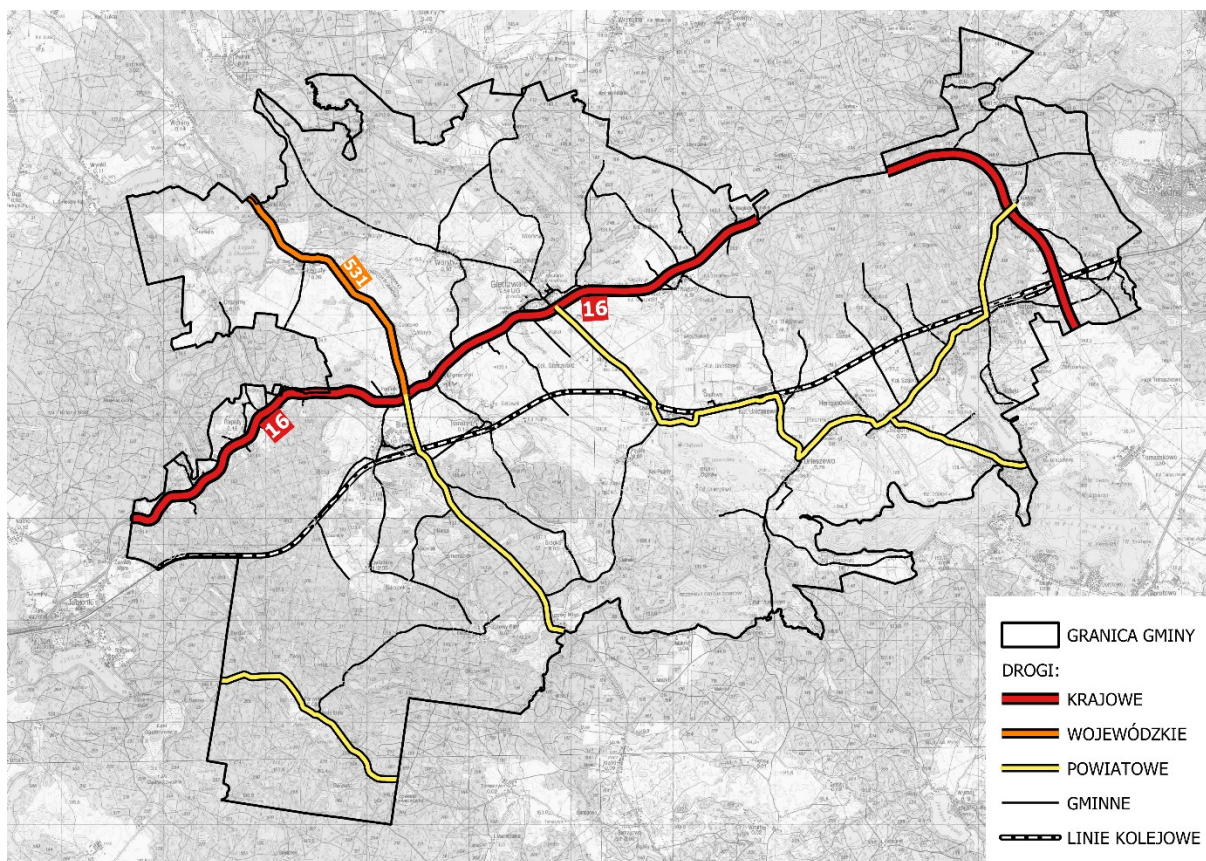
¹³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Gietrzwałd.

Lp.	NR DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ ODCINKA [km]
26	158071 N	gr. gm. Dłużki, dk 16 – Dłużki – kolonia	0,500
27	158072 N	gr. gm. Nagłady, dk 16 – dr. leśna w kier. gm. Jonkowo	0,075
28	158073 N	gr. gm. Nagłady, dk 16 – Nagłady – kolonia	0,550
29	158074 N	gr. gm. Nagłady, dk 16 – Nagłady	0,160
30	158075 N	gr.gm. Nagłady, dk 16 – Nagłady – kolonia	0,695
31	158076 N	gr. gm. Nagłady, dk 16 – Nagłady	0,444
32	158077 N	gr. gm. Nagłady, dk 16 – Nagłady	0,280
33	158079 N	gr. gm. Gietrzwałd, dk 16 – Gietrzwałd – kolonia	0,127
34	158081 N	gr. gm. Gietrzwałd, ul. Polna	0,457
35	158082 N	gr. gm. Gietrzwałd, dk 16 – Gietrzwałd – kolonia	1,045
36	158084 N	gr. gm. Podlejki, dk 16 – Podlejki – kolonia	0,714
37	158085 N	gr. gm. Podlejki, dk 16 – Podlejki	0,234
38	158086 N	gr. gm. Podlejki, dk 16 – Podlejki	0,403
39	158087 N	gr. gm. Podlejki, dk 16 – Podlejki – kolonia	0,089
40	158088 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – dr. gm. nr 158004 N	0,364
41	158089 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty – kolonia	0,276
42	158090 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,380
43	158091 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,109
44	158092 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty - kolonia	0,209
45	158093 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,836
46	158095 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,282
47	158096 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,306
48	158097 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,254
49	158098 N	gr. gm. Rapaty, dk 16 – Rapaty	0,237
50	158099 N	gr. gm. Gietrzwałd, dk 16 – Gietrzwałd - kolonia	1,169
51	158100 N	gr. gm. Gietrzwałd, dk 16 – Gietrzwałd – kolonia	0,191
52	158101 N	gr. gm. Naterki, dr. gm. nr 158022 – Naterki	1,270
53	158102 N	Sząbruk - Sząbruk	-
54	158103 N	gr. gm. dawna dr. powiat. – Guzowy Piec – Łajsy	4,879
55	158104 N	gr. gm. dawna dr. powiat. – Unieszewo – do dr. gm.	4,851
56	158105 N	gr. gm. - Woryty (Dalbrinik) [Przejęta 04.07.2013 r. , Administrowana od 2012]	2,933
57	158106 N	Gietrzwałd – Rentyny	-
58	158107 N	DK 16 - Gietrzwałd – DK 16, ul. Ostródzka i Olsztyńska	-
59	158108 N	DK 16 - Nagłady – DK 16, ul. Wiejska	-
60	158109 N	Tomaryny - Śródka	-
61	158110 N	Gietrzwałd - pola	-
62	158111 N	Nagłady - Unieszewo	-
63	158112 N	Unieszewo - pola	-
64	158113 N	Pola – Kudypy – Sząbruk, ul. Jagodowa	-
65	158114 N	Pola – Kudypy – Sząbruk, ul. Leśna	-
66	158115 N	Pola – Kudypy – Sząbruk, ul. Ptasia Aleja	-

Lp.	NR DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ ODCINKA [km]
67	158116 N	Gronity ul. Olsztyńska	-
68	158117 N	DP Nr 1370N - Cegłowo	-
69	158118 N	Łupstych-Kudypy - Kudypy	-
70	158119 N	ul. Hermana – DP 1370	-
71	158120 N	ul. Różana- DP 1370 N	-
72	158121 N	DP 1425 N – Biesal- 158007 N	-
73	158122 N	DP - przedszkole	-
74	158123 N	Biesal wieś	-
75	158124 N	Gronity ul. Olsztyńska	-
76	158125 N	Gronity ul. Olsztyńska – Zielona Dolina	-
77	158126 N	Sząbruk, ul. Sportowa	-
78	158127 N	Guzowy Piec - Śródka	-
79	158128 N	Biesal – przejazd na Stare Jabłonki - Jadaminy	-

Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

– pozostałe drogi, niebędące drogami publicznymi, w tym wewnętrzne i dojazdowe.

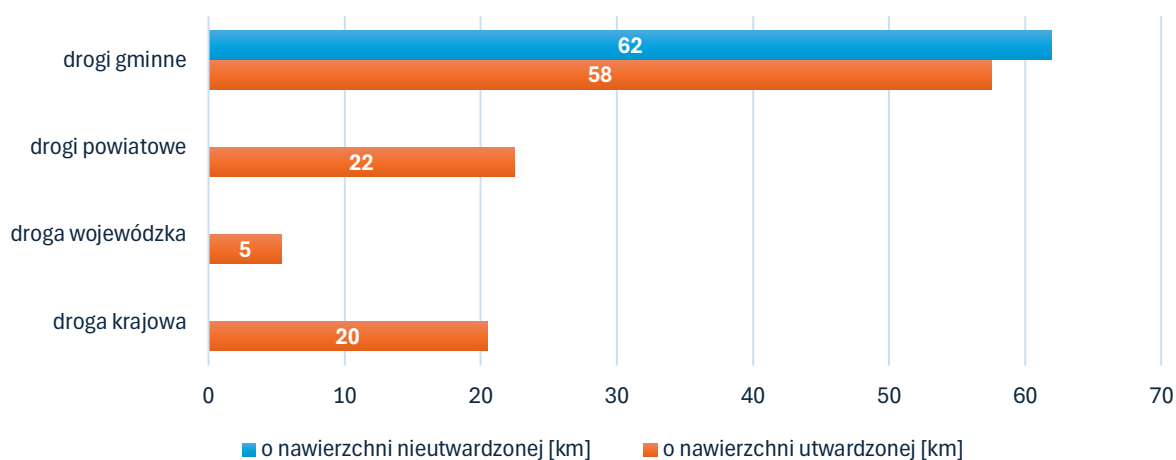
Ryc. 4 Układ komunikacyjny nadrzędny i podstawowy gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10.

Stan techniczny ponadlokalnych ciągów komunikacyjnych przebiegających przez teren gminy kształtuje się następująco¹⁴:

- droga krajowa nr 16;
 - na odcinku obwodnicy Olsztyna droga posiada bardzo dobry stan techniczny,
 - na odcinku Giętrzwald – Olsztyn, droga posiada bardzo dobry lub dobry stan techniczny,
 - na odcinku Giętrzwald – Ostróda, droga posiada dobry lub lekko pogorszony stan techniczny;
- droga wojewódzka nr 531;
 - droga posiada dobry lub bardzo dobry stan techniczny.

W odniesieniu do dróg gminnych w niewielkim stopniu przeważają drogi o nawierzchni nieutwardzonej (ok. 62%). Około 62 km dróg gminnym posiada nawierzchnie nieutwardzoną, natomiast stan niektórych odcinków dróg utwardzonych wymaga dalszej poprawy.¹⁵

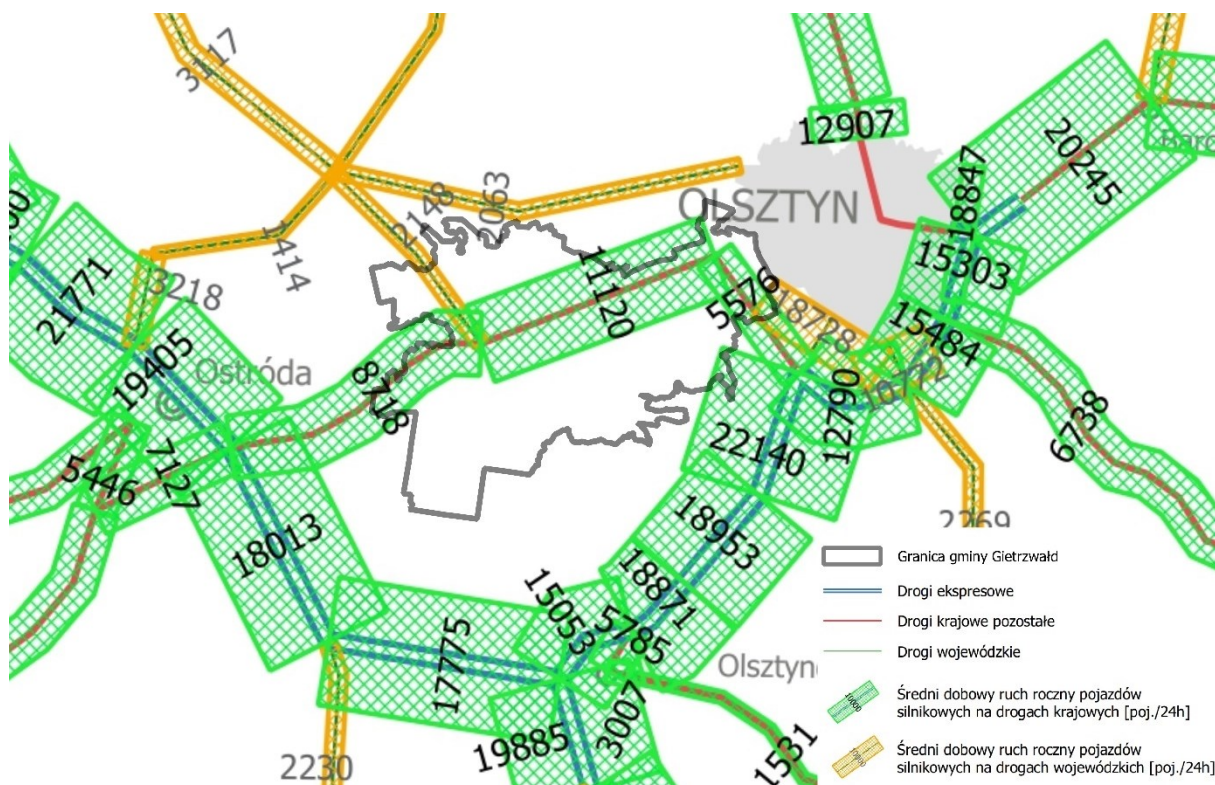
Ryc. 5 Długość dróg na terenie gminy w podziale na drogi o nawierzchni utwardzonej i nieutwardzonej (w km)

Material źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

Spośród dróg przebiegających przez teren gminy, badaniem natężenia ruchu objęte zostały odcinki drogi krajowej nr 16 oraz drogi wojewódzkiej nr 531. Wyniki wspomnianych badań zobrazowano na rycinie poniżej:

¹⁴ Material źródłowy: Urząd Gminy w Giętrzwaldzie.

¹⁵ Zgodnie z ustawą z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym: droga twarda to droga z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinkierowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych lub kamienno-betonowych, jeżeli długość nawierzchni przekracza 20 m.

Ryc. 6 Średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych na drogach krajowych i wojewódzkich

Materiał źródłowy: Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021, GDDKiA.

Na ogół wynika z nich, że na drogach przebiegających przez gminę ruch samochodowy jest dwa razy mniejszy w stosunku do odcinków znajdujących się w sąsiedniej gminie Olsztynek. Spowodowane jest to modernizacją drogi na trasie Olsztynek – Olsztyn w kierunku drogi ekspresowej S7. Natężenie ruchu drogowego na drodze wojewódzkiej nr 531 w kierunku Łukty jest natomiast niewielkie.

2.3.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

W granicach gminy przebiega pierwszorzędna znaczenia państwowego, dwutorowa zelektryfikowana linia nr 353, relacji Poznań Wschód – Skandawa. Linia kolejowa przebiega przez trzy województwa: wielkopolskie, kujawsko-pomorskie i warmińsko-mazurskie. Maksymalna prędkość rozkładowa na linii wynosi 160 km/h. Na całej linii prowadzony jest zarówno ruch pociągów pasażerskich, jak i pociągów towarowych.

Ponadto w gminie funkcjonują dwie stacje kolejowe: w Biesalu i w Naterkach oraz przystanek osobowy w miejscowości Unieszewo. Z wymienionych stacji kolejowych bezpośrednio kursują pociągi w stronę: Olsztyna, Torunia, Bydgoszczy, Jabłonowa Pomorskiego, Iławy oraz Gdyni.

Ryc. 7 Infrastruktura kolejowa w najbliższym otoczeniu gminy Gietrzwałd

Materiał źródłowy: PKP Polskie Linie Kolejowe SA.

2.3.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA

Na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonują drogi rowerowe o łącznej długości 7 km¹⁶, natomiast łączna długość ciągów pieszo-rowerowych wynosi ok. 14,3 km.¹⁷

W granicach gminy przebiegają następujące szlaki pieszo-rowerowe¹⁸:

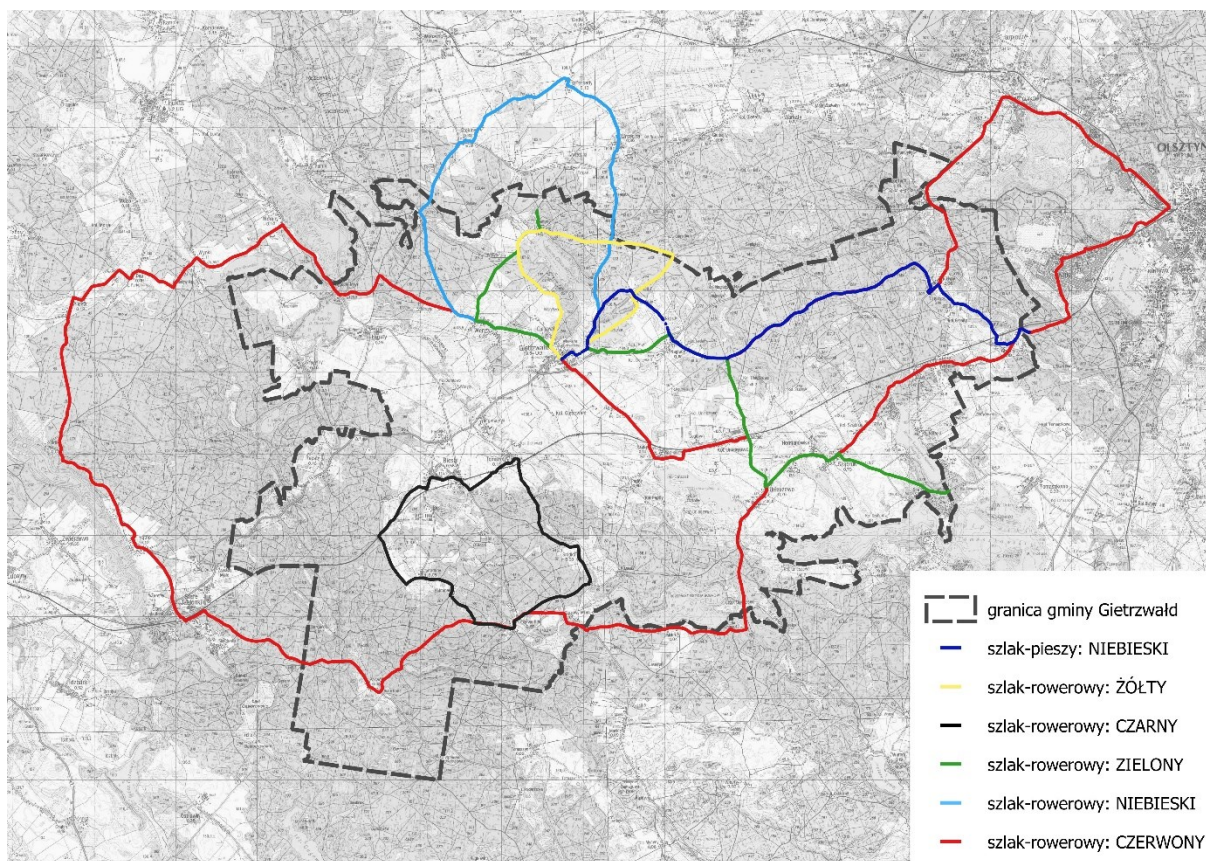
- Szlak rowerowy niebieski: Gietrzwałd – Woryty – Nowy Młyn – Stętkiny – Porbady – Wrzesina – Gietrzwałd [całkowita długość szlaku: 19,6 km];
- Szlak rowerowy żółty: Gietrzwałd – Rentyny – Gietrzwałd [całkowita długość szlaku: 11,7 km];
- Szlak rowerowy czarny: Biesal – Tomaryny – Śródka – Guzowy Piec - Salminek – Jadaminy – Biesal [całkowita długość szlaku: 15,6 km];
- Szlak rowerowy czerwony: Olsztyn - Gronity - Naterki - Sząbruk - Unieszewo – Makruty - Guzowy Młyn - Guzowy Piec - Parwólki – Stare Jabłonki – Kątno – Plichta – Dąg – Wynki – Worliny - Woryty - Gietrzwałd - Łajsy - Unieszewo Kolonia - Kudypy – Łupstych – Gutkowo – Olsztyn [całkowita długość szlaku: 84,3 km];
- Szlak rowerowy zielony: wielka pętla dookoła Olsztyna [całkowita długość szlaku: 112 km];
- Szlak pieszy niebieski: Gietrzwałd – Nagłady - Kudypy – Gronity - Olsztyn (Dajtki) [całkowita długość szlaku: 18,4 km].

Poniższa mapa przedstawia rozmieszczenie szlaków pieszo-rowerowych na tle gminy Gietrzwałd.

¹⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

¹⁷ Materiał źródłowy: Dane BDOT10k.

¹⁸ <https://ekoturysta.gietrzwald.pl/szlaki-turystyczne>.

Ryc. 8 Szlaki pieszo-rowerowe na terenie gminy Gietrzwałd

Materiał źródłowy: Opracowanie na podstawie portalu www.ekoturysta.gietrzwald.pl

Na terenie gminy pożądanym byłby rozwój infrastruktury rowerowej, zwłaszcza realizowanej w formie ciągów rowerowych, zwiększających bezpieczeństwo użytkowników (odseparowanie ruchu pojazdów silnikowych od rowerowego i pieszo-rowerowego). W miejscach o utrudnionych warunkach realizacji ciągów wskazane jest wyznaczenie i oznakowanie ścieżek w formie pasów lub kontrapasów. Natomiast na terenach o niskiej intensywności zabudowy lub terenach otwartych warto wprowadzić oznakowanie. Ukształtowana sieć powiązań rowerowych stanowiłaby zachętę do korzystania z alternatywnych środków transportu, jakim są pojazdy rowerowe.

2.3.4. TRANSPORT ZBIOROWY

Transport zbiorowy gminy Gietrzwałd opiera się na transporcie autobusowym jak i kolejowym. Na terenie gminy nie znajduje się żaden dworzec autobusowy, natomiast występuje 75 przystanków autobusowych,¹⁹ które zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż drogi krajowej nr 16 i wojewódzkiej nr 513 oraz dróg powiatowych. Należy nadmienić, iż liczba przystanków autobusowych została podwojona na przestrzeni ostatnich 5 lat, a zatem ich dostępność dla mieszkańców została znacząco poprawiona.²⁰

Z terenu gminy Gietrzwałd realizowane są regularne połączenia autobusowe do Olsztyna oraz lokalne połączenia autobusowe zarówno w dni robocze oraz soboty. Usługi transportu zbiorowego świadczą autobusy Powiatowej Komunikacji Zbiorowej w Olsztynie oraz podmioty prywatne. Połączenia transportem prywatnym realizowane są do m.in.: Ostródy, Lidzbarka, Olsztynka. Warto zaznaczyć, iż funkcjonują tutaj również połączenia lokalne w zakresie dowozu uczniów do szkoły

¹⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – transport i łączność: komunikacja miejska, stan na 31.12.2023 r.

²⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS – transport i łączność: komunikacja miejska, stan na 31.12.2018 r. - 28 przystanków autobusowych

w Gietrzwałdzie i Sząbruku (dojazd uczniów do szkoły w Biesalu odbywa się za pośrednictwem autobusów publicznych).

W 2023 roku funkcjonowało 5 linii autobusowych²¹:

- 543: Dajtki - Kudypy - Gronity - Naterki - Sząbruk - Unieszewo - Gietrzwałd – Woryty;
- 583: Siła - Sząbruk - Unieszewo - Gietrzwałd - Rentyny - Woryty – Gietrzwałd;
- 584: Nagłady - Gietrzwałd - Biesal - Łęguty - Zaskwierki - Biesal - Tomaryny – Gietrzwałd;
- 585: Gietrzwałd - Tomaryny - Biesal - Podlejski - Grazyń - Rapaty – Dłużki;
- 586: Gietrzwałd - Tomaryny - Guzowy Piec - Śródka - Biesal – Gietrzwałd.

Ponadto w sierpniu 2023 r. uruchomiona została linia 524 na trasie Olsztynek – Guzowy Piec – Biesal - Gietrzwałd, organizatorem transportu była gmina Olsztynek. Dodatkowo w październiku 2023 r. z inicjatywy sołtysów wsi Nagłady, Gietrzwałd i Woryty uruchomiono linię 587 na trasie Gietrzwałd – Nagłady – Olsztyn (Dajtki). Zgodnie z nowym porozumieniem zawartym z gminą Olsztynek linie 587 i 524 zostały połączone, a trasa wydłużona do miejscowości Ameryka. Organizatorem nowego połączenia międzygminnego uruchomionego w 2024 r. jest gmina Gietrzwałd.

Funkcjonują tutaj także trzy czynne stacje kolejowe w miejscowości Biesal, Naterki i Unieszewo obsługujące linię kolejową nr 353 relacji Poznań Wschód – Skandawa.

Obszar gminy położony jest w stosunkowo bliskim sąsiedztwie Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury, obsługującego cywilny ruch pasażerski. Dojazd transportem indywidualnym zajmuje tam niespełna 1 h. Z lotniska realizowane są bezpośrednie loty pasażerskie do Turcji (Antalya), Wielkiej Brytanii (Londynu), Niemiec (Dortmundu), Albanii (Tirana), Egiptu (Marsa Alam) i Krakowa.²²

2.3.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

W odniesieniu do gminy Gietrzwałd najbliższym ośrodkiem miejskim pełniącym funkcję stolicy województwa warmińsko-mazurskiego oraz siedziby powiatu olsztyńskiego jest Olsztyn. Szacunkowy czas dojazdu transportem indywidualnym do centrum Olsztyna wynosi 20 min., w zależności od natężenia ruchu drogowego.

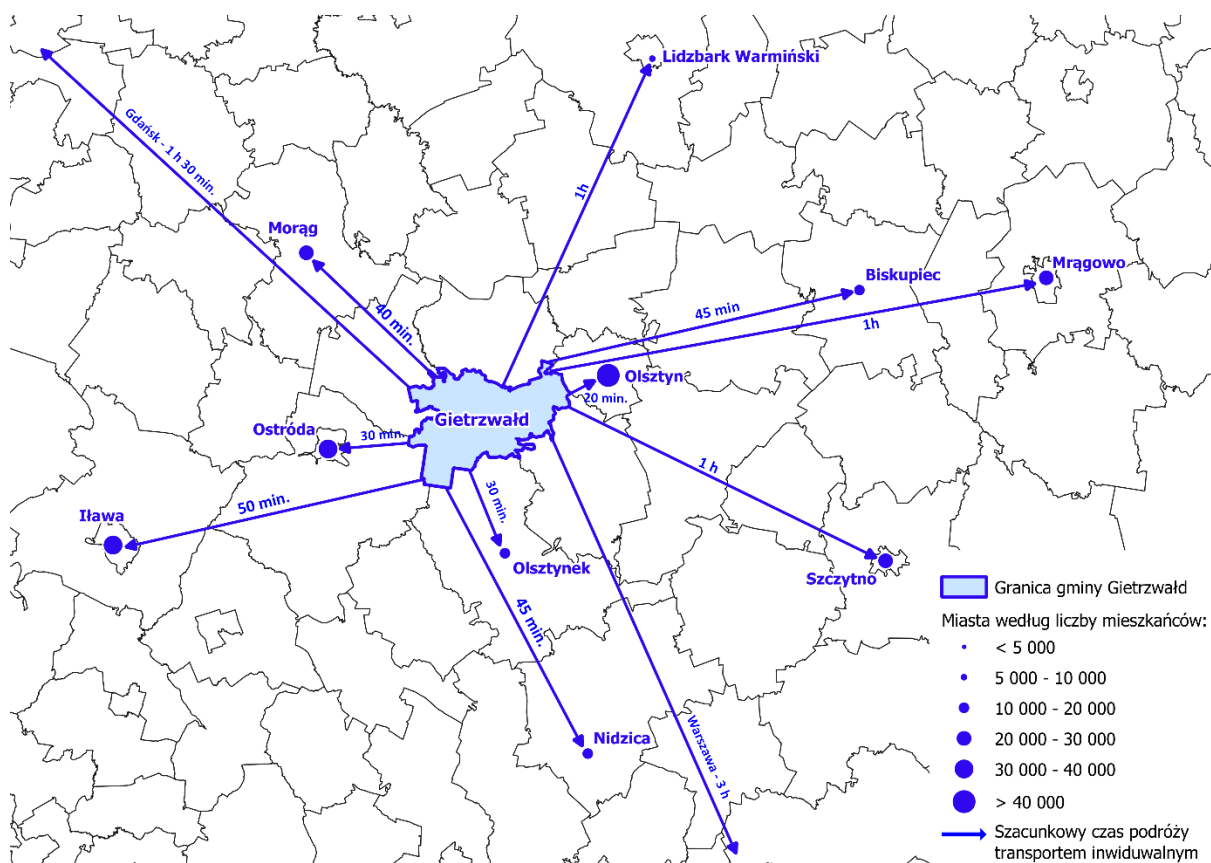
Pozostałymi kluczowymi ośrodkami miejskimi jest Ostróda, znajdująca się w odległości ok. 23 km na zachód oraz Olsztynek, oddalony o ok. 24 km na południe od siedziby gminy. Czas dojazdu transportem indywidualnym do tych ośrodków zajmuje średnio od 20 do 30 min.²³

Inne, ważne ośrodki miejskie z perspektywy gminy Gietrzwałd to: Morąg, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Biskupiec, Szczytno, Nidzica i Iława, które zlokalizowane są w odległości od 33 km do 80 km, natomiast czas dojazdu transportem indywidualnym nie przekracza 1 godziny. W odległości 150 km i czasem dojazdu ok. 1,5 godziny zlokalizowany jest Gdańsk. Warto nadmienić, że stolica kraju i województwa mazowieckiego – Warszawa, oddalona jest o ok. 220 km, a czas dojazdu zajmuje średnio ok. 3 godziny.

²¹ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Gietrzwałd za 2023 rok

²² Materiał źródłowy: <https://mazuryairport.pl/>

²³ Odległość oraz czas dojazdu mierzona od siedziby gminy Gietrzwałd oraz uśredniona na podstawie: <https://www.google.com/maps/>

Ryc. 9 Lokalizacja gminy w stosunku do ośrodków miejskich oraz szacunkowy czas podróży transportem indywidualnym

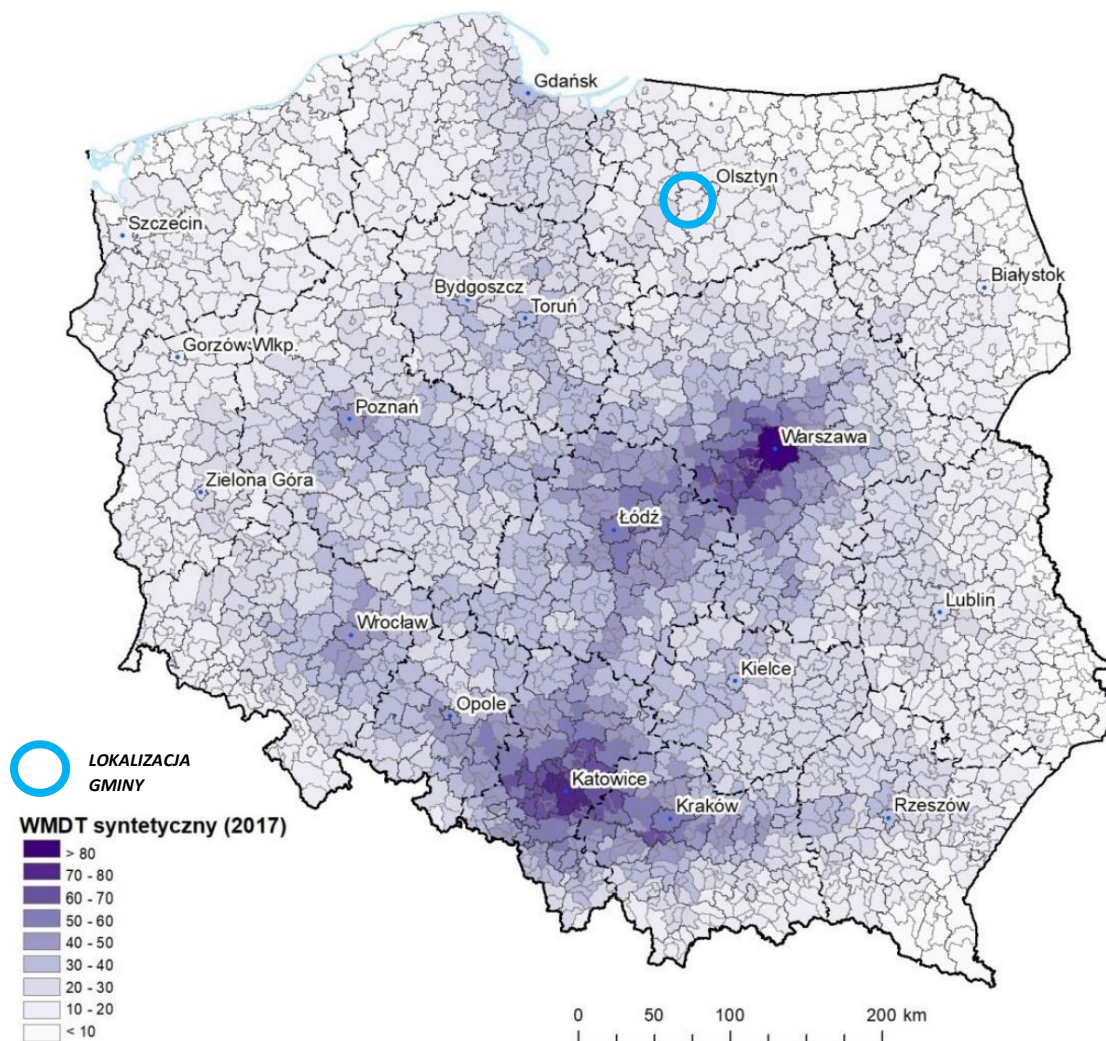
* szacunkowy czas liczony z miejscowości Gietrzwałd do centrum poszczególnych miejscowości.
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

2.3.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM

Dostępność transportową poszczególnych rejonów Polski można zobrazować za pomocą wskaźnika dostępności potencjałowej, czyli wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT), będącego wypadkową sytuacji w różnych gałęziach transportu.²⁴

Jak wynika z poniższej ryciny, gmina Gietrzwałd odznaczała się stosunkowo niskim wskaźnikiem dostępności transportowej (WMDT: 10-20). Jest to charakterystyczne dla gmin z tego rejonu województwa warmińsko-mazurskiego, które cechuje zbliżona dostępność transportowa. Warto przy tym nadmienić, że powyższe dane obrazują stan z 2017 roku.

²⁴ Wskaźnik stanowi syntetyczną miarę jakościową wzajemnej potencjalnej dostępności czasowej najważniejszych krajowych ośrodków osadniczych oraz węzłów transportowych (wewnętrznych i granicznych) uwzględniając wszystkie podstawowe rodzaje transportu (w proporcji do ich udziału w pracy przewozowej) oraz ważoną poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego (definicja według GUS). Dane gromadzone są nieregularnie, w zależności od przeprowadzonego badania. Źródłem danych są: Polska Akademia Nauk / Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

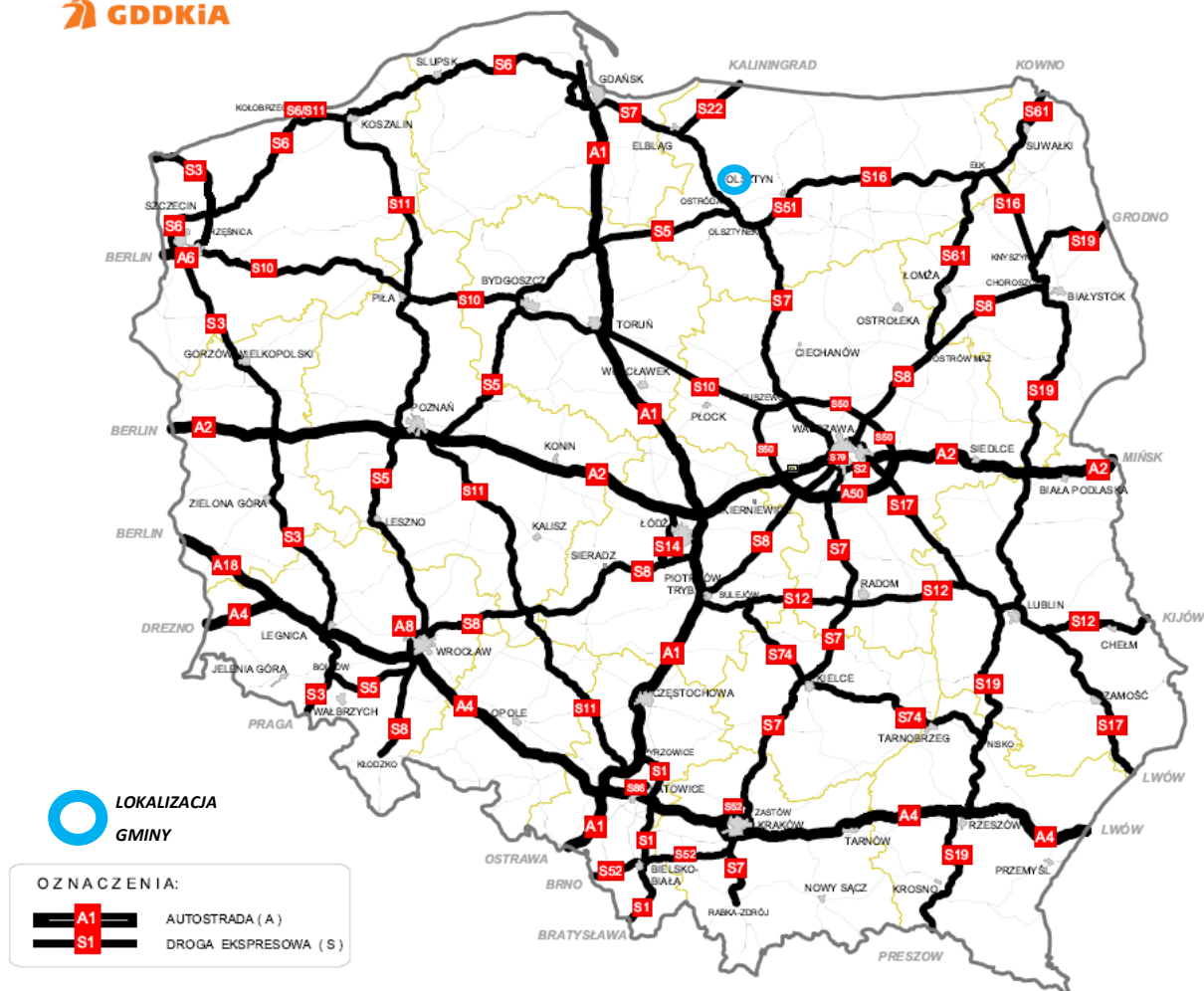
Ryc. 10 Wskaźnik międzygałęzowej dostępności transportowej w odniesieniu do gmin w Polsce, stan na 2017 r.

Materiał źródłowy: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (za: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja). 2017, Komornicki i in. IGIPIZ PAN Warszawa).

Uwzględniając przyszłościowy, docelowy układ sieci dróg ekspresowych i autostrad²⁵, gmina Gietrzwałd odznaczać się będzie wysokim poziomem dostępności transportowej w ujęciu krajowym. Przebiegają tutaj zarówno drogi publiczne o znaczeniu krajowym i regionalnym (tj. droga krajowa nr 16 oraz droga wojewódzka nr 531), zapewniające dogodny połączenie komunikacyjne do takich ośrodków jak m.in. Olsztyn, Ostróda, Olsztynek, jak i włączenie się do ruchu drogi ekspresowej S7 w kierunku Warszawy lub Trójmiasta. Dodatkowo, za pomocą transportu kolejowego można dotrzeć do miejscowości w kierunku Olsztyna, Torunia, Bydgoszczy, Jabłonowa Pomorskiego, Ławy oraz Gdyni.

Ponadto planowana jest budowa obwodnicy Olsztyna i Dywit w ciągu drogi krajowej nr 51. Docelowy przebieg obwodnicy powiązałby drogi krajowe nr 16 i nr 51 na stuku węzła Kudypy (zlokalizowany na obszarze gminy). Przyszłościowy układ drogowy przyczyni się do zwiększenia ruchu w kierunku północnym w stronę Dobrego Miasta, Lidzbarka Warmińskiego czy Bartoszczy.

²⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

Ryc. 11 Docelowy przebieg sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce

Materiał źródłowy: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

2.3.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIĘCI TRANSPORTOWEJ

Zgodnie z ustaleniami dokumentów strategicznych szczebla wojewódzkiego i powiatowego, stwierdza się, że na terenie gminy Gietrzwałd planowane są następujące działania i plany inwestycyjne w zakresie rozwoju sieci transportowej:

- Infrastruktury drogowej:
 - Budowa obwodnicy Olsztyna – Droga Nr 16 [przedsięwzięcie zrealizowane];
 - Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej/ekologicznego transportu;
- Infrastruktury kolejowej:
 - Prace na linii nr 353 na odcinku Jabłonowo Pom – Iława – Olsztyn – Korsze;

Ponadto aktualnie obowiązujące Studium zakłada następujący układ komunikacyjny wraz z planami inwestycyjnymi:

- droga krajowa nr 16 - przebudowy do klasy GP - główna ruchu przyspieszonego:
 - należy zabezpieczyć pas terenu o szerokości 100 m w liniach rozgraniczających ze zwiększoną rezerwą terenu pod budowę węzłów na odcinku Stare Jabłonki – Gietrzwałd,
 - przebudowa drogi na odcinku Stare Jabłonki-Gietrzwałd wg uzgodnionego wariantu;

- na odcinku Dłużki - Podlecki przewiduje się poprowadzenie drogi po nowym śladzie na południe od istniejącego śladu drogi. Wynika to z konieczności dostosowania parametrów drogi do rangi drogi krajowej o klasie GP;
 - w celu podłączenia wsi Rapaty i Podlecki należy zarezerwować teren pod budowę węzłów;
 - w celu podłączenia miejscowości Gietrzwałd należy zarezerwować teren od strony Ostródy na budowę węzła;
 - podłączenie wsi Nagłady poprzez węzeł „Nagłady” oraz poprzez pasy włączenia i wyłączenia od strony Ostródy i Olsztyna;
- droga wojewódzka nr 531 - podniesienie parametrów klasy technicznej do klasy drogi zbiorczej Z;
 - drogi powiatowe nr: 1230 N, 1370N, 1457N i 1425N - drogi powiatowe za wyjątkiem drogi nr 1370N i nr 1425N należy projektować w klasie L (lokalna) i zabezpieczyć pas drogowy;
 - drogi gminne - należy projektować w klasie L (lokalna) lub D (dojazdowa) i zabezpieczyć dla nich pas drogowy.

Na szczelbu gminnym planowane są w najbliższym czasie wymienione przedsięwzięcia²⁶:

- Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Sząbruk- Osiedle Kwiatowe - Poprawa warunków;
- Infrastruktura drogowa Pętli Gietrzwałdzkich;
- Budowa ulicy „Trakt Pielgrzyma” łączącej DK 16 z ulicą Kościelną wraz z przebudową skrzyżowań, ciągiem pieszym, oświetleniem i Miejscem Obsługi Podróżnych;
- Budowa z uprzednią rozbiórką dwóch mostów drogowych na rzece Giłwa w Gietrzwałdzie, w ciągu ul. Ostródzkiej i Olsztyńskiej;
- Modernizacja dróg gminnych na terenie gminy Gietrzwałd - Poprawa warunków bezpieczeństwa;
- Przebudowa drogi gminnej – Gietrzwałd – Woryty;
- Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Sząbruk - ulica Dębowa, Sosnowa i Akacyjowa do skrzyżowania z ulicą Kasztanową;
- Przebudowa drogi gminnej w Naterkach ul. Bursztynowa, Andromedy, Dionizosa - Poprawa bezpieczeństwa;
- Przebudowa dróg gminnych dz. Nr 277/1, 277/3, 273, 245, 253 w miejscowości Łupstych;
- Przebudowa dróg gminnych dz. Nr 371/11, 143, 125/1, 123/3, 124/11, 148/6, 9 241, 146/2 w miejscowości Naterki ulica Bursztynowa, Brylantowa;
- Przebudowa dróg gminnych dz. Nr 184, 136, 17, 12 w miejscowości Łupstych.

2.3.8. PLANY INWESTYCYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ CENTRALNEGO PORTU KOMUNIKACYJNEGO

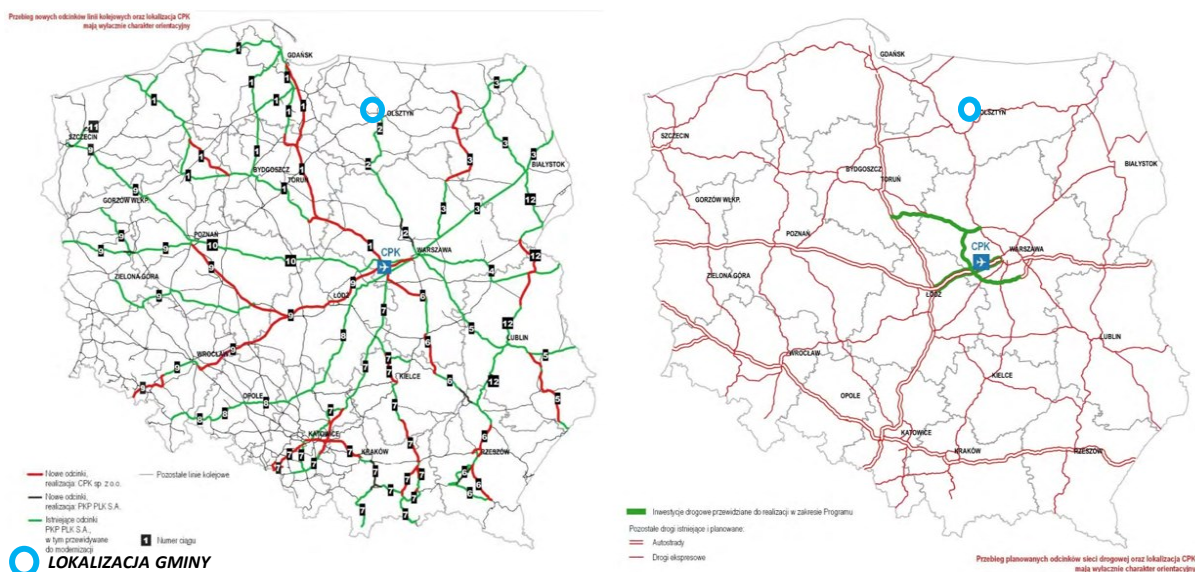
Centralny Port Komunikacyjny stanowi szereg inwestycji infrastrukturalnych i otoczenia biznesu, które zintegrują transport lotniczy, kolejowy oraz drogowy na terenie całego kraju. Zgodnie z koncepcją CPK realizacja przedsięwzięć składających się na komponent lotniskowy jest przewidziana do końca 2027 r. Realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych składających się na komponent kolejowy ma nastąpić do końca 2034 r., obejmując dwie perspektywy finansowe UE. Ze względu na unikalny stopień skomplikowania przedsięwzięć zawartych w programie inwestycyjnym CPK, jego realizacja jest podzielona na etapy.

Pierwszy etap obejmował działania przygotowawcze, w szczególności związane z planowaniem i opracowaniem założeń projektowych, a także wykupem gruntów pod realizację inwestycji. Zasadniczym celem etapu było szczegółowe zdefiniowanie zakresu i skali inwestycji, przyjęcie optymalnych rozwiązań odnośnie do możliwych wariantów realizacji przedsięwzięcia, określenie optymalnego planu jego realizacji, szczegółowych harmonogramów, jak i budżetów poszczególnych

²⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie, Wykaz przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Gietrzwałd na lata 2024–2039.

projektów, a także określenie sposobu ich finansowania, w tym ze środków publicznych. Opracowywane zostały także m.in. kolejne fazy dokumentacji projektowej.

Aktualnie obowiązuje Uchwała nr 201 Rady Ministrów z dnia 24 października 2023 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego - "Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap II. 2024-2030" (M.P. 2023 poz. 1258), która szczegółowo definiuje przyszłe założenia strategiczne i organizacyjne. Zgodnie z w/w Uchwałą cel główny Programu CPK polega na stworzeniu uniwersalnego systemu transportu pasażerskiego przez wybudowanie i eksploatację rentownego innowacyjnego węzła transportowego, który uzyska miejsce w pierwszej dziesiątce najlepszych portów lotniczych świata, a ponadto doprowadzi do przebudowy krajowego systemu transportu kolejowego jako atrakcyjnej alternatywy dla transportu drogowego i obejmującego wszystkie obszary Polski, zapewniając jednocześnie rozwój i trwałą integrację aglomeracji warszawskiej i łódzkiej.

Ryc. 12 Inwestycje towarzyszące CPK – przebudowa, rozbudowa albo budowa linii kolejowych oraz rozbudowa lub budowa dróg publicznych

Materiał źródłowy: Uchwała nr 201 Rady Ministrów z dnia 24 października 2023 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego - "Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap II. 2024-2030" (M.P. 2023 poz. 1258).

Nie przewiduje się na terenie gminy Gietrzwałd inwestycji związanych z realizacją Centralnego Portu Komunikacyjnego.

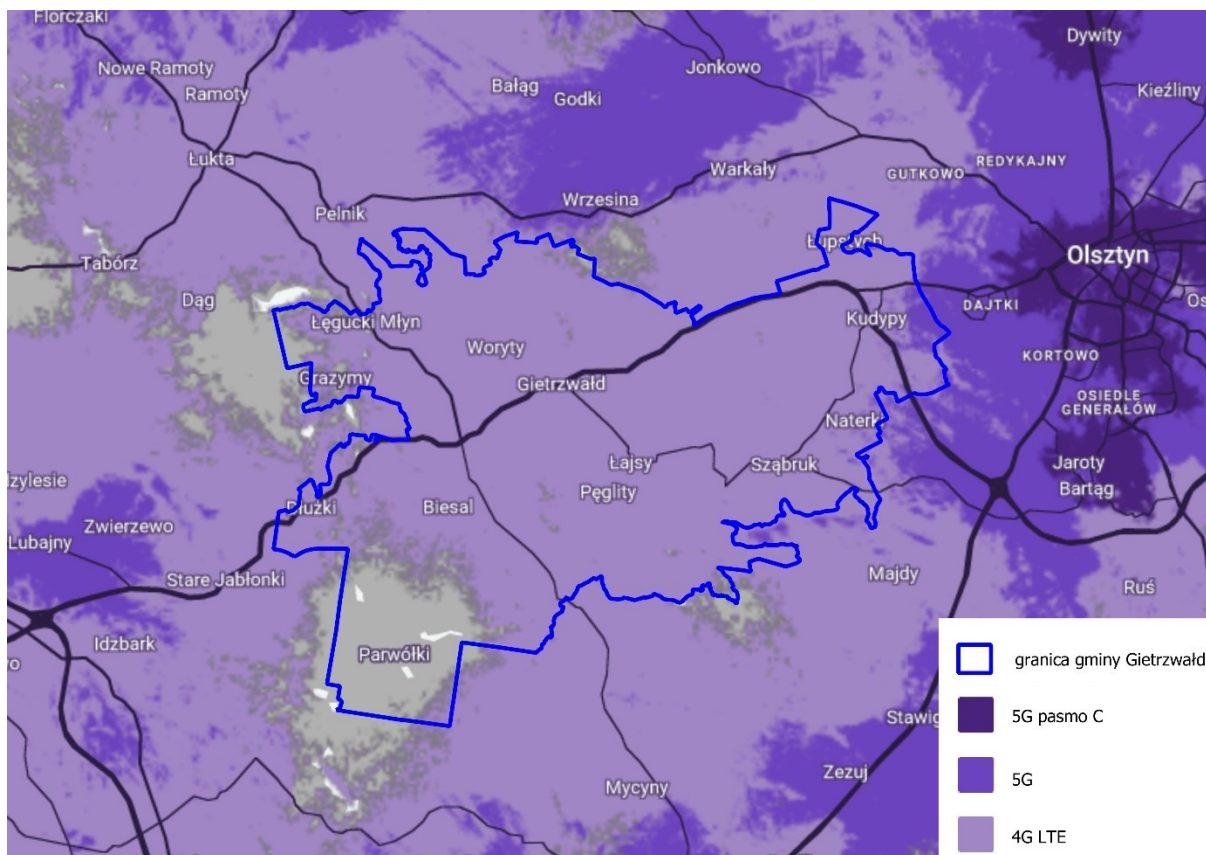
2.4. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

Na terenie gminy Gietrzwałd znajduje się sieć telekomunikacyjna (zarówno bezprzewodowa, jak i przewodowa). Sieć telekomunikacyjna składa się z łączy telekomunikacyjnych i radiowych. Znajduje się tu kilkanaście stacji bazowych telefonii komórkowej (GSM). Zasięg działania mobilnych sieci komórkowych jest w większości dobry lub bardzo dobry. Problemy z dostępnością sieci występują głównie na terenach niezagospodarowanych (lasy, łąki itp.) oraz lokalnie na terenach, gdzie występuje rozproszona zabudowa.

Dostępność Internetu na terenie gminy zapewniają podmioty zewnętrzne (operatorzy sieci). Wybrane miejscowości mogą korzystać z tzw. Internetu stacjonarnego, a dostęp do technologii ruchomych sieci telekomunikacyjnych 4G (LTE) jest możliwy z niemal każdego miejsca w gminie, przy czym zróżnicowana jest jakość tego dostępu. Dostępność sieci w standardzie 5G, czyli najnowszym standardzie sieci komórkowych pozwalającym na szybszy przesył danych w telefonach komórkowych oraz stacjonarny dostęp do Internetu o szybkości transmisji porównywalnej z szybkimi

łączami kablowymi, ograniczona jest jak dotychczas do obszaru miejscowości Gietrzwałd oraz okolicznych wsi.

Przykład dostępności Internetu w jednej z sieci komercyjnych przedstawia poniższa rycina:

Ryc. 13 Mapa zasięgu sieci telefonii komórkowej w technologii 5G (na przykładzie jednego z operatorów) w październiku 2024

Materiał źródłowy: Dane jednego z operatorów sieci.

Dzięki infrastrukturze światłowodowej mieszkańcy mogą korzystać z usług internetowych i telewizyjnych oferowanych przez ogólnopolskich i lokalnych dostawców. Infrastruktura zrealizowana została w technologii, która opiera się na kablach światłowodowych doprowadzanych bezpośrednio do domostw, gwarantujących szybkość i niezawodność usług cyfrowych. W przypadku miejscowości wiejskich sieć internetowa w dalszym ciągu dostępna jest za pośrednictwem kabli telefonicznych.

W ramach realizacji Programu Operacyjnego „Polska Cyfrowa” realizowana została sieć szybkiego Internetu – sieci światłowodowej. Została ona ukończona lub jest na etapie realizacji w miejscowościach takich jak: Gietrzwałd, Łąjsy, Unieszewo, Sząbruk oraz Siła.²⁷ Ponadto gmina przy realizacji inwestycji drogowych buduje kanały technologiczne służące do umiejscowienia sieci światłowodowej.

W przyszłości alternatywą dla sieci światłowodowej mogą okazać się inne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, jak np. satelitalny system telekomunikacyjny. System satelitalny mający docelowo składać się z ok. 12 000 satelitów umieszczonych na niskiej orbicie okołoziemskiej (na wysokościach: 340 km, 550 km oraz 1150 km nad Ziemią), aktualnie jest w fazie tworzenia. Jego ideą jest globalne zapewnienie dostępu do Internetu. Ponadto niewykluczone są, kolejne generacje ruchomych sieci telekomunikacyjnych (5G i więcej).

²⁷ Materiał źródłowy: <https://www.nexera.pl/pl/map>

2.5. WNIOSKI

- ! Położenie gminy w rejonie krajobrazów pojeziernych (Pojezierze Olsztyńskie) o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych.
- ! Obecność obwodnicy Olsztyna oraz węzła komunikacyjnego, co pozytywnie wpływa na rozwój przedsiębiorczości i budownictwa mieszkaniowego.
- ! W dalszym ciągu niezadowalający stan techniczny niektórych odcinków dróg lokalnych i ponadlokalnych, w tym dróg powiatowych.
- ! Nieskoordynowane ciągi transportowe.
- ! Duży potencjał do rozwoju tras rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych.
- ! Wyróżniający się poziom dostępności transportowej w ujęciu krajowym.
- ! Brak parkingu „P&R” przy węzłach komunikacyjnych.
- ! Stosunkowo korzystna dostępność komunikacji zbiorowej (czynny transport kolejowy oraz funkcjonujące linie autobusowe, w tym bezpośredni i regularny dojazd do Olsztyna).
- ! Wysokie koszty podróżowania połączoną komunikacją publiczną (autobusy gminne, powiatowe, połączenia kolejowe).
- ! Relatywnie korzystne połączenie komunikacyjne do największego w regionie portu lotniczego tj. Olsztyn – Mazury.
- ! Niewielkie oddalenie od dużych ośrodków miejskich (podróż transportem indywidualnym nie przekracza 1 godziny).
- ! Istniejąca sieć światłowodowa w niektórych miejscowościach.
- ! Niewystarczająca dostępność Internetu szerokopasmowego.
- ! Niedostateczny zasięg działania mobilnych sieci komórkowych na obszarach niezagospodarowanych oraz terenach wiejskich o rozproszonej zabudowie.

3 LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.1. STAN LUDNOŚCI

3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Gminę Gietrzwałd zamieszkuje ogółem ok. 6,95 tys. osób, co stanowi ok. 5,35% ludności powiatu olsztyńskiego. Zdecydowanie największy odsetek zamieszkuje miejscowość Sząbruk oraz w dalszej kolejności sołectwa Unieszewo, Biesal, Gietrzwałd i Gronity.²⁸

Tab. 6 Liczba ludności na terenie gminy w 2024 roku

SOŁECTWO	LICZBA MIESZKAŃCÓW W GMINIE	
	2024	
	OSOBY	UDZIAŁ
Biesal	653	9,93%
Cegłowo	30	0,46%
Dłużki	35	0,53%
Gietrzwałd	530	8,06%
Gronity	530	8,06%
Guzowy Piec	94	1,43%
Jadaminy	58	0,88%
Naglady	351	5,34%
Naterki	406	6,17%
Łajsy	112	1,70%
Łęguty	247	3,76%
Łupstych	394	5,99%
Parwólki	42	0,64%
Pęglity	75	1,14%
Rapaty	136	2,07%
Rentyny	105	1,60%
Sząbruk	1100	16,73%
Śródka	34	0,52%
Tomaryny	149	2,27%
Unieszewo	882	13,41%
Woryty	476	7,24%
Grazymy	136	2,07%

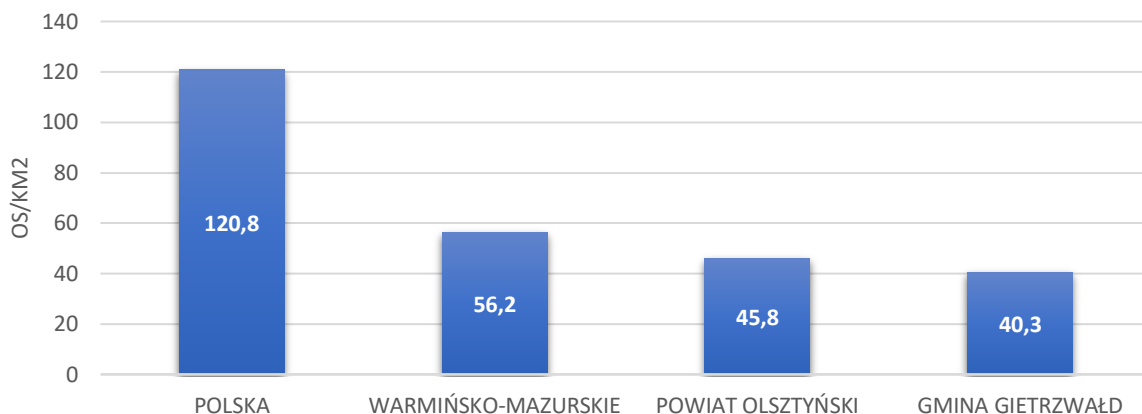
Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy w Gietrzwałdzie.

Gęstość zaludnienia gminy Gietrzwałd wynosi 40,3 os/km² i jest²⁹:

- zbliżona do wartości powiatu olsztyńskiego (45,8 os/km²),
- niższa niż średnia dla województwa warmińsko-mazurskiego (56,2 os/km²),
- wyraźnie niższa od wartości dla Polski (120,8 os/km²).

²⁸ Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy w Gietrzwałdzie.

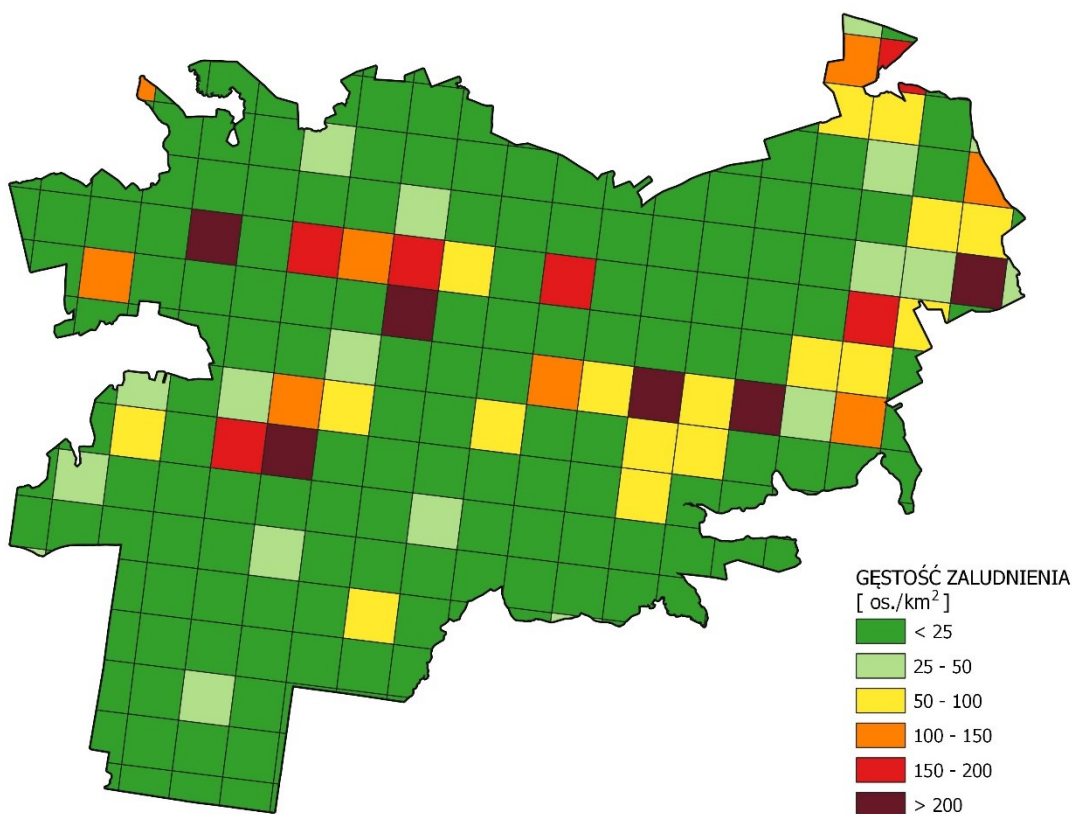
²⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: gęstość zaludnienia, stan na 31.12.2023 r.

Ryc. 14 Gęstość zaludnienia gminy na tle powiatu, województwa i kraju

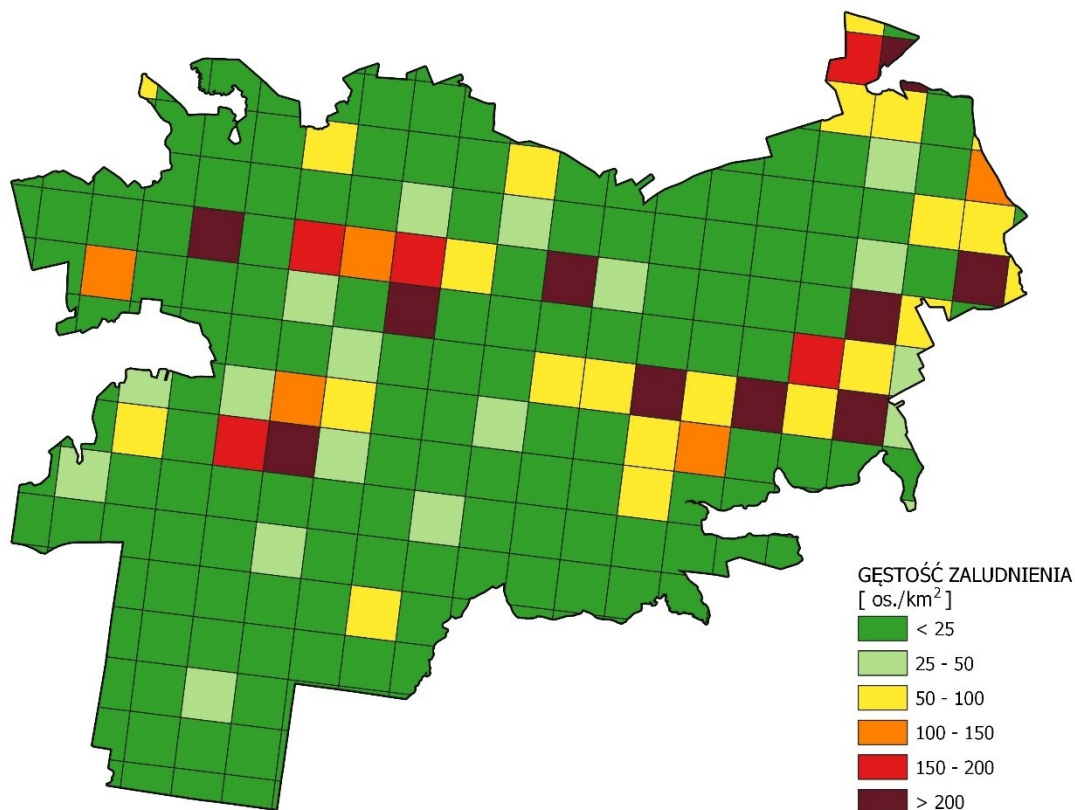
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Zgodnie z Narodowym Spisem Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2021 roku, największa gęstość zaludnienia przekraczająca 200 os./km² występowała na terenie miejscowości: Łęguty, Gietrzwałd, Nagłady, Biesal, Unieszewo, Sząbruk, Naterki, Gronity oraz Łupstych. Jednocześnie na przestrzeni omawianej dekady zaobserwowano wzrost gęstości zaludnienia w miejscowościach przy granicy z gminą Stawiguda.

Ryc. 15 Gęstość zaludnienia w gminie Gietrzwałd w 2011 roku

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku, GUS.

Ryc. 16 Gęstość zaludnienia w gminie Gietrzwałd w 2021 roku

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2021 roku, GUS.

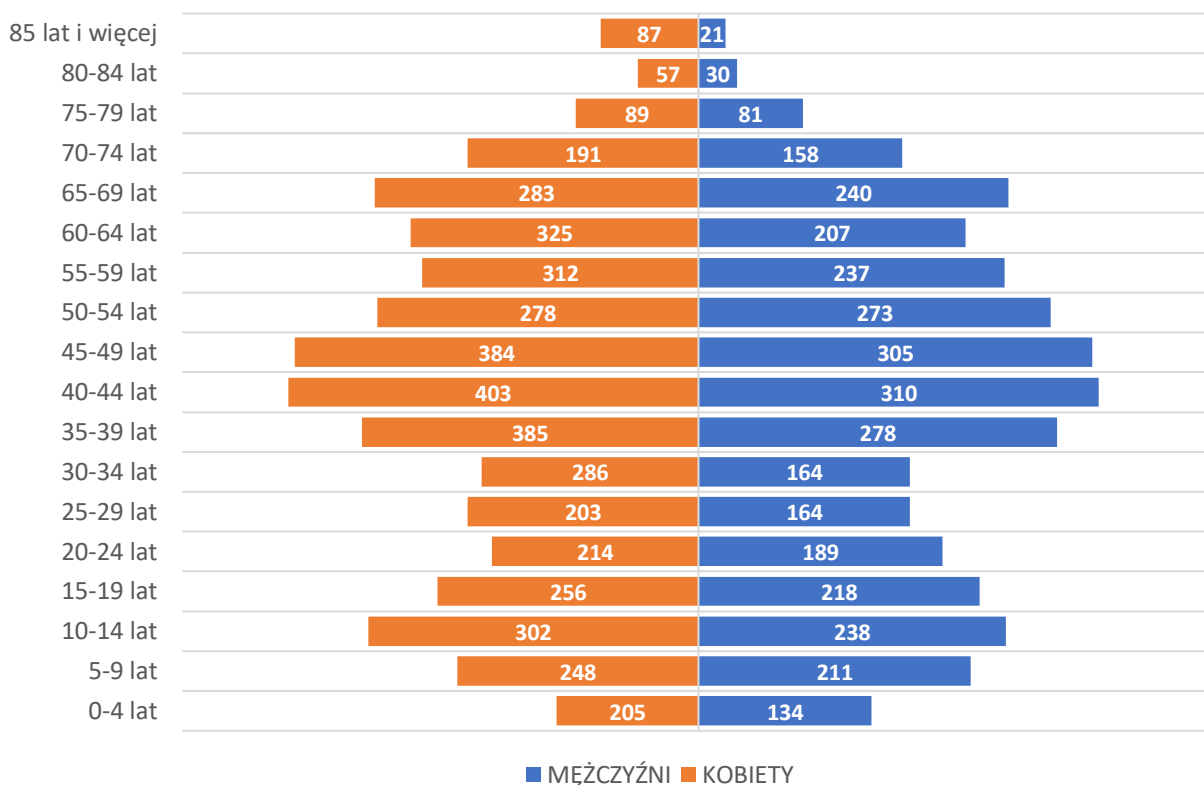
3.1.2. STRUKTURA PŁCI

W strukturze płci gminy Gietrzwałd zaznacza się niewielka przewaga kobiet, których liczba wynosi 3 488 w stosunku do liczby 3 458 mężczyzn. Zauważalny wzrost liczby kobiet widoczny jest w grupie osób powyżej 60 roku życia.³⁰

Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) wynosi zatem 101, co jest wartością nieznacznie niższą w stosunku do średniej dla powiatu olsztyńskiego (103), województwa warmińsko-mazurskiego (105) i kraju (107).³¹

³⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2023 r.

³¹ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: współczynnik feminizacji, stan na 31.12.2023 r.

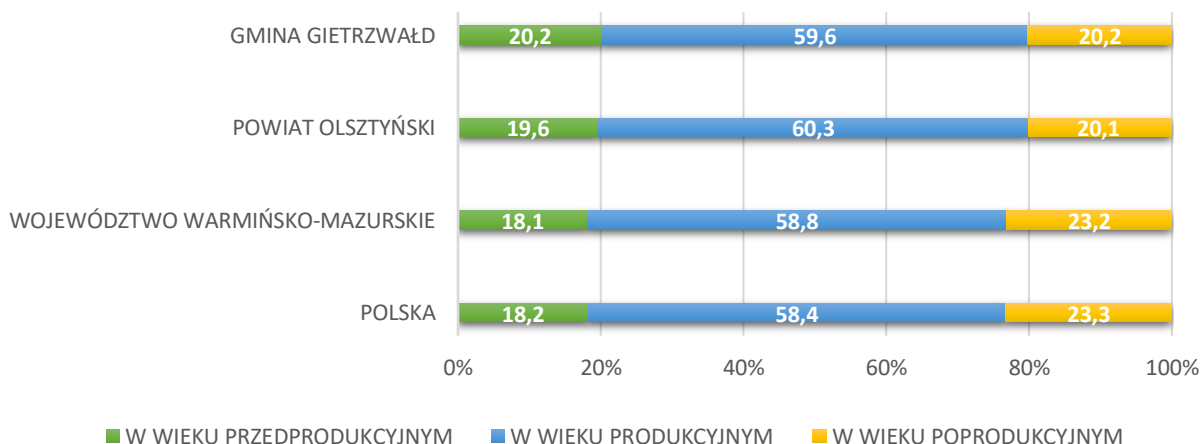

Ryc. 17 Piramida wieku i płci w gminie Gietrzwałd

Materiał źródłowy: Dane GUS - stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2023 r.

3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

W podziale na ekonomiczne grupy wieku, w gminie Gietrzwałd dominuje ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 59,6% ogółu mieszkańców. Ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na takim samym poziomie 20,2%. W porównaniu ze wskaźnikami dla Polski, województwa i powiatu, zaznacza się nieco wyższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym.³²

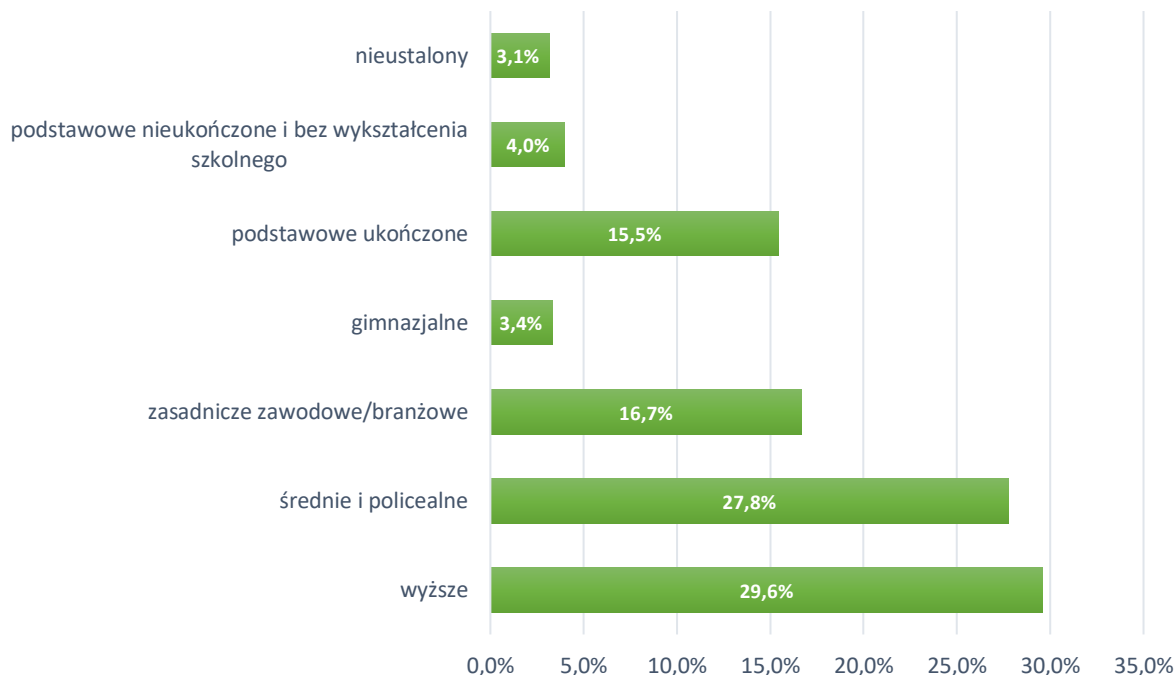
Ryc. 18 Udział ekonomicznych grup wieku w gminie na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

³² Materiał źródłowy: Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 31.12.2023 r.

3.1.4. POZIOM WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI

Zgodnie z Narodowym Spisem Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2021 roku, w gminie Gietrzałd ok. 30% ludności w wieku 13 lat i powyżej posiadała wykształcenie wyższe. Wykształcenie średnie i policealne, w tym średnie ogólnokształcące i średnie zawodowe, posiadało ok. 28% ludności w wieku 13 lat i powyżej. Ponad 3% osób nie ustaliło poziomu wykształcenia.

Ryc. 19 Poziom wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej

Material źródłowy: Dane GUS, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w 2021 roku.

3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wskaźnik przyrostu naturalnego osiągał przeważnie ujemne wartości, jedynie w latach 2014-2016 kształtował się na dodatnim poziomie. Średni przyrost naturalny na przestrzeni analizowanych lat wyniósł -2,2 os/rok, a zatem w analizowanym okresie liczba zgonów lekko przewyższała liczbę urodzeń.

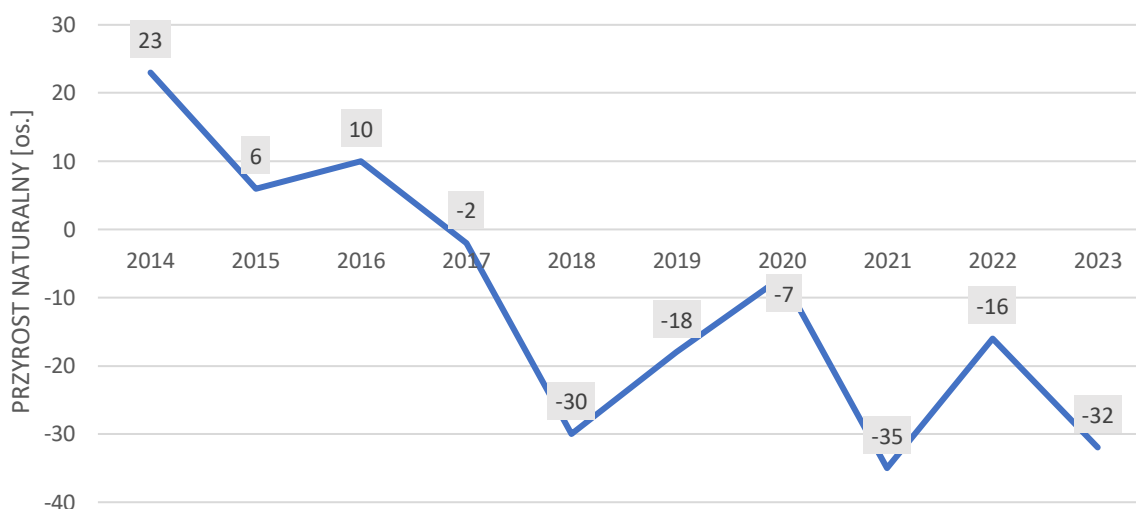
Należy nadmienić, iż w 2021 r. wskaźnik ten zauważalnie spadł – zmarło o 35 osób więcej niż się urodziło, co było spowodowane rekordową liczbą zgonów. Z pewnym prawdopodobieństwem można uznać, że był to efekt pandemii COVID-19, a co za tym idzie dane za ostatni badany rok nie są reprezentatywne.

Tab. 7 Ruch naturalny ludności w gminie w latach 2014-2023

RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI											
ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2014-2023
URODZENIA ŻYWE [os.]											
Ogółem	61	66	63	78	33	49	58	44	45	26	52,3

Mężczyźni	34	31	40	43	14	30	28	22	22	14	27,8
Kobiety	27	35	23	35	19	19	30	22	23	12	24,5
ZGONY OGÓŁEM [os.]											
Ogółem	38	60	53	80	63	67	65	79	61	58	62,4
Mężczyźni	25	31	25	39	37	41	37	49	38	35	35,7
Kobiety	13	29	28	41	26	26	28	30	23	23	26,7
PRZYROST NATURALNY [os.]											
Ogółem	23	6	10	-2	-30	-18	-7	-35	-16	-32	-10,1
Mężczyźni	9	0	15	4	-23	-11	-9	-27	-16	-21	-7,9
Kobiety	14	6	-5	-6	-7	-7	2	-8	0	-11	-2,2

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Ryc. 20 Przyrost naturalny w gminie w latach 2014-2023

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

3.2.2. MIGRACJE

W gminie Gietrzwałd na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się przede wszystkim dodatnie saldo migracji, które wyniosło średnio ok. 68 osób w ciągu roku. Największy napływ ludności zanotowano w 2014 i 2023 r., kiedy to z terenu gminy zameldowało się ponad 100 osób więcej niż wymeldowało. łącznie w analizowanych latach 2014-2023 dokonano 1 456 zameldowań i 842 wymeldowań, a zatem saldo migracji wyniosło łącznie +614 osób.

Zaobserwowano, że największy napływ ludności występuje z miast, prawie 85% wszystkich zameldowań. Prawdopodobnie spowodowane jest to bezpośrednim położeniem miasta Olsztyn i konkurencyjnymi cenami na rynku mieszkaniowym oraz możliwością zamieszkania blisko natury.

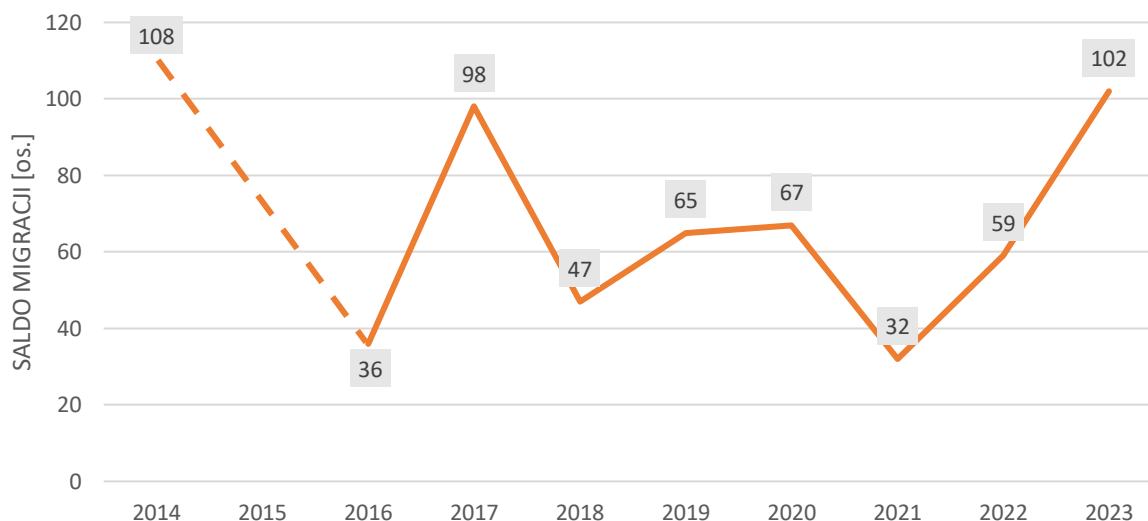
Tab. 8 Migracje w gminie w latach 2014-2023

MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW											
ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	ŚREDNIOROCZNE W LATACH 2014-2023
ZAMELDOWANIA											
Ogółem	190	0*	124	181	142	187	158	142	162	170	161,8
Z miast	151	112	107	134	111	152	126	101	115	119	122,8
Ze wsi	37	14	15	43	27	29	30	39	46	44	32,4
WYMELDOWANIA											

Ogółem	82	0*	88	83	95	122	91	110	103	68	93,6
Do miast	59	58	51	56	57	94	59	74	69	55	63,2
Na wieś	17	19	31	22	36	27	31	36	33	12	26,4
SALDO MIGRACJI											
Ogółem	108	0*	36	98	47	65	67	32	59	102	68,2

*bd – brak danych, zgodnie z informacją GUS: wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe (w tym ze względu na wysoki błąd losowy próby w badaniach reprezentacyjnych, np. BAEL albo brak informacji porównywalnych).

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Ryc. 21 Saldo migracji w gminie w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI

Przyrost rzeczywisty to zestawienie przyrost naturalnego z saldem migracji, za pomocą którego można zobrazować rzeczywiste zmiany liczby ludności na terenie badanej jednostki. Z analizy współczynnika przyrostu rzeczywistego gminy Gietrzwałd i gmin sąsiednich, dokonanej dla okresu dziesięcioletniego (zestawienie roku 2014 z rokiem 2023) wynika, iż liczba ludności wzrosła w gminie Gietrzwałd, Jonkowo, Ostróda i Stawiguda, natomiast w pozostałych jednostkach terytorialnych przyjmowała ujemne wartości (depopulacja).

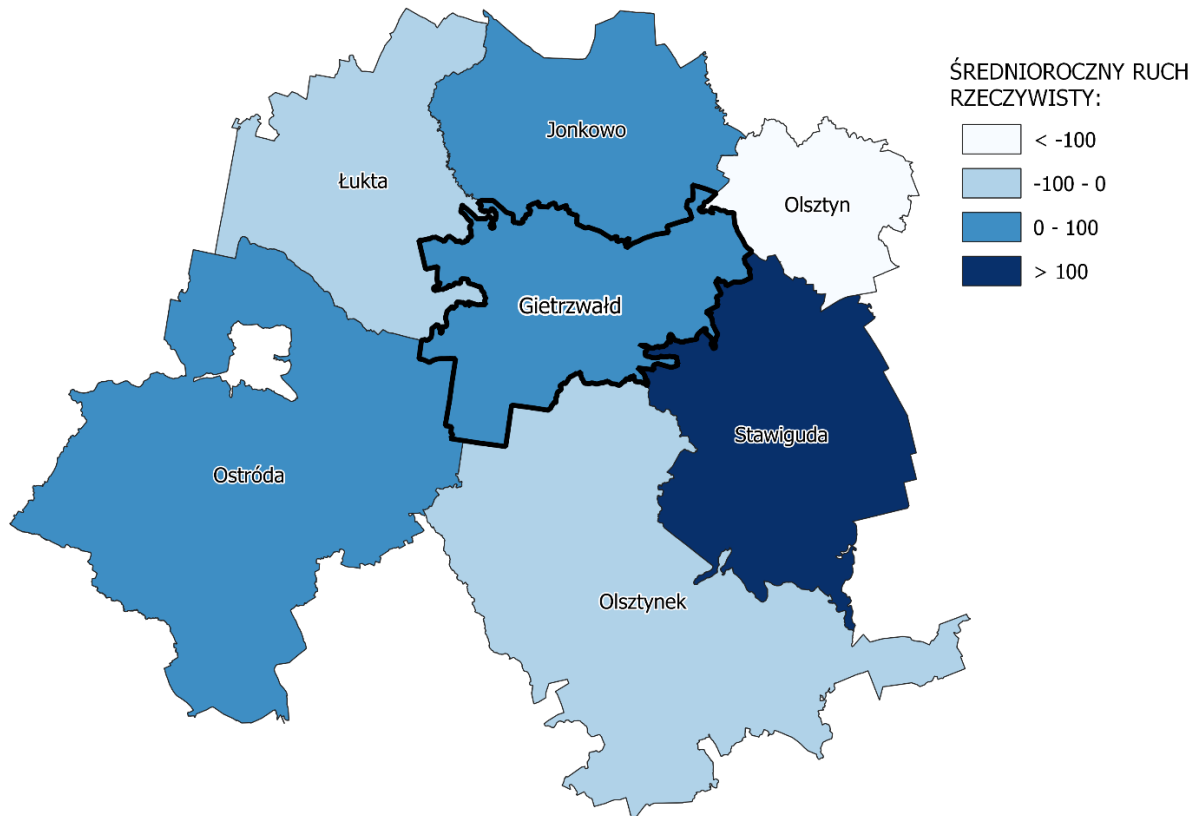
Tab. 9 Wskaźnik przyrostu rzeczywistego w gminie Gietrzwałd oraz gminach sąsiednich w latach 2014-2023

PRZYROST RZECZYWISTY											
ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2014-2023
JONKOWO	83	-3	117	96	39	46	42	47	99	32	60
ŁUKTA	11	-17	-12	15	-36	-28	-14	11	-42	-23	-14
OLSZTYN	300	121	177	245	-22	-348	-574	-960	-894	-854	-281
OLSZTYNEK	33	-19	-15	-27	-85	-60	-80	-85	-66	-54	-46
OSTRÓDA (gmina wiejska)	94	-11	79	-9	61	-13	-36	-23	15	-62	10
STAWIGUDA	293	78	466	523	747	789	652	516	463	475	500
GIETRZWAŁD	131	6	46	96	17	47	60	-3	43	70	51

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Wzrost liczby ludności w gminie Gietrzałd średnio w analizowanych latach wyniósł 51 os., co w porównaniu do gmin ościennych było trzecim najkorzystniejszym wynikiem, zaraz po gminie Jonkowo oraz Stawiguda.

Zdecydowanie najniższy wskaźnik zanotowano w mieście Olsztyn, w której liczba ludności spadała drastycznie po 2019 roku, średnio -281 os./rok. Spadek liczby ludności zaobserwowano również w gminie Łukta oraz Olsztynek.

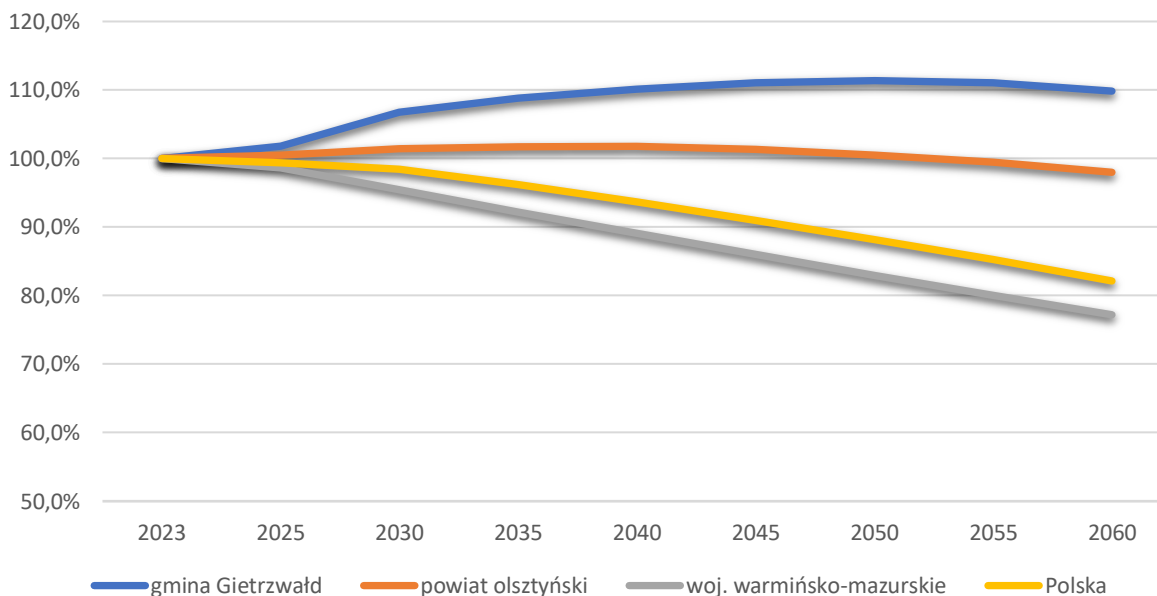

Ryc. 22 Ruch rzeczywisty w gminie Gietrzałd i w gminach sąsiednich w latach 2014-2023

Material źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.3. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

Zachodzące aktualnie w Polsce i Unii Europejskiej procesy ludnościowe określane są mianem „drugiego przejścia demograficznego” i charakteryzują się m.in. spadkiem liczby urodzeń i zgonów, przesuwaniem średniego wieku rodzenia i tworzenia związków, wzrostem liczby rozwodów oraz niską płodnością. W najbliższych kilkudziesięciu latach przewiduje się dalszy, stopniowy ubytek liczby ludności w Polsce oraz znaczące zmiany struktury wiekowej. Prognozę w tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2023 r. (2023=100%) dla kraju, województwa warmińsko-mazurskiego, powiatu olsztyńskiego oraz gminy Gietrzałd zaprezentowano na poniższym wykresie.

Ryc. 23 Prognoza tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2023 r. (2023=100%) dla Polski, województwa warmińsko-mazurskiego, powiatu olsztyńskiego i gminy Gietrzwałd

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W perspektywie do 2060 r. szacuje się, że liczba ludności:

- spadnie w Polsce o ok. 17,9%,
- spadnie w województwie warmińsko – mazurskim o ok. 22,8%,
- spadnie w powiecie olsztyńskim o ok. 2%,
- wzrośnie w gminie Gietrzwałd o ok. 9,8%.

W związku z czym przewiduje się, pozytywny wariant odnośnie do wzrostu liczby ludności w gminie Gietrzwałd. Wskaźnik prognoz demograficznych będzie wyraźnie wyższy w stosunku do wartości dla kraju, województwa i powiatu. W dużym stopniu może to być związane ze wzrostem zameldowań w ubiegłych latach oraz zainteresowaniem osadnictwem na terenach wiejskich, jednocześnie w bezpośrednim otoczeniu stolicy województwa.³³

Przewidywanie zmian w liczbie ludności zawsze obarczone jest dużą niepewnością i zależne jest od postępujących procesów globalizacyjnych oraz stale zmieniających się postaw światopoglądowych ludności. Szacowanie zaludnienia nabiera szczególnej trudności w kontekście wydarzeń w naszej części Europy (konfliktu militarnego w Ukrainie). Sytuacja z jaką mamy do czynienia od lutego 2022 r. pokazuje, jak dynamiczne mogą być zmiany zachodzące w Polsce i na świecie, w tym zmiany demograficzne. W związku z powyższym, celem strategicznego rozwoju gminy Gietrzwałd powinno być przede wszystkim zapewnienie warunków w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym do podnoszenia atrakcyjności gminy jako miejsca do życia i prowadzenia aktywności gospodarczej, co powinno przełożyć się na sukcesywny wzrost liczby ludności.

³³ Materiał źródłowy: Główny Urząd Statystyczny: Prognoza ludności dla gmin, powiatów i województw na lata 2023 – 2060.

3.4. WNIOSKI

- ! Relatywnie korzystna struktura demograficzna. Najwyższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym na tle powiatu, województwa i kraju.
- ! Starzejące się społeczeństwo.
- ! W większości ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.
- ! Wysoki odsetek mieszkańców w wyższym wykształceniu.
- ! Stale dodatnie saldo migracji.
- ! Sukcesywny wzrost liczby ludności.
- ! Wyższy średnioroczny wzrost liczby ludności w stosunku do większości gmin ościennych.
- ! Niska gęstość zaludnienia, sprzyjająca pobytowi ludzi.

4 ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY

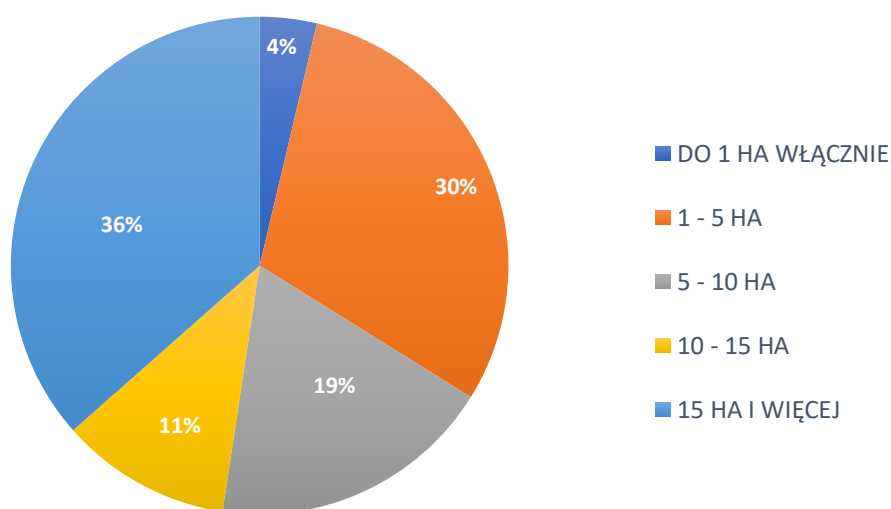
4.1. ROLNICTWO

Powierzchnia gminy Gietrzwałd wynosi 17 233 ha, z czego 36,7% (6,3 tys. ha) stanowią użytki rolne. W ramach tych użytków dominują grunty orne, które zajmują 69,7% (około 4,4 tys. ha). Łąki i pastwiska trwałe stanowią około 27% użytków rolnych, co przekłada się na około 1,7 tys. ha. Gmina ma zatem istotny udział użytków rolnych w swojej strukturze, co wpływa na lokalną gospodarkę.³⁴

Najkorzystniejsze warunki do rozwoju rolnictwa występują w rejonach: Sząbruka, Unieszewa, Łąjs, Gietrzwałdu, Pęglit, Podlejek, Biesala i Łęgut. Występują tam najbardziej urodzajne gleby kompleksu pszennego dobrego i pszenno-żytniego, głównie klasy IIIb i IVa. W składzie ich przeważają gliny lekkie, a w rejonie Łąjs i Gietrzwałdu – iły i pyły ilaste. Gleby tych kompleksów charakteryzują się zasobnością w składniki pokarmowe i na ogół prawidłowymi stosunkami wodnymi.

Zgodnie z danymi PSR 2020 funkcjonuje 189 gospodarstw rolnych, z czego 178 to gospodarstwa indywidualne, a ich ogólna powierzchnia wynosi niemal 6 378 ha. W gospodarstwach rolnych pracuje 187 osób, w tym 133 mężczyzn i 54 kobiety. Ponadto 93 gospodarstwa prowadzi sprzedaż własnych produktów rolnych (ok. 49%).

Struktura gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż największy udział mają gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha oraz gospodarstwa od 1 do 5 ha (kolejno 36% i 30%), znikoma jest natomiast liczba gospodarstw o powierzchni do 1 ha (ok. 4%).³⁵

Ryc. 24 Udział gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

Na przestrzeni lat 2010-2020 zaobserwowano spadek udziału rolnictwa w sektorze gospodarki na terenie gminy Gietrzwałd. Zanotowano, że liczba gospodarstw rolnych w ciągu analizowanych lat spadła niemal o połowę (o 131 szt.). Ponadto zaobserwowano bardzo wyraźny spadek gospodarstw o niewielkiej powierzchni, a zatem wzrosła średnia wielkość gospodarstwa rolnego. Różnice zauważalne są również w pogłowiu zwierząt gospodarczych oraz zasiewie upraw, gdzie nastąpił:

³⁴ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, 2020.

³⁵ Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

- wzrost pogłowia bydła o ok. 8%;
- spadek pogłowia drobiu o ok. 35%;
- znaczny spadek pogłowia trzody chlewnej o ok. 92%;
- wzrost powierzchni zasiewów upraw o ponad 500 ha.

Szczegółowe wartości dotyczące gospodarki rolnej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 10 Gospodarka rolna na terenie gminy – porównanie 2020 r. z 2010 r.

WARTOŚĆ		MIARA	2010	2020
Gospodarstwa rolne		szt.	320	189
Gospodarstwa domowe	z dochodem z działalności rolniczej	szt.	204	178
	z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	szt.	54	50
Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych		ha	7 705,42	6 378,40
Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych	do 1 ha włącznie	szt.	44	7
	1 - 5 ha	szt.	133	57
	5 - 10 ha	szt.	47	35
	10 -15 ha	szt.	23	21
	15 ha i więcej	szt.	73	69
Pogłowie zwierząt gospodarskich	bydło ogółem	szt.	600	652
	drób ogółem	szt.	57 887	37 497
	trzoda chlewna ogółem	szt.	290	23
Powierzchnia zasiewów upraw		ha	3 197,95	3 714,16
Gospodarstwa stosujące nawożenie		szt.	bd	61
Ciągniki w gospodarstwach rolnych		szt.	189	176
Średnia wielkość gospodarstwa rolnego	grunty ogółem	ha	24,08	33,75
	użytki rolne ogółem	ha	17,77	29,80

* bd - Brak danych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020, 2010 – dane wg siedziby gospodarstwa.

4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE

4.2.1. LICZEBNOŚĆ

Za podmiot gospodarczy uznaje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą opartą na tzw. wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, czyli zgłoszeniu rodzaju prowadzonej działalności, miejsca jej prowadzenia i danych osoby prowadzącej w urzędzie gminy. Może nim być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba podmiotów gospodarczych wykazywała tendencję wzrostową. W 2014 r. funkcjonowało 607 podmiotów, a w 2023 r. ich liczba wzrosła do poziomu 919. Wyraźnie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (707 w 2023 r., tj. ok 78% wszystkich podmiotów gospodarczych w gminie).

Tab. 11 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie gminy w latach 2014-2023

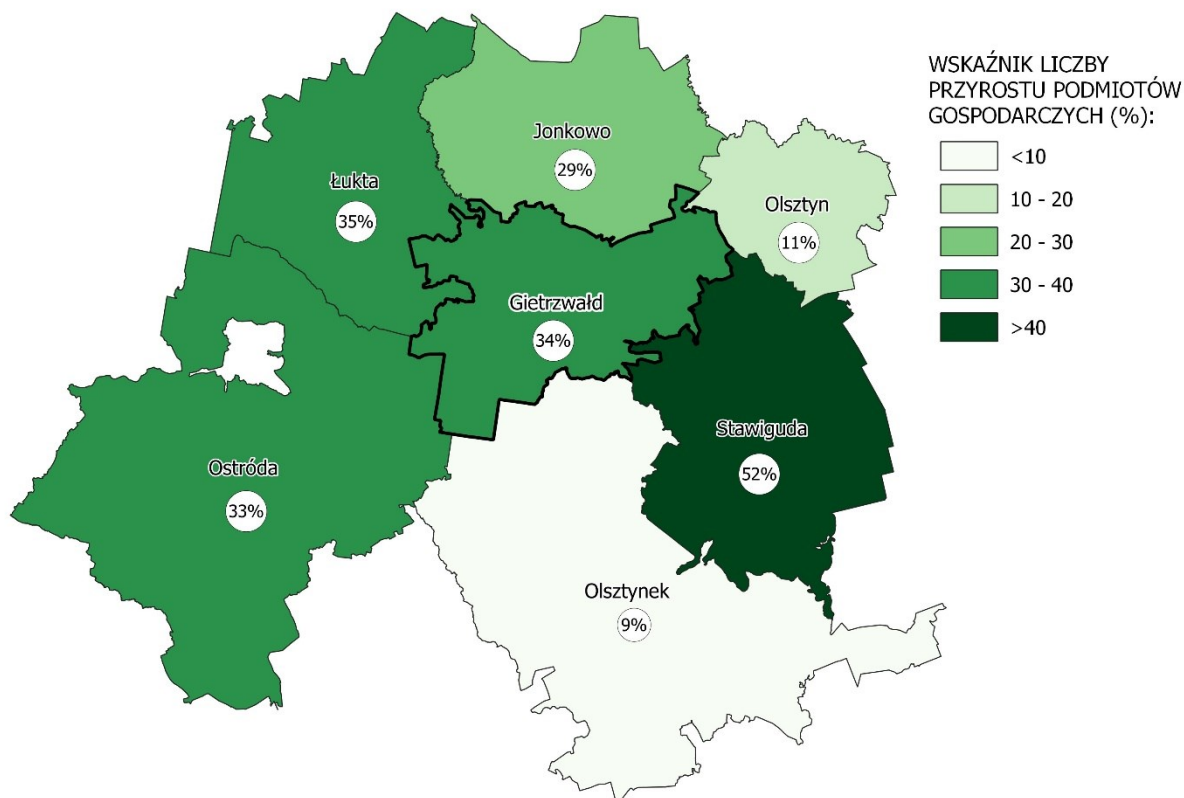
ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sektor publiczny	19 ^M	19	19	20	19	18	16	16	16	17
Sektor prywatny	588 ^M	613	624	665	706	763	788	823	855	902
w tym jdg	459 ^M	479	483	512	548	599	619	649	665	707
Ogółem podmioty gospodarcze	607	632	643	685	725	781	804	839	871	919

^M - Zmiany metodologiczne

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Analizując tempo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w stosunku do gmin sąsiednich (zestawienie roku 2014 z rokiem 2023) można zauważyć, iż w gminie Gietrzałd było stosunkowo wysokie (34%). Wynik ten plasuje gminę na trzecim miejscu, natomiast zdecydowanie najwyższe wskaźniki wzrostu zanotowano kolejno w gminie Stawiguda oraz Łukta. Natomiast najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się w gminie Olsztynek (tj. 9%).

Należy przy tym mieć na względzie, że analizowane zjawisko dotyczy nie tyle samego poziomu przedsiębiorczości w gminach, co jego wzrostu na przestrzeni lat, którego wielkość jest wprost zależna od sytuacji wyjściowej roku bazowego.

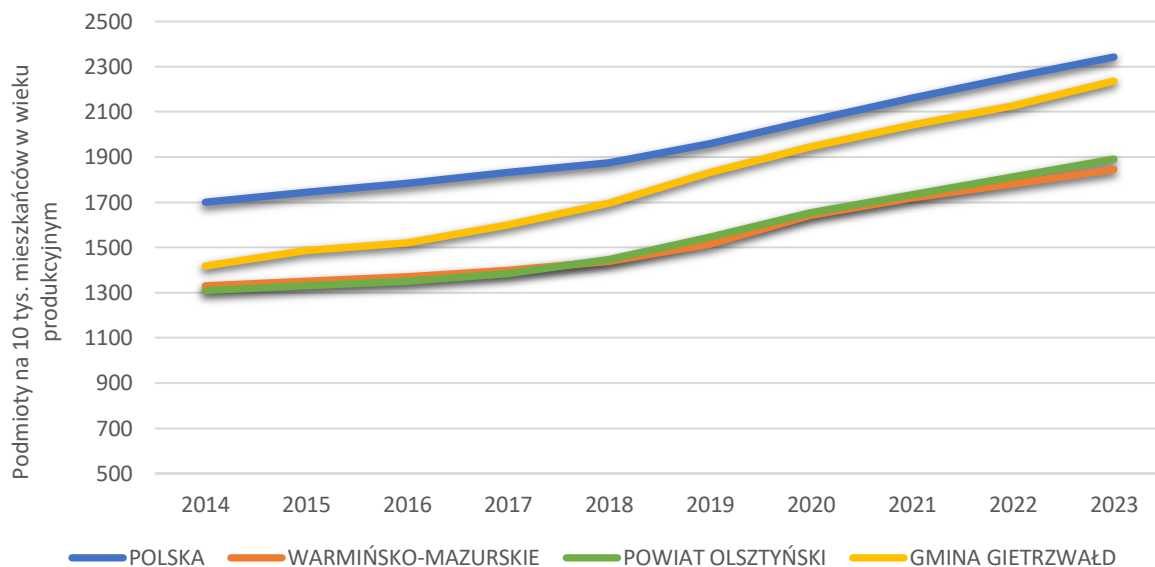
Ryc. 25 Procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Gietrzałd i w gminach sąsiednich w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bazując na wartościach wskaźnikowych (przeliczając liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym), można dokonać analizy porównawczej z jednostkami administracyjnymi poszczególnych poziomów terytorialnych. Dane za 2023 r. wskazują, że na terenie gminy Gietrzałd funkcjonuje 2 236,2 podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. os. w wieku produkcyjnym, podczas gdy średnio w:

- kraju jest to 2 342,5 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- województwie warmińsko-mazurskim jest to 1 845,2 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- powiecie olsztyńskim jest to 1 891,0 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym.

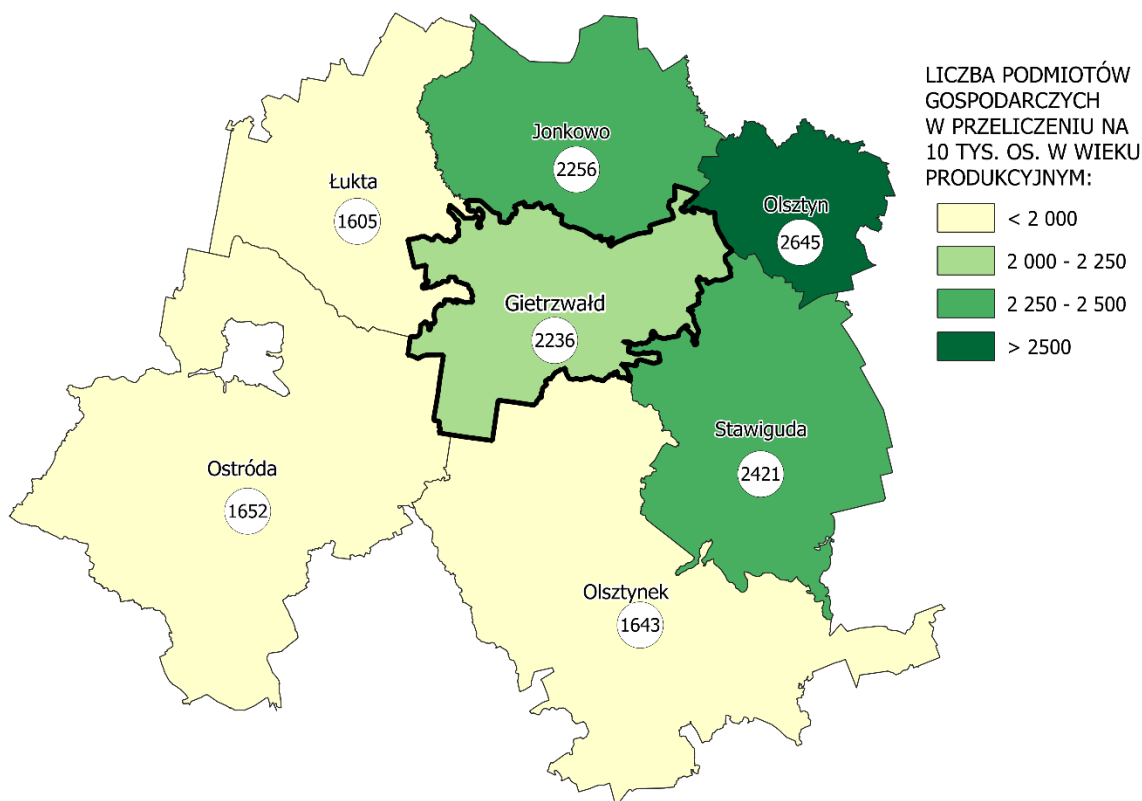
Należy zatem uznać, że poziom przedsiębiorczości w gminie jest znacznie wyższy od średniej dla powiatu oraz województwa. Na przestrzeni ostatnich lat zauważalny jest stopniowy wzrost do poziomu dla wartości krajowej.

Ryc. 26 Podmioty gospodarcze w przeliczeniu 10 tys. osób w wieku produkcyjnym w gminie na tle powiatu, województwa i kraju w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Analizując opisywany wskaźnik w odniesieniu do gmin ościennych (dane za 2023 r.), uwidacznia się poziom przedsiębiorczości w poszczególnych jednostkach.

Ryc. 27 Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. os. w wieku produkcyjnym w gminie Gietrzwałd i w gminach sąsiednich w 2023 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

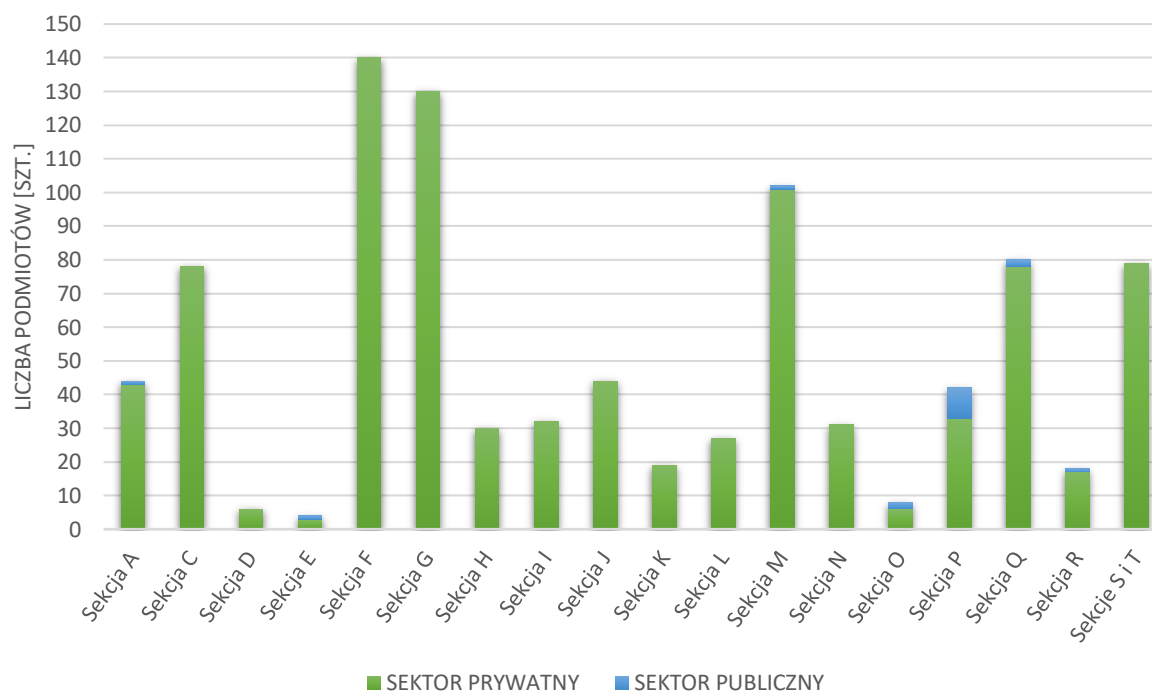
Największą liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, na tle gmin ościennych, osiąga miasto Olsztyn (2,6 tys. podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym). Następnie gminy bezpośrednio położone przy stolicy województwa, kolejno

Stawiguda, Jonkowo i Gietrzwałd, osiągają wartości powyżej 2 tys. podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym. Natomiast najmniej korzystnie sytuacja plasuje się w gminach Łukta, Olsztynek i Ostróda, gdzie wartość jest zbliżona ok. 1,6 tys. podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym.

4.2.2. RODZAJ

W sektorze publicznym zarejestrowanych jest łącznie 17 podmiotów gospodarczych, które dotyczą: sektora rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (1), dostawy wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (1), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (1), administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (2), edukacji (9), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (2) oraz działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (1).

Sektor prywatny liczący 897 podmiotów gospodarczych, charakteryzuje się wysoką liczbą podmiotów zarejestrowanych w sekcji F (Budownictwo – 140 podmiotów), sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 130 podmiotów) oraz sekcji M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 101 podmioty).

Ryc. 28 Podmioty gospodarcze wg sekcji działów PKD 2007 zarejestrowane na terenie gminy w 2023 roku

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Objaśnienia:

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

Sekcja F – Budownictwo

Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja J – Informacja i komunikacja

Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Sekcja P – Edukacja

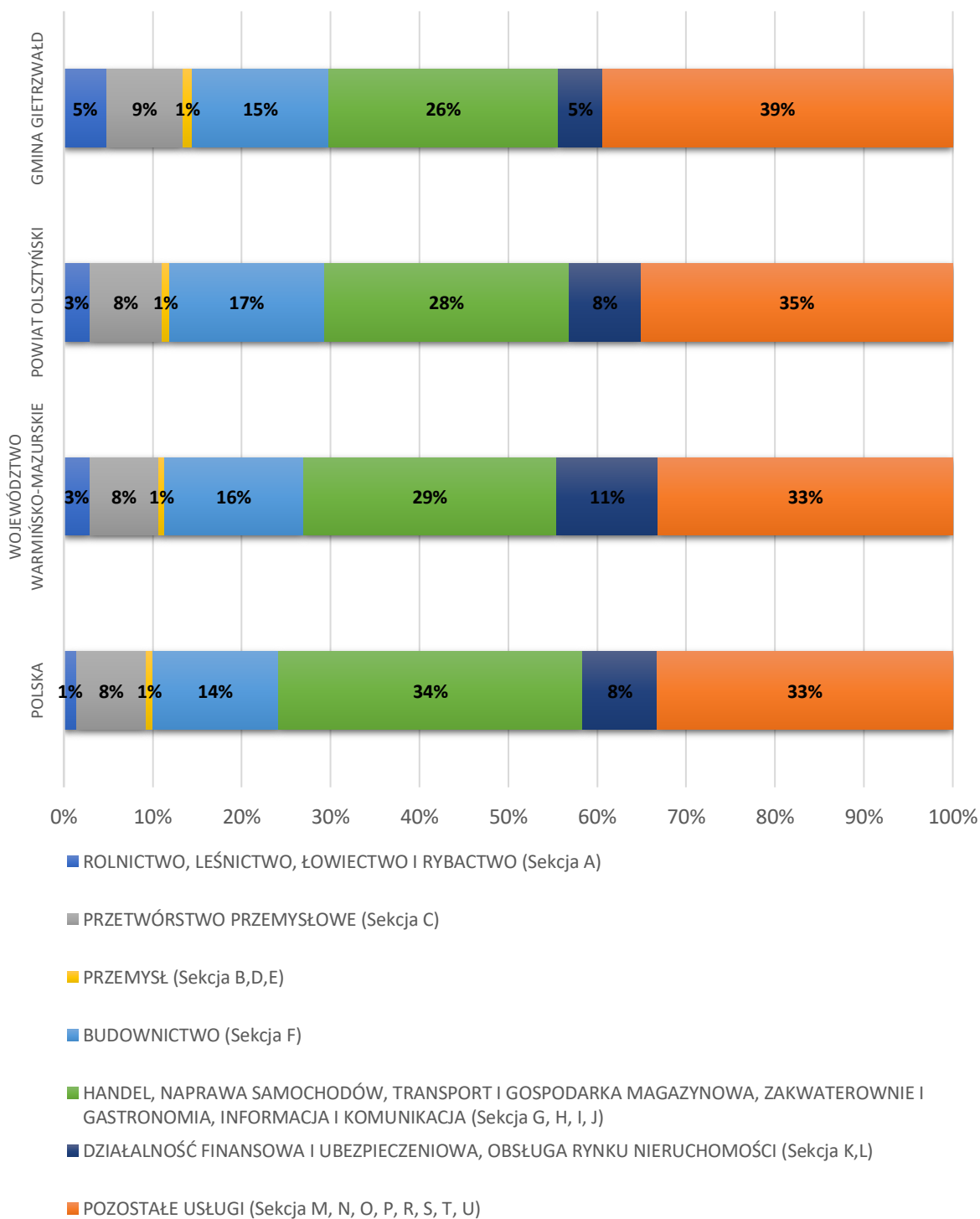
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Sekcja S – Pozostała działalność usługowa

Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

Gmina Gietrzwałd na tle kraju, województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu olsztyńskiego charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób prowadzących działalność w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (ok. 5%), przetwórstwie przemysłowym (ok. 9%) oraz w pozostałych usługach (ok. 39%). Najmniejszy odsetek podmiotów gospodarczych na terenie gminy, a także w porównaniu do kraju, województwa i powiatu, przypada w przemyśle, który stanowi jedynie ok. 1% wszystkich przedsiębiorstw.

Ryc. 29 Struktura podmiotów gospodarczych wg. sekcji PKD 2007 w 2023 r. w podziale na dane dla gminy, powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Do najważniejszych przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy zalicza się³⁶:

- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe ROLŁAJSY sp. z o.o. – Łąjsy;
- DRAMIŃSKI S.A. – Sząbruk;
- ZPHU CEZARY GUDAN – Unieszewo;
- Salmo Sp. z o.o. – Gietrzwałd;
- KRAMER S.A. – Gietrzwałd;
- Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych – Gietrzwałd;
- PPHU Warbit Sp. z o.o. – Gietrzwałd;
- VetPoint M. Załuska Spółka Komandytowa – Gietrzwałd;
- Mazzo Maciej Kubiński – Gietrzwałd;
- WESTO Zakład Produkcji Drzewnej – Naterki;
- WARMIA RESORT Sp. z o.o. – Woryty;
- WARMIA RESIDENCES AND HOTELS Sp. z o.o. – Woryty;
- Mazury Golf & Country Club Sp. z o.o. – Naterki;
- AndersLand Sp. z o.o. – Ośrodek i restauracja Bajkowy Zakątek - Guzowy Piec;
- Bliżej Natury Sp. z o.o. - Hotel Marina Club – Siła;
- TELKO Sp. z o.o. – Ośrodek i restauracja Przystanek Zatoka – Siła;
- FHU PEG EWA GUTOWSKA DOWGWIŁŁOWICZ - Sielanka Restauracja & Bankiet – Gietrzwałd;
- Archidiecezja Warmińska – Domus Mariae. Dom Rekolekcyjny Archidiecezji Warmińskiej – Gietrzwałd;
- Zakon Kanoników Regularnych Laterańskich Dom Zakonny w Gietrzwałdzie – Gietrzwałd.

Do innych podmiotów stanowiących ośrodki zatrudnienia mieszkańców i pracowników:

- Urząd Gminy w Gietrzwałdzie oraz instytucje podległe (szkoły, GOPS, Centrum Kulturalno-Biblioteczne);
- Dom Pomocy Społecznej w Grazymach;
- Nadleśnictwo Kudypy.

4.2.3. WIELKOŚĆ

Spośród funkcjonujących 926 podmiotów gospodarczych, aż 894 (ok. 96%) stanowiły podmioty zatrudniające 0-9 os., natomiast 28 podmiotów zatrudniało 10-49 os. Na terenie gminy znajdują się również 4 zakłady zatrudniające od 50 do 249 os., natomiast nie funkcjonują duże przedsiębiorstwa. W związku z powyższym dominują tutaj podmioty mające charakter mikroprzedsiębiorstw, zaś udział małych i średnich przedsiębiorstw jest niewielki.³⁷

4.3. RYNEK PRACY

4.3.1. PRACUJĄCY

W 2023 roku liczba pracujących na terenie gminy Gietrzwałd wynosiła średnio w miesiącu 2 560 os., z czego większość 52% pracujących stanowili mężczyźni, natomiast 48% kobiety. Największy

³⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Gietrzwałd.

³⁷ Mikroprzedsiębiorstwa – zatrudniają do 9 pracowników, osiągają roczny obrót nieprzekraczający 2 milionów euro lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekroczyły równowartości tej kwoty;

Małe przedsiębiorstwa – zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a roczny obrót lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekraczają równowartości 10 milionów euro;

Średnie przedsiębiorstwa – zatrudniają od 50 do 249 pracowników, natomiast roczne obroty nie przekraczają równowartości 50 milionów euro, sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie mogą przekroczyć równowartości 43 milionów euro;

Duże przedsiębiorstwa – pozostałe przedsiębiorstwa, które przekraczają limity dla wyżej wymienionych firm.

udział pracujących zauważalny jest w grudniu, natomiast najniższy w styczniu. Biorąc pod uwagę liczbę osób zamieszkujących w gminie (ok. 6 575 osób), odsetek liczby osób pracujących wynosi 39%.

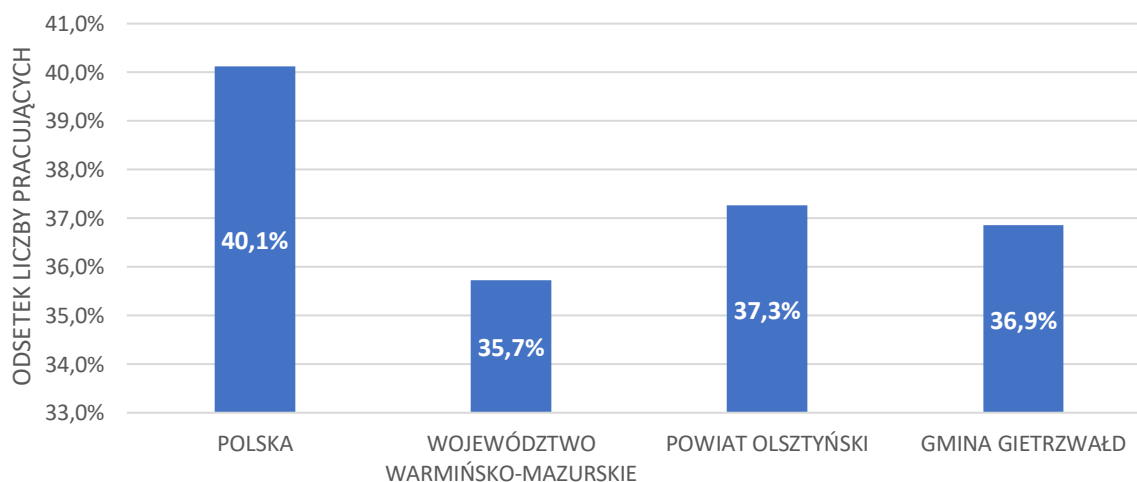
Tab. 12 Struktura osób pracujących wg miesięcy na terenie gminy w 2023 roku

PŁEĆ/MIESIĄC	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień
Mężczyźni	1 313	1 326	1348	1 329	1 324	1 322	1 330	1 335	1 343	1 344	1 345	1 345
Kobiety	1 198	1 204	1223	1 220	1 209	1 212	1 229	1 238	1 239	1 236	1 243	1 262
Ogółem	2 511	2 530	2 571	2 549	2 533	2 534	2 559	2 573	2 582	2 580	2 588	2 607

Materiał źródłowy: Dane GUS, Pracujący w gospodarce narodowej wg płci (dane miesięczne), stan na 31.12.2023 r.

Analizując dane na tle kraju, województwa i powiatu, gmina Gietrzwałd w 2023 r. przyjmuje ten sam odsetek liczby pracujących co w powiecie olsztyńskim (ok. 37%). Najniższy odsetek pracujących zaobserwowano w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie na ok. 1 357 tys. os. jest ok. 485 136 tys. os. pracujących, natomiast najwyższy w kraju, gdzie na ok. 37 636 tys. os., pracujących jest 15 099 tys. os.³⁸.

Ponadto warto mieć na uwadze, że powyższe dane uwzględniają również osoby w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym.

Ryc. 30 Odsetek liczby pracujących w gminie na tle powiatu, województwa i kraju w 2023 roku

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

4.3.2. BEZROBOCIE

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gminy Gietrzwałd wynosi 2%, przy czym bezrobocie wśród mężczyzn to 2,1%, natomiast wśród kobiet 1,9%. W 2023 r. zarejestrowanych bezrobotnych było w sumie 84 os., z czego 47 os. stanowili mężczyźni, wobec 37 kobiet.³⁹

Tab. 13 Liczba bezrobotnych na terenie gminy w latach 2014-2023

PŁEĆ/ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2022	2022	2023
Mężczyźni	165	123	123	91	54	60	74	51	32	47
Kobiety	188	146	143	134	95	79	108	67	53	37
Ogółem	353	269	266	225	149	139	182	118	85	84

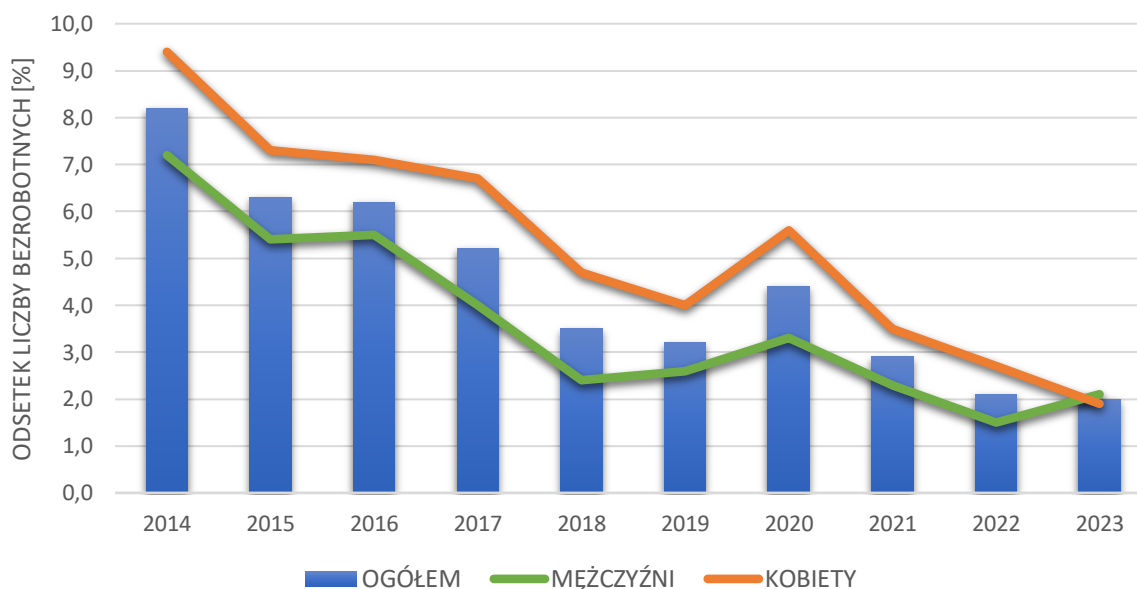
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

³⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

³⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2023 r.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się wyraźny spadek bezrobocia w gminie Gietrzwałd. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła w okresie 2014-2023 o 269 osób, czyli o ok. 76%. Do 2022 roku w strukturze zarejestrowanych bezrobotnych zauważalnie dominowały kobiety. Najwyższy udział bezrobotnych zarejestrowano w liczbie ludności zaobserwowano w 2014 r. – 8,2%, zaś najniższy w 2023 r. – 2,0%.⁴⁰

Do chwilowego zatrzymania spadku wskaźnika bezrobocia w 2020 r. mogła przyczynić się pandemia COVID-19, która spowodowała załamanie gospodarcze i trudną sytuację na rynku. Sytuacja pandemiczna jaka wówczas miała miejsce była niezależna od działań wewnętrznych w gminie.

Ryc. 31 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie w latach 2014-2023
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

4.4. TERENY INWESTYCYJNE

Gmina Gietrzwałd posiada uzbrojone tereny inwestycyjne w poniższych miejscowościach⁴¹:

- Nagłady – tereny usługowe i zabudowy mieszkaniowej;
- Sząbruk – tereny zabudowy mieszkaniowej;
- Biesal – tereny inwestycyjne (nieuzbrojone) i tereny zabudowy mieszkaniowej (budownictwo socjalne);
- Woryty – tereny zabudowy mieszkaniowej;
- Gietrzwałd – budynek magazynowy, tereny inwestycyjne.

Oprócz terenów inwestycyjnych gmina posiada atrakcyjną sieć istniejącej infrastruktury: szkoły, przedszkola, domy kultury, świetlice wiejskie, place zabaw i boiska. Gmina posiada duży potencjał turystyczny ze względu na położenie w otoczeniu lasów i jezior, atrakcje turystyczne na tle historycznym.

⁴⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach, stan na 31.12.2023 r.

⁴¹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Gietrzwałd.

4.5. WNIOSKI

- ! Stosunkowo korzystne warunki agroekologiczne do produkcji rolniczej (relatywnie duży udział gleb przeciętnej i dobrej jakości).
- ! Bariery w rozwoju przedsiębiorczości wynikające z urozmaiconej rzeźby terenu i obecności obszarów chronionych prawnie.
- ! Niewielki stopień rozdrobnienia gospodarstw rolnych, przy tym duży udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha.
- ! Rozwój lokalnego, drobnego przetwórstwa (ekologicznego, tradycyjnego) z rynkiem zbytu opartym o „szeptany” marketing.
- ! Malejący poziom bezrobocia, przy jednoczesnym wzroście aktywności gospodarczej.
- ! Stosunkowo wysoki w stosunku do gmin ościennych poziom przedsiębiorczości.
- ! Brak dużych przedsiębiorstw.
- ! Znaczny odsetek pracowników o niskich kwalifikacjach.
- ! Zbliżony wskaźnik zatrudnienia w stosunku do średniej powiatowej i wojewódzkiej.
- ! Obecność ofert inwestycyjnych dla przedsiębiorców, w tym obecność kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

5 ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

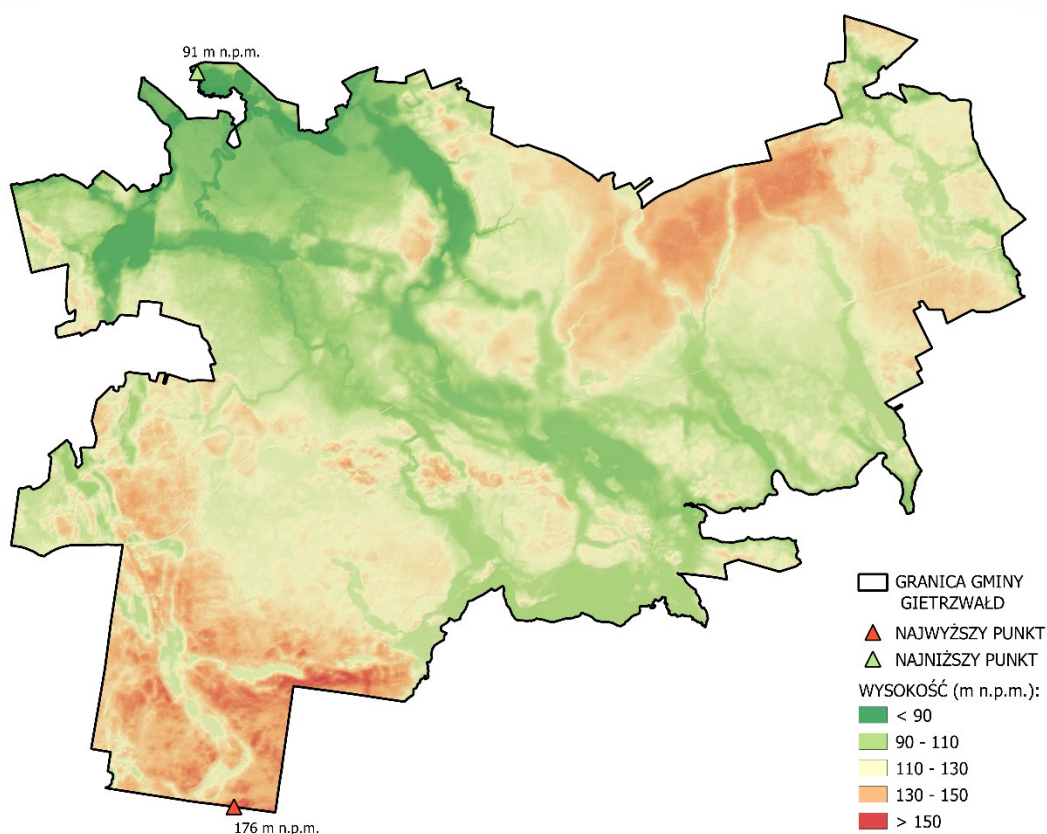
5.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

5.1.1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

Obszar gminy Gietrzwałd położony jest w zasięgu najmłodszego zlodowacenia plejstoceńskiego (Bałtyckiego). Teren gminy charakteryzują pagórkowate wzniesienia, tworzące moreny czołowe i boczne, nadające krajobrazowi charakterystyczny, falisty wygląd. Moreny czołowe, będące rezultatem nagromadzenia materiału skalnego na przedpolu lodowca, tworzą naturalne bariery, które wyznaczają granice dolin.

W regionie znajdują się także rynny lodowcowe, czyli długie, wąskie doliny, które powstały w wyniku erozji przez przepływający lód. Do większych z nich należą:

- rynna biegnąca od jeziora Isąg przez jez. Łęguty, jez. Mielnik, jez. Dłużki, jez. Rapaty do jez. Barduń i jez. Parwółki;
- rynna jez. Sarąg obejmująca znaczną część doliny rzeki Pasłęki;
- rynna jez. Giłwa (Rentyńskie);
- rynna Jez. Wulpińskiego, obejmująca część doliny rzeki Iławki.

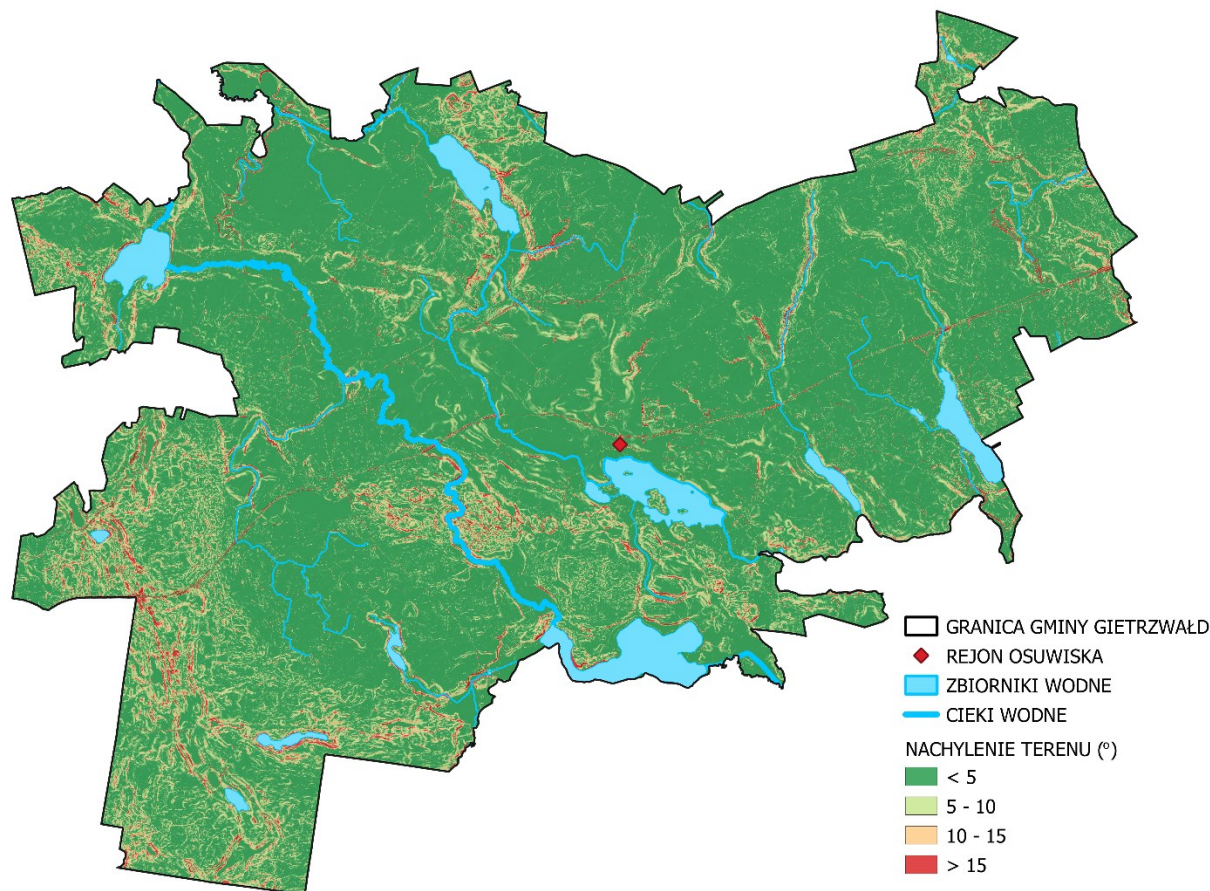

Ryc. 32 Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Gietrzwałd

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT); geoportal.

Obszar gminy wyniesiony jest od ok. 91 m n.p.m. w jej północnej części, w dolinie rzeki Giłwa, do ok. 176 m n.p.m. na morenie czołowej w południowej części gminy. Deniwelacje terenu nie przekraczają zazwyczaj kilku-, kilkunastu metrów.

Rzeźba terenu w większości nie stwarza istotnych ograniczeń dla wdrażania procesów rozwojowych. Ograniczenia występują głównie na obszarach o większych spadkach terenowych oraz w rejonie osuwiska w okolicy miejscowości Łajsy.

Ryc. 33 Klasy nachylenia terenu na terenie gminy Gietrzwałd

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT), Wody Polskie oraz SOPO.

5.1.2. LITOSFERA I GLEBY

Przypowierzchniowa budowa geologiczna jest efektem procesów rzeźbotwórczych zachodzących w okresie czwartorzędu, w epokach plejstocenu i holocenu. Osady plejstoceńskie związane są z okresem zlodowacenia północnopolskiego i występującymi wówczas procesami glacialnymi (lodowcowymi) i fluwioglacialnymi (rzeczno-lodowcowymi). Osady holocenijskie związane są z procesami erozyjnymi i akumulacyjnymi zachodzącymi przede wszystkim w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenowych.

W przypowierzchniowej budowie geologicznej gminy Gietrzwałd wyróżniamy⁴²:

- piaski i żwiry wodnolodowcowe (sandrowe) – występują w północnej i południowej części gminy, teren ten zajęty jest w większości przez zwarte kompleksy leśne;
- iły, mułki i piaski zastoiskowe – występują w obrębie Gietrzwałd;
- gliny zwałowe, ich zwierzeliny oraz piaski i żwiry lodowcowe – występują w centralnej części gminy oraz w rejonie wysoczyzny;
- żwiry, piaski, głazy i gliny moren czołowych – obejmują północne fragmenty od jeziora Sarąg do Stawu Unieszewo.

⁴² Materiał źródłowy: Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski 1:50 000.

Dominującym typem gleb w gminie Gietrzwałd są gleby brunatne właściwe, które charakteryzują się dobrą strukturą i właściwościami retencyjnymi, co sprzyja uprawom rolnym. Występowanie gleb biellicowych oraz brunatnych wyługowanych jest ograniczone i koncentruje się głównie w rejonie wsi Tomaryny, Podlejski, Łęguty i Gronity. Gleby biellicowe, zazwyczaj piaszczyste, mogą mieć mniejszą żyzność, ale są ważne z punktu widzenia ekosystemów leśnych.

Najbardziej przydatne rolniczo są gleby kompleksu pszenego dobrego oraz pszenno-żytniego, głównie klasy IIIb i IVa. Gleby te zajmują znaczne obszary w rejonach Sząbruka, Unieszewa, Łajs, Gietrzwałdu, Pęglit, Podlejek, Biesala i Łęgut. Charakteryzują się one wysoką zawartością składników pokarmowych i odpowiednimi warunkami wodnymi.

Gleby kompleksu pszenego wadliwego, które mają podobny skład mechaniczny, występują głównie na terenach o urozmaiconej rzeźbie i zboczach wysoczyzn, w północnych obrzeżach Jeziora Wulpińskiego oraz w okolicach Sząbruka i Naterek. Gleby te są mniej przydatne do upraw z powodu trudności w obróbce i podatności na erozję.

Gleby kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego występują na ogół w zagłębieniach terenu, głównie w rejonie Nagład, Łajs i Pęglit. Gleby średniourodajne kompleksu żytniego dobrego w przewadze IVb klasy bonitacyjnej zalegają na większych powierzchniach w rejonie Gronit, Naterek, na południe od Nagład, na północ od Woryt i koło Łęgut. Są to gleby mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardziej wrażliwe na suszę. Na północ od Łajs występują gleby pylaste podmokłe, kompleksu zbożowo-pastewnego lekkiego.

Gleby słabo urodzajne kompleksu żytniego słabego i żytnio-łubinowego, głównie V i VI klasy, występują w południowo-zachodniej części gminy, w rejonie Dłużek, Rapat, Biesala, Jadamin, Guzowego Pieca oraz w dolinie Pasłęki. Są to gleby wytworzone z piasków słabo gliniastych, wrażliwe na suszę i często trwale suche, co sprawia, że obecnie są zazwyczaj nieużytkowane rolniczo⁴³.

5.1.3. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Pod względem podziału hydrograficznego obszar gminy Gietrzwałd położony jest na terenie:

- zlewni Zalewu Wiślanego (I rzędu) – obejmująca przeważającą część gminy;
 - zlewni rzeki Pasłęka (II rzędu);
 - zlewni rzeki Giłwa (III rzędu);
 - zlewni rzeki Pasłęka do Giłwy (III rzędu);
 - zlewni rzeki Pregota (II rzędu);
 - zlewni rzeki Łyny (III rzędu);
- dorzecza Wisły (I rzędu) – niewielki fragment w południowo-zachodniej część gminy;
 - zlewni rzeki Drwęca (II rzędu);
 - zlewni jez. Drwęckiego (III rzędu).

Zasoby wód powierzchniowych w gminie Gietrzwałd tworzą w większości ciekі należące do zlewni rzeki Pasłęka. Rzeka Pasłęka stanowi najdłuższą rzekę w gminie Gietrzwałd, której długość w granicach gminy wynosi ok. 19,7 km, a jej całkowita długość to ok. 210 km. Inne ciekі to m.in. Giłwa, Graźnica, Wrzesinka, Jemiołówka oraz pozostałe zazwyczaj bezimienne strugi i kanały.

Na zasoby wód powierzchniowych składają się również liczne jeziora polodowcowe powiązane z rzekami, wśród których największe to: Giłwa, Łęguckie, Sarąg i Świętajno Naterskie. Całkowita powierzchnia obszarów zajętych przez naturalne zbiorniki wodne wynosi ok. 465 ha, co przekłada się na jeziorność na poziomie ok. 2,7%.⁴⁴

⁴³ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, 2020.

⁴⁴ Obliczenia na podstawie Mapa Podziału Hydrograficznego Polski.

Dodatkowo do wód powierzchniowych zalicza się zbiorniki w postaci stawów hodowlanych, największy w gminie Staw Unieszewo oraz oczek wodnych. W granicach gminy występuje system rowów i kanałów melioracyjnych, który znajduje się na terenach użytkowanych rolniczo.

Obszar gminy Gietrzwałd położony jest na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie:

- Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Gdańsku:
 - Zarząd Zlewni w Elblągu,
 - Zarząd Zlewni w Toruniu,
- Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Białymstoku:
 - Zarząd Zlewni w Olsztynie.

W stosunku do jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) występujących w gminie obowiązuje *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły* oraz *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły*⁴⁵, w którym określono cele środowiskowe i ryzyko ich nieosiągnięcia:

Tab. 14 Charakterystyka i ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w gminie

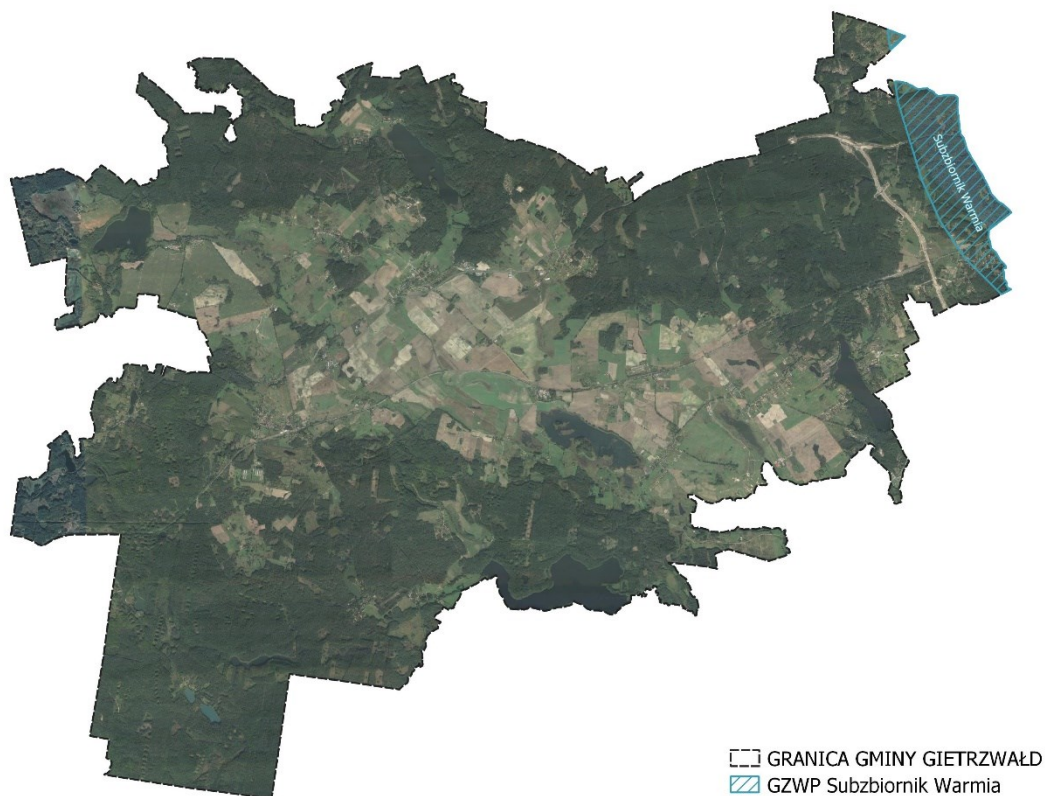
NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA ZLEWNI JCWP (km ²)	OCENA STANU OGÓLNEGO	OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CELU ŚRODOWISKOWEGO
Jednolite części wód powierzchniowych rzecznych				
Kortówka (RW700009584389)	Naturalna	40,36	Zły	Zagrożona
Pasłęka od jez. Sarąg do Marąga (RW20001156319)	Naturalna	83,02	Brak danych	Zagrożona
Giłwa (RW20000956299)	Naturalna	193,03	Zły	Zagrożona
Stara Łyna (RW700009584529)	Naturalna	68,29	Brak danych	Zagrożona
Łyna od Dopytyw z jez. Kielarskiego do Symsarny (RW700011584599)	Naturalna	289,75	Zły	Niezagrożona
Pasłęka do jez. Sarąg (RW20000956139)	Naturalna	40,19	Zły	Zagrożona
Grażnica (RW2000095615529)	Naturalna	25,54	Brak danych	Niezagrożona
Jemiołówka (RW200009561349)	Naturalna	109,45	Zły	Zagrożona
Drwęca od Szelężnicy do Podbórskiej Strugi bez kan. Ostródzkiego i Elbląskiego (RW2000202851)	Naturalna	315,89	Zły	Niezagrożona
Jednolite części wód powierzchniowych jeziornych				
Szeląg Mały (LW20088)	Naturalna	6,66	Brak danych	Niezagrożona
Szeląg Wielki (LW20086)	Naturalna	48,99	Zły	Zagrożona
Łęguckie (LW30335)	Naturalna	3,51	Zły	Zagrożona
Łoby (LW30344)	Naturalna	4,32	Brak danych	Niezagrożona
Isąg (LW30338)	Naturalna	10,07	Zły	Zagrożona
Giłwa (LW30341)	Naturalna	4,59	Zły	Zagrożona

⁴⁵ Aktualnie obowiązujący Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły i Pregoły przyjęto w 2022 r.

NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA ZLEWNI JCWP (km ²)	OCENA STANU OGÓLNEGO	OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CELU ŚRODOWISKOWEGO
Ukiel (LW30402)	Naturalna	15,63	Zły	Zagrożona
Świątajno Naterskie (LW30339)	Naturalna	2,82	Zły	Niezagrożona
Wulpińskie (LW30340)	Naturalna	33,77	Zły	Zagrożona
Sarąg (LW30332)	Naturalna	7,44	Brak danych	Niezagrożona

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <http://karty.apgw.gov.pl/>

Gmina Gietrzwałd położona jest w zasięgu udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 205 „Subzbiornik Warmia” (obejmuje północno-zachodnią część gminy)⁴⁶. Całkowita powierzchnia GZWP wynosi ok. 1 660 km², typ zbiornika to parowy, klasa jakości wód na przeważającym obszarze II, III. Wodoprzewodność zbiornika jest na poziomie 240–350 m²/d.

Ryc. 34 Zasięg udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych

Materiał źródłowy: CBDG.

⁴⁶ Materiał źródłowy: PIG, Centralna Baza Danych Geologicznych, Główne Zbiorniki Wód Podziemnych, 2024 r.

5.1.4. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN

Gmina Gietrzwałd jest zasobna w złoża kopalin. Według Bilansu Kopalin PIG oraz regionalnego systemu ewidencji zasobów złóż „MIDAS”, występują tutaj udokumentowane złoża piasku, żwiru, kredy, iłu, mułku i gliny:

Tab. 15 Wykaz udokumentowanych złóż kopalin występujących na terenie gminy Gietrzwałd

NUMER ZŁOŻA	NAZWA ZŁOŻA	FORMA ZŁOŻA	STAN ZAGOSPODAROWANIA	KOPALINA	POWIERZCHNIA ZŁOŻA [ha]
KR 6209	Barwiny	Pokładowa	Złoże rozpoznane szczegółowo	Kreda	29,854
IB 2283	Lajsy	Pokładowa	Eksploatacja złoża zaniechana	İł i mułek	27,520
IB 2290	Lajsy II	Pokładowa	Złoże rozpoznane szczegółowo	Glina i İł	4,529
KN 10083	Pęglity	Pokładowa	Złoże rozpoznane szczegółowo	Piaski i żwiry	3,919
KR 1770	Unieszewo	Pokładowa	Eksploatacja złoża zaniechana	Kreda	8,733

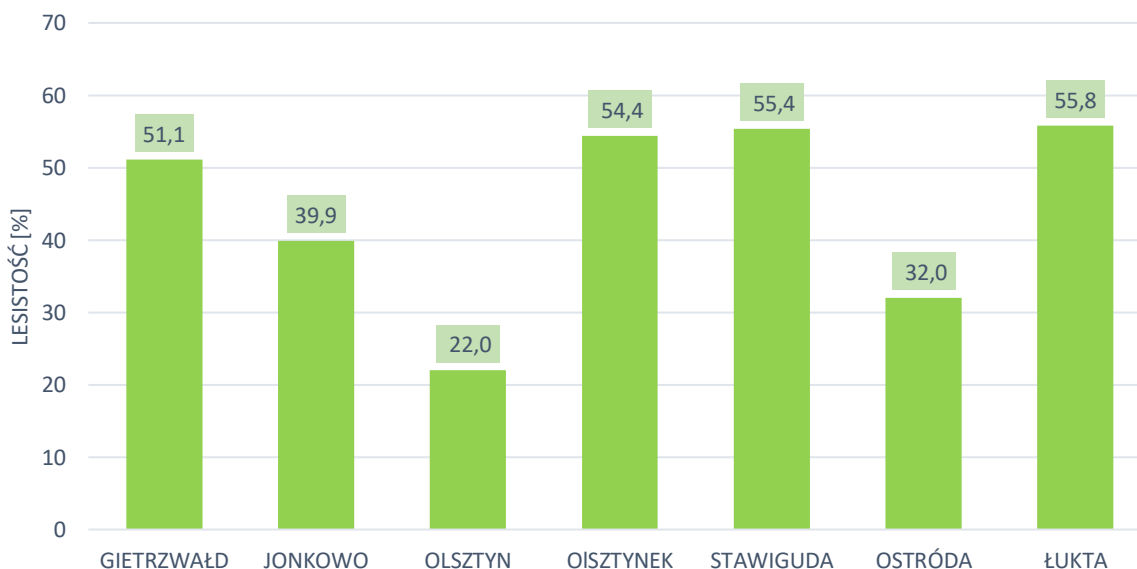
Materiał źródłowy: System ewidencji zasobów złóż Państwowego Instytutu Geologicznego „MIDAS”.

5.1.5. ZASOBY LEŚNE I SZATA ROŚLINNA

Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 9 105,76 ha, z czego ok. 93% to grunty publiczne należące do nadleśnictw, natomiast pozostałe z nich to grunty prywatne (ok. 613 ha).

Lesistość w gminie (51,1%) jest wyraźnie wyższa w stosunku do średniej dla powiatu olsztyńskiego (39,5%), województwa warmińsko-mazurskiego (31,9%) i kraju (29,6%).⁴⁷

Na tle gmin sąsiednich lesistość przyjmuje następujące wartości:

Ryc. 35 Lesistość gminy Gietrzwałd na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Gmina Gietrzwałd wyróżnia się wskaźnikiem lesistości porównywalnym z gminami ościennymi, szczególnie w odniesieniu do gmin wiejskich. Plasuje się ona bowiem na 4 miejscu, zaraz za gminą Łukta (55,8%), Stawiguda (55,4%) oraz Olsztynek (54,4%). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się natomiast w Olsztynie, gdzie wskaźnik ten wynosi 22,0% oraz w gminie Ostróda (32,0%).

⁴⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 rok.

Północne tereny lasów gminy znajdują się w nadleśnictwie Kudypy, natomiast południowe obszary należą do nadleśnictwa Stare Jabłonki. Ponadto północna część gminy (Nadleśnictwo Kudypy) wchodzi w skład Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Olsztyńskie”.

Zwarte przestrzenie leśne koncentrują się przede wszystkim w północnej oraz południowej części gminy. Warto podkreślić, iż część zbiorowisk leśnych posiada statut lasów szczególnie chronionych, w rozumieniu Ustawy z dnia 28 września o lasach. We wschodniej części gminy występują lasy ochronne wokół miast, które obejmują podmiejskie lasy masowego wypoczynku oraz mniejsze lasy rezerwatowe, wodochronne i glebochronne. Z tych względów lasy gminy Gietrzwałd stanowią część większego obszaru lasów wielofunkcyjnych, które pełnią różnorodne funkcje ekologiczne i społeczne⁴⁸.

Szatę roślinną oprócz wyżej opisanych kompleksów leśnych współtworzą: zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe, torfowiska, zbiorowiska towarzyszące polom uprawnym i istniejącej zabudowie, zbiorowiska szuwarowe, urządzona zieleń wiejska, roślinność parkowa, pozostały drzewostan, zbiorowiska wodne oraz zbiorowiska ruderalne.

5.1.6. ŚWIAT ZWIERZĘCY

Niewielka gęstość zaludnienia oraz wysoki udział terenów biologicznie czynnych i zróżnicowanie siedlisk (ekosystemy otwarte łąk i pastwisk oraz pól uprawnych, ekosystemy leśne, ekosystemy wodne), warunkuje duże zróżnicowanie gatunkowe fauny.

Spośród gatunków zwierząt na wyróżnienie zasługują ptaki (awifauna), w tym gatunki wodolubne. Związane jest to z obecnością licznych jezior polodowcowych oraz podmokłych okresowo terenów łąkowo-pastewnych. Występować mogą tutaj takie gatunki jak m.in. bielik, żuraw, orlik krzykliwy, czapla biała, dzięcioł czarny, bocian biały, gąsiorek, zimorodek oraz błotniak łąkowy.

Wśród ssaków możemy spotkać na terenie gminy przede wszystkim: łosie, jelenie, sarny, dziki i zające, które w lasach znajdują dogodne warunki do bytowania. Ssaki drapieżne reprezentowane są przez wilka, lisa, jenota, borsuka, kunę leśną i domową, tchórza zwyczajnego, norkę amerykańską, łasicę, gronostaja. Na terenach chronionych zaobserwować można również m.in. wydrę, łasicę oraz nietoperze.

Powszechnie występuje także bóbr, który stał się zwierzęciem dość często spotykanym w dolinach rzek, szczególnie w dolinie rzeki Pastęka, która stanowi ostoję bobra w północno-wschodniej Polsce. Ponadto występują liczne gatunki płazów i gadów, jak: żaba, jaszczurka, padalec, żmija zygzakowata, żółw błotny, zaskroniec. Spośród ryb najliczniejsze są ryby karpowate (płoć, karp, leszcz, ukleja) i okoniowate (okoń, sandacz, jazgarz).

5.2. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

Zasklepienie gruntów wiąże się z szeregiem negatywnych konsekwencji zarówno przyrodniczych jak i społeczno-gospodarczych. Proces ten polega bowiem na sztucznym utwardzaniu wierzchniej warstwy litologicznej, co skutkować może m.in. degradacją naturalnego profilu glebowego oraz większą podatnością terenu na zjawisko suszy poprzez zwiększony spływ powierzchniowy.⁴⁹

Analizując strukturę pokrycia terenów gminy Gietrzwałd na podstawie Corine Land Cover (CLC2018) stwierdzono, iż dominują zwarte kompleksy leśne, w szczególności lasy iglaste (ok. 39,8%)

⁴⁸ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, 2020.

⁴⁹ Materiał źródłowy: Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.

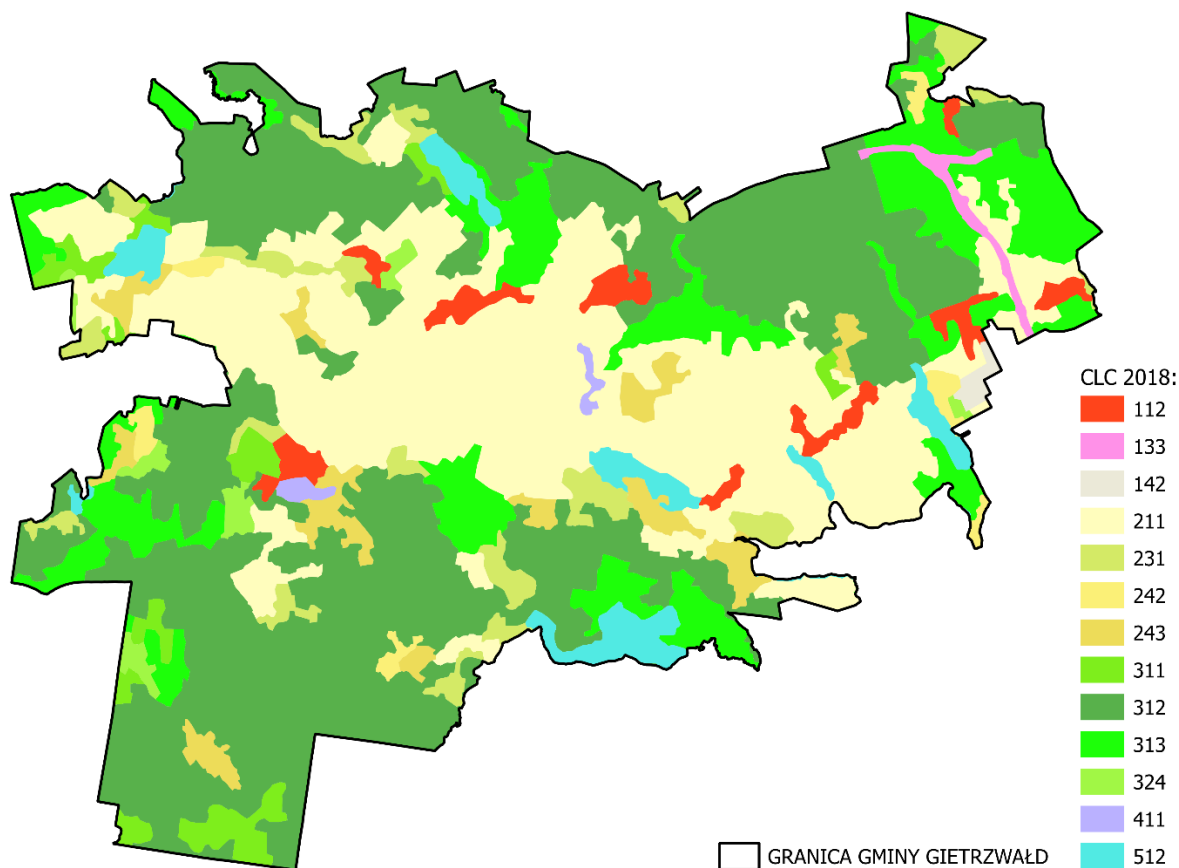
oraz lasy mieszane (ok. 12,9%). W dalszej kolejności występują grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających (28,5%). Tereny zbiorników wodnych zajmują 555 ha, tj. ok. 3,2%.

Tab. 16 Powierzchnia klas pokrycia terenu na podstawie CORINE Land Cover (CLC 2018)

KLASY CLC	112	133	142	211	231	242	243	311	312	313	324	411	512
POWIERZCHNIA [HA]	422	104	45	4918	675	171	594	441	6855	2230	165	59	555
UDZIAŁ [%]	2,4	0,6	0,3	28,5	3,9	1,0	3,4	2,6	39,8	12,9	1,0	0,3	3,2

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie CORINE Land Cover (CLC 2018).

Tereny antropogeniczne objęte zabudową miejską luźną obejmują niewielki udział w całkowitej powierzchni (ok. 2,4%). Ponadto powierzchniowa warstwa litologiczna w znacznej części gminy zbudowana jest z utworów łatwo przepuszczalnych (piaski i żwiry wodnolodowcowe). Tereny, na których podłoże zostało sztucznie utwardzone obejmują zatem niewielkie arealy. W związku z powyższym stwierdza się niski stopień zasklepienia gruntów na terenie gminy.

Ryc. 36 Pokrycie terenu gminy na podstawie Corine Land Cover (CLC2018)

Objaśnienia:

- 112 - Zabudowa luźna
- 133 - Budowy
- 142 - Tereny sportowe i wypoczynkowe
- 211 - Grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających
- 231 - Łąki, pastwiska
- 242 - Złożone systemy upraw i działek
- 243 - Tereny zajęte głównie przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej
- 311 - Lasy liściaste
- 312 - Lasy iglaste
- 313 - Lasy mieszane
- 324 - Lasy i roślinność krzewiasta w stanie zmian
- 411 - Bagna śródlądowe
- 512 - Zbiorniki wodne

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie CLC 2018 (www.clc.gios.gov.pl).

5.3. FORMY OCHRONY PRZYRODY

5.3.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY

Gmina Gietrzwałd jest zasobna w formy ochrony przyrody, w jej granicach występują:

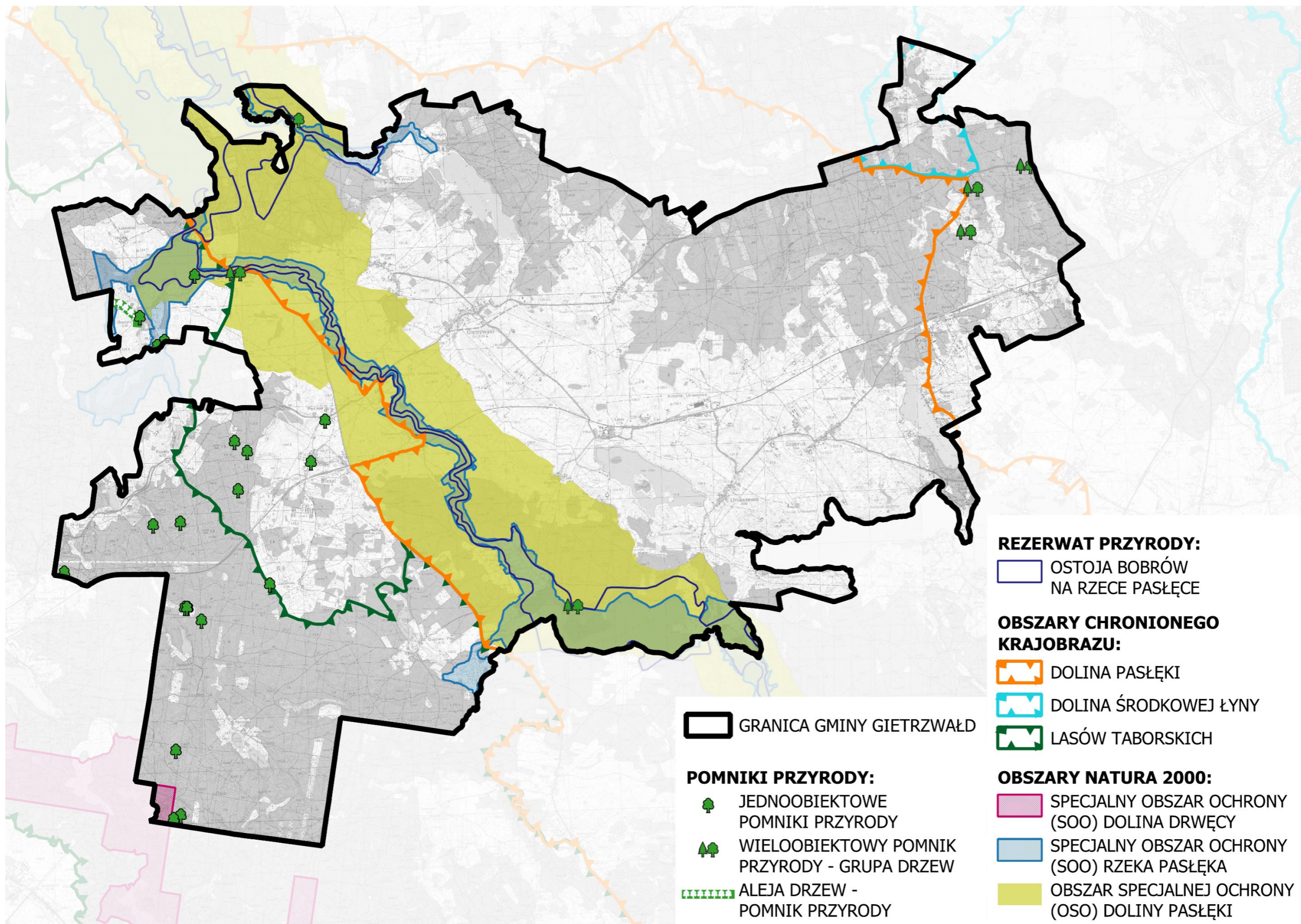
- Rezerwat Ostoja Bobrów na Rzece Pasłęce;
- Obszary Natura 2000;
 - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) Dolina Pasłęki PLB280002;
 - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (SOO) Rzeka Pasłęka PLH280006;
 - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (SOO) Dolina Drwęczy PLH280001;
- Obszar Chronionego Krajobrazu:
 - Lasów Taborskich;
 - Dolina Pasłęki;
 - Dolina Środkowej Łyny;
- pomniki przyrody (wykaz w tabeli poniżej);
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów – obligatoryjna dla terytorium całego kraju.

Tab. 17 Rejestr pomników przyrody w gminie Gietrzwałd

Obiekt	Obwód [cm]	Wysokość [m]	Lokalizacja	Rok uznania
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> - 2 szt.	425, 340	25	N-ctwo Kudypy, m. Łęguty, cmentarz przy kościele ewangelickim	Rlb-16/95/52 29.12.1952 r.
głaz - granitognejs szary	800	0,8	m. Grazy, przy drodze do Rapat	R.XII.264/61 27.11.1961 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	480	27	Grazy, 150 m od drogi do Rapat	R-X-310/64 14.03.1964 r.
Głaz narzutowy	500	1	L-ctwo Laski oddz. 93k (1971)	Nr 365/75 17.04.1975 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 2 szt.	350	26	przy szosie Olsztyn-Ostróda, 500m od lotniska Dajtki	RGŻL-op-405/84 11.06.1984 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 2 szt.	370, 520	26	Przy drodze Kudypy-Gronity, na skraju osady N-ctwa	RGŻL-op-406/84 11.06.1984 r.
modrzew europejski <i>Larix decidua</i>	230-340	30	L-ctwo Mielki oddz. 29a	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986 r.
sosna zwyczajna <i>Pinus silvestris</i>	340	31	L-ctwo B. Błota oddz. 196f, przy drodże leśnej	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	510	27	m. Grazy, SW część parku Domu Opieki Społecznej dla Dorosłych	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	360	22	SE brzeg J. Łęguty	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 31.12.1986 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> – aleja dł. 700 m	270-400	17-23	Wzdłuż drogi polnej ZR Łęguty, na W od Grazy do lasu; N-ctwo Stare Jabłonki	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 31.12.1986 r. Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. poz. 4093 z 16.08.2019 r
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 4 szt.	270-360	24	N-ctwo Kudypy, NE od wsi Kudypy, oddz. 298a	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 4 poz. 88 z 15.03.1989 r. Zarz. Nr 21 Woj. Olsztyńskiego z 08.03.1989 r.
klon pospolity <i>Acer atanoides</i> - 2 szt., dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	450,530 330	19-23	m. Biesal, przy drodze gminnej, na gruncie A. Maca	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 6, poz. 86 z 19.02.1991 r. Zarz. Nr 16 Woj. Olsztyńskiego z dnia 11.02.1991 r.

Obiekt	Obwód [cm]	Wysokość [m]	Lokalizacja	Rok uznania
sosna pospolita <i>Pinus silvestris</i>	340	33	L-ctwo Barduń oddz. 220c	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 6, poz. 86 z 19.02.1991 r. Zarz. Nr 16 Woj. Olsztyńskiego z dnia 11.02.1991 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	440	28	m. Podlecki, skarpa przy stodole 130 m od szosy Olsztyn-Ostróda	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 7, poz. 66 z 16.04.1992 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> - aleja 40 szt., w tym 6 pomnikowych	445, 324, 325, 410, 320, 317	20-25	N-ctwo Kudypy, L-ctwo Żelazowice, oddz. 104j,k, przy drodze Woryty-leśniczówka	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 20, poz. 202 z 08.09.1995 r.
sosna pospolita <i>Pinus silvestris</i> „Sosna z Gronit”	344	28	m. Gronity, N-ctwo Kudypy, L-ctwo Stary Dwór oddz. 338,	Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 152, poz. 2513 z 27.12.2001 r.
świerk pospolity <i>Picea abies</i>	300	35	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 113m	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	385	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 113n	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	490	28	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 149d	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
buk pospolity <i>Fagus sylvatica</i>	370	33	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 159d	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	32	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 161c	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	430	32	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 190h	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	410	31	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 191a	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	380	26	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	515	28	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 182x	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb bezszypułkowy <i>Quercus petraea</i>	405	35	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb bezszypułkowy <i>Quercus petraea</i>	383	35	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	283	29	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Białe Błota oddz. 274c	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	380	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 290f	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 293g	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	450	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 312h	Dz. Urz. Woj. Warm-Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
Modrzew europejski <i>Larix decidua</i> – 3 szt. (Krzysztof na pamiątkę Krzysztofa Bigus, Eugeniusz na pamiątkę Eugeniusza Buszko, Tomasz na pamiątkę Tomasza Puchałko)	273, 286, 399	30	N-ctwo Jagiełek, L-ctwo Mitelki, oddz. 29 a Dz. 3050/2 obręb Pęglity	Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Z 1986 r. Nr 12, poz. 236

Materiał źródłowy: Rejestr form ochrony przyrody, RDOŚ w Olsztynie.

Ryc. 37 Formy ochrony przyrody w rejonie gminy
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne według danych GDOS

Powierzchniowe formy ochrony przyrody zajmują 82,9% powierzchni gminy. Ponadto obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów (obligatoryjna na terytorium całego kraju).

W odniesieniu do poszczególnych obszarów chronionych obowiązują stosowne akty prawne, z których wynikają m.in. zakazy, nakazy i ograniczenia w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu. Występowanie powierzchniowych lub obiektowych form ochrony przyrody niesie za sobą ograniczenia w możliwościach rozwoju zagospodarowania przestrzennego – gospodarowanie przestrzenią w obrębie form ochrony przyrody podporządkowane jest przede wszystkim celom przyrodniczym. W zależności od rodzaju formy ochrony przyrody jest ono bardziej restrykcyjne (np. rezerваты przyrody – zakaz zabudowy), lub mniej restrykcyjne (np. obszary chronionego krajobrazu – sytuowanie zabudowy ograniczone, ale możliwe pod pewnymi warunkami).

5.3.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Biorąc pod uwagę ustalenia i wytyczne aktualnie obowiązujących krajowych oraz wojewódzkich dokumentów planistycznych i strategicznych, w tym m.in.:

- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030,
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030.

stwierdza się, że na terenie gminy Giętrzwald nie występują planowane do ustanowienia formy ochrony przyrody.

Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego, może podejmować również decyzje dotyczące ochrony przyrody na poziomie lokalnym, dotyczącą m.in. pomników przyrody. Ponadto gmina może proponować lub inicjować tworzenie nowych form ochrony przyrody w ramach współpracy z odpowiednimi organami ochrony środowiska.

- W obowiązującym Studium, gmina Giętrzwald zaproponowała utworzenie dwóch rezerwatów⁵⁰:
- „Gąsiory” - w południowo-zachodniej części gminy, siedliska leśne i jezioro Gąsiory, ustanowione dla ochrony mieszanego starodrzewu z udziałem dębu, sosny i buka;
 - „Bobrynek” – ochrona modelowego krajobrazu młodogłacjalnego: moreny czołowe, oz, bagna, jeziora rynnowe i wytopiskowe wraz z typową szatą roślinną o wysokim stopniu naturalności.

Aktualnie (stan na grudzień 2024 r.) gmina Giętrzwald nie będzie dążyła do ustanowienia ww. rezerwatów przyrody w jej granicach administracyjnych.

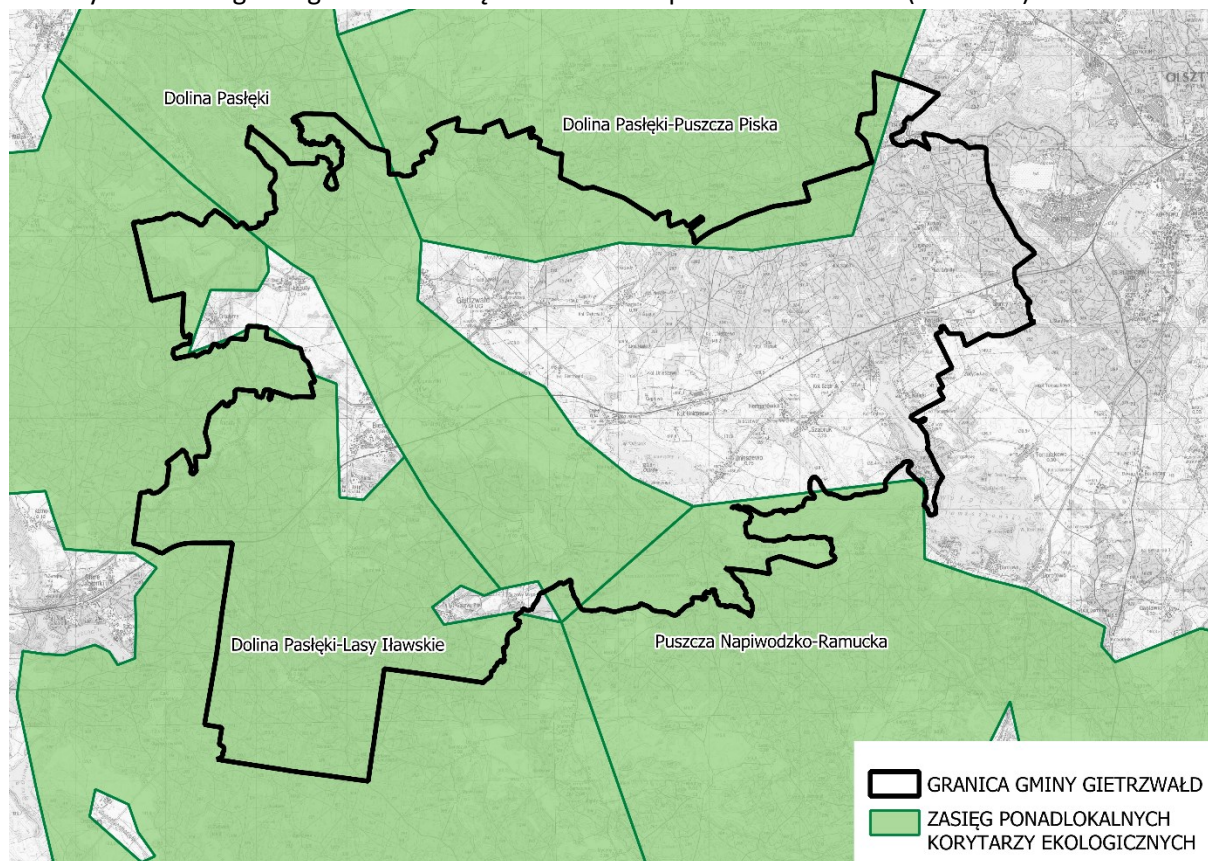
⁵⁰ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Giętrzwald, 2020.

5.4. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH WEDŁUG GENRALNEJ DYREKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Według koncepcji korytarzy ekologicznych z 2005 r. gmina Gietrzwałd zlokalizowana jest w zasięgu:

- Korytarza ekologicznego Dolina Pasłęki (KPn-9);
- Korytarza ekologicznego Dolina Pasłęki – Puszcza Piska (KPn-9A);
- Korytarza ekologicznego Dolina Pasłęki – Lasy Iławskie (GKPn-9C);
- Korytarza ekologicznego Dolina Pasłęki – Puszcza Napiwodzko-Ramucka (GKPn-9D).

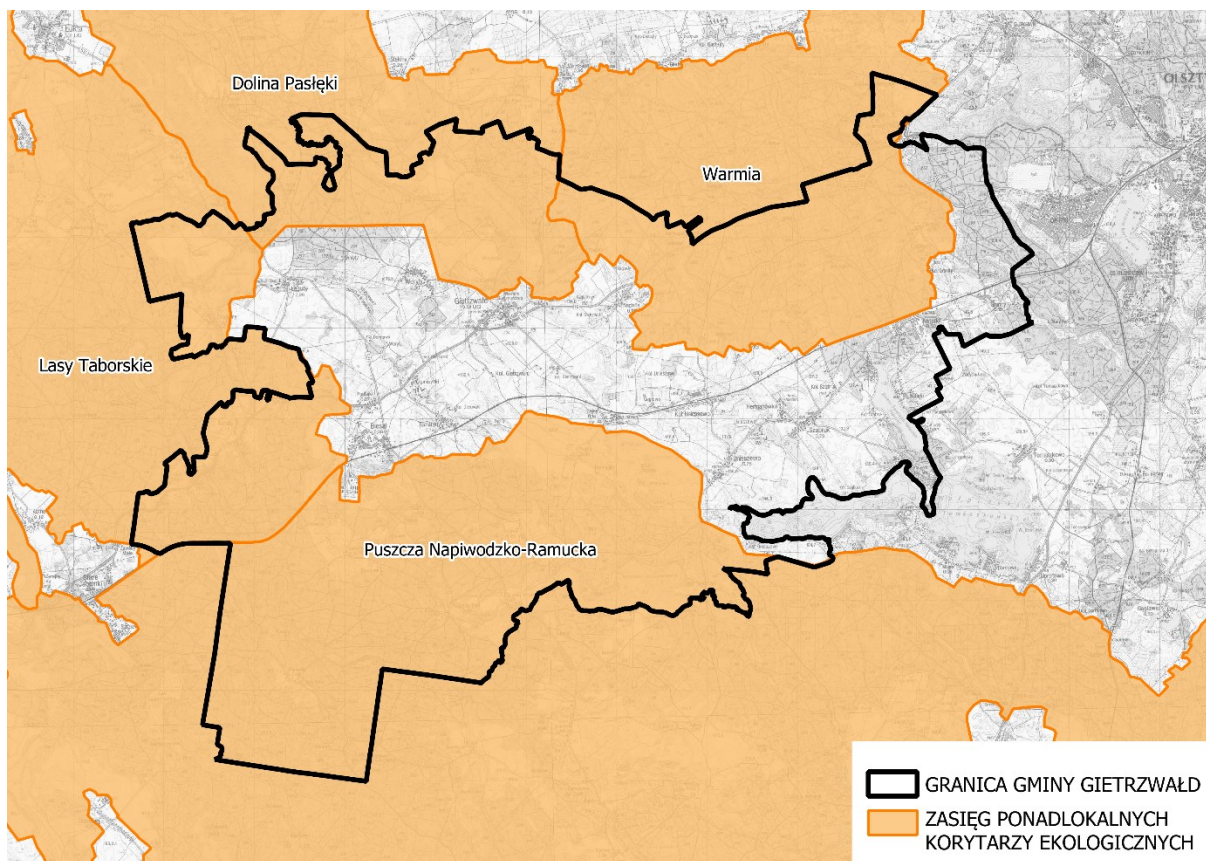

Ryc. 38 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ (2005)

Materiał źródłowy: Opracowanie własne <http://mapa.korytarze.pl/>

Natomiast na podstawie koncepcji korytarzy ekologicznych z 2012 r. gmina Gietrzwałd znajduje się w zasięgu:

- Korytarza ekologicznego Dolina Pasłęki (KPn-12B);
- Korytarza ekologicznego Lasy Taborskie (GKPn-12);
- Korytarza ekologicznego Warmia (KPn-12A);
- Korytarza ekologicznego Puszcza Napiwodzko-Ramucka (GKPn-9).

Ryc. 39 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ (2012)

Materiał źródłowy: Opracowanie własne <http://mapa.korytarze.pl/>

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH WEDŁUG PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Jak wskazano w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego układ wzajemnie powiązanych obszarów, obejmujących obszary węzłowe oraz łączące je korytarze łącznikowe daje możliwość utworzenia regionalnej sieci korytarzy ekologicznych w województwie warmińsko-mazurskim. Stanowi on ważny element struktury przyrodniczej, przyczyniający się do ochrony różnorodności biologicznej. Według w/w Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w granicach gminy Gietrzwałd występują korytarze łącznikowe.

Ryc. 40 Gmina na tle koncepcji sieci ekologicznej zawartej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa
 Materiał źródłowy: Rysunek 26. Korytarze ekologiczne oraz Kierunki zagospodarowania przestrzennego, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa
 Warmińsko-Mazurskiego, 2018.

DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY

Analiza krajowych i wojewódzkich koncepcjach systemu przyrodniczego oraz lokalnej struktury środowiska i jego przekształceń, pozwala na wytypowanie następujących komponentów współtworzące ponadlokalny system przyrodniczy gminy:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym (wojewódzkim i krajowym):
 - korytarz ekologiczny „Puszczy Piskiej” – obejmuje swym zasięgiem zwarte kompleksy leśne Puszczy Piskiej, które zlokalizowane są w północnej części gminy;
 - Korytarz ekologiczny „Doliny Pastęki” – obejmuje swym zasięgiem dolinę rzeki Pastęki i przepływowe jezioro Sarąg wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych i podmokłych);
 - Korytarz ekologiczny „Lasów Ławskich” – obejmuje swym zasięgiem zwarte kompleksy leśne przebiegające w południowo-zachodniej części gminy.
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i międzygminnym):
 - korytarze lokalne – obejmują doliny rzek i cieków (we fragmentach nie wchodzących w skład ponadlokalnego korytarza ekologicznego) wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych, z lokalnymi podmokłościami);
 - płaty lokalne – stanowią pojedyncze enklawy terenów leśnych i zadrzewionych i są zlokalizowane przede wszystkim w centralnej części gminy, w otoczeniu otwartych przestrzeni rolniczych;

Ponadto znajdują się tu również mikrokorytarze oraz mikroplaty ekologiczne, do których należą:

- mikrokorytarze ekologiczne drobnych cieków i gęstej sieci rowów melioracyjnych;
- mikroplaty ekologiczne enklaw leśnych i semileśnych;

- mikrokorytarze ekologiczne pasmowych zadrzewień (ciągi zadrzewień przydrożnych i śródpolnych);
- mikropląty ekologiczne drobnych zbiorników wodnych wraz z towarzyszącą im roślinnością.

Korytarze i pląty ekologiczne zasługują na zachowanie i ochronę w działaniach planistycznych gminy. Są to obszary, które należy chronić ze względu na spójność współzycia między środowiskiem przyrodniczym i potrzebą funkcjonowania człowieka jako ważnego elementu tego środowiska. Wskazane powyżej tereny tworzące system przyrodniczy gminy przedstawiają model teoretyczny powiązań sieci ekologicznej i nie zawsze będą tożsame z rzeczywistymi trasami migracji roślin i zwierząt. Stanowią natomiast cenne i powiązane ze sobą elementy systemu ekologicznego, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość.

5.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.5.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA

Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 96,1%, czyli 6 678 osób, natomiast jej łączna długość to 186,1 km.⁵¹

Tab. 18 Sieć wodociągowa w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	96,1%
Długość sieci wodociągowej	186,1 km
Liczba osób korzystających z sieci	6 675 os.
Ilość wody dostarczonej do gospodarstw domowych	287,7 dam ³
Liczba przyłączy wodociągowych	1 956 szt.
Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca	31,1 m ³

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

W granicach gminy zlokalizowane są następujące ujęcia wody przeznaczone do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę:

Tab. 19 Wykaz stacji uzdatniania wody przeznaczonych do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę na terenie gminy

MIJESKOWOŚĆ	NR STUDNI	LOKALIZACJA	PARAMETRY		
Sząbruk	Studnia nr 5	działka 172/95	H=137,2 m	Qeksp. 82,0 m ³ /h	s=9,0 m
	Studnia nr 3	działka 172/95	H=38,5 m	Qeksp. 48,0 m ³ /h,	s=13,0 m
	Studnia nr 6	działka 172/95	H=140 m	Qeksp. 82,0 m ³ /h	s=7,8 m
Gietrzwałd	Studnia nr 1	działka 252/1 obręb Woryty	H=85,7 m	Qeksp. 107,0 m ³ /h	s=8,0 m
	Studnia nr 2	działka 252/1 obręb Woryty	H=91,0 m	Qeksp. 135,0 m ³ /h	s=6,2 m
Biesal	Studnia nr 1	działka 64/3 obręb Podlejski	H=72,0 m	Qeksp. 76,0 m ³ /h	s=4,3 m
	Studnia nr 2	działka 64/3 obręb Podlejski	H=76,5 m	Qeksp. 79,0 m ³ /h	s=4,5 m

Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

⁵¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

Na terenie gminy zostały również wytyczone urządzenia wodne do likwidacji⁵²:

- ŁĘGUTY: Decyzja nr GE.ZUZ.4210.110.2024.MP – urządzenia wodne w likwidacji do 25.06.2027 r.;
- UNIESZEWO: Decyzja nr GE.ZUZ.4210.261.2023.MP - urządzenia wodne w likwidacji do 06.02.2027 r.;
- JADAMINY: Decyzja nr GE.ZUZ.2.4210.260.2023.MP - urządzenia wodne w likwidacji do 22.01.2027 r.;

Aktualnie trwa modernizacja SUW Gietrzwałd, planowane zakończenie w maju 2025 r. Ponadto w listopadzie 2024 r. zakończono przebudowę Stacji Uzdatniania Wody w Biesalu z budową wodociągu do Podlejek oraz sieciowych tłoczni ścieków w Biesalu i Podlejkach⁵³.

5.5.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA

Na terenie gminy Gietrzwałd odsetek ludności korzystającej z systemu sieci kanalizacyjnej wynosi 88,9%, tj. 6 175 osób, natomiast jej łączna długość to 142,8 km.⁵⁴

Do sieci podłączone są przede wszystkim budynki zlokalizowane w największych miejscowościach, gdzie występuje zwarty charakter istniejącej zabudowy (w tym m.in. w Gietrzwałdzie, Unieszewie, Sząbruku). Jednakże, w dalszym ciągu ok. 11% mieszkańców gminy, zwłaszcza w obszarze zabudowy rozproszonej, korzysta z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tzn. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb) lub z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tab. 20 Sieć kanalizacyjna w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	88,9%
Długość sieci kanalizacyjnej	142,8 km
Liczba osób korzystających z sieci	6 175 os.
Liczba przyłączy do budynków	1 821 szt.
Ilość ścieków bytowych odprowadzona siecią kanalizacyjną	178,7 dam ³
Ilość ścieków oczyszczana odprowadzona	255 dam ³
Liczba zbiorników bezodpływowych	300 szt.
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	79 szt.
Liczba stacji zlewnych	1 szt.

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 rok.

Za odprowadzanie ścieków oraz dostarczanie wody dla mieszkańców gminy Gietrzwałd odpowiada Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Gietrzwałd. Niektóre miejscowości zlokalizowane na terenie gminy włączone zostały do aglomeracji ściekowej Olsztyn, m.in.: Kudypy, Gronity, Naterki, Sząbruk, Unieszewo, Barwiny, Łupstych, Siła oraz Cegłowo.⁵⁵

Na terenie gminy znajdują się oczyszczalnie ścieków o następujących parametrach:

⁵² Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

⁵³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

⁵⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

⁵⁵ Aktualnie obowiązuje Uchwała Nr XXX/508/21 Rady Miasta Olsztyn z dnia 27 stycznia 2021 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Olsztyn (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. 2021 poz. 631).

Tab. 21 Podstawowe parametry oczyszczalni ścieków zlokalizowanych na terenie Gminy

MIEJSCOWOŚĆ	LOKALIZACJA	PARAMETRY	ILOŚĆ ŚCIEKÓW DOPIYWAJĄCA DO 30.06.2023
Biesal	dz. nr 6 obręb Biesal, dz. nr 51/2 obręb Podlejki	Qdśr = 173,0 m ³ /h	14 515 m ³
Gietrzwałd	nr działki 52, 49, 51/2 obręb 3 Gietrzwałd	Qdśr = 400,0 m ³ /h	62 008 m ³

Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

Aktualnie, oczyszczalnia ścieków w Gietrzwałdzie jest modernizowana z przebudową sieci kanalizacyjnej sanitarnej i wodociągowej w rejonie Gietrzwałdu (planowane data zakończenia to grudzień 2025 r.). Ponadto planowana jest budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Rapatach, Zdrojku i Gietrzwałdzie (zabudowa kolonijna) z przesyłem do oczyszczalni w Gietrzwałdzie poprzez miejscowości Podlejki i Tomaryny oraz budowa sieci wodociągowej w Gietrzwałdzie (zabudowa kolonijna)⁵⁶.

Istotne jest zachowanie właściwego stanu jakości wód. W kontekście tym należy właściwie kształtować gospodarkę wodno-ściekową, a zwłaszcza zwiększyć odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej lub stosować przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenach zabudowy rozproszonej, sukcesywnie zastępując tradycyjne zbiorniki na nieczystości (szamba).

5.5.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Obszar gminy Gietrzwałd usytuowany jest na terenie działania Zakładu Energetycznego S.A. w Olsztynie w Rejonach Energetycznych Ostróda i Olsztyn. Na system elektroenergetyczny gminy Gietrzwałd składają się⁵⁷:

- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV relacji Gietrzwałd - Ostróda Wschód;
- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV relacji Olsztyn Mątki – Gietrzwałd;
- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV relacji Mątki - Olsztynek / Mątki – Jaroty;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV;
- stacje transformatorowe 15/0,4 Kv.

Poza tym, zgodnie z PZPW na terenie gminy planowana jest budowa odcinka linii 110 kV relacji Olsztynek – Ostróda, która zgodnie z decyzją zasięgiem obejmuje poszczególne miejscowości: Dłużki, Biesal, Jadaminy, Śródka oraz Guzowy Piec⁵⁸.

W granicach gminy znajduje się również Główny Punkt Zasilania (GPZ Gietrzwałd 110/15 kV), zlokalizowany na terenie działki nr 261 w obrębie Woryty. Energia elektryczna do odbiorców doprowadzona jest, w większości poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV promieniowo podłączone do sieci rozdzielczej 15 kV.

Ważnym elementem sieci energetycznej przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego jest też elektrownia wodna w Gietrzwałdzie⁵⁹.

⁵⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

⁵⁷ Materiał źródłowy: www.openstreetmap.org

⁵⁸ Materiał źródłowy: Decyzja nr Ps-2/2024, znak: WIN-I.747.3.10.2024 wraz z załącznikami o ustaleniu lokalizacji inwestycji towarzyszącej strategicznej inwestycji w zakresie sieci przesyłowej

⁵⁹ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd

5.5.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA

Na terenie gminy nie istnieje centralny system ciepłowniczy. Mieszkańcy korzystają ze źródeł rozproszonych, indywidualnych, głównie w postaci kotłów na paliwa stałe.

W coraz większym stopniu wykorzystywana jest energia cieplna pochodząca ze źródeł odnawialnych za pomocą mikroinstalacji OZE, jak kolektory słoneczne i pompy ciepła.

5.5.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Odnawialne Źródła Energii to źródła energii, które są naturalnie odnawialne, takie jak energia słoneczna, wiatrowa, wodna, biomasa i geotermalna. Wykorzystanie OZE pomaga zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych, poprawia bezpieczeństwo energetyczne i sprzyja zrównoważonemu rozwojowi, jednocześnie ograniczając negatywny wpływ na środowisko.

Na terenie gminy zlokalizowane są farmy fotowoltaiczne w granicach⁶⁰:

- dz. nr 155/6, obręb Gietrzwałd;
- dz. nr 4, 7/3, 8, obręb Biesal;
- dz. nr 262, obręb Pęglity.

Ponadto, w Łęgutach znajduje się elektrownia biogazowa o mocy nominalnej 1,052 MW, usytuowana w południowo-zachodniej części działki nr ew. 4/110. Biogazownia wykorzystuje odpady organiczne, takie jak kiszonki z kukurydzy, gnojownica i gliceryna, do produkcji energii. Takie podejście nie tylko generuje energię odnawialną, ale także wspiera zrównoważony rozwój poprzez zmniejszenie ilości odpadów.

Obiekty małej energii wodnej wykorzystują energię przepływającej wody do produkcji energii elektrycznej. W granicach gminy Gietrzwałd znajdują się zatem poszczególne obiekty⁶¹:

- Łęgucki Młyn – jaz, w zlewni Pasłęki km 137+250, o mocy 70 kW;
- Łęguty – jaz, w zlewni Pasłęki km 138+650, o mocy 20 kW;
- Gietrzwałd w zlewni Giłwy km 10+890, o mocy 20 kW;
- Gietrzwałd w zlewni Giłwy, o mocy 10 kW.

Poza tym w coraz większym zakresie wykorzystywana jest wśród mieszkańców energia pochodząca z mikroinstalacji OZE (m.in. panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, lampy solarne). Na podstawie deklaracji dotyczących źródeł ciepła na terenie gminy, 260 właścicieli budynków korzysta wyłącznie z pomp ciepła.

5.5.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA

Przez teren gminy Gietrzwałd przebiega sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia. Za dostarczanie gazu dla mieszkańców gminy Gietrzwałd odpowiedzialny jest Oddział Zakładu Gazowniczego w Olsztynie. Siecią gazową objęte są miejscowości: Gietrzwałd, Gronity, Łajsy, Nagłady, Naterki, Siła, Sząbruk, Unieszewo oraz Woryty. Stopień gazyfikacji gminy dotyczący gospodarstw domowych wynosi 30,2%.

⁶⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie

⁶¹ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd

Tab. 22 Sieć gazowa w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci gazowej	30,2%
Liczba odbiorców gazu	629 szt.
Długość sieci gazowej	78 263 m
Liczba osób korzystających z sieci	2 098 os.
Liczba przyłączy do budynków	671 szt.
Zużycie gazu przez gospodarstwa domowe	8 213,2 MWh
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca	1 186,0 kWh

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

W przypadku mieszkańców nie podłączonych do sieci gazowej potrzeby ciepłe w gospodarce komunalno-bytowej w gospodarstwach domowych są zaspokajane dostawą gazu płynnego, dostarczanego w butlach gazowych.

5.5.7. GOSPODARKA ODPADAMI

Od 2019 r. obowiązuje nowelizacja przepisów prawa z zakresu gospodarowania odpadami. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiony został podział województw na regiony gospodarki odpadami. Ponadto, zrezygnowano z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zaadaptowane zostały jako instalacje komunalne. Równoległe, wraz z przyjęciem nowelizacji, uchylone zostały uchwały w sprawie wykonania wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Na podstawie zapisów w/w Ustawy oraz innych ustaw Marszałek Województwa w Biuletynie Informacji Publicznej prowadzi listę:

- funkcjonujących instalacji spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje pozwalające na przetwarzanie odpadów,
- instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Lista aktualizowana jest na bieżąco, natomiast wpisu dokonuje się na pisemny wniosek prowadzącego instalację komunalną. Bezpośrednio na terenie gminy nie ma zlokalizowanych instalacji gospodarowania odpadami wymienionych na listach prowadzonych przez Marszałka Województwa. Odpady komunalne są zbierane w sposób zorganizowany oraz wywożone poza jej teren. Na terenie gminy przy ul. Łąkowa 1 w Gietrzwałdzie (dz. nr 52) znajduje się punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK).

Dane dotyczące ilości odebranych odpadów komunalnych w latach 2019-2023, z podziałem na odpady zebrane selektywnie oraz zmieszane, przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 23 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu gminy w latach 2020-2023

ROK	2019	2020	2021	2022	2023
Odpady komunalne wytworzone w ciągu roku (t)	1 995,88	1 987,91	2 127,36	2 123,51	2 175,43
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	533,72	775,03	890,94	877,29	881,09
Zmieszane odpady odebrane w ciągu roku (t)	462,16	1 212,88	1 236,42	1 246,22	1 294,34
Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca (kg)	299	293	312	310	314
Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	26,7	39,0	41,9	41,3	40,5

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Na przestrzeni omawianego okresu wzrosła całkowita ilość odebranych odpadów komunalnych. Jednocześnie udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów utrzymuje się na stosunkowo zbliżonym poziomie na przełomie 2020-2023 roku, jedynie w 2019 r. wartość ta była stosunkowo niska (26,7%)⁶². W związku z powyższym zalecana jest kontynuacja działań, mająca na celu sukcesywne zwiększanie udziału selektywnie zebranych odpadów w kolejnych latach.

Szczegółowe zadania, obowiązki i wymagania z zakresu wykonywania gospodarki odpadami określa aktualnie obowiązujący Regulamin utrzymania czystości i porządku, przyjęty uchwałą Rady Gminy Gietrzwałd⁶³. Na terenie gminy w miejscowości Unieszewo i Tomaryny istniało składowisko odpadów komunalnych, obecnie składowiska zostały zrekultywowane⁶⁴.

5.6. WNIOSKI

- ! Na przeważającym obszarze brak znaczących utrudnień geologiczno-inżynierskich (z wyjątkiem dolin rzecznych oraz zagłębień terenowych stale lub okresowo podmokłych).
- ! W ujęciu generalnym rzeźba terenu nie stwarza w większości istotnych ograniczeń dla wdrażania procesów rozwojowych, a jednocześnie nie stanowi znaczącego potencjału prorozwojowego.
- ! Stosunkowo korzystne warunki agroekologiczne do produkcji roślinnej.
- ! Znaczny potencjał zasobów wodnych (liczne jeziora polodowcowe oraz stosunkowo rozwinięta sieć hydrograficzna).
- ! Zły stan ogólny jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) lub brak prowadzonego regularnego monitoringu jakości wód (wymaga działań naprawczych).
- ! Obecność obszarowych form ochrony przyrody (rezerwat przyrody, Obszary Natura 2000, Obszary Chronionego Krajobrazu).
- ! Ustanowiona ochrona pomnikowa dla wartościowych okazów drzew i głazów narzutowych.
- ! Obecność potencjału surowcowego (udokumentowane złoża kopalin).
- ! Wartościowe walory przyrodnicze gminy (urozmaicony krajobraz, zasoby wodne, bogactwo fauny i flory).
- ! Stosunkowo niewielkie przekształcenia środowiska, w tym niski stopień zasklepienia gruntów.
- ! Wysoki wskaźnik lesistości.
- ! Bardzo wysoki stopień zwodociągowania gminy.
- ! Rozwinięta sieć kanalizacyjna na terenie gminy.
- ! Niezbędna modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej, uwzględniająca odbiór energii od indywidualnych gospodarstw domowych.
- ! Obecność sieci gazowej w niektórych miejscowościach.
- ! Wzrastający stopień rozwoju sektora odnawialnych źródeł energii.
- ! W dalszym ciągu stosunkowo niski udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do odpadów ogółem.
- ! Dostosowany do wymogów i standardów wspólnotowych oraz krajowych system gospodarki odpadami.

⁶² Materiał źródłowy: Dane GUS.

⁶³ Aktualnie obowiązuje uchwała nr XXX/224/2020 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Gietrzwałd (Dz. Urz. Woj. Warm. Maz. 2021 poz. 635 z późn. zm.).

⁶⁴ <https://mapadotacji.gov.pl/projekty>

6 KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

6.1. RYS HISTORYCZNY

Pierwotna nazwa wsi Gietrzwałd to *Dichterurwald*, co oznacza „dziewiczy las” i pochodzi z języka pruskiego. Archeologiczne badania na terenie dzisiejszej gminy ujawniły ślady ludzkiej obecności sprzed kilku tysięcy lat, datowane na około 2300–2200 r. p.n.e., w tym 853 groby oraz różne przedmioty, takie jak ceramika, ozdoby i broń, znalezione w Worytach. Region ten był ważnym szlakiem handlowym, którym podróżowali kupcy z Azji Mniejszej, Rzymu i południowej Europy.

Pierwsze osiedla obronne zakładano w naturalnie chronionych miejscach, takich jak wzniesienia, półwyspy, wyspy oraz brzegi rzek i jezior. Chroniono je wałami, rowami, palisadami i częstokołami. Domy miały kamienne paleniska i jamy przypiecowe, a niektóre osiedla budowano na pomostach rusztowych w podmokłych terenach. Ciekawym przykładem jest osiedle nawodne w Sząbruku, położone na wyspie w zwężeniu jeziora Wulpińskiego, na wzgórzu glacialnym o powierzchni 0,6 ha. Zasiedlono całą kulminację wyspy, a w jej południowo-zachodniej części odkryto relikty palisady oraz suchą fosę. W Worytach odkryto osiedle na izolowanym wzniesieniu o powierzchni około 3 ha. Wykopaliska objęły 1679,5 m², gdzie znaleziono 376 obiektów, w tym jamy i paleniska, a także naczynia, talerze, misy i przęśliki.

Obszar gminy Gietrzwałd w naszej erze zasiedlili Prusowie, a Gietrzwałd leżał na terenie pola osadniczego Gaudikus. Liczne grody obronne chroniły lokalną ludność przed najezdami innych plemion; przypuszcza się, że taki gród znajdował się również na wzgórzu między Gietrzwałdem a Tomarynami. 19 maja 1352 roku kapituła warmińska nadała przywilej lokacyjny sołtysowi Andrzejowi, który miał założyć wieś Dytherichswald na 70 łanach, według prawa chełmińskiego. W tej wsi mieszkała zarówno ludność pruska, jak i niemiecka.

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY

Zagadnienie kształtu wsi jest istotnym tematem w kontekście osadnictwa na terenie dawnych Prus i Warmii. Gietrzwałd ma obecnie charakter wielodrożnicy, co oznacza, że rozwijał się na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych, często przybierając formę osady handlowo-usługowej. Taki rozwój był wynikiem rozbudowy istniejących wsi.

Na Warmii podstawowymi formami osadnictwa były owalnice i ulicówki. Działki pod zabudowę wydzielano z pól uprawnych, co odzwierciedlało wpływ warunków geograficznych. Owalnice lokowano wokół placów lub stawów, a w przypadku Gietrzwałdu, zabudowa rozciągała się po obu stronach rzeki Giłwy, co w późniejszych latach przekształciło się w ulicówkę.

Charakterystyczną cechą zagród chłopskich w tym regionie było oddzielenie budynku mieszkalnego od części gospodarczej. Budynek mieszkalny, zwany murowańcem lub chałupą, znajdował się na froncie działki, zwrócony szczytem w stronę drogi. Od frontu mieściła się duża izba oraz alkierz, natomiast od podwórza – sień i komora. W pobliżu domu znajdowały się budynki inwentarskie, takie jak stajnie, chlewy i obory, a stodoła zajmowała centralne miejsce na działce.

Typowe stodoły miały konstrukcję trzyczęściową, z klepiskiem pośrodku i dwoma sąsiekami. Oprócz stodoł na działkach często znajdowały się wozownie oraz szopy na opał i narzędzia rolnicze. Pozycja społeczna mieszkańców wpływała na wielkość oraz układ zagród, a także na ich lokalizację we

wsi. W obrębie zagród znajdowały się niewielkie działki na ogródki kwiatowe, warzywne oraz sady, ulokowane z przodu lub z tyłu budynków⁶⁵.

ZARYS HISTORYCZNO-RELIGIJNY

Objawienia Matki Bożej w Gietrzwałdzie, jedyne w Polsce oficjalnie potwierdzone przez Watykan, miały miejsce od 27 czerwca do 16 września 1877 roku, dziewiętnaście lat po Lourdes. Głównymi wizjonerkami były Justyna Szafryńska i Barbara Samulowska. Matka Boża odpowiadała na ich pytania po polsku, ujawniając się jako "Najświętsza Panna Maryja Niepokalanie Poczęta" i zachęcając do odmawiania różańca.

Biskup Filip Kremetz zlecił obserwację wizjonerek, co potwierdziło autentyczność objawień. Kult Matki Bożej wzrastał, przyciągając pielgrzymów z Polski i Niemiec. 16 września 1877 roku umieszczono w miejscu objawień kapliczkę, a w 1878 roku wydano opracowanie ks. Franciszka Hiplera na temat tych wydarzeń. Wpływ objawień na Warmii był ogromny. Nastąpiło przede wszystkim odrodzenie życia obyczajowego i podniesienie świadomości religijnej wiernych. Kult Matki Bożej krzepł i promieniał coraz bardziej. Co roku do Gietrzwałdu 29 czerwca, 15 sierpnia i 8 września przybywały rzesze polskich pielgrzymów ze wszystkich zaborów. Z pobłogosławionego przez Matkę Bożą 8 września 1877 roku wieczorem źródelka pielgrzymi od lat czerpią wodę, którą przynosiła ulgę cierpiącym i liczne uzdrowienia.

11 września 1977 odbyły się, poprzedzone IV Ogólnopolskim Kongresem Mariologicznym, uroczystości 100-lecia objawień Matki Bożej, którym przewodniczył Ks. Karol Kardynał Wojtyła. W tym dniu Ks. Biskup Józef Drzazga, biskup warmiński, uroczyście zatwierdził kult objawień Matki Bożej w Gietrzwałdzie. 24 czerwca 2002 roku papież Jan Paweł II przesłał list z okazji 125 rocznicy objawień Matki Bożej, w duchu pielgrzymując do sanktuarium gietrzwałdzkiego⁶⁶.

Ryc. 41 Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej

Materiał źródłowy: www.sanktuariummaryjne.pl

⁶⁵ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, 2020.

⁶⁶ Materiał źródłowy: www.itgietrzwald.pl, www.sanktuariummaryjne.pl

Giętrzwald, od czasu objawień Matki Bożej, stał się Polskim Lourdes czy też warmińską Częstochową. Tworzy jedną z szesnastu „stacji” Szlaku Świętej Warmii ⁶⁷, które stanowią w regionie miejsca pielgrzymkowe, sanktuaria, szlaki pątnicze, ale także historyczne obiekty sakralne związane z ciekawą historią biskupstwa warmińskiego oraz różnymi wydarzeniami o charakterze religijnym, historycznym i legendarnym.

6.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią tzw. zasoby dziedzictwa kulturowego. Stanowią one istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Aktualnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

6.2.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Jedną ze sztandarowych i najbardziej powszechnych form ochrony zabytków jest rejestr zabytków. Rejestr prowadzony jest w podziale na odrębne księgi prowadzone i oznaczone wg następujących kategorii: A – zabytek nieruchomy; B – zabytek ruchomy; C – zabytek archeologiczny.

Na terenie gminy Giętrzwald znajduje się kilkadziesiąt obiektów lub obszarów – zabytków nieruchomych, wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Tab. 24 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

LP	NR REJESTRU	NAZWA	CHRONOLOGIA	LOKALIZACJA
1	A3724 z 1986-12-30	park krajobrazowy	przełom XIX/XX w.	Barwiny
2	A-4592 z 2012-04-02	zespół stacji kolejowej	1870 - 1880	Biesal
3	A-4592 z 2012-04-02	dom kolejarzy	1870 - 1880	Biesal 10
4	A-4592 z 2012-04-02	budynek gospodarczy III	1870 - 1880	Biesal 11
5	A-4592 z 2012-04-02	budynek gospodarczy IV	1870 - 1880	Biesal 11
6	A-4592 z 2012-04-02	dom kolejarzy	1870 - 1880	Biesal 11
7	A-4592 z 2012-04-02	budynek stacyjny	1870 - 1880	Biesal 9
8	A-4592 z 2012-04-02	budynek gospodarczy II	1870 - 1880	Biesal
9	A-4592 z 2012-04-02	budynek ekspedycji kolejowej	1870 - 1880	Biesal
10	A-4592 z 2012-04-02	budynek gospodarczy I	1870 - 1880	Biesal
11	A-4592 z 2012-04-02	wieża ciśnień ze stacją pomp	1870 - 1880	Biesal 9
12	A-4592 z 2012-04-02	szpalery drzew	1870 - 1880	Biesal
13	A-4592 z 2012-04-02	brukowany podjazd	data nieznana	Biesal
14	A-2857 z 2000-01-18	kaplica pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny	1890 - 1900	Biesal 34A
15	A268 z 1949-08-26, A994 z 1968-03-27	kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny	XV w.	Giętrzwald, ul. Klasztorna 1

⁶⁷ Materiał źródłowy: www.szlakswietejwarmii.pl

LP	NR REJESTRU	NAZWA	CHRONOLOGIA	LOKALIZACJA
16	A-1999 z 2002-09-20	organistówka	1884 r.	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 1
17	1412 z 1973-08-10	dom samulowskich	1878 r.	Gietrzwałd, ul. Kościelna 3
18	A-2862 z 2002-09-20	plebania	1915 r.	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4
19	3628A-IV z 1985-09-30	szkoła polska, ob. dom	pocz. XX w.	Gietrzwałd, ul. Kościelna 5
20	A-2867 z 1990-01-25	dom	pocz. XX w.	Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 9
21	AIII/2866 z 1986-09-04, A-2866 z 1992-07-28	chałupa	pocz. XX w.	Gietrzwałd, ul. Zakonna 1
22	A-2000 z 2002-09-20	kaplica wotywna pw. św. Józefa, ob. kaplica pogrzebowa	1877 r.	Gietrzwałd
23	A-2859 z 1991-03-19	kapliczka I	2. poł. XIX w.	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 1
24	A-2860 z 1991-03-19	kapliczka II	1884 r.	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 1
25	A-2861 z 1991-03-19	kapliczka III	1884 r.	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 2
26	A-2864 z 1991-03-19	kapliczka	2. poł. XIX w.	Gietrzwałd, ul. Spacerowa 74
27	A-4728 z 2023-08-14	kapliczka	koniec XIX w.	Gietrzwałd, ul. Szkolna
28	A-269 z 1957-03-20, A-991 z 1968-03-27	kaplica	1800 r.	Gietrzwałd
29	A-2903 z 1991-03-19	kapliczka	2. poł. XIX w.	Gietrzwałd
30	A-2863 z 1991-03-19	kapliczka	2. poł. XIX w.	Gietrzwałd
31	A-4702 z 2021-07-15	kapliczka	przełom XIX/XX w.	Gietrzwałd
32	A-2859 z 1991-03-19, A-2860 z 1991-03-19, A-2860 z 1991-03-19	cmentarz przykościelny	-	Gietrzwałd
33	A-1011 z 1968-02-21	pałac	przełom XVII/XVIII w.	Grazymy 1
34	A3726 z 1986-12-30	park pałacowy, krajobrazowy	przełom XVII/XVIII w.	Grazymy
35	A-2868 z 1997-12-16	zespół młyna - elektrowni wodnej	1907 r.	Guzowy Młyn 33A
36	A-2868 z 1997-12-16	młyn	1907 r.	Guzowy Młyn 33A
37	A-2868 z 1997-12-16	dom mieszkalny	1907 r.	Guzowy Młyn
38	A-2868 z 1997-12-16	budowle hydrotechniczne	1907 r.	Guzowy Młyn
39	A-2876 z 1992-03-02	kapliczka	2. poł. XIX w.	Naglady
40	A-2877 z 1992-02-12	kapliczka z dzwonnniczką	2. poł. XIX w.	Naglady
41	A-1004 z 1968-03-19	kościół parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa	XV - XVI	Sząbruk 28
42	A-2883 z 1992-02-12	kapliczka	1912 r.	Sząbruk 19
43	A-4193 z 1992-02-12	kapliczka	koniec XIX w.	Sząbruk 71
44	A-2881 z 1992-02-12	kapliczka	pocz. XX w.	Sząbruk
45	A-4708 z 2021-10-08	aleja przydrożna	pocz. XIX w.	Sząbruk
46	A-4190 z 1992-02-12	kapliczka	pocz. XX w.	Tomaryny 11
47	A-2885 z 1997-10-23	wieża obronne mostu kolejowego	1901 - 1902	Tomaryny 21

LP	NR REJESTRU	NAZWA	CHRONOLOGIA	LOKALIZACJA
48	A-4590 z 2012-03-09	zespół stacji kolejowej	1870 - 1920	Unieszewo
49	A-4590 z 2012-03-09	karczma, ob. dom	1900 r.	Unieszewo 65
50	A-4590 z 2012-03-09	dom kolejarzy	4. ćw. XIX w.	Unieszewo 66
51	A-4590 z 2012-03-09	dom kolejarzy	1900 - 1920	Unieszewo 67
52	A-4590 z 2012-03-09	budynek stacji kolejowej z budynkiem d. ekspedycji	1900 - 1920	Unieszewo 69
53	A-4590 z 2012-03-09	budynek gospodarczy V	1870 - 1920	Unieszewo
54	A-4590 z 2012-03-09	budynek gospodarczy IV	1870 - 1920	Unieszewo
55	A-4590 z 2012-03-09	budynek gospodarczy I	1870 - 1920	Unieszewo
56	A-4590 z 2012-03-09	budynek gospodarczy II	1870 - 1920	Unieszewo
57	A-4590 z 2012-03-09	budynek gospodarczy III	4. ćw. XIX w.	Unieszewo
58	A-4590 z 2012-03-09	dom kolejarzy	2. poł. XIX w.	Unieszewo
59	A-4590 z 2012-03-09	szpaler zieleni peronowej	1870 - 1920	Unieszewo
60	A-4590 z 2012-03-09	brukowany podjazd	koniec XIX w.	Unieszewo
61	3631 z 1985-09-30	d. szkoła polska	pocz. XX w.	Unieszewo 41
62	A-2889 z 1992-03-10	kapliczka	1818 r.	Unieszewo 9
63	3629A-IV z 1985-09-30	szkoła polska, ob. dom	1930 r.	Woryty 11
64	A-2896 z 1991-03-19	kapliczka	przełom XIX/XX w.	Woryty 11
65	A-2897 z 1992-02-12	kapliczka	przełom XIX/XX w.	Woryty 30
66	A-2899 z 1992-03-10	kapliczka	przełom XVIII/XIX w.	Woryty
67	A-2900 z 1992-02-12	kapliczka	2. poł. XIX w.	Woryty
68	A-2898 z 1992-03-02	kapliczka	2. poł. XIX w.	Woryty
69	A-2895 z 1992-03-02	kapliczka z dzwonnniczką	1869 r.	Woryty
70	A-2870 z 1997-12-15	pałac	1881 r.	Łajsy 2
71	A3753 z 1988-10-11	spichlerz	1892 r.	Łajsy 3
72	A3725 z 1986-12-30	park dworski	przełom XIX/XX w.	Łajsy
73	IV-2-21/49 z 1949-07-18, brak numeru z 1968-02-21	kościół ewangelicko-augsburski	1737 - 1738	Łęguty
74	IV-2-21/49 z 1949-07-18, brak numeru z 1968-02-21	cmentarz przykościelny	1737 - 1738	Łęguty

Materiał źródłowy: Rejestr zabytków nieruchomości, www.dane.gov.pl

6.2.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTEKÓW

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Gietrzwałd ujmowane są: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wśród obiektów wpisanych do ewidencji znajdują się m.in.: zespoły pałacowe, domy, plebania, cmentarze, kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne, parki, organistówka, młyn, stacje kolejowe, wieże obronne, liczne przykłady zabytkowej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej oraz odcinki dróg o historycznej wartości.

łącznie na terenie gminy zidentyfikowano blisko 300 obiektów lub obszarów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, co świadczy o stosunkowo dużych zasobach zachowanych dóbr kultury materialnej.⁶⁸

6.2.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach regionu. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska archeologiczne są jednym z najbardziej narażonych elementów środowiska, dla których zagrożenie stanowi wszelka działalność człowieka naruszająca powierzchnię ziemi.

łącznie na terenie gminy Gietrzwałd zidentyfikowano 143 stanowiska archeologiczne. Zostały one ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Jednocześnie dwa stanowiska archeologiczne objęte zostało wpisem do rejestru zabytków archeologicznych⁶⁹:

- Nr rejestru: C-008 – Gródek Strażniczy w miejscowości Łupstych, data wpisu: 28.01.1949 r.;
- Nr rejestru: C-128 – Osiedle obronne, wczesnożelazne w miejscowości Sząbruk, data wpisu: 27.05.1983 r.

6.2.4. PARKI KULTUROWE

Park kulturowy jako forma ochrony zabytków ustanawiany jest uchwałą rady gminy, o której mowa w art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dedykowany jest ochronie krajobrazu kulturowego oraz zachowaniu wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Ustanowienie na danym obszarze parku kulturowego wymaga objęcia tego obszaru planem miejscowym oraz sporządzenia planu ochrony.⁷⁰

Na terenie gminy Gietrzwałd znajduje się, jedyny w województwie warmińsko-mazurskim, Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty. Park powstał na wniosek Stowarzyszenia "Woryty" razem z gminą Gietrzwałd do Starostwa Olsztyńskiego, w celu ochrony alei przydrożnej na trasie Gietrzwałd – Woryty (Uchwała Nr XXIX/301/2009 Rady Gminy w Gietrzwałdzie z dnia 26 marca 2009 r.)⁷¹.

Warmińska Droga Krajobrazowa to wąska droga, obsadzona po obydwu stronach, w równych odstępach, drzewami tego samego gatunku. Drogi takie są wiernym odtworzeniem układu komunikacyjnego sprzed stuleci. W większości z nich przebiegały trasy handlowe bądź szlaki pielgrzymkowe prowadzące do Sanktuarium Maryjnego w Gietrzwałdzie.

6.2.5. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Do degradacji, uszkodzenia lub zniszczenia zasób dziedzictwa kulturowego może doprowadzić szereg przyczyn wewnętrznych, zewnętrznych i wywołanych sytuacją ogólną w określonym czasie.

W zakresie przyczyn wewnętrznych, związanych z działalnością człowieka, najważniejsze są:

- brak opieki konserwatorskiej;
- brak użytkownika;
- nadmierna intensywność użytkowania lub wadliwa gospodarka;

⁶⁸ Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Gietrzwałdzie, Zarządzenie Nr 69/2015 Wójta Gminy Gietrzwałd z dnia 15 lipca 2015 r.

⁶⁹ Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Gietrzwałdzie, Zarządzenie Nr 69/2015 Wójta Gminy Gietrzwałd z dnia 15 lipca 2015 r.

⁷⁰ Materiał źródłowy: <https://www.gov.pl/web/kultura/park-kulturowy>

⁷¹ Materiał źródłowy: <https://gietrzwald.pl>

- kradzież, zaginięcie lub nielegalny wywóz;
- wady realizacyjne (niepoprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie lub budowlane);
- niewłaściwa eksploatacja (użytkowanie niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem obiektu);
- zmiany warunków wodno-gruntowych, jak i zanieczyszczenie wód i gleb.

Przyczyny zniszczeń lub uszkodzeń, określane jako zewnętrzne mają szerszy, często trudny do określenia zasięg oddziaływania, przez co są również trudniejsze do usunięcia. Najważniejsze są:

- działalność gospodarcza;
- infrastruktura komunalna, jak np. wprowadzanie ruchu tranzytowego samochodów przez obszary historycznych miejscowości itp.;
- zagospodarowanie przestrzenne, z dopuszczeniem np. inwestycji wielkoobszarowych i obiektów wielkogabarytowych, degradujących ekspozycję obiektów historycznych lub zakłócających łączność widokową i kompozycyjną pomiędzy obiektami zabytkowymi;
- skażenia atmosferyczne i zanieczyszczenia wód oraz zachwianie gospodarki wodnej.

Przyczyny ogólne, powodujące uszkodzenie lub zniszczenie obiektów zabytkowych to m.in.:

- działanie czasu;
- klęski losowe, jak np. wichury, trąby powietrzne, powodzie itp.;
- zmiany kierunków artystycznych;
- warunki atmosferyczne;
- działanie biologiczne;
- rozwój teorii konserwatorskich, poprzez stosowanie technologii konserwatorskich, które w dłuższej perspektywie czasowej są szkodliwe dla zabytku.

6.3. INSTYTUCJE KULTURY

CENTRUM KULTURALNO-BIBLIOTECZNE W GIETRZWAŁDZIE

Centrum Kulturalno-Biblioteczne w Gietrzwałdzie, zlokalizowane przy ul. Kościelna 1 w Gietrzwałdzie, to ośrodek, w którym organizowane są liczne wydarzenia, koncerty, spektakle, konkursy oraz zajęcia o różnej tematyce. Odbývają się tutaj bowiem cyklicznie m.in. zajęcia sportowe, warsztaty muzyczne, ceramiczne, artystyczne dla dzieci i dorosłych.

W skład Centrum Kulturalno-Biblioteczne w Gietrzwałdzie należą:

- gminna biblioteka;
- Wiejski Dom Kultury w Biesalu;
- Wiejski Dom Kultury w Sząbruku.

Ponadto w Centrum znajduje się Galeria Pełna Cudów, która od lat jest miejscem promocji sztuki regionalnej i ludowej, amatorskiej i profesjonalnej.

Wśród imprez i wydarzeń zorganizowanych przez CKB w 2023 roku zaliczyć należy m.in.: koncerty, zabawy karnawałowe, pól zimowiska dla dzieci, spotkania autorskie, wernisaż, spektakle teatralne, konkurs literacki, warsztaty bożonarodzeniowe.⁷²

Centrum współpracuje również z wieloma podmiotami oraz organizacjami, w tym: Zespól Szkolno-Przedszkolny w Gietrzwałdzie, Sząbruku i Biesalu, Bank Żywności w Olsztynie, Stowarzyszenia Gminy Gietrzwałd, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiat Olsztyński, Pałac Młodzieży w Olsztynie, Sołtysi Gminy Gietrzwałd, Gazeta Gietrzwałdzka oraz Kluby sportowe gminy Gietrzwałd.

⁷² Materiał źródłowy: <http://ckbgietrzwald.pl/>

Aktywność Biblioteki CK-B w Gietrzwałdzie koncentruje się na gromadzeniu, opracowaniu, przechowywaniu, ochronie i konserwacji oraz udostępnianiu zbiorów bibliotecznych, wypożyczaniu tych zasobów na zewnątrz i udostępnianiu ich na miejscu, oraz udzielaniu informacji. Biblioteka oferuje także bezpłatny dostęp do Internetu. Sieć Bibliotek działa w oparciu o trzy placówki biblioteczne⁷³:

- Biblioteka Publiczna w Gietrzwałdzie;
- Filia biblioteczna w Sząbruku (pełni funkcję biblioteki publiczno-szkolnej);
- Punkt biblioteczny w Biesalu.

Biblioteka Publiczna CK-B prowadzi stałą współpracę z instytucjami i placówkami oświatowo-kulturalnymi, oraz stowarzyszeniami działającymi na terenie gminy. W ramach rozwijania działalności informacyjno-dokumentacyjnej środowiska regionalnego i lokalnego, biblioteka gromadzi informacje dotyczących gminy Gietrzwałd, wydarzeń historycznych i życia społecznego mieszkańców. W tym też celu gromadzi numery lokalnego periodyku „Gazeta Gietrzwałdzka”.

ŚWIETLICE WIEJSKIE

Na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonuje m.in.⁷⁴:

- Świetlica wiejska "Pod lipą" w Gronitach;
- Świetlica wiejska w Łęgutach;
- Świetlica wiejska w Rapatach;
- Świetlica wiejska w Łajsach;
- Świetlica wiejska w Nagładach w budynku OSP;
- Świetlica wiejska w Naterkach;
- Świetlica wiejska w Pęglitach;
- Świetlica wiejska w Tomarynach;
- Świetlica wiejska "Planeta U" w Unieszewie.

W świetlicach organizowane są regularne spotkania, wydarzenia dla mieszkańców poszczególnych miejscowości, których celem jest m.in. integracja lokalnej społeczności i ich aktywizacja.

IZBA MUZEALNA

Izba Muzealna w Warnijski Chałupsie – w Warmińskim Domu to wspólny projekt Gimnazjum Gminnego im. Ks. Wojciecha Zinka, Centrum Kulturalno-Bibliotecznego i Urzędu Gminy w Gietrzwałdzie. W Izbie Muzealnej znajdują się zabytki z Warmii, z Gietrzwałdu i okolic zebrane w na początku w „Izbie Regionalnej” w gietrzwałdzkim gimnazjum. Każdy z muzealnych eksponatów ma swoją historię, opisaną przez uczniów przynoszących przedmioty. Przykładem jest ręcznie haftowana poduszka z 1929 roku z Turznicy, symbolizująca silne związki rodzinne z Polską. W izbie znajduje się około 150 przedmiotów, a największym pomieszczeniem jest "paradna jizba", która obrazuje codzienne życie dawnych mieszkańców.⁷⁵

6.4. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

WYDARZENIA KULTURALNE

W 2023 r. na terenie gminy zorganizowano w sumie 64 imprez kulturalnych, w których uczestniczyło łącznie 6,7 tys. osób. Szczegółową charakterystykę wydarzeń kulturalnych i liczbę uczestników przedstawiono w poniżej tabeli:

⁷³ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Gietrzwałd za 2023 rok

⁷⁴ Materiał źródłowy: <https://gietrzwald.pl/>, Urząd Gminy w Gietrzwałdzie

⁷⁵ Materiał źródłowy: <https://www.itgietrzwald.pl/>

Tab. 25 Struktura wydarzeń kulturalnych w 2023 r.

RODZAJ WYDARZENIA KULTURALNEGO	LICZBA WYDARZEŃ [SZT.]	LICZBA UCZESTNIKÓW [OS.]
Pokazy teatralne	7	760
Koncerty	16	3 110
Imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne	3	420
Konkursy	1	100
Festiwale i przeglądy artystyczne	1	150
Warsztaty	13	200
Wystawy	2	500
Prelekcje, spotkania, wykłady	7	700
Pozostałe	14	760
OGÓŁEM	64	6 700

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

6.5. WNIOSKI

- ! Objawienia maryjne stanowiące istotny element kulturowej tożsamości gminy.
- ! Obecność Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty.
- ! Znaczące zachowanie stanu dziedzictwa kulturowego (duża liczba obiektów lub obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków).
- ! Zły stan techniczny niektórych obiektów ujętych w ewidencji zabytków, powodujący stopniowe niszczenie obiektów tradycyjnej zabudowy.
- ! Obecność instytucji kultury na terenie gminy.
- ! Licznie organizowane wydarzenia i imprezy kulturalne dla różnych grup wiekowych, realizowane w ramach promowania i upowszechniania historii oraz integracji lokalnej społeczności.
- ! Zaangażowanie mieszkańców w obszarze kultury i sztuki, współpraca gminy z innymi samorządami w tym zakresie (m.in. Szlak Świętej Warmii).
- ! Niska świadomość wśród mieszkańców na temat historii i kultury regionu, w tym brak identyfikowania się z „małą ojczyzną”.

7 SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

Do obiektów zaplecza sportowo-rekreacyjnego w gminie Gietrzwałd zalicza się m.in. boiska sportowe, place zabaw, tereny rekreacyjno-sportowe, plaże itp. Poniżej przedstawiono wykaz terenów publicznych w gminie (w wykazie ujęto również obiekty kulturowe).

Tab. 26 Przestrzenie publiczne na terenie gminy

L. P.	MIEJSCOWOŚĆ	TERENY PUBLICZNE	DZIAŁKA NR EW.
1	Biesal	Teren rekreacyjno-sportowy przy szkole podstawowej	49/7
2	Biesal	Boisko sportowe poza wsią	94/1
3	Biesal	Teren rekreacyjny	257/10
4	Biesal	Wiejski Dom Kultury	60/1
5	Biesal	Teren rekreacyjno-sportowy	61/6
6	Dłużki	Wiata rekreacyjna	21/2
7	Gietrzwałd	Teren szkoły wraz z terenem rekreacyjno-sportowym	533
8	Gietrzwałd	Ogrody Gietrzwałdzkie	172/1, 172/2
9	Gietrzwałd	Plac zabaw	233/11, 233/12, 233/13
10	Gietrzwałd	Dom Pracy Twórczej	190
11	Gietrzwałd	Centrum Kulturalno-Biblioteczne	168/4
12	Grazymy	Teren rekreacyjno-sportowy	9/3, obręb Łęguty
13	Grazymy	Plac zabaw oraz wiata	511, obręb Łęguty
14	Gronity	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie jednorodzinnej	3348/14
15	Gronity	Świetlica	81/3, 3349/1
16	Jadaminy	Teren rekreacyjno-sportowy	42
17	Łąjsy	Świetlica, teren rekreacyjno-sportowy	55/2, obręb Pęglity
18	Łęguty	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie wielorodzinnej	4/42, 4/115, 4/118
19	Łupstych	Teren rekreacyjno-sportowy	3208/9, 3208/11
20	Naglady	Świetlica w budynku OSP	37/3
21	Naglady	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie jednorodzinnej	70/8
22	Naterki	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie jednorodzinnej	3342/7
23	Naterki	Plaża	8/21
24	Naterki	Świetlica	53/27
25	Parwółki	Teren sportowo-rekreacyjny	3253/6
26	Pęglity	Świetlica (w części)	22/3
27	Pęglity	Teren rekreacyjno-sportowy	161
28	Rapaty	Świetlica (w części)	139/9
29	Rapaty	Teren rekreacyjny przy świetlicy	139/11, 139/12
30	Sząbruk	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie wielorodzinnej (Hermanówka)	75/47
31	Sząbruk	Teren rekreacyjno-sportowy przy szkole podstawowej	251, 252/6

L. P.	MIEJSCOWOŚĆ	TERENY PUBLICZNE	DZIAŁKA NR EW.
32	Sząbruk	Plaża	192/268
33	Sząbruk	Plaża	147/6
34	Sząbruk	Wiejski Dom Kultury	79/5
35	Śródka	Plac zabaw	56
36	Śródka	Wiata rekreacyjna	125/2
37	Tomaryny	Świetlica (w części)	65/2
38	Unieszewo	Świetlica	233/1
39	Unieszewo	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie jednorodzinnej	215/1, 215/2
40	Unieszewo	Boisko sportowe	150
41	Unieszewo - Barwiny	Plaża	1/23
42	Woryty	Teren rekreacyjno-sportowy przy zabudowie jednorodzinnej	168
43	Woryty	Sala udostępniona przez OSP	272/5

Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

Do terenów rekreacyjnych na terenie gminy można zaliczyć Ogrody Gietrzwałdzkie, które stanowią miejsce aktywności mieszkańców. Na obszarze Ogrodów znajduje się ogród nad rzeką oraz ogród na wzgórzu wraz z amfiteatrem, bulwar targowy oraz trakt spacerowy na Giłwą.

Gminna baza sportowo-rekreacyjna służy rozwojowi aktywności fizycznej, ruchowej i psychicznej, nauki współpracy i współzawodnictwa mieszkańców, którzy mogą korzystać z infrastruktury sportowej w sposób indywidualny lub zorganizowany. Wartym podkreślenia jest także rola placów zabaw i siłowni zewnętrznych, jako czynników korzystnych dla najmłodszych mieszkańców oraz całych rodzin. Co więcej, w Biesalu znajdują się odremontowany stadion do rugby należący do Klubu Sportowego Rugby Gietrzwałd. W klubie działają dwie sekcje: żeńska, biorąca udział w Mistrzostwach Polski Kobiet w Rugby (odbywające się również na tutejszym stadionie), oraz męska – Rugby Biesal, rywalizująca w Polskiej Lidze Rugby 7.

Ponadto w 2023 r. na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonowało 5 klubów sportowych tj. Klub Sportowy Rugby Gietrzwałd, Gminny Klub Sportowy Gietrzwałd-Unieszewo, Sunbroker KPS Gietrzwałd, Klub Tańca Sportowego STARS oraz Kocham Tańczyć.⁷⁶ W 2024 r. zostało ogłoszone zamówienie dotyczące modernizacji infrastruktury sportowej w gminie Gietrzwałd, które ma na celu polepszeniu stanu faktycznego oraz przebudowy zaplecza sportowego oraz infrastruktury uzupełniającej.

7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

7.2.1. WALORY PRZYRODNICZE

Gmina Gietrzwałd znajduje się na granicy dwóch regionów Warmii oraz Mazur, a ich naturalną granicą jest rzeka Pastęka.

Wśród walorów przyrodniczych na terenie gminy Gietrzwałd wyróżnia się:

- walory wód powierzchniowych:
 - liczne jeziora polodowcowe, w tym Jez. Sarąg, Isąg i Giłwa oraz znajdujące się przy granicy z gm. Stawiguda jezioro Wulpińskie, wykazujące potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (szlaki turystyki wodnej w niektórych fragmentach, z możliwością realizacji

⁷⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie.

- szlaków turystyki pieszo-rowerowych, a także wędkarstwo) oraz turystyki wypoczynkowej (urządzone miejsca rekreacji i wypoczynku);
- sieć hydrograficzna, zwłaszcza rzeka Pastęka, która stanowi ostoję bobra w północno-wschodniej części Polski.
 - ogólnie bardzo dobry stan środowiska przyrodniczego, w tym sprzyjające warunki bioklimatyczne, właściwy stan powietrza atmosferycznego (poza okresowo występującą niską emisją), a także leśny charakter gminy, wpływający pozytywnie na potencjał w zakresie turystyki wypoczynkowej (pobytowej, letniskowej, agroturystyka i inne) i kwalifikowanej (krajoznawczej, pieszo-rowerowej);
 - unikatowe zbiorowiska roślinne, w szczególności przestrzenie leśne Lasów Taborskich oraz fragmenty Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Olsztyńskie” (Nadleśnictwo Kudypy), charakteryzują się zróżnicowanym drzewostanem, sprzyjającym pobytowi ludzi, osobliwości flory i fauny (wartościowe torfowiska, mokradła, bogactwo ssaków leśnych i ptactwa), sprzyjające potencjalnemu rozwojowi turystyki kwalifikowanej (przyrodniczej, pieszo-rowerowej);
 - zwarte zbiorowiska leśne i otwarte przestrzenie łąkowo-pastwiskowe, z bogactwem zwierząt łownych, wykazujące potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (łowiectwo).

Warto zaznaczyć, iż gminę Gietrzwałd cechuje niewielka gęstość zaludnienia, co jest niewątpliwym atutem dla osób szukających wyciszenia i spokoju. Ponadto brak znaczących emitorów zanieczyszczeń stwarza korzystne warunki aerosanitarne gminy. Przebiegają tutaj również ścieżki pieszo-rowerowe i dydaktyczne na terenach najbardziej cennych przyrodniczo (tzn. wokół jezior, w obrębie rezerwatów przyrody).

Ponadto w miejscowości Kudypy znajdują się Leśne Arboretum, specjalistyczny ogród botaniczny, w którym znajdują się kolekcje drzew i krzewów. Arboretum jest jednym z obiektów edukacyjnych Ośrodka Edukacji Leśnej działającym przy Nadleśnictwie Kudypy. Służą temu oprócz kolekcji roślinnych, przystanki tematyczne z tablicami, planszami, eksponatami.⁷⁷

7.2.2. WALORY ANTROPOGENICZNE

Na terenie gminy Gietrzwałd do walorów antropogenicznych zalicza się przede wszystkim liczne obiekty i obszary zabytkowe, w tym zespoły kościelne, cmentarze, kapliczki, parki dworskie, dawny młyn, zespoły kolejowej oraz liczne przykłady zabytkowej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej.

Do głównych zabytków gminy odwiedzanych przez turystów zaliczamy Bazylikę Narodzenia NMP - Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej, z uwagi na Objawienia Maryjne w 2 poł. XIX wieku. Ponadto gminę Gietrzwałd można określić "kapliczkowym zagłębieniem", na terenie gminy znajdują się ich ponad 70 sztuk. Jednym z chętnie odwiedzanych miejsc, jest także cudowne źródło, które w 1877 roku zostało pobłogosławione przez Matkę Bożą.

Warto zaznaczyć, że na obszarze gminy Gietrzwałd znajduje się szereg obiektów rekreacyjno-sportowych, w tym boiska sportowe, które przyczynić się mogą do wzrostu ruchu turystycznego. Ponadto na terenie gminy znajdują się pole golfowe w Naterkach - Mazury Golf Country Club. Pole golfowe 18-dołkowe klasy mistrzowskiej zlokalizowane jest pośród lasów i jezior, takich jak jez. Naterskie oraz Wulpińskie, przyciąga zarówno początkujących oraz doświadczonych graczy.⁷⁸

Do walorów antropogenicznych uznać można także działalność gminnych ośrodków kultury oraz izby muzealnej, w tym poprzez organizację licznych wydarzeń i imprez integrujących mieszkańców i turystów (opis szczegółowy w rozdz. 6.2.).

Na terenie gminy zlokalizowane jest również prywatne Muzeum Maszyn Rolniczych w Naterkach i Sząbruku, w którym znajdują się wiele egzemplarzy zabytkowych maszyn, urządzeń

⁷⁷ Materiał źródłowy: <https://www.itgietrzwald.pl/>

⁷⁸ Materiał źródłowy: <https://www.mazurygolf.pl/>

i narzędzi rolniczych.⁷⁹ Ponadto za atrakcje turystyczne uznać można szlaki pieszo-rowerowe przebiegające przez teren gminy (opis szlaków opisano szerzej w podrozdziale 2.3.3.) oraz Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd – Woryty.

7.2.3. BAZA MATERIALNA TURYSTYKI

Gminną bazę noclegową tworzą wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające nocleg poza miejscem zamieszkania, do których należą m.in. hotel, miejsca noclegowe w zajazdach gastronomicznych, miejsca noclegowe prywatne, gospodarstwa agroturystyczne oraz kamping i pole namiotowe. Gminną bazę żywieniową stanowią wszelkie obiekty gastronomiczne służące zaspokojeniu potrzeb żywnościowych turystów, takie jak restauracje, kawiarnie, bary, punkty gastronomiczne. Do grupy tej zalicza się również zakłady zaopatrujące odwiedzających w artykuły żywnościowe.

Warto nadmienić, iż baza noclegowa i żywieniowa w gminie jest dobrze rozwinięta. Funkcjonuje tutaj hotel oraz znajdują się zespoły domków letniskowych, kempingi, pola biwakowe, ośrodki wczasowe i szkoleniowo-wypoczynkowe oraz kwatery agroturystyczne.⁸⁰

Informacje dotyczące turystycznych obiektów noclegowych i ich wykorzystania przedstawiono w tabeli poniżej. Należy mieć pod uwagę, że poniższe dane opracowano na podstawie sprawozdań jednostek, które złożyły formularze statystyczne.

Tab. 27 Turystyczne obiekty noclegowe w gminie i ich wykorzystanie

RODZAJ OBIEKTU	LICZBA OBIEKTÓW [szt.]	LICZBA POKOI [szt.]	LICZBA MIEJSC NOCLEGOWYCH [szt.]
HOTEL	1	98	191
KWATETY AGROTURYSTYCZNE	1	-	13
OŚRODKI WZASOWE	1	-	62
OŚRODKI SZKOLENIOWO-WYPOCZYNKOWE	1	-	84
ZESPOŁY DOMKÓW TURYSTYCZNYCH	1	-	36
KEMPINGI I POLA BIWAKOWE	4	-	195

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

Warto przy tym nadmienić, iż w 2023 r. udzielono nocleg 530 turystom zagranicznym (głównie z Niemiec, Ukrainy).⁸¹ W przypadku usług gastronomicznych należy zaznaczyć, że koncentrują się one przede wszystkim w Gietrzwałdzie. Funkcjonują tutaj restauracje (w tym w obiektach noclegowych), stołówki oraz bary i kawiarnie. Jedną z głównych jest Karczma Warmińska w Gietrzwałdzie, zlokalizowana w historycznym budynku. Poza tym, karczma jest organizatorem wielu imprez tematycznych m.in. Wieczory żydowskie, Biesiady z Kapelą Jakubową, Wieczory Kozackie, Cygańskie lub Wieczory z Muzyką Biesiadną.⁸²

Na bazę komunikacyjną składa się sieć połączeń, dróg i szlaków komunikacyjnych. Poziom rozwinięcia bazy komunikacyjnej stanowi o dostępności oraz łatwości poruszania się po obszarze gminy przez potencjalnych turystów. Do bazy komunikacyjnej gminy Gietrzwałd zalicza się:

- sieć dróg publicznych, w tym drogę krajową nr 16 i drogę wojewódzką nr 531, drogi powiatowe oraz gminne;
- linie kolejową nr 353 wraz ze stacjami kolejowymi w Biesalu i w Naterkach oraz przystankiem osobowym w Unieszewie;
- przystanki autobusowe.

⁷⁹ Materiał źródłowy: <https://ekoturysta.gietrzwald.pl/>

⁸⁰ Materiał źródłowy: <https://e-turysta.pl/>

⁸¹ Materiał źródłowy: Dane GUS.

⁸² Materiał źródłowy: <https://www.itgietrzwald.pl/>

Do bazy towarzyszącej zalicza się wszelkiego rodzaju urządzenia sportowo-rekreacyjne obszaru turystycznego, które pozwalają turystom na uprawianie różnych form rekreacji. Infrastrukturę sportowo-rekreacyjną opisano we wcześniejszej części (rozdz. 7.1.). Ponadto w zakres bazy towarzyszącej wchodzi cała gminna infrastruktura techniczna (wodociągi, kanalizacja, sieć energetyczna) oraz społeczna (przychodnie, apteka, biblioteka, poczta). Atrakcje turystyczne stanowią wszelkiego rodzaju obiekty będące przedmiotem zainteresowania turystycznego i wpływające na natężenie ruchu turystycznego. Do gminnych atrakcji turystycznych zaliczyć zatem można wszystkie wyżej wymienione formy i obiekty pod warunkiem, że są one związane z gminą (np. z kulturą mieszkańców), na ich temat dostępne są informacje turystyczne (np. w postaci ulotek, informacji internetowej, oznaczenia kartograficznego) oraz w sposób realny wpływają na wzrost ruchu turystycznego.

7.3. WNIOSKI

- ! Wysoki potencjał rozwoju turystyki opartej na kulturze warmińskiej, w tym fenomenie objawień.
- ! Liczne obszary sportowo-rekreacyjne (boiska, place zabaw, plaże publiczne, Ogrody Giętrzwaldzkie).
- ! Posiadanie stadionu do rugby, jedyne takiego obiektu w Polsce na obszarze gminy wiejskiej.
- ! Obecność klubu sportowego w rugby, odnoszącego znaczące sukcesy na poziomie krajowym i międzynarodowym.
- ! W dalszym ciągu niedostateczna liczba uczniowskich klubów sportowych.
- ! Niedofinansowane kluby sportowe oraz niewystarczająca współpraca między nimi.
- ! Brak utworzonej Rady Sportu.
- ! W dalszym ciągu niedostatecznie rozbudowana oferta turystyczna poza okresem wakacyjnym.
- ! Bardzo wysokie walory przyrodnicze, wykazujące znaczny potencjał do rozwoju funkcji sportowo-turystycznej (przykład pola golfowego w Naterkach).
- ! Wysokie walory antropogeniczne, zwłaszcza kulturowe (stosunkowo duża liczba obiektów i obszarów zabytkowych) o znaczącej w skali województwa wartości historycznej.
- ! Występująca baza noclegowa i gastronomiczna (hotele, kwatery prywatne, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne), w dalszym ciągu z dużym potencjałem do rozwoju.
- ! Niska jakość obiektów sportowych.
- ! Brak adekwatnych warunków do uprawiania sportów przez seniorów.
- ! Niewystarczająca liczba obiektów i atrakcji całorocznych na terenie gminy i w bliskim sąsiedztwie.
- ! Niski udział wydatków gminy na rozwój turystyki.
- ! Niewystarczające środki na utrzymanie i rozwój obiektów sportowych.
- ! niesprawnie funkcjonująca informacja turystyczna i brak koordynacji w branży turystycznej.

8 PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy dotyczące hierarchii dokumentów planistycznych w gminach w Polsce. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zastąpione zostaną przez plany ogólne gmin (które stanowić będą, w odróżnieniu od studiów, akty prawa miejscowego) oraz przez strategie rozwoju (zwłaszcza w zakresie ustaleń dotyczących polityki rozwoju). Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zachowują ważność do końca 2025 r. lub do uchwalenia planu ogólnego gminy.

W chwili obecnej obowiązującym, nadrzędnym dokumentem planistycznym pozostaje nadal studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, przyjęte Uchwałą Nr XXXII/233/2021 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 25 lutego 2021 r. Dokument zawiera generalne zasady zagospodarowania przestrzennego oraz wytyczne, którymi należy kierować się w kreowaniu polityki przestrzennej. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, stanowi natomiast wiążącą wytyczną (podstawę) do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium, co do zasady definiuje kierunki polityki przestrzennej w zakresie:

- celów rozwoju;
- kierunków oraz zasad ochrony i kształtowania środowiska:
 - charakterystyki obszarów chronionych;
 - kierunków polityki przestrzennej dotyczące obszarów chronionych;
 - zagrożenia i ochrona środowiska przyrodniczego;
- kierunków oraz zasad ochrony i wzbogacania środowiska kulturowego:
 - charakterystyki obiektów zabytkowych podlegających ochronie;
 - kierunków ochrony środowiska kulturowego;
- kierunków rozwoju funkcji gospodarczych:
 - turystyka;
 - rolnicza przestrzeń produkcyjna;
 - leśna przestrzeń produkcyjna;
 - przemysł i rzemiosło produkcyjno-usługowe;
- demografii, kierunków rozwoju sieci osadniczej oraz obsługi ludności:
 - demografia;
 - bezrobocie i poziom zubożenia mieszkańców;
 - obsługa ludności;
 - mieszkalnictwo;
- bilans terenu:
 - określenie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę;
 - chłonność terenów przeznaczonych w miejscowych planach pod zabudowę;
 - chłonność terenów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej położonych na obszarze gminy;

- porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę ze stanem istniejącym;
- możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnych, infrastruktury technicznej oraz społecznej;
- potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy;
- kierunków przekształceń struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy:
 - przeznaczenie terenu;
 - jednostki strukturalne;
- kierunków rozwoju układu komunikacyjnego:
 - układ nadrzędny;
 - układ podstawowy;
 - układ uzupełniający;
- kierunków rozwoju infrastruktury technicznej:
 - gospodarka wodna;
 - gospodarka ściekowa;
 - gospodarka gazowa;
 - gospodarka ciepła;
 - gospodarka odpadami;
 - elektroenergetyka;
 - infrastruktura telekomunikacyjna;
 - odnawialne źródła energii;
- celów publicznych;
- obszarów, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych;
- obszarów dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego;
- polityki przestrzennej związanej z obronnością i bezpieczeństwem państwa oraz tereny zamknięte;
- obszarów wymagających procedury przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości;
- obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży większej niż 2000 m²;
- obszarów przestrzeni publicznej;
- wymagań w zakresie ochrony przeciwpowodziowej i wód publicznych;
- obszarów lub obiektów, dla których w złożu kopaliny wyznacza się filar ochronny i tereny górnicze;
- obszarów pomników zagłady;
- obszarów wymagających przekształceń, rewitalizacji, rehabilitacji lub rekultywacji oraz obszary problemowe;
- terenów wyłączonych spod zabudowy oraz terenów ograniczonego użytkowania;
- obszarów funkcjonalnych o znaczeniu lokalnym występujące na terenie gminy Gietrzwałd;
- zwartej zabudowy.

Zgodnie z zapisami obowiązującego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd wynika, że rozwój przestrzenny gminy oparty jest na celach, które stanowią intencję przyszłych działań w nawiązaniu do istniejących potencjałów i barier. Utworzone zostały 3 główne grupy celów, w których określono kierunki rozwoju, tzn.:

- cele ekologiczne i kulturowe;
- cele społeczno-gospodarcze;
- cele rozwoju infrastruktury technicznej i transportowej z uwzględnieniem bezpieczeństwa państwa.

Ponadto w Studium zostało wyodrębnionych na obszarze gminy pięć podstawowych jednostek strukturalnych - dwie jednostki oznaczone symbolem „T” i po jednej jednostce „T1”, „MT”, „PRT”. Różnią się one głównie uwarunkowaniami przyrodniczymi, predyspozycjami obszaru do rozwoju funkcji gospodarczych oraz kierunkami polityki przestrzennej. Charakterystyka poszczególnych jednostek przedstawia się następująco:

- *jednostka strukturalna „T”* - obejmuje dwa obszary w północno-zachodniej i południowej części gminy, które charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi oraz dominującą funkcją turystyczną. W dominującej części są to obszary leśne i cenne pod względem przyrodniczym (obszar Natura 2000, rezerwat „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce”, obszar chronionego krajobrazu). Miejscowości na tych terenach są dobrze skomunikowane z ośrodkami usługowymi, a dominującą funkcją jest mieszkalno-usługowa i rekreacji indywidualnej oraz funkcja wielofunkcyjna. Stan uzbrojenia w infrastrukturę techniczną poszczególnych miejscowości jest zróżnicowany. W jednostce tej postuluje się rozwój funkcji turystycznej przyjmując dla nowej zabudowy turystycznej i budownictwa lotniskowego zasady określone w Studium;
- *jednostka strukturalna „T1” - turystyczna z ograniczeniami rozwoju* - obszar położony w południowo - zachodniej części gminy, na którym teren nie posiada izolacji od podstawowego poziomu wodonośnego. Teren w 90% zalesiony, obejmuje miejscowości Zdrojek, Barduń, Rapaty, Dłużki i Parwólki, które stanowią enklawy śródlądowe. Z uwagi na brak izolacji od warstw wodonośnych, budowa kanalizacji sanitarnej w poszczególnych miejscowościach powinna być priorytetowa. W rolnictwie powinny dominować gospodarstwa ekologiczne oraz alternatywne formy działalności, jak zielarstwo i pszczelarstwo. W turystyce zaś preferowana jest zabudowa na dużych działkach (ok. 1 ha), w formie pensjonatów lub rezydencji;
- *jednostka strukturalna „MT” - mieszkalno – turystyczna* - znajduje się we wschodniej i południowo-wschodniej części gminy, granicząc z Olsztynem. Obejmuje miejscowości: Barwiny, Łupstych, Kudypy, Gronity, Naterki, Sząbruk, Unieszewo i Siła. Miejscowości te są dobrze skomunikowane z Olsztynem i ośrodkami gminnymi, takimi jak Gietrzwałd i Sząbruk. Większość jednostki stanowi zabudowa wielofunkcyjna oraz turystyczna z ośrodkami wypoczynkowymi, pensjonatami oraz zabudową rekreacji indywidualnej. Zakłada się uzupełnienie miejscowości siecią kanalizacji sanitarnej zbiorczej i odprowadzenie ścieków poza zlewnię jezior. Zakłada się modernizację infrastruktury wodociągowej i gazowej w wybranych miejscowościach oraz rozwój budownictwa mieszkaniowego, usługowego i turystyki, a także wsparcie dla lokalnych zakładów usługowych i rzemieślniczych;
- *jednostka strukturalna „PRT” - przedsiębiorczość, rolnictwo, turystyka* - położona w środkowej części gminy i obejmuje miejscowości: Gietrzwałd, Biesal, Woryty, Łęguty, Nagłady, Łajsy, Cegłowo, Pęglity, Jadaminy, Tomaryny, Tomarynki, Podlejski. Na terenie jednostki znajdują się ośrodki obsługi gminy, które powiązane są nadrzędnym i podstawowym układem dróg z pozostałymi miejscowościami oraz z miastem Olsztyn. Dominuje tu rozwój rolnictwa, leśnictwa, przemysłu, przedsiębiorczości oraz turystyki, a warunki przyrodnicze nie stwarzają tu ograniczeń. Zakłada się rozwój jednostki strukturalnej w każdej wymienionej funkcji. Ponadto postuluje się rozbudowę infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz sieci gazowej w wybranych miejscowościach. Nowa zabudowa winna swą formą architektoniczną, zastosowaniem detali architektonicznych nawiązywać do tradycyjnej zabudowy Warmii.

8.1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Głównym narzędziem w kształtowaniu ładu przestrzennego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Uregulowane zasady zagospodarowania przestrzennego posiadają niektóre fragmenty miejscowości, które obejmują obszar 1793 ha, co stanowi 10,4% całkowitej powierzchni Gminy.⁸³

Tab. 28 Zestawienie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd do 2023 r.

L.p	Rok	Obręb/ miejscowość	Nazwa planu	Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd	Data publikacji i nr Dziennika Urzędowego Województwa	Uwagi
1.	1997	Barwiny	Ustalenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jez. Wulpińskim w Gminie Gietrzwałd	XXVI/238/97 z 20 marca 1997 r.	Nr 12, poz. 147 z 18.04.1997 r.	Częściowo zmieniony w 2012 r.
2.	1997	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty nad Jeziorem Rentyńskim	XXXI/281/97 z 25 września 1997 r.	Nr 31, poz. 434 z 13 listopada 1997 r.	Częściowo zmieniony poz. 46
3.	1997	Gietrzwałd	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Gietrzwałd polegająca na wprowadzeniu funkcji mieszkalno-usługowej	XXVIII/256/97 z 15 maja 1997 r.	Nr 20, poz. 272 z 01.07.1997 r.	
4.	1999	Naterki	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - wieś Naterki, Gmina Gietrzwałd	IV/32/99 z 25 marca 1999 r.	Nr 16, poz. 140 z 01.04.1999 r.	
5.	1999	Woryty	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Woryty	VI/67/99 z 29 kwietnia 1999 r.	Nr 27, poz. 423 z 02.06.1999 r.	
6.	1999	Gietrzwałd Tomaryny Rapaty	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Gietrzwałd, Tomaszyny, Rapaty	VI/68/99 z 29 kwietnia 1999 r.	Nr 27, poz. 424 z 02.06.1999	
7.	1999	Śródka Guzowy Piec	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Śródka i Guzowy Piec	VIII/84/99 z 29 lipca 1999 r.	Nr 57, poz. 1022 z 08.09.1999 r.	
8.	1999	Sząbruk Naterki	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Sząbruk i Naterki	VIII/85/99 z 29 lipca 1999 r.	Nr 57, poz. 1023 z 08.09.1999	
9.	2000	Łupstych	Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego otoczenia Jeziora Ukiel w Olsztynie (osiedle Łupstych w obszarach oznaczonych symbolami: 74ZNI, 87ZN, 101ZL).	XVI/178/2000 z 1 czerwca 2000 r.	Nr 40, poz. z 06.07.2000 r.	
10.	2000	Sząbruk	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Sząbruk, dotycząca zabudowy mieszkalno-usługowej	XVIII/200/2000 z 29 września 2000r	Nr 69, poz. 861 z 06.11.2000 r.	2,5 ha zmienione patrz poz. 37.
11.	2001	Parwółki	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Parwółki	XXV/282/2001 z 29 sierpnia 2001 r.	Nr 87, poz. 1311 z 20.09.2001 r.	
12.	2001	Woryty	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty	XXV/283/2001 z 29 sierpnia 2001 r.	Nr 87, poz. 1312 z 20.09.2001 r.	
13.	2002	Sząbruk- Siła	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk w m. Siła	XXIX/343/2002 z 28 lutego 2002 r.	Nr 47, poz. 746 z 28 lutego 2002 r.	

⁸³ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Gietrzwałd za 2023 rok

L.p	Rok	Obręb/ miejscowość	Nazwa planu	Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd	Data publikacji i nr Dziennika Urzędowego Województwa	Uwagi
14.	2002	Naterki	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno-usługowej we wsi Naterki w Gminie Gietrzwałd	XXX/360/2002 r. z 25 kwietnia 2002 r.	Nr 67, poz.1014 z 2002 r.	
15.	2002	Łupstych	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu osiedla Łupstych w Gminie Gietrzwałd	XXX/361/2002 z 25 kwietnia 2002 r.	Nr 67, poz. 1015 z 2002 r.	
16.	2002	Rentyny	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego pod zabudowę rekreacyjną indywidualną (letniskową) w m. Rentyny, obręb Woryty	XXXII/378/2002 z 28 czerwca 2002 r.	Nr 93, poz.1432 z 01.08.2002 r.	
17.	2002	Unieszewo i Pęglity	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach Unieszewo i Pęglity	XXXIII/388/2002 z 29 sierpnia 2002 r.	Nr 137, poz. 1899 z 25.10.2002 r.	
18	2002	Rentyny	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w rejonie wsi Rentyny na działkach 229/20, 229/21, 229/22 w obrębie Woryty, Gmina Gietrzwałd	XXXV/410/2002 z 10 października 2002 r.	Nr 8, poz. 156 z 2003 r.	
19.	2002	Sząbruk	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk dotyczącej zabudowy mieszkaniowej	II/13/2002 z 28 listopada 2002 r.	Nr 8, poz.157 z 09.01.2003 r.	
20.	2003	Unieszewo	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w otoczeniu Jeziora Wulpińskiego (obręb geodez. Unieszewo)	V/35/2003 z 27 marca 2003 r.	Nr 65, poz. 920 z 19.04.2003 r.	
21	2003	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w sąsiedztwie Sanktuarium Maryjnego wieś Gietrzwałd	XII/107/2003 z 30 grudnia 2003 r.	Nr 25, poz. 340 z 01.03.2004 r.	
22.	2004	Naglady	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Naglady Gmina Gietrzwałd	XIX/162/2004 z 17 września 2004 r.	Nr 151, poz. 1859 z 3 listopada 2004 r.	
23.	2005	Jadaminy	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług w zakresie kliniki rehabilitacyjnej miejscowości Jadaminy Gmina Gietrzwałd	XXVIII/260/05 z 10 listopada 2005 r.	Nr 12, poz. 311 z 17 stycznia 2006 r.	
24.	2005	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno-usługowej miejscowości Unieszewo Gmina Gietrzwałd	XXVIII/261/05 z 10 listopada 2005 r.	Nr 12, poz. 312 z 17 stycznia 2006r	
25.	2006	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Sząbruk	XXXIV/328/2006 z 25 maja 2006 r.	Nr 89, poz. 1510 z 04 lipca 2006 r.	
26.	2006	Łupstych	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Łupstych, Gmina Gietrzwałd	XXXIV/329/2006 z 25 maja 2006 r.	Nr 89, poz. 1511 z 04 lipca 2006 r.	
27.	2006	Gronity	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Gronity, Gmina Gietrzwałd	XXXIV/330/2006 z 25 maja 2006 r.	Nr 89, poz. 1512 z 04 lipca 2006 r.	
28.	2006	Naglady Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zakazu zabudowy w części obrębów Naglady i Gietrzwałd	XXXIV/335/2006 z 25 maja 2006 r.	Nr 92, poz. 1539 z 10 lipca 2006 r.	
29.	2006	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkalno-usługowych i rekreacyjnych w obrębie Unieszewo, Gmina Gietrzwałd	XXXVI/349/2006 z 7 września 2006 r.	Nr 155, poz. 2275 z 19.10.2006 r.	
30.	2007	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Unieszewo, Gmina Gietrzwałd	IV/29/2007 z 14 lutego 2007 r.	Nr 36, poz. 592 z 16.03.2007 r.	
31.	2007	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd	X/108/2007 z 23 sierpnia 2007 r.	Nr 143, poz. 1850 z 23.08.2007r	

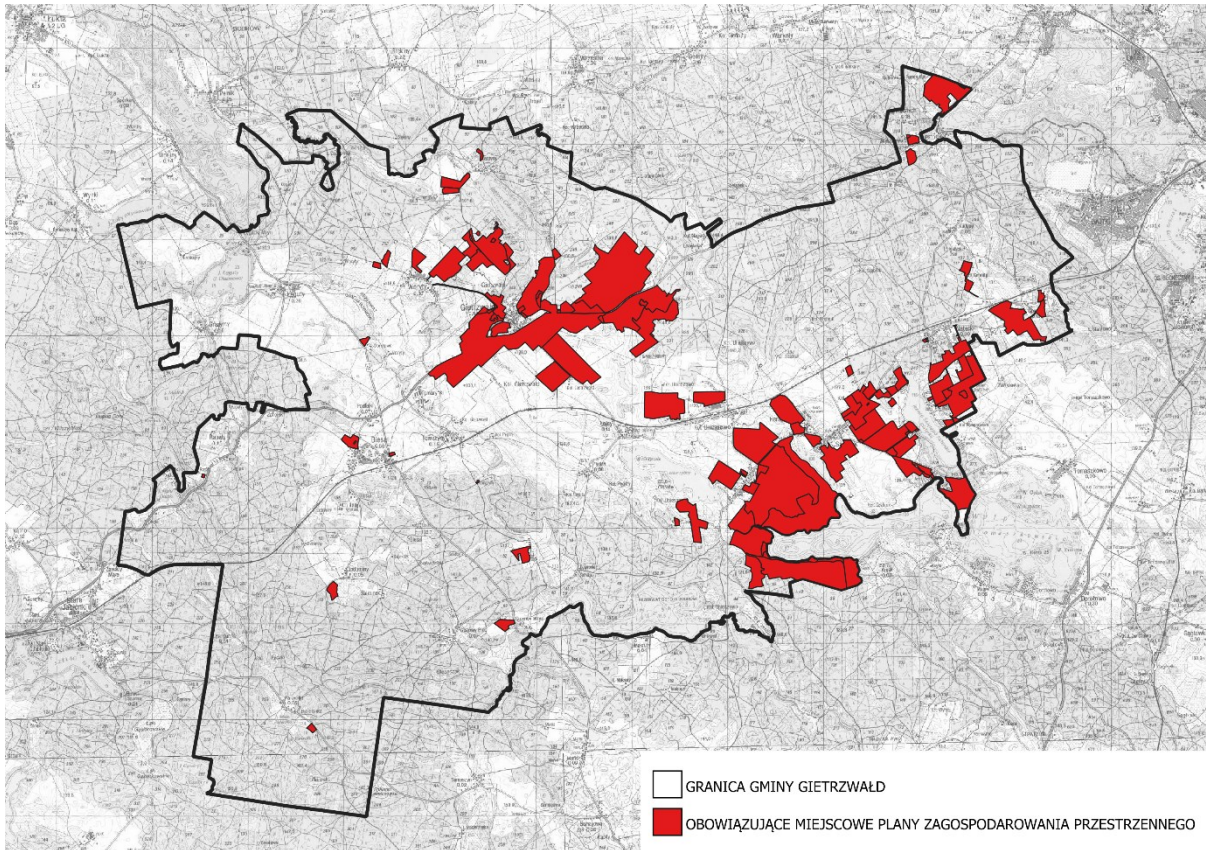
L.p	Rok	Obręb/ miejscowość	Nazwa planu	Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd	Data publikacji i nr Dziennika Urzędowego Województwa	Uwagi
32.	2008	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Sząbruk w gminie Gietrzwałd	XIX/189/08 z 24 kwietnia 2008 r.	Nr 100, poz. 1751 z 23.06.2008 r.	
33.	2008	Naglady	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Naglady, Gmina Gietrzwałd	XVIII/169/2008 z 6 marca 2008 r.	Nr 66, poz. 1301 z 25.04.2008 r.	
34.	2008	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Sząbruk	XXIII/223/08 z 28 sierpnia 2008 r.	Nr 164, poz. 2327 z 17.10.2008r	
35.	2008	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno-usługowej, położonych w obrębie Sząbruk gmina Gietrzwałd	XXIV/235/08 z 25 września 2008 r.	Nr 173, poz. 2538 z 07.11.2008 r.	
36.	2008	Naterki	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej i sportowej w rejonie wsi Naterki w gminie Gietrzwałd	XXVII/267/2008 z 30 grudnia 2008 r.	Nr 26, poz. 483 z 19.02.2009 r.	Częściowa zmieniona poz. 62
37.	2008	Gietrzwałd	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Gietrzwałd	XXVII/266/2008 z 30 grudnia 2008 r.	Nr 26, poz. 482 z 19.02.2009 r.	
38	2009	Naterki	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w części miejscowości Naterki, gmina Gietrzwałd	XXX/314/2009 z 23 kwietnia 2009 r.	Nr 88, poz. 1482 z 26.06.2009 r.	
39	2009	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w miejscowości Sząbruk w gminie Gietrzwałd – część B	XXXIV/342/2009 z 3 września 2009 r.	Nr 151, poz. 2185 z 13.10.2009 r.	
40.	2010	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy usługowej położonego w obrębie Gietrzwałd , gmina Gietrzwałd	XLIII/476/2010 z 22 lipca 2010 r.	Nr 136, poz. 1826 z d 06.09.2010 r.	zmiana poz. 33
41.	2010	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej położonych w obrębie Sząbruk, gmina Gietrzwałd	XLIII/474/2010 z 22 lipca 2010 r.	Nr 136, poz. 1825 z 06.09.2010 r.	
42.	2010	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk – działki nr 147/1 i 192/199	XLIII/475/2010 z 22 lipca 2010 r.	Nr 156, poz. 1995 z 05.10.2010 r.	
43.	2010	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części miejscowości Woryty, gmina Gietrzwałd	LIV/487/2010 z 2 września 2010 r.	Nr 160, poz. 2062 z 13.10.2010 r.	
44.	2010	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w miejscowości Sząbruk w gminie Gietrzwałd (część „A”)	XLIV/485/2010 z 2 września 2010 r.	Nr 160, poz. 2061 z 13.10.2010 r.	
45	2011	Łupstych	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowo-usługowej w miejscowości Łupstych, gmina Gietrzwałd	V/31/2011 z 24 lutego 2011 r.	Nr 49, poz. 795 z 20.04.2011 r.	
46	2011	Woryty	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Woryty –działka Nr 243	VII/43/2011 z 21 kwietnia 2011 r.	Nr 71, poz. 1246 z 08.06.2011 r.	
47.	2011	Gietrzwałd- Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty	XX/82/2011 z 25 sierpnia 2011 r.	Nr 139, poz. 2192 z 26.09.2011 r.	
48	2011	Unieszewo	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd	XV/139/2011 z 28 grudnia 2011 r.	poz. 769 z 17 lutego 2012 r.	
49	2012	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk	XVI/147/2012 z 26 stycznia 2012 r.	poz. 770 z dnia 17.02.2012 r.	
50	2012	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Unieszewo,	XXIV/224/2012 z 11 października 2012 r.	poz. 3459 z dnia 12.12.2012 r.	

L.p	Rok	Obręb/ miejsco- wość	Nazwa planu	Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd	Data publikacji i nr Dziennika Urzędowego Województwa	Uwagi
			działka Nr 178/4 i działki o numerach od 172/11 do 172/19			
51	2012	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Unieszewo	XXV/241/2012 z 8 listopada 2012 r.	poz. 3697 z dnia 28.12.2012r	
52	2012	Naterki, Gronity	Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części działki Nr 3348/14 w obrębie Gronity i części działki Nr 3342/7 w obrębie Naterki, gmina Gietrzwałd	XXVI/257 /2012 z 29 grudnia 2012 r.	poz. 667 z dnia 11 lutego 2013 r.	
53	2013	Sząbruk	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Sząbruk, gmina Gietrzwałd	XXIX/278/2013 z dnia 31 stycznia 2013 r.	poz. 1287 z dnia 21.03.2013 r.	
54	2013	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty	XXXI/306/2013 z dnia 28 marca 2013 r.	poz. 1873 z dnia 15.05.2013 r.	Częściowa zmiana poz. 63
55	2013	Łęguty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w obrębie Łęguty, gmina Gietrzwałd	XXXIV/340/2013 z dnia 20 czerwca 2013 r.	poz. 2508 z dnia 20.08.2013 r.	
56	2013	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w otoczeniu Jeziora Wulpińskiego – obręb Unieszewo	XXXV/347/2013 z dnia 22 sierpnia 2013 r.	poz. 2813 z dnia 08.10.2013 r.	
57	2013	Łupstych	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu obrębu Łupstych, gmina Gietrzwałd	XXXVII/376/2013 z dnia 30.10.2013 r.	poz. 3762 z dnia 27 grudnia 2013 r.	
58	2014	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu geodezyjnego Gietrzwałd	XLV/463/2014 z dnia 24.06.2014 r.	poz. 2608 z dnia 21 lipca 2014 r.	
59	2015	Unieszewo	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo gmina Gietrzwałd	V/33/2015 z dnia 17 marca 2015 r.	poz. 1613 z dnia 29 kwietnia 2015 r.	
60	2015	Unieszewo	Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy rekreacyjnej w części obrębu Unieszewo, gmina Gietrzwałd	V/34/2015 z dnia 17 marca 2015 r.	poz. 1614 z dnia 29 kwietnia 2015 r.	
61	2015	Woryty	Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Woryty, gmina Gietrzwałd	V/35/2015 z dnia 17 marca 2015 r.	poz. 1613 z 29 kwietnia 2015 r. i poz. 1784 z 8 maja 2015 r.	
62	2015	Naterki	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej i sportowej w rejonie wsi Naterki, gmina Gietrzwałd obejmującego fragment pola golfowego	XIII/136/2015 z dnia 29 grudnia 2015 r.	poz. 600 z dnia 29 stycznia 2016 r.	
63	2015	Woryty	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu Woryty	XIII/137/2015 z dnia 29 grudnia 2015 r.	poz. 601 z dnia 29 stycznia 2016 r.	
64	2016	Sząbruk	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu Sząbruk	XV/147/2016 z dnia 23 lutego 2016 r.	poz. 1281 z 21 marca 2016 r.	
65	2016	Woryty	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty nad jeziorem Rentyńskim	XV/148/2016 z dnia 23 lutego 2016 r.	poz. 1266 z 18 marca 2016 r.	
66	2016	Sząbruk	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Sząbruk gmina Gietrzwałd	XV/149/2016 z dnia 23 lutego 2016 r.	poz. 1282 z 21 marca 2016 r.	
67	2016	Biesal	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Biesal, gmina Gietrzwałd	XXI/216/2016 z dnia 27.10.2016 r.	poz. 4759 z 30 listopada 2016 r.	

L.p	Rok	Obręb/ miejscowość	Nazwa planu	Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd	Data publikacji i nr Dziennika Urzędowego Województwa	Uwagi
68	2016	Gietrzwałd	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zakazu zabudowy w części obrębów Nagłady i Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd	XXI/218/2016 z dnia 27.10.2016 r.	poz. 4949 z 6 grudnia 2016 r.	
69	2017	Gietrzwałd	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd	XXVI/274/2017 z dnia 29.05.2017 r.	poz. 2718 z 14 czerwca 2017 r.	
70	2017	Woryty	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Woryty, gmina Gietrzwałd	XXVI/275/2017 z dnia 29.05.2017 r.	poz. 2719 z 14 czerwca 2017 r.	
71	2017	Unieszewo	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w części obrębu Unieszewo	XXXIII/335/2017 z dnia 28.12.2017r	poz.579 z 31 stycznia 2018 r.	
72	2018	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych we wschodniej części obrębu Unieszewo, gmina Gietrzwałd	XXXIX/393/2018 z dnia 20.06.2018 r.	poz. 3384 z 25 lipca 2018 r.	
73	2018	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd	I/10/2018 z dnia 19.11.2018 r.	poz. 5357 z 27 grudnia 2018 r.	
74	2019	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Sząbruk w miejscowości Siła, gmina Gietrzwałd	Nr XIV/112/2019 z dnia 28.10.2018 r.	poz. 6037 z 10 grudnia 2019 r.	
75	2019	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Sząbruk , gmina Gietrzwałd	Nr XIV/111/2019 z dnia 28.10.2018 r	poz. 6036 z 10 grudnia 2019 r.	
76	2019	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd przy ul. Spacerowej	Nr XIII/99/2019 z dnia 25.09.2019 r.	poz. 5085 z 24 października 2019 r.	
77	2019	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd	Nr XIII/98/2019 z dnia 25.09.2019 r.	poz. 5241 z 4 listopada 2014 r.	
78	2019	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd	Nr IX/66/2019 z dnia 4.06.2019 r.	poz. 3610 z 11 lipca 2019 r.	
79	2019	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w zachodniej części wsi Unieszewo, gmina Gietrzwałd	Nr VI/47/2019 z dnia 21.03.2019 r.	poz. 1974 z 10 kwietnia 2019 r.	
80	2020	Naterki	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Naterki, gmina Gietrzwałd (dz. nr 42)	Nr XXVIII/198/2020 z dnia 20.11.2020 r.	Poz. 412 z 27 stycznia 2021 r.	
81	2020	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w części obrębu Sząbruk, gmina Gietrzwałd	Nr XXVI/188/2020 z dnia 6.10.2020 r.	Poz. 139 z 19 stycznia 2021 r.	
82	2020	Gronity	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Gronity, gmina Gietrzwałd	Nr XXVI/187/2020 z dnia 6.10.2020 r.	Poz. 5154 z 16 grudnia 2020 r.	
83	2020	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, w obrębie Sząbruk dla terenu działek nr 75/118 i 75/119.	Nr XXIV/177/2020 z dnia 24.06.2020 r.	Poz. 3266 z 28 lipca 2020 r.	
84	2021	Gietrzwałd	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów usługowych położonych w południowej części obrębu Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd	Nr XLIII/314/2021 z dnia 30.12.2021 r.	Poz. 888 z 23 lutego 2022 r.	
85	2022	Naterki	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych przy ulicy Golfowej w Naterkach, gmina Gietrzwałd	Nr LV/383/2022 z dnia 30.11.2022 r.	Poz. 511 z 23 stycznia 2023 r.	
86	2022	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego położonych nad rozlewiskiem w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd	Nr LV/384/2022 z 30.11.2022 r.	Poz. 337 z 13 stycznia 2023 r.	
87	2022	Nagłady	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Nagłady, gmina Gietrzwałd	Nr XLVI/341/2022 z dnia 28.03.2022 r.	Poz. 2519 z 27 maja 2022 r.	

L.p	Rok	Obręb/ miejscowość	Nazwa planu	Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd	Data publikacji i nr Dziennika Urzędowego Województwa	Uwagi
88	2022	Unieszewo	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Unieszewo nad jeziorem Wulpińskim, gmina Gietrzwałd.	nr XLVI/340/2022 z dnia 28.03.2022 r.	Poz. 2518 z 25 maja 2022 r.	
89	2023	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych przy Alei Gietrzwałdzkiej w obrębie Woryty, gmina Gietrzwałd	nr LIX/408/2023 z dnia 19.01.2023 r.	Poz. 1198 z 28 lutego 2023 r.	
90	2023	Gronity	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Gronity, gmina Gietrzwałd	nr LXII/434/2023 z dnia 27.04.2023 r.	Poz. 3327 z 15 czerwca 2023 r.	
91	2023	Sząbruk, Unieszewo, Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów dla położonych w obrębie Sząbruk, Unieszewo oraz Woryty w gminie Gietrzwałd	nr LXV/469/2023 z dnia 31.07.2023 r.	Poz. 4443 z 1 września 2023 r.	
92	2023	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w obrębie Sząbruk, Gmina Gietrzwałd	nr LXVI/472/2023 z dnia 29.08.2023 r.	Poz. 5183 z 27 października 2023 r.	
93	2023	Naterki	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w obrębie Naterki, Gmina Gietrzwałd	nr LXVI/471/2023 z dnia 29.08.2023 r.	Poz. 5182 z 27 października 2023 r.	
94	2023	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w obrębie Woryty, wieś Rentyny, gmina Gietrzwałd	Nr LXVI/473/2023 z dnia 29.08.2023 r.	Poz. 5126 z 28 października 2018 r.	Stwierdzenie nieważności
95	2023	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów rolnych położonych w obrębie Woryty, wieś Rentyny, gmina Gietrzwałd	nr LXVIII/482/2023 z dnia 27.10.2023 r.	Poz. 6475 z 20 grudnia 2023 r.	
96	2023	Sząbruk	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w miejscowości Siła, obręb Sząbruk, gmina Gietrzwałd	nr LXVIII/481/2023 z dnia 27.10.2023 r.	Poz. 44 z 3 stycznia 2024 r.	
97	2023	Woryty	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w obrębie Woryty, wieś Rentyny, gmina Gietrzwałd	nr LXX/515/2023 z dnia 13.12.2023 r.	Poz. 763 z 26 stycznia 2024 r.	

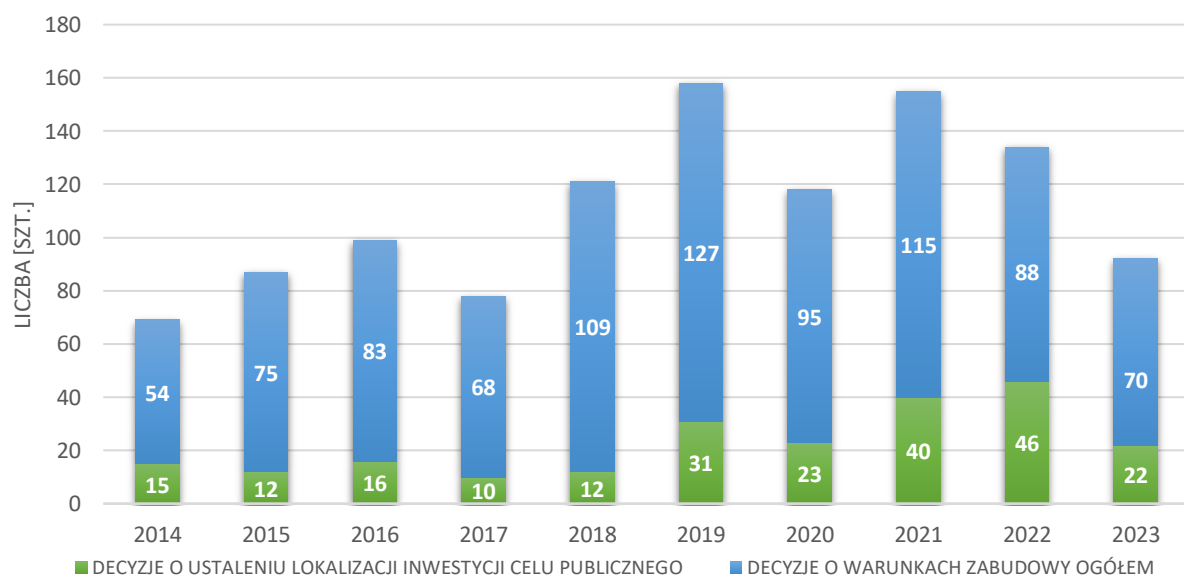
Materiał źródłowy: Biuletyn Informacji Publicznej – Urząd Gminy Gietrzwałd, stan na 31.12.2023 r.

Ryc. 42 Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego ze wskazaniem aktualności na terenie gminy
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <https://gietrzwald.bip.net.pl/>.

8.1.3. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

W obszarach nieobjętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego realizacja inwestycji możliwa jest po uzyskaniu decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dynamika liczby wydawanych decyzji na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

Ryc. 43 Wydane w gminie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w latach 2014-2023
 Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Średnio w analizowanych latach wydawanych było ok. 111 decyzji/rok, z czego ok. 88 decyzji wz/rok i 23 decyzji icp/rok. W 2023 roku w gminie Gietrzwałd wydano łącznie 70 decyzji o warunkach zabudowy, z czego 55 dotyczyło budownictwa jednorodzinnego, a 15 innych projektów. Ponadto przyznano 22 decyzje dotyczące lokalizacji inwestycji celu publicznego, które obejmowały⁸⁴:

- budowę ścieżki rowerowej – pumptrack;
- przebudowę drogi gminnej ul. Dionizowa, Ariadny, Heliosa i Ateny w m. Naterki, gm. Gietrzwałd;
- budowę zespołu budynków mieszkalnych (socjalnych) wraz z drogami dojazdowymi, chodnikami, parkingami i niezbędnymi przyłączami infrastruktury technicznej;
- stację bazowa telefonii komórkowej P4 OLS2041A;
- budowę sieci gazowniczej (4 szt.);
- budowę sieci elektroenergetycznej (13 szt.);
- budowę sieci wodno-kanalizacyjnej.

8.2. STRUKTURA OSADNICZA

Najistotniejszym ośrodkiem funkcjonalnym jako centrum administracyjne w gminie jest miejscowość Gietrzwałd. W obrębie Gietrzwałdu skupiają się główne funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturowe, religijne (miejsce pielgrzymkowe), handlowo-gospodarcze, produkcyjne, rolnicze oraz mieszkaniowe. Ponadto świadczone są tu usługi medyczne i ochrony zdrowia, a także znajdują się liczne obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym i turystycznym. Miejscowość ta odznacza się zwartym charakterem istniejącej zabudowy, a dodatkowo zachowany został historyczny układ urbanistyczny (wielodrożnicy).

Za „ośrodki wspomagające” uznano miejscowości odznaczające się najwyższym zaludnieniem oraz miejscowości wspomagające „centrum funkcjonalne” na tle rekreacyjno-wypoczynkowym, turystycznym, kulturowym, edukacyjnym, rolniczym, mieszkaniowym czy handlowo-gospodarczym, tj.: Biesal, Sząbruk, Unieszewo.

Ponadto miejscowości Gronity, Naterki, Łupstych wykorzystywane są głównie na cele mieszkaniowe (zabudowa zwarta, funkcja nierolnicza).

Pozostałe miejscowości pełnią głównie funkcje rolnicze i mieszkalne oraz odznaczają się niskim lub bardzo niskim stopniem zaludnienia i często rozproszoną zabudową.

8.3. REWITALIZACJA

Według ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Rada Gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Wniosek o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zawiera wskazanie granic tych obszarów wykonane na mapie w skali co najmniej 1:5000, sporządzonej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej.

Ponadto w drodze uchwały Gminy sporządzany jest Gminny Program Rewitalizacji dla obszaru rewitalizacji. Na podstawie art. 15.1. pkt. 2 w/w Ustawy, Gminny program rewitalizacji powinien zawierać opis powiązań z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium

⁸⁴ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Gietrzwałd za 2023 rok

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych.

Gmina Gietrzwałd aktualnie nie posiada Gminnego Programu Rewitalizacji, jednakże sugerowane jest podjęcie działań mających na celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego.

8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) stanowią formę współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. Ponadto celem wdrażania instrumentu ZIT jest również budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Istotne jest także wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego.

W ramach ZIT możliwe są następujące formy partnerstwa:⁸⁵

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego;
- porozumienie międzygminne;
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny;
- związek metropolitalny województwa.

Regionalne Inwestycje Terytorialne (RIT) stanowią element wdrażania funduszy europejskich, dzięki którym część środków pozostawiona jest w zarządzaniu związków lokalnych samorządów.

Obszar gminy Gietrzwałd położony jest w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Olsztyna (MOF Olsztyna), którego granice pokrywają się z obszarem objętym Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Opracowana Strategia ZIT, będąca częścią Strategii MOF Olsztyna ma przyczynić się do realizacji wizji w niej zawartej – *Miejski Obszar Funkcjonalny Olsztyna jako zintegrowany i konkurencyjny krajowy ośrodek wzrostu gospodarczego opartego o wielopoziomą współpracę, budujący tożsamość lokalną.*

Poprzez Strategię ZIT realizowane mają być trzy cele strategiczne będące pochodną celów strategicznych Strategii MOF Olsztyna:

- Podniesienie jakości komunikacji zbiorowej i transportu drogowego;
- Uporządkowanie przestrzeni publicznych dla podniesienia bezpieczeństwa, ładu przestrzennego i konkurencyjności;
- Wzrost jakości usług publicznych.

W gminie Gietrzwałd w ramach pierwszego celu strategicznego ZIT zostały zrealizowane:

- ciąg dróg trzeciorzędnych ulic Gościnniej, Kresowej, Wołodyjowskiego, Żurawiej, Perkoza wraz z odcinkiem drogi w gminie Gietrzwałd jako połączenia drogi wojewódzkiej 527 z DK 16 – węzeł Olsztyn Zachód (3G/10/3J);
- droga powiatowa 1370N od miejscowości Sząbruk, dalej przez Unieszewo do DK16;
- droga gminna od miejscowości Naterki poprzez miejscowość Gronity do Kudyp – węzeł Obwodnicy Olsztyna (2G);
- droga powiatowa 1425N Guzowy Młyn - Biesal do DK16 (4G);
- droga gminna Gietrzwałd – Rentyny (Wrzesina) jako połączenie DK16 z drogą wojewódzką 527 (5G).

⁸⁵ Materiał źródłowy: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Działania w ramach formuły ZIT mają opierać się przede wszystkim na poprawie mobilności na całym obszarze MOF Olsztyn, co ma skutkować m.in.:⁸⁶

- ułatwionym poruszaniem się po całym obszarze funkcjonalnym poprzez, stworzenie zintegrowanego i spójnego układu komunikacyjnego, dzięki rozbudowie systemu komunikacji publicznej i dróg rowerowych;
- zwiększeniem konkurencyjności MOF Olsztyna, dzięki łatwiejszemu dostępowi do usług oferowanych przez miasto-rdzeń;
- zapobieganiem wykluczeniu społecznemu w szczególności mieszkańców obszarów peryferyjnych;
- spadkiem bezrobocia i wzrostem aktywizacji społeczno-zawodowej w obszarze funkcjonalnym;
- wzrostem poziomu zdrowia u osób młodszych – stanowiących kapitał społeczny MOF Olsztyna, jak i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Główną formą współpracy miasta wojewódzkiego Olsztyna z okolicznymi jednostkami samorządów terytorialnych w ramach ZIT są działania przede wszystkim w zakresie organizacji komunikacji miejskiej na ich terenach oraz w zakresie gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami.

8.5. OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU PONAREGIONALNYM

W obowiązującym Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (2018 r.) zostały określone obszary funkcjonalne województwa, które stanowią narzędzie wspomagające do sformułowania polityki przestrzennej województwa. W Planie określono osiem obszarów funkcjonalnych, w tym cztery o znaczeniu ponadregionalnym oraz cztery o znaczeniu regionalnym.

Do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym należą:

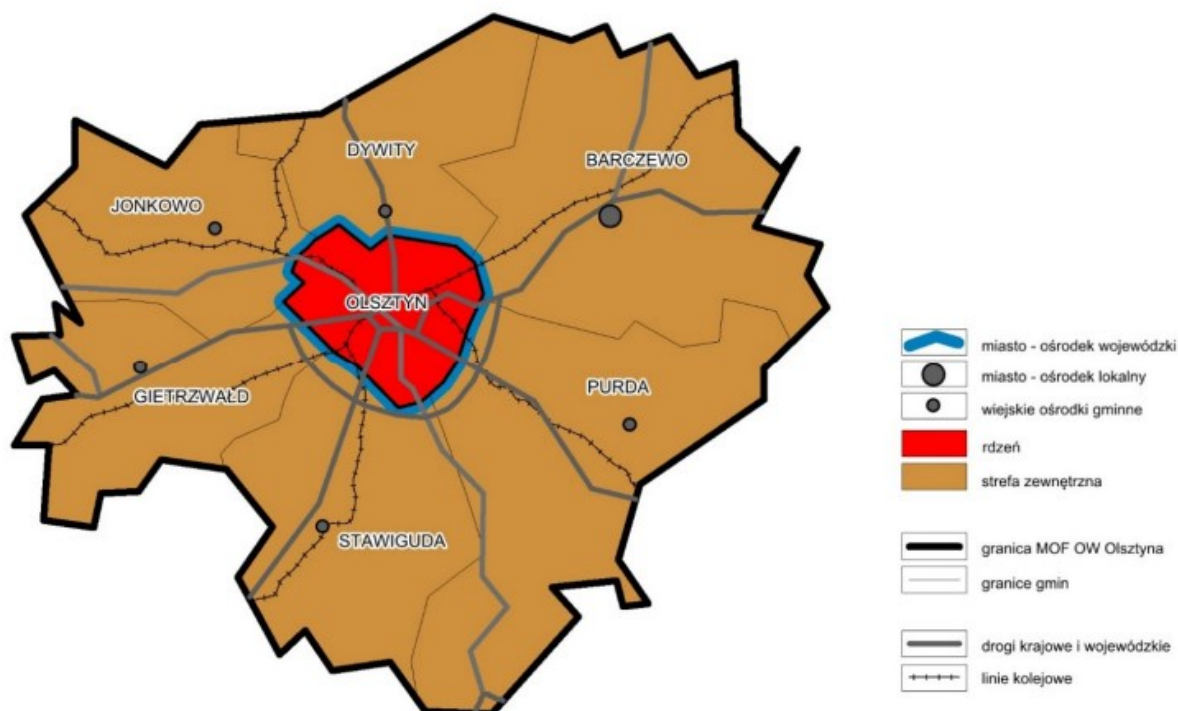
- Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna;
- Obszar Funkcjonalny Żuławy;
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny;
- Obszar Funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich.

Jednocześnie w znaczeniu regionalnym wyznaczono:

- Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego Elbląga;
- Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Subregionalnego Ełku;
- Przybrzeżny Obszar Funkcjonalny;
- Obszar Funkcjonalny Ostródzko-Hławski.

Obszar gminy Gietrzwałd położony jest w granicach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Olsztyna (MOF OW Olsztyna) w strefie zewnętrznej. Tereny MOF OW Olsztyna są zbieżne z zasięgiem terytorialnym Obszaru Strategicznej Interwencji „Aglomeracji Olsztyna”, którą wyznacza *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*. Natomiast w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020* kierowane są dla danego obszaru Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

⁸⁶ Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna, 2016.

Ryc. 44 Zasięg Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna

Materiał źródłowy: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (2018).

Gminom wchodzącym w skład MOF Olsztyna, w tym także gminie Gietrzwałd, w realizacji działań ukierunkowanych na rozwiązywanie ponadlokalnych problemów i budowę potencjału społeczno-gospodarczego obszaru ma pomóc „Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna 2030+ - Nowe Wyzwania” – por. rozdz. 1.4.

8.6. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Zgodnie z ustaleniami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na terenie gminy Gietrzwałd planuje się realizację inwestycji celu publicznego w zakresie:

- Infrastruktury drogowej:
 - Droga Nr 16 – Budowa obwodnicy Olsztyna [przedsięwzięcie zrealizowane];
 - Podwyższenie standardu dróg krajowych: budowa drogi nr 16 w standardzie drogi ekspresowej;
 - Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej/ekologicznego transportu;
- Infrastruktury kolejowej:
 - Prace na linii nr 353 na odcinku Jabłonowo Pom – Iława – Olsztyn – Korsze [przedsięwzięcie zrealizowane];
- Infrastruktury elektroenergetycznej:
 - Budowa odcinka linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV relacji Olsztynek – Ostróda;
 - Przebudowa linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV Iława – Iława Wschód – Lubawa – Ostróda – Gietrzwałd;

- Modernizacja linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV Olsztyn Mątki – Olsztynek;
- Modernizacja linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV Olsztyn Mątki – Gietrzwałd.
- Wsparcie działań z zakresu efektywności energetycznej zgodnie z podziałem interwencji pomiędzy programami krajowymi i regionalnymi;
- Infrastruktury wodociągowej, sanitarnej i deszczowej:
 - Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej;
- Infrastruktury ciepłowniczej:
 - Wsparcie selektywne przedsięwzięć dotyczących sieci ciepłowniczych i chłodniczych.

W obowiązującym Studium wskazano, że na terenie gminy planowana jest budowa napowietrznej linii elektroenergetycznej najwyższych napięć 400 kV relacji Płock – Olsztyn Mątki. Ponadto w „Programie budowy 100 obwodnic na lata 2020 – 2030” wskazano realizację obwodnicy Olsztyna i Dywit. Ostateczny wariant przebiegu ww. drogi nie został potwierdzony, nie mniej obejmować ją może fragment gminy Gietrzwałd.

8.7. WNIOSKI

- ! Obecność obiektów i obszarów wymagających poprawy estetyki zainwestowania.
- ! W dalszym ciągu stosunkowo niski stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (10,4%) – oparcie części inwestycji budowlanych, publicznych i prywatnych, na doraźnych decyzjach administracyjnych wz/icp.
- ! Zachowany historyczny układ ruralistyczny (wielodrożnica) wsi Gietrzwałd.
- ! Zwarta struktura przestrzenna zabudowy znacznej części miejscowości, w tym miejscowości Gietrzwałd.

9 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

9.1. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

Zadania własne Gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty w ramach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także ochrony przeciwpożarowej wskazane są w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, głównie w stanach nadzwyczajnych.

Podmioty, które są odpowiedzialne za kwestie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Gietrzwałd to Wójt, Policja, Ochotnicza Straż Pożarna. Na terenie gminy, przy ul. Szkolnej 3 w Gietrzwałdzie znajduje się posterunek policji, natomiast najbliższa Komenda Powiatowa Policji ma swoją siedzibę w Olsztynie.

Zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego, porządku i opieki nad bezpieczeństwem ludzi i ich mienia sprawuje dwóch dzielnicowych oraz kierownik posterunku policji.⁸⁷

Zadania w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego realizują tutaj jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, wyposażone są w podstawowy sprzęt ratownictwa przeciwpożarowego, w tym⁸⁸:

- OSP w Gietrzwałdzie (ul. Szkolnej 7);
- OSP w Biesalu (Biesal 15);
- OSP w Nagładach (ul. Wiejska 28);
- OSP w Sząbruku (ul. Wiktora Steffena 1);
- OSP w Unieszewo (Unieszewo 49);
- OSP w Worytach (Woryty 53a).

9.2. PRZESTĘPCZOŚĆ

Na terenie gminy Gietrzwałd obserwuje się zbliżony poziom przestępczości na przestrzeni ostatnich lat (zob. tabela poniżej). Biorąc pod uwagę charakter popełnianych przestępstw wynika, iż przeważają przestępstwa o charakterze kryminalnym oraz przeciwko mieniu.

Tab. 29 Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie gminy Gietrzwałd w latach 2013-2022

ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
LICZBA PRZESTĘPSTW	133	115	98	96	102	106	101	101	100	92

Materiał źródłowy: www.polskawliczbach.pl

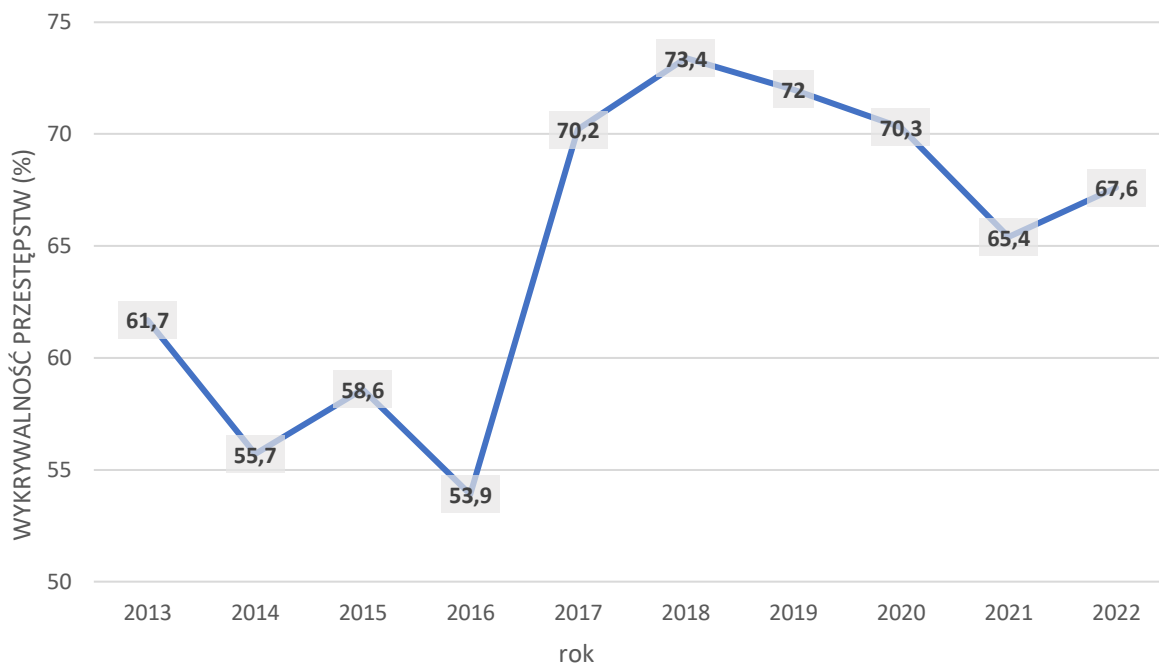
W roku 2022 r. stwierdzono w sumie 92 przestępstwa, co oznacza, że w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowano średnio 13,3 przestępstw. Jednocześnie wskaźnik ten jest wyraźnie niższy w stosunku do średniej dla województwa warmińsko-mazurskiego (19,85) i kraju (22,81).

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w gminie wynosi ok. 68%, co jest wartością niższą w stosunku do średniej dla województwa warmińsko-mazurskiego (ok. 75%) i kraju (ok. 71%).⁸⁹

⁸⁷ Materiał źródłowy: <http://bip.olsztyn.kmp.policja.gov.pl/>

⁸⁸ Materiał źródłowy: <https://gietrzwald.pl/instytucje/straz-pozarna>

⁸⁹ Materiał źródłowy: <https://www.polskawliczbach.pl/>

Ryc. 45 Wykrywalność sprawców popełnionych przestępstw w gminie w Gietrzwałd w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: <https://www.polskawliczbach.pl/>

* Główny Urząd Statystyczny udostępnia statystyki przestępstw jedynie dla powiatów, dlatego prezentowane dane są wartościami szacunkowymi bazującymi na ilości mieszkańców powiatu oraz mieszkańców gminy Gietrzwałd.

9.3. ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO

Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, wynikające z położenia geograficznego, dotyczyć mogą przede wszystkim środowiska naturalnego, działalności człowieka, a także zdarzeń spowodowanych działaniem sił przyrody.

9.3.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza w gminie Gietrzwałd jest tzw. emisja powierzchniowa związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków. Wzmóżona emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych spowodowana jest spalaniem słabej jakości materiału grzewczego w mało wydajnych kotłach oraz nierzadko, spalaniem odpadów. Zagrożenie dodatkowo potęgują okresy niekorzystnych warunków klimatycznych w okresie zimowym (długotrwałe okresy chłodu lub ekstremalnie niskie temperatury).

Zagrożeniem dla powietrza atmosferycznego jest także tzw. emisja liniowa, związana z transportem samochodowym i emisją spalin. Zagrożenie to uzależnione jest od charakterystyki ruchu, rodzaju pojazdów i stosowanego w nich paliwa oraz rodzaju i jakości nawierzchni tras. Na terenie gminy Gietrzwałd najbardziej zagrożone emisją liniową są tereny mieszkaniowe, przez które przebiegają drogi o relatywnie największym nasileniu ruchu pojazdów silnikowych, tzn. drogi krajowej nr 16 oraz drogi wojewódzkiej nr 531. Zagrożenie w wyraźnie mniejszym stopniu dotyczy dróg powiatowych i gminnych.

Zagrożenie zanieczyszczeniem tzw. emisją punktową związane jest z energetycznym spalaniem paliw i procesami technologicznymi, odprowadzającymi substancje do powietrza za pośrednictwem emitorów w sposób zorganizowany. Co prawda na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się zakłady produkcyjne (m.in. przetwórstwa drewna, maszyn rolniczych, przynęt wędkarskich), nie mniej nie są to podmioty szczególnie uciążliwe dla środowiska.

Ponadto jako potencjalne zagrożenie dla jakości powietrza można wskazać zagrożenia naturalne, związane z procesami i zagrożeniami przyrodniczymi takimi jak np. pożary lasów, erozja gleb, pylenie z terenów zielonych.

9.3.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotnie, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj. Prognozuje się dalszy wzrost średniej temperatury, który z największą intensywnością wystąpi na półkuli północnej, zwłaszcza na obszarach polarnych.

Globalne zmiany klimatyczne zauważalne są także w gminie Gietrzwałd. Analizując wybrane lata (2014 r., 2017 r., 2019 r.) można zauważyć, że w porównaniu do okresu wielolecia 1971-2000, w rejonie gminy wystąpiło:

- ocieplenie (wzrostem średniej rocznej temperatury powietrza),
- okresowe zmniejszenie ilości opadów, w tym wydłużenie okresów suchych,
- zwiększenie średniego, rocznego usłonecznienia,
- coraz częstsze występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych w postaci:
 - intensywnych burz i nawałnic,
 - gradobić,
 - huraganowych wiatrów i trąb powietrznych.

Prognozuje się, że postępujące zmiany klimatu będą miały zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, przy czym dominować będą konsekwencje negatywne⁹⁰:

- do najważniejszych skutków pozytywnych należeć będą m.in.:
 - wydłużenie okresu wegetacyjnego,
 - skrócenie okresu grzewczego,
 - wydłużenie sezonu turystycznego,
- do najważniejszych skutków negatywnych należeć będą m.in.:
 - niekorzystne zmiany hydrologiczne (a co za tym idzie niekorzystny wpływ na różnorodność biologiczną i siedliska przyrodnicze),
 - zwiększenie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof;
 - nasilenie się zjawiska eutrofizacji wód,
 - zwiększenie zagrożenia dla życia i zdrowia w wyniku stresu termicznego i wzrostu zanieczyszczeń powietrza,
 - większe zapotrzebowanie na energię elektryczną w porze letniej, czy też zmniejszenie potencjału chłodniczego elektrowni czego skutkiem będzie spadek mocy produkcyjnej.

9.3.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM POWODZI

Zgodnie z ustawą Prawo wodne przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się:

- *obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,*
- *obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,*

⁹⁰ Materiał źródłowy: Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

- obszary, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 18, stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny w rozumieniu art. 36 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa obywateli oraz ograniczenia negatywnych skutków powodzi, zgodnie z zapisami Dyrektywy Powodziowej oraz ustawy Prawo wodne, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej sporządza tzw. plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) dla obszarów dorzeczy i regionów wodnych. Prace nad planami zostały poprzedzone przygotowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) oraz map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP). Celem planów zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację wybranych działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te, muszą także prowadzić do obniżania strat powodziowych. Obowiązek sporządzenia planów wynika z Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, tzw. Dyrektywy Powodziowej. Zgodnie z ustawą Prawo wodne za opracowanie planów odpowiedzialny jest prezes KZGW na poziomie obszarów dorzeczy oraz dyrektorzy poszczególnych RZGW dla regionów wodnych⁹¹.

Na terenie gminy Gietrzwałd, w niektórych fragmentach strefy brzegowej rzeki Pastępki wyznaczony został obszar szczególnego zagrożenia powodzią. Obecnie obszary te obejmują niewielkie przestrzenie gruntów rolnych, pastwisk oraz łąk w okolicy wsi Śródka, Tomaryny i Łęguty. Jego zasięg zidentyfikowany został na podstawie map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat)⁹². Aby przeciwdziałać zagrożeniu bezpieczeństwa ludności i jej mienia w obszarze szczególnie zagrożonym powodzią nie powinno lokalizować się nowej zabudowy stale związanej z gruntem, a ewentualne odstępstwo od zakazu zabudowy w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią w terenach istniejącej zabudowy lub dla obiektów niezbędnej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, może nastąpić za zgodą właściwych organów, stosownie do przepisów prawa.

W stosunku do obszaru szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy zawarte w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Ponadto obowiązują ustalenia:

- Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r., Dz.U.2023 poz. 300);
- Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r., Dz.U.2022 poz. 2379);
- Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregocy (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 listopada 2022 r., Dz.U.2023 poz. 207);
- Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Pregocy (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r., Dz.U.2022 poz. 2715).

Główne, naturalne przyczyny powodzi to:

- długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności;
- gwałtowne topnienie śniegu.

⁹¹ Materiał źródłowy: Dane Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Białymstoku.

⁹² Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.

Przyczyny wywołane działalnością człowieka to przede wszystkim:

- awarie i katastrofy urządzeń i budowli hydrotechnicznych, stanowiących osłony przeciwpowodziowe;
- nadmierny spływ wód powierzchniowych do odbiorników nieprzystosowanych do tego zjawiska, wywołany uszczelnieniem dużych obszarów zurbanizowanych;
- regulacja rzek prowadzona bez należytej oceny jej skutków.

Powodzie mogą powodować duże straty materialne (zniszczenia lub uszkodzenia budynków i infrastruktury, zniszczenia pól uprawnych i pastwisk, uszkodzenia roślin). W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej usytuowanych w zasięgu wód powodziowych, zagrożone jest również bezpieczeństwo i mienie zamieszkałej tam ludności.

Istotne znaczenie w kontekście zapobiegania lub minimalizacji skutków powodzi mają natomiast tereny rolnicze (głównie łąki i pastwiska) zlokalizowane przy dolinach rzecznych. Pełnią one rolę naturalnego rozlewiska rzeki i należy pozostawić je wolnymi od zabudowy. Ponadto istotną rolę w zatrzymywaniu wody powodziowej mają również tereny leśne i zadrzewione.

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM PODTAPIANIA

W granicach gminy Gietrzwałd dochodzić może do zjawiska podtapiania terenu, na które potencjalnie narażone są tereny z płytko zalegającą wodą gruntową, zagłębienia terenu oraz obszary położone w dnach dolin rzecznych. Zjawisko to może być spowodowane przede wszystkim przez opady atmosferyczne lub gwałtowne topnienie dużej ilości pokrywy śnieżnej. Podtopienia mogą również wystąpić na skutek wahań poziomu wody gruntowej. W większości przypadków cykliczne, najczęściej wiosenne, podwyższone stany wód nie powodują strat gospodarczych z uwagi na fakt, że są to tereny wykorzystywane jako ekstensywne użytki zielone lub grunty orne. Ponadto znaczna część obszaru gminy położona jest w zasięgu zwartych kompleksów leśnych Nadleśnictwa Kudypy oraz Stare Jabłonki, które znacząco minimalizują ryzyko wystąpienia podtopień. Relatywnie najbardziej narażone na zjawisko podtopień (od wód gruntowych) są obszary zlokalizowane w pobliżu przebiegającej sieci rzecznej, zwłaszcza rzeki Pasłęki, co uwarunkowane jest ukształtowaniem terenu, warunkami podłoża i płytkim zaleganiem zwierciadła wody podziemnej.

9.3.4. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE

Gmina Gietrzwałd w zróżnicowanym stopniu narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy. Wynika to w dużej mierze z aktualnej struktury użytkowania terenu.

Obszary silnie zagrożone zjawiskiem suszy obejmują przede wszystkim tereny użytkowane rolniczo, gdzie pierwszy poziom wodonośny znajduje się stosunkowo głęboko.

Umiarkowane lub niskie ryzyko wystąpienia suszy obejmuje tereny zwartych kompleksów leśnych Nadleśnictwa Kudypy oraz Stare Jabłonki, które przeważają powierzchniowo w gminie. Należy nadmienić, iż są to jednocześnie rejony, w których istnieje realne niebezpieczeństwo wystąpienia pożaru. W przypadku niekorzystnych warunków wietrznych oraz upalnej i bezdeszczowej pogody może dojść do niekontrolowanego rozprzestrzeniania się ognia na większe pałacie lasów. Obszary słabo zagrożone suszą obejmują również rejony dolin rzecznych, jezior polodowcowych oraz terenów, w których stale lub okresowo może gromadzić się woda.⁹³

W celu przeciwdziałania skutkom suszy na poziomie krajowym uchwalony został *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* (PPSS). Dokument ten sporządzony został na okres 6 lat (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa

⁹³ Materiał źródłowy: Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy.

krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodne.

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Z uwagi na wyżej opisane zagrożenie, obowiązują stosowne plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych oraz plany przeciwdziałania skutkom suszy w dorzeczach.

Panujące długotrwałe susze przyczynić się mogą do przesuszenia runa leśnego oraz ściółki, czego przejawem może być wystąpienie pożaru. Pożary lasów niosą za sobą szereg negatywnych skutków dla środowiska przyrodniczego oraz człowieka (m.in. zniszczenie szaty roślinnej, w tym utrata siedlisk dla wielu gatunków zwierząt, degradacja naturalnego profilu glebowego, emisja dwutlenku węgla). Najbardziej narażone na ryzyko wystąpienia pożaru są kompleksy leśne zlokalizowane na terenach z głęboko zalegającą warstwą wodonośną.

Obszar gminy Gietrzwałd w 51,1% pokryty jest gruntami leśnymi. Niebezpieczeństwo wystąpienia pożarów leśnych jest zatem znaczne. Do głównych, potencjalnych przyczyn pożarów należy zaliczyć:

- nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym m.in. papierosy, zapałki;
- nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych i instalacji;
- wady środków transportu oraz niezachowanie zasad bezpieczeństwa środków transportu;
- wyładowania atmosferyczne oraz inne ekstremalne zjawiska pogodowe jak huragany i silne wiatry;
- podpalenia;
- wypalanie traw.

Na podstawie danych GUS w 2023 roku na terenie gminy Gietrzwałd odnotowano łącznie 28 pożarów, z czego 26 sklasyfikowane zostały jako „małe” oraz 2 jako „średnie”. Wśród miejscowych zagrożeń wytypowano łącznie 71 zdarzeń, z czego: 22 dotyczyły silnego wiatru, 28 zdarzeń w komunikacji, 14 zdarzeń medycznych oraz 2 zdarzenia związane z opadem śniegu.⁹⁴

9.3.5. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ

Na terenie gminy Gietrzwałd nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych (zakłady o dużym ryzyku ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku ZZR, zakłady pozostałe PSPA)⁹⁵.

Na terenie gminy zagrożenie wynikające z wystąpienia poważnej awarii przemysłowej nie jest szczególnie duże. Nie mniej, występujące w obszarze gminy zakłady produkcyjne są narażone, jak każdy zakład tego typu, na wystąpienie zdarzeń losowych, np. awarii sprzętu, pożarów itp. Dotyczy to w szczególności: sklepów wielobranżowych, zakładów remontowo-naprawczych, warsztatów i serwisów samochodowych, fabryk przetwórstwa drewna, maszyn rolniczych czy przynęt wędkarskich.

W przypadku awarii sprzętu lub wystąpienia innych zdarzeń losowych należy przestrzegać obowiązujących przepisów prawa, w tym regulaminów, a także powiadomić odpowiednie służby bezpieczeństwa.

⁹⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan na 31.12.2023 r.

⁹⁵ Materiał źródłowy: www.gios.gov.pl/

Do ewentualnych zagrożeń zaliczyć można również transport substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym (substancje ropopochodne, gazy płynne). Przebieg przez teren gminy ważnych szlaków komunikacyjnych (drogi krajowej nr 16 i drogi wojewódzkiej nr 531) stanowi nie tylko potencjał rozwojowy, ale także zwiększają możliwości wystąpienia zagrożeń związanych z transportem substancji niebezpiecznych.

9.4. WNIOSKI

- ! Funkcjonujące na terenie gminy podmioty i instytucje zaangażowane w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zwłaszcza straż pożarna i policja).
- ! Niższy w stosunku do średniej dla województwa i kraju wskaźnik popełnianych przestępstw.
- ! Stosunkowo niska wykrywalność sprawców przestępstw na tle województwa i kraju.
- ! Występujące okresowo zjawisko niskiej emisji w obszarach zwartej zabudowy i związane z tym okresowe pogarszanie stanu sanitarnego powietrza (w sezonie grzewczym).
- ! Relatywnie czyste powietrze w skali roku, w tym brak dużych, punktowych emitorów zanieczyszczeń.
- ! Znaczne zagrożenie suszą w części obszaru gminy i związane z nią zagrożenia pożarowe.
- ! Występowanie obszarów zagrożonych powodzią w dolinie rzeki Pasłęka oraz możliwość wystąpienia podtopień od wód gruntowych.
- ! Obecność sieci melioracyjnej, jako obiekty służące przeciwdziałaniu skutkom potencjalnej powodzi.
- ! Obecność terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi.
- ! Stosunkowo niski poziom zagrożenia poważną awarią przemysłową, ze względu na brak dużych zakładów.
- ! Wystąpienie na odcinkach drogi krajowej i wojewódzkiej zagrożeń związanych z zwiększonym hałasem, zanieczyszczeniem powietrza oraz możliwością wystąpienia awarii (transport substancji niebezpiecznych).
- ! Niedostateczna infrastruktura dla podmiotów i instytucji zaangażowanych w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (policja, straż pożarna, służba zdrowia).

10 POLITYKA SPOŁECZNA

10.1. OCHRONA ZDROWIA

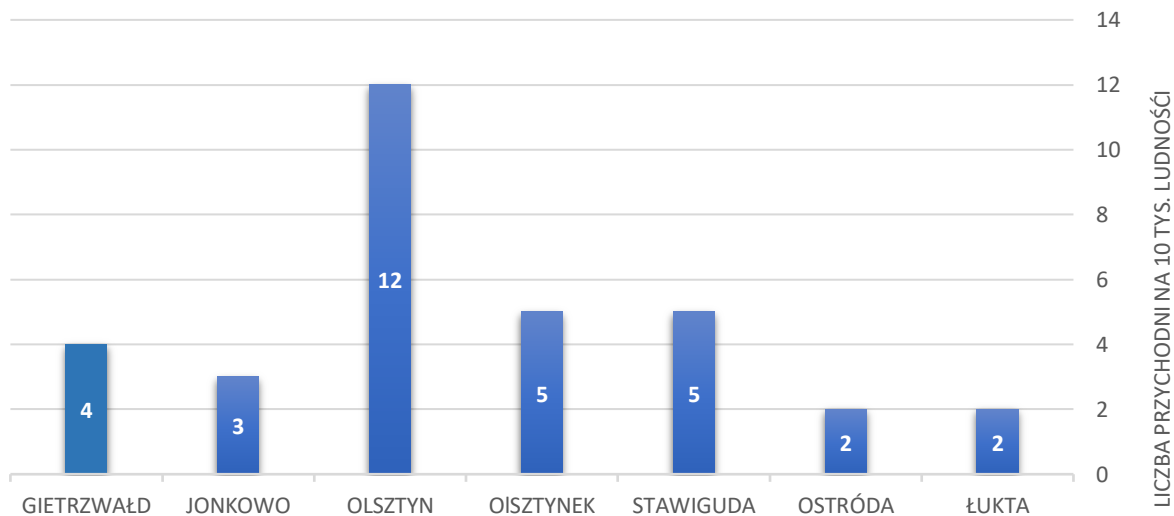
Na terenie gminy funkcjonują następujące obiekty związane z ochroną zdrowia:

- Salumar s.c. Niepubliczny Zakład Podstawowej i Specjalistycznej Opieki Zdrowotnej w Gietrzwałdzie;
- Punkt Lekarski NZOZ s.c. w Sząbruku;
- NZOZ Praktyka Lekarza Rodzinnego Helena Kozłowska w Podlejkach;
- apteka ogólnodostępna w Gietrzwałdzie.

Należy zaznaczyć, że najbliższa stacja pogotowia ratunkowego znajduje się w Olsztynie. W przypadku specjalistycznych świadczeń zdrowotnych mieszkańcy gminy również muszą korzystać ze szpitali w Olsztynie.

Wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie w gminie Gierzwałd wynosi 4 obiekty na 10 tys. osób. Najniższe wartości występują natomiast w gminie Ostróda i Łukta (2 obiekty/10 tys. osób). Najwyższy wskaźnik zauważalny jest w mieście Olsztyn (12 obiektów/10 tys. osób), jednakże wynik ten nie jest w pełni reprezentowany z uwagi na to, że jest to stolica województwa i liczba obiektów świadcząca usługi medyczne jest zdecydowanie wyższa, niż w pozostałych miejscowościach.

Jednocześnie dla powiatu olsztyńskiego wskaźnik ten wynosi 5 obiektów na 10 tys. osób, natomiast w przypadku województwa warmińsko-mazurskiego jest to 7 obiektów/10 tys. osób. W związku z powyższym sytuacja w gminie jest niższa od średniej powiatowej i wojewódzkiej.

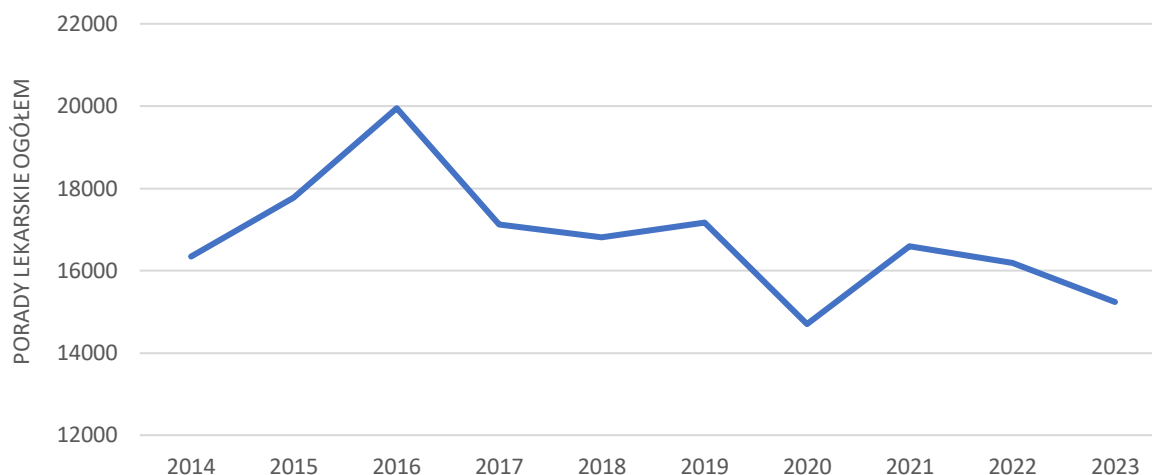
Ryc. 46 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2023 r.

W związku z powyższym uznać można, że dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy Gietrzwałd jest stosunkowo dobry. Należy nadmienić, iż realizowane są tutaj również usługi stomatologiczne, fizjoterapii, ginekologii oraz okulisty. W przypadku pozostałych lekarzy specjalistów z refundacją NFZ, dostępność jest w dalszym ciągu dość ograniczona.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat udzielono rokrocznie od ok. 14,7 tys. do ok. 19,9 tys. porad lekarskich, przy czym 2020 rok odznaczał się wyraźnym spadkiem udzielanych porad. Mogło to być spowodowane pandemią COVID-19 i koniecznością izolacji mieszkańców. Ponadto od 2023 roku są

udostępniane dane dotyczące teleporad, także na terenie gminy w 2023 r. udzielono 948 teleporad w podstawowej opiece zdrowotnej⁹⁶.

Ryc. 47 Liczba udzielanych porad lekarskich w gminie w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2023 r.

Na terenie miejscowości Gietrzwałd przy ul. Ogrodowej 19 znajduje się również gabinet weterynaryjny.

10.2. POMOC SPOŁECZNA

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż gmina podejmuje szereg działań mających na celu rozwiązywania problemów społecznych, których wymiar strategiczny znajduje odzwierciedlenie w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gietrzwałd na lata 2021-2030, a także bieżąco aktualizowanych programach:

- Gminny program wspierania rodziny na lata 2024-2026;
- Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w Gminie Gietrzwałd na lata 2023 – 2025;
- Gminny program przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej na lata 2024 – 2030;
- Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Gietrzwałd w 2024 roku.

Instytucją pomocy społecznej finansowaną z budżetu gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gietrzwałdzie. Jednym z najważniejszych celów w/w podmiotu jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej m.in. poprzez przyznawanie i wypłacanie świadczeń socjalnych, a także doprowadzenie do możliwie pełnego usamodzielnienia osób i rodzin oraz integracji ze środowiskiem.

Tab. 30 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie w latach 2013-2022

ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
LICZBA OSÓB (OS.)	542	536	451	364	377	345	394	341	314	270
ODSETEK MIESZKAŃCÓW (%)	8,5	8,3	6,9	5,5	5,7	5,2	5,8	5,0	4,6	3,9

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

⁹⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

W Gminie zauważalny jest spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2023 roku z opieki społecznej skorzystało 270 osób, czyli o ponad połowę mniej osób (272 os.) niż w 2014 roku. Najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną m.in. jest⁹⁷:

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego;
- ubóstwo;
- bezrobocie;
- niepełnosprawność;
- długotrwała lub ciężka choroba;
- potrzeba ochrony macierzyństwa;
- alkoholizm;
- bezdomność;
- zdarzenia losowe.

W 2023 r. realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym obejmującej udzielanie świadczeń pieniężnych, pomocy usługowej, pomocy rzeczowej i innego rodzaju wsparcia przedstawiało się następująco:

Tab. 31 Świadczenia oraz formy pomocy realizowane w ramach pomocy społecznej w gminie

FORMA POMOCY	PONIESIONE KOSZTY	LICZBA ŚWIADCZENIOBIORCÓW
Zasiłki stałe	128 073 zł	235
Zasiłki okresowe	87 441 zł	211
Zasiłki celowe, w tym celowy specjalny	14 764 zł	40
Zasiłek celowy w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”	68 035 zł	288
Zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	42 000 zł	7
Praca socjalna	-	16
Usługi opiekuńcze	69 801 zł	6
Zasiłek pielęgnacyjny	391 750 zł	1 815
Świadczenia pielęgnacyjne	1 056 722 zł	42
Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	7 020 zł	1
Świadczenia rodzicielskie	82 633 zł	14
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	86 300 zł	214
Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa	-	264
Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej	46 720 zł	3
Utrzymanie Klubu Senior+	50 119 zł	-
Karta Dużej Rodziny	1 424 zł	160
Wynagrodzenie należne opiekunowi za sprawowanie opieki	18 600 zł	9
Składki na ubezpieczenie zdrowotne	11 043 zł	21
Pobyt w domu pomocy społecznej	618 325 zł	15
Pobyt w schronisku dla osób bezdomnych	49 138 zł	5
Dodatki mieszkaniowe	52 465 zł	190
Stypendium szkolne i zasiłek szkolny	18 520 zł	21
Dodatek elektryczny	94 000 zł	73

Material źródłowy: Raport o stanie Gminy Gietrzwałd za 2023 r.

⁹⁷ Material źródłowy: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gietrzwałd 2021-2030.

Na terenie gminy znajduje się Dom Pomocy Społecznej w Grazymach. Kompleks DPS obejmuje dwa domy mieszkalne, budynek terapii zajęciowej i budynki gospodarcze, w których znajduje się stajnia i pomieszczenia dla innych zwierząt (świnie, kozy, owce i barany). W placówce tej oferowana jest pomoc dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną, które nie wymagają leczenia szpitalnego. Terapia zajęciowa odgrywa ważną rolę w rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Wśród form terapii zajęciowej prowadzonej w DPS w Grazymach należy wymienić: arteterapię (pracownia plastyczna), arteterapię (pracownia ceramiczna), teatroterapię, muzykoterapię, filmoterapię, biblioterapię, kinezyterapię z ludoterapią, hipoterapię, zooterapię, geoterapię, silwoterapię.⁹⁸

Ponadto w gminie działają Kluby Seniora+ w Sząbruku i Biesalu⁹⁹. Kluby zapewniają wsparcie seniorom nieaktywnym zawodowo w wieku powyżej 60 roku życia oraz kompensują skutki samotności, niesamodzielności i niepełnosprawności, a także propagują model godnego życia w wieku senioralnym.

10.3. MIESZKALNICTWO

Na terenie gminy znajduje się 1 840 budynków mieszkalnych, a sama liczba mieszkań wynosi 2 436. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania to 110,9 m². Podstawowe wskaźniki dla budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy, w poszczególnych latach, zaprezentowano poniżej:

Tab. 32 Gospodarka mieszkaniowa gminy w latach 2014-2023

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
liczba budynków mieszkalnych									
1 508	1 538	1 563	1 596	1 625	1 689	1 648	1 756	1 796	1 840
liczba mieszkań									
2 064	2 105	2 143	2 177	2 212	2 236	2 311	2 346	2 391	2 436
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²									
102,9	104,2	104,6	105,7	106,6	107,4	108,9	109,5	110,3	110,9
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m²									
32,7	33,6	34,3	34,7	35,4	35,9	36,9	37,6	38,2	38,9

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

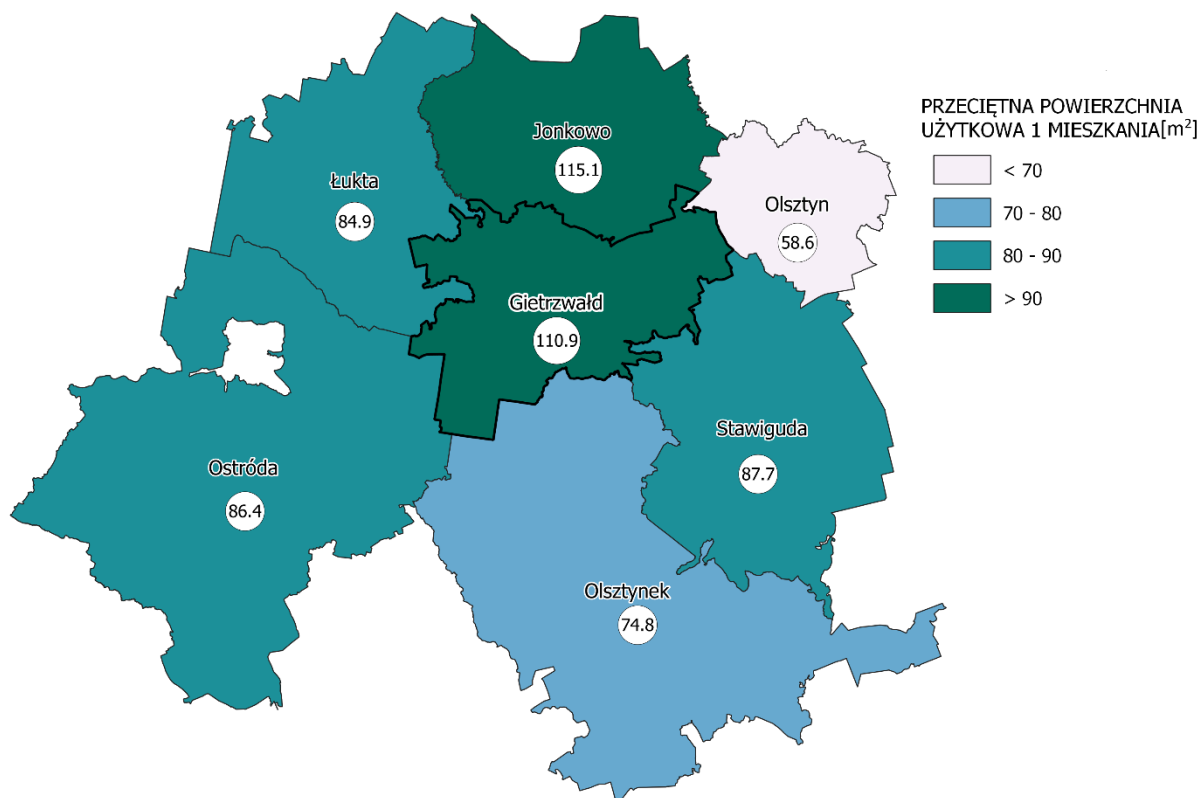
Jak wynika z powyższej tabeli na terenie gminy Gietrzwałd:

- wzrosła liczba mieszkań i budynków mieszkalnych;
- systematycznie rosła przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania;
- systematycznie rosła przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę.

Gmina Gietrzwałd w porównaniu do gmin ościennych odznacza się drugim najwyższym wskaźnikiem przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania (zaraz po gminie Jonkowo - 115,1 m²). Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się w mieście Olsztynie (58,6 m²) oraz w gminie Olsztyniek (74,8 m²).

⁹⁸ Materiał źródłowy: www.dpsgrazymy.pl

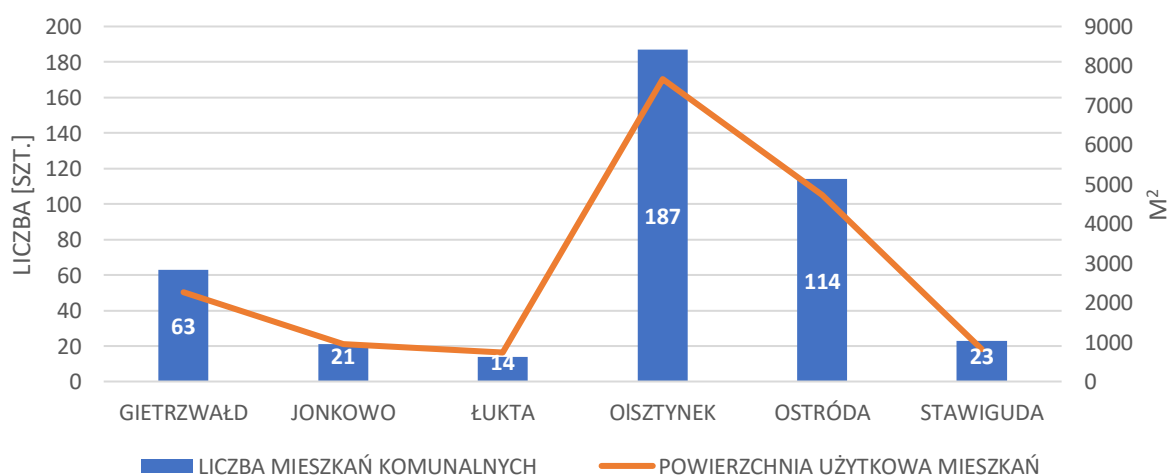
⁹⁹ Materiał źródłowy: www.gietrzwald.naszops.pl/kluby-seniora-1

Ryc. 48 Przebiegła powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie Gietrzwałd oraz gminach ościennych w 2023 roku
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2023 r.

Aktualnie, gmina Gietrzwałd posiada zasoby komunalne w liczbie 33 lokali komunalnych oraz 16 lokali socjalnych o zróżnicowanym stanie technicznym.¹⁰⁰ Wszystkie mieszkania posiadają dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, natomiast ograniczona jest możliwość podłączenia do centralnego ogrzewania.¹⁰¹

W zestawieniu do gmin ościennych sytuacja kształtuje się następująco (w zestawieniu nie zobrazowano miasta Olsztyn z uwagi dużą rozbieżność przedstawionych danych).

Ryc. 49 Mieszkania komunalne w gminie i gminach sąsiednich

*Miasto Olsztyn: liczba mieszkań komunalnych – 3804, powierzchnia użytkowa mieszkań 161 084 m²
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2022 r.

¹⁰⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Gietrzwałd

¹⁰¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

Z danych GUS wynika, że gmina Gietrzwałd posiada 63 mieszkania komunalne o łącznej powierzchni ok. 2,2 tys. m². Zdecydowanie najkorzystniejszą sytuacją wygląda w mieście Olsztyn, z liczbą mieszkań ponad 3,8 tys. oraz powierzchnią użytkową mieszkań ok. 161 tys. m². Uskutkowane jest to zarówno największą liczbą odbiorców, jak i liczbą mieszkań. Kolejno w gminie Olsztynek sytuacja kształtuje się następująco: 187 mieszkań komunalnych o łącznej powierzchni ok. 7,6 tys. m². Najmniej mieszkań komunalnych natomiast jest w gminie Łukta, 14 mieszkań o powierzchni 735 m². Ponadto należy zaznaczyć, że przedstawione dane ukazują stan na 2022 r.

Mieszkania treningowe lub wspomagane stanowią formę pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkanie może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Na terenie gminy Gietrzwałd nie znajdują się żadne mieszkania treningowe i wspomagane.¹⁰²

10.4. WNIOSKI

- ! Obecność placówek podstawowej opieki zdrowotnej.
- ! W dalszym ciągu ograniczony dostęp do placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- ! Niski udział wydatków na ochronę zdrowia.
- ! Funkcjonujące instytucje pomocy społecznej (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Dom Pomocy Społecznej, kluby seniora).
- ! Realizacja szeregu działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
- ! W dalszym ciągu występowanie problemów społecznych wśród mieszkańców (ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, alkoholizm, niepełna rodzina lub wielodzietność).
- ! Bliskie położenie Olsztyna, co umożliwi korzystanie z miejskich usług, takich jak opieka zdrowotna czy oferta specjalistyczna.
- ! Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej w ostatnich latach.
- ! Wysoki wskaźnik przeciętnej wielkości mieszkań w stosunku do większości gmin sąsiednich.
- ! Stosunkowo wysoka liczba mieszkań komunalnych.
- ! Brak mieszkań treningowych i wspomaganych.

¹⁰² Materiał źródłowy: Dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (www.warmia.mazury.pl), stan na 31 grudnia 2022 r.

11 EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE

Na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonują następujące placówki oświatowe¹⁰³:

- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Gietrzwałdzie;
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Biesalu;
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Sząbruku;
- Przedszkole i Żłobek Niepubliczny SMYKI w Sząbruku;
- Żłobek Niepubliczny SMYKI w Sząbruku.

11.2. LICZBA UCZNIÓW, WYNIKI EZGAMINÓW I WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI

Na przestrzeni ostatnich lat liczba uczęszczających do placówek oświatowych w gminie Gietrzwałd kształtowała się następująco:

Tab. 33 Osoby uczęszczające do placówek oświatowych w gminie Gietrzwałd w latach 2014-2023

ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE										
Dzieci	152	154	155	165	176	194	215	216	208	238
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE (WRAZ Z GIMNAZJAMI*)										
Uczniowie	331	348	331	366	409	423	433	430	434	400
Absolwenci	40	47	51	-	-	42	48	53	71	68

Materiał źródłowy: Dane GUS.

* dotyczy lat 2013-2018. Wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne.

W gminie Gietrzwałd liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych utrzymuje się na stosunkowo zbliżonym poziomie (brak widocznej tendencji wzrostowej lub spadkowej). Co prawda w 2017 i 2018 roku nastąpił skokowy wzrost liczby uczniów, nie mniej wynikał on bezpośrednio z przeprowadzonej reformy szkolnictwa, zgodnie z którą wraz początkiem roku szkolnego 2019/2020 przestały istnieć oddziały gimnazjalne¹⁰⁴ (do szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało 9 roczników, zaś do szkół podstawowych po reformie jest to 8 roczników).

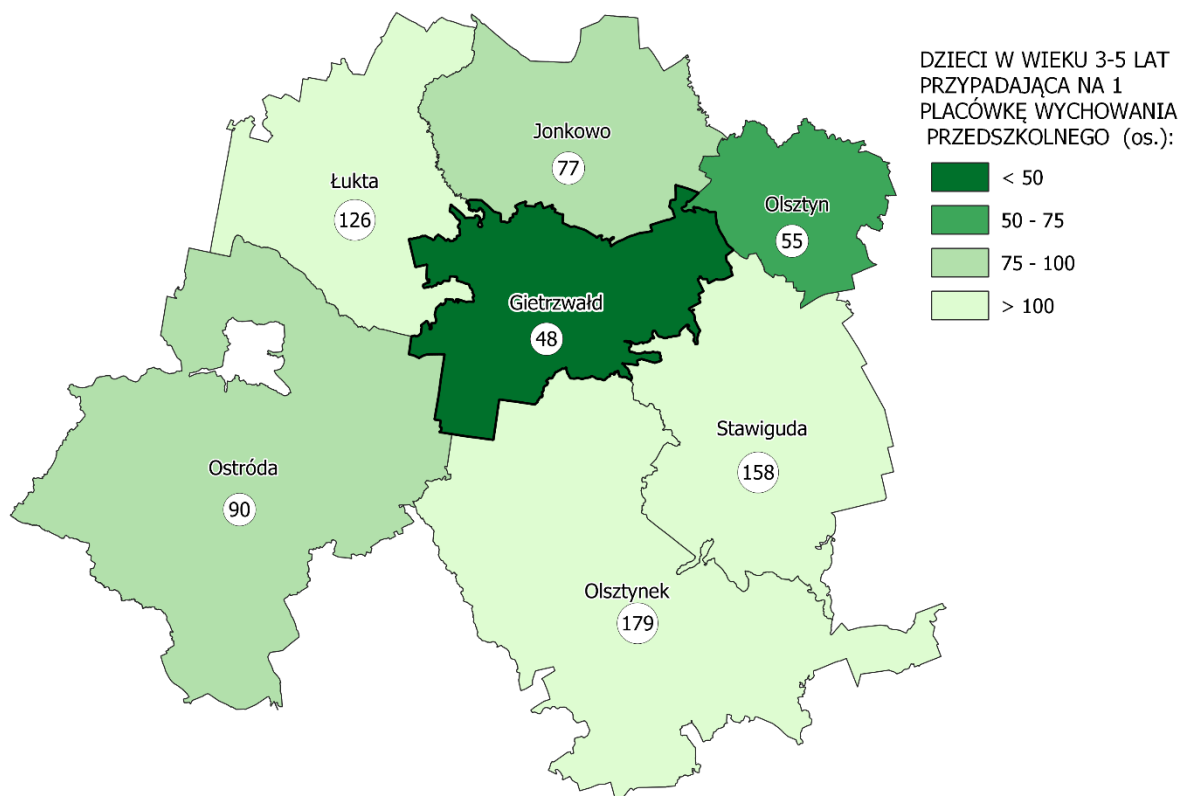
W odniesieniu do wychowania przedszkolnego należy nadmienić, iż na przestrzeni ostatnich lat (2014-2023) liczba dzieci uczęszczająca do placówek przedszkolnych stopniowo wzrasta. W 2014 r. liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli wynosiła 152 dzieci, natomiast w 2023 r. było ich 238.

W gminie Gietrzwałd na 1 placówkę wychowania przedszkolnego przypadają w przybliżeniu 48 dzieci w wieku 3-5 lat, co stanowi najbardziej korzystny wynik na tle gmin sąsiadujących. Kolejno w mieście Olsztyn sytuacja kształtuje się następująco, że do 1 placówki wychowania przedszkolnego przypada ok. 55 dzieci. Natomiast najmniej korzystnie sytuacja wygląda w gminie Olsztynek, gdzie na 1 placówkę przypada ok. 179 dzieci oraz w gminie Stawiguda – 158 dzieci/1 placówkę.

¹⁰³ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Gietrzwałd na 2023 r.

¹⁰⁴ Reforma szkolnictwa z 2017 roku zakładała m.in.:

- likwidację gimnazjów;
- wprowadzenie ośmioletniego roku nauczania w szkołach podstawowych;
- wprowadzenie czteroletniego toku nauczania w liceach ogólnokształcących;
- wprowadzenie pięcioletniego roku nauczania w technikum.

Ryc. 50 Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminie Gietrzwałd na tle gmin ościennych w 2023 r.

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Współczynnik skolaryzacji brutto to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Współczynnik skolaryzacji netto – relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.¹⁰⁵

Zgodnie z danymi GUS za 2023 rok stwierdza się, iż współczynniki skolaryzacji w szkołach podstawowych w gminie Gietrzwałd (55,20 % brutto; 55,00% netto) są wyraźnie niższe w stosunku do powiatu olsztyńskiego (75,40% brutto; 74,60% netto) oraz województwa warmińsko-mazurskiego (87,70% brutto; 86,30% netto).

11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

Według danych GUS w 2023 roku w gminie Gietrzwałd funkcjonowało 51 zarejestrowanych stowarzyszeń pozarządowych (w tym fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne), co przekłada się na wskaźnik 7,5 organizacji na 1000 mieszkańców. Jest to wynik wyższy w stosunku do średniej dla powiatu olsztyńskiego (5,3 organizacji), województwa warmińsko-mazurskiego (4,9 organizacji) oraz kraju (4,5 organizacji).¹⁰⁶

¹⁰⁵ Definicje Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

¹⁰⁶ Materiał źródłowy: Krajowy Rejestr Sądowy, www.ekrs.ms.gov.pl oraz <https://stat.gov.pl/>

- Na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonują następujące organizacje i stowarzyszenia:
- zarejestrowane w KRS:
 - "OCZYMA DZIECKA" Fundacja Pomocy Dzieciom;
 - DRAMIŃSKI - Fundacja ochrony dziedzictwa techniki rolniczej Warmii i Mazur;
 - Fundacja "KOCHAM TAŃCZYĆ";
 - Fundacja "MAZURY PL";
 - Fundacja "NASZA WARMIA";
 - Fundacja "TURNITZMUHLE HERITAGE FOUNDATION";
 - Fundacja "W KRAJOBRAZIE";
 - Fundacja dla Pomników Pamięci "MIŁORZĘBY";
 - Fundacja im. Andrzeja Samulowskiego;
 - Fundacja Młodych Piłkarzy Akademii Piłkarskiej Sząbruk;
 - Fundacja Młodzi Duchem;
 - Fundacja Na Krótki Rękaw;
 - Fundacja Polish Preppers Network;
 - Fundacja REHO-LANDIA;
 - Fundacja Trzech Świętych Archaniołów;
 - Fundacja WARMIAVITA;
 - Gminny Klub Sportowy Gietrzwałd – Unieszewo;
 - Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej;
 - Rentyńskie Stowarzyszenie Ekologiczne "Giłwa";
 - Semper Fidelis Polonia;
 - Stowarzyszenie "Garian" W Gronitach;
 - Stowarzyszenie "Lasy Kudypskie";
 - Stowarzyszenie "Piękny Most" W Sząbruku;
 - Stowarzyszenie "Woryty";
 - Stowarzyszenie Gmina Pełna Cudów;
 - Stowarzyszenie Kulturalno-Sportowe "Diament";
 - Stowarzyszenie Miłośników Łupstycha "Abistiks";
 - Stowarzyszenie Przyjaciół Schroniska W Tomarynach "Podaruj Dom-Podaruj Serce";
 - Stowarzyszenie Sząbrówek - Zatoka Bobrowa;
 - Stowarzyszenie Szlachetna Ósemka;
 - Stowarzyszenie Właścicieli I Współwłaścicieli Nieruchomości Osiedla "Widok";
 - Ochotnicza Straż Pożarna W Gietrzwałdzie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Biesalu;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Nagładach;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Sząbruku;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Unieszewo;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Worytach;
 - Koła Gospodyń Wiejskich (zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa):
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Rentynach;
 - Koło Gospodyń Wiejskich "Gronitzanki";
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Biesalu Pokolenia;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Tomarynach;

- Koło Gospodyń Wiejskich "Niezłe Ziółka" w Podlejkach;
 - Koło Gospodyń Wiejskich "Źródło Siły" w Sile;
 - Koło Gospodyń Wiejskich Worycianie;
 - Koło Gospodyń Wiejskich Naterki;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Unieszewie „Unieszewianki”.
- Kluby sportowe (zarejestrowane w Starostwie Powiatu Olsztyńskiego):
- Klub Sportowy Rugby Gietrzwałd;
 - Klub Tańca Sportowego STARS;
 - Klub Przyjaciół Siatkówki Gietrzwałd.

Ponadto gmina Gietrzwałd jest członkiem poniższych stowarzyszeń i związków¹⁰⁷:

- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Rybacka „Pojezierze Olsztyńskie”;
- Stowarzyszenie Olsztyński Obszar Aglomeracyjny;
- Lokalna Organizacja Turystyczna Stowarzyszenia „Dom Warmiński”;
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Południowa Warmia”;
- Stowarzyszenie Miast, Gmin i Powiatów – Szlak Świętej Warmii;
- Stowarzyszenie Gmin Rzeczypospolitej Polskiej Euroregion Bałtyk;
- Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich;
- Warmiński Związek Gmin;
- Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej;
- Związek Gmin Zlewni Rzeki Pasłęki.

Organizacje współpracujące z Gminą Gietrzwałd to:

- Klub Sportowy Rugby Gietrzwałd;
- Klub Tańca Sportowego STARS;
- Klub Przyjaciół Siatkówki Gietrzwałd
- Fundacja dla Pomników Pamięci "MIŁORZĘBY";
- Stowarzyszenie "Garian" W Gronitach;
- Stowarzyszenie "Piękny Most" W Sząbruku;
- Stowarzyszenie "Woryty";
- Stowarzyszenie Gmina Pełna Cudów;
- Stowarzyszenie Kulturalno-Sportowe "Diament";
- Fundacja "KOCHAM TAŃCZYĆ";
- Gminny Klub Sportowy Gietrzwałd – Unieszewo;
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Rybacka „Pojezierze Olsztyńskie”;
- Koło Gospodyń Wiejskich "Gronitczanki";
- Koło Gospodyń Wiejskich w Biesalu Pokolenia;
- Stowarzyszenie Przyjaciół Schroniska W Tomarynach "Podaruj Dom-Podaruj Serce";
- Koło Gospodyń Wiejskich w Rentynach;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Tomarynach;
- Fundacja Rozwoju Regionu Łukta,
- Fundacja „Z Nami”,
- Stowarzyszenie Pomocy Humanitarnej FENI,
- Fundacja Fundusz Ziemi.

¹⁰⁷ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Gietrzwałd na 2023 r.

11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH

Uczestnictwo w wyborach powszechnych jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności obywatelskiej. Społeczeństwo w sposób realny wywiera bowiem wpływ na sprawy bieżące Kraju oraz mniejsze jednostki samorządu. Dane dotyczące frekwencji wyborczej w gminie Gietrzwałd w latach 2015-2024 przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 34 Frekwencja wyborcza w gminie podczas Wyborów Powszechnych oraz Referendum Ogólnokrajowym

ROK	NAZWA	FREKWENCJA W GMINIE (%)	FREKWENCJA W KRAJU (%)
2015	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	53,0	55,3
2015	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	45,8	50,9
2018	Wybory Samorządowe	56,1	48,8
2019	Wybory do Parlamentu Europejskiego	43,4	45,6
2019	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	57,9	61,7
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	61,0	64,5
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	66,2	68,2
2023	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	73,5	74,4
2023	Referendum Ogólnokrajowe	31,5	40,9
2024	Wybory Samorządowe	57,2	51,9
2024	Wybory do Parlamentu Europejskiego	41,6	40,7

*bd – brak danych

Materiał źródłowy: <https://wybory.gov.pl/>.

Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Gietrzwałd w zakresie partycypacji podczas wyborów powszechnych jest nieregularna w okresie 2015-2024. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż frekwencja w poszczególnych wyborach w gminie jest zazwyczaj niższa niż średnia dla Polski. Jedynie podczas Wyborów Samorządowych (w 2018 r. i 2024 r.) oraz do Parlamentu Europejskiego wskaźnik ten był nieznacznie wyższy niż średnia ogólnokrajowa.¹⁰⁸

11.4. WNIOSKI

- ! Wysoka liczba aktywnie działających organizacji i stowarzyszeń lokalnych, o wskaźniku liczebności wyższym od średniej dla województwa i kraju.
- ! Brak dużych, zetatyzowanych organizacji, które mogłyby realizować większe zadania wspierając samorząd.
- ! Wysoki poziom dostępności do usług oświatowych na poziomie wczesnoszkolnym, w tym wyróżniający wskaźnik liczby dzieci na 1 placówkę na tle gmin ościennych.
- ! Stopniowy wzrost liczby dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego.
- ! Utrzymująca się liczba dzieci uczęszczających do placówek oświatowych na przestrzeni ostatnich lat.
- ! Rozwinięte zaplecze i infrastruktura edukacyjna.
- ! Niski na tle powiatu współczynnik skolaryzacji.

¹⁰⁸ Materiał źródłowy: www.wybory.gov.pl.

- ! Przeważnie niższa frekwencja wyborcza w stosunku do średniej krajowej – wybory parlamentarne, europejskie i prezydenckie.
- ! Wyższa niż ogólnokrajowa frekwencja wyborcza w 2018 i 2024 roku podczas wyborów samorządowych.

12 FINANSE SAMORZĄDOWE

Podstawowym celem działalności samorządu gminnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Realizacja tego działania wymaga zapewnienia stałego dopływu środków, które są niezbędne do finansowania odpowiedniego poziomu dóbr i usług publicznych służących do zaspokajania potrzeb społeczności, a także przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W procesie strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego zasadniczą rolę odgrywa możliwość finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Możliwości finansowe, w powiązaniu z jakością zarządzania, stanowią podstawę do wyznaczenia strategicznych celów jej rozwoju, rozumianego jako proces kształtowania zmian w pożądanym kierunku, akceptowanym społecznie, ekonomicznie i środowiskowo, zgodnie z wymogami racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Między rozwojem lokalnym, a finansami gminy występują wzajemne powiązania i uwarunkowania. Gmina bowiem ponosi najpierw wydatki, w określonych działach, aby mógł dokonać się rozwój społeczno-gospodarczy.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej jest Budżet Gminy, będący głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań infrastrukturalnych. Działania te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców.

12.1. DOCHODY GMINY

Dochody ogółem gminy Gietrzwałd na przestrzeni analizowanych lat wzrosły ponad dwukrotnie (z poziomu ok. 23,0 mln zł w 2014 r. do ok. 45,0 mln zł w 2023 r.). Ma to również przełożenie na dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 3, 5 tys. zł/os. w 2014 r. do ok. 6,5 tys. zł/os. w 2023 r.).¹⁰⁹

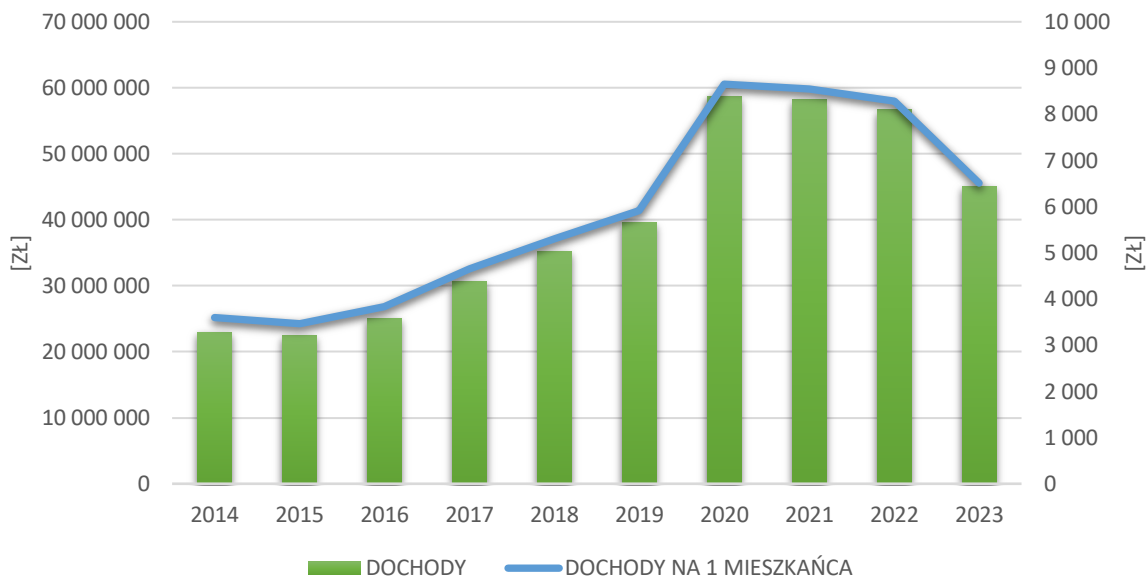
Warto nadmienić, iż w 2023 roku nastąpił skokowy spadek dochodów w stosunku do roku poprzedniego.

Tab. 35 Dochody ogółem gminy w latach 2014-2023

ROK	DOCHODY OGÓŁEM [zł]	DOCHÓD GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2014	22 985 586,12	3 596,56
2015	22 464 665,60	3 464,10
2016	25 042 848,50	3 839,16
2017	30 631 770,01	4 652,46
2018	35 198 877,40	5 308,23
2019	39 533 250,72	5 918,15
2020	58 740 662,32	8 649,78
2021	58 257 128,91	8 545,86
2022	56 633 754,55	8 276,16
2023	45 023 865,84	6 501,64

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

¹⁰⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – finanse publiczne: dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu: dochody ogółem oraz dochody na 1 mieszkańca, stan na 31.12.2023 r.

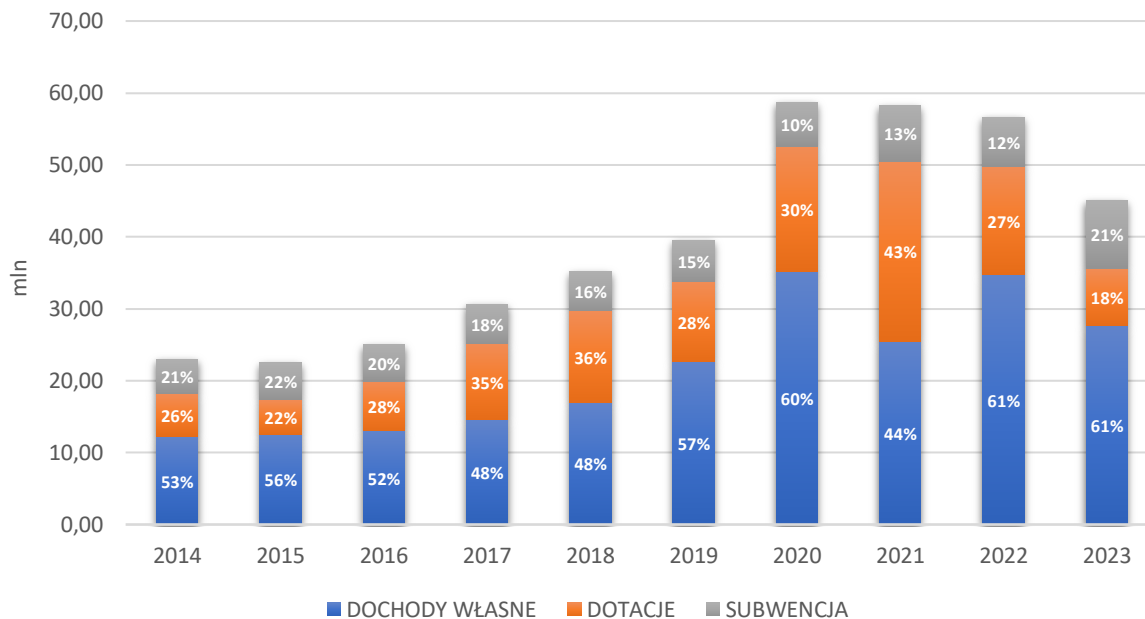

Ryc. 51 Dochody ogółem gminy w latach 2014-2023 wraz z przeliczeniem na 1 mieszkańca

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczny dochód ogółem w dalszym ciągu będzie sukcesywnie wzrastać. Należy przy tym podkreślić, że są to wartości pieniężne nominalne. Realna wartość nabywczą pieniądza uzależniona jest od różnych czynników, a wpływa na nią m.in. inflacja.

Strukturę dochodów gminy Gietrzwałd tworzą kolejno: dochody własne, dotacje oraz subwencje ogólne. W okresie 2014-2023 całkowita suma dochodów własnych wzrosła o ponad połowę (z ok. 12,2 mln zł w 2014 r. do ok. 27,6 mln zł w 2023 r.). Należy nadmienić, iż poziom dochodów z dotacji na przestrzeni lat 2014-2022 wzrósł niemal trzykrotnie (z ok. 5,9 mln do ok. 15,0 mln zł), natomiast w 2023 roku nastąpił ich skokowy spadek (o ok. 47%).¹¹⁰

Ryc. 52 Struktura dochodów w gminie w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹¹⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

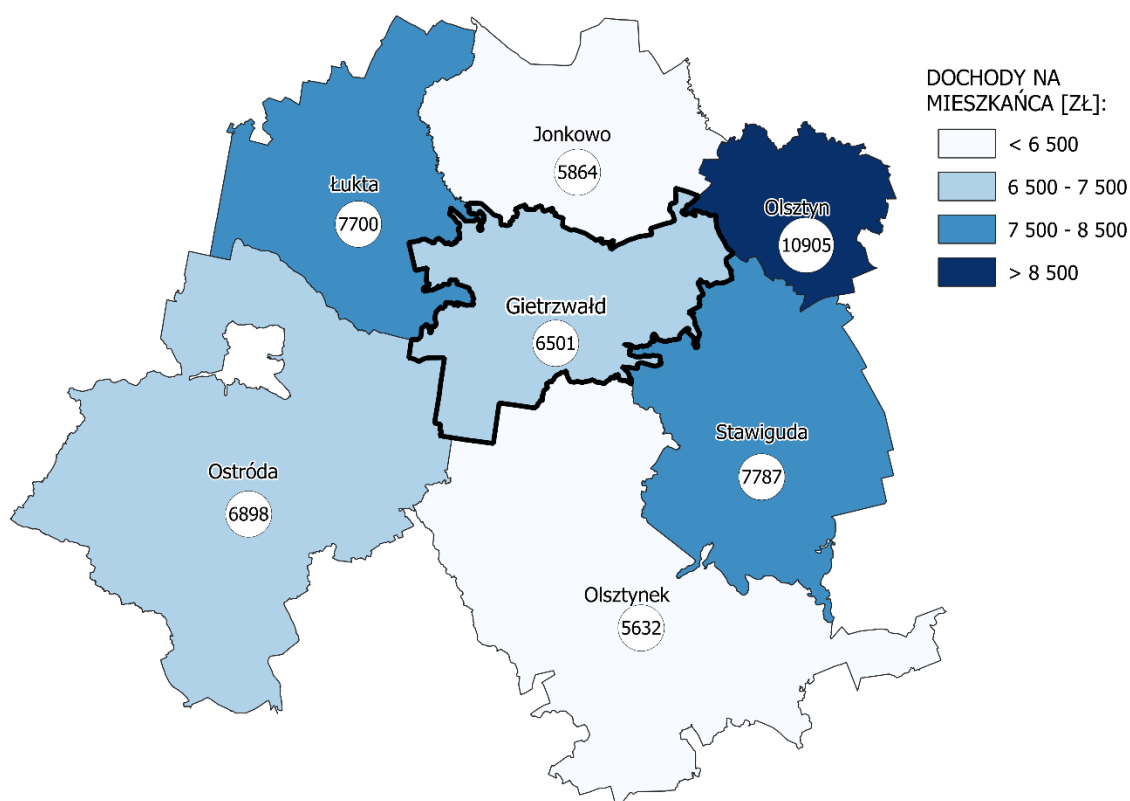
Dochody własne pochodzą ze źródeł finansowania, gdzie swój największy udział mają:¹¹¹

- dochody z tytułu dochodów podatkowych, ustalanych na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości;
- dochody z tytułu dochodów podatkowych od osób fizycznych (PIT);
- dochody z tytułu podatku leśnego;
- dochody z tytułu podatku rolnego;
- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych;
- dochody z tytułu wpływu z usług;
- dochody z tytułu dochodu z majątku;

Subwencja ogólna składa się natomiast z części:

- oświatowej;
- wyrównawczej;
- uzupełnień subwencji ogólnej;
- równoważącej.

Dochody gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Gietrzwałd w odniesieniu do gmin sąsiadujących kształtują się następująco:

Ryc. 53 Wysokość dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Gietrzwałd i w gminach sąsiadnych w 2023 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W zestawieniu gmin, najwyższy wskaźnik dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca występuje w mieście Olsztyn, gdzie wartość ta wynosi ok. 10,9 tys. zł/1 mieszkańca. Najniższą wartość zaobserwowano w gminie Olsztynek – ok. 5,6 tys. zł/1 mieszkańca. oraz w gminie Jonkowo – ok. 5,8 tys. zł/1 mieszkańca. W gminie Gietrzwałd wysokość dochodów jest nieco wyższa, gdzie w przeliczaniu na 1 mieszkańca przypada ok. 6,5 tys. zł.

¹¹¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2023 r.

12.2. WYDATKI GMINY

Konsekwencją wzrostu dochodów gminy był sukcesywny wzrost wydatków ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat wydatki wzrosły ponad dwukrotnie z poziomu ok. 24,0 mln zł w 2014 r. do ok. 57,7 mln zł w 2023 r. Ma to również przełożenie na wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 3,7 tys. zł/os. w 2014 r. do ok. 8,3 tys. zł/os. w 2023 r.).¹¹²

Warto nadmienić, iż w 2023 roku nastąpił skokowy spadek wydatków w stosunku do roku poprzedniego, a jednocześnie zaobserwowano zjawisko deficytu budżetowego.¹¹³

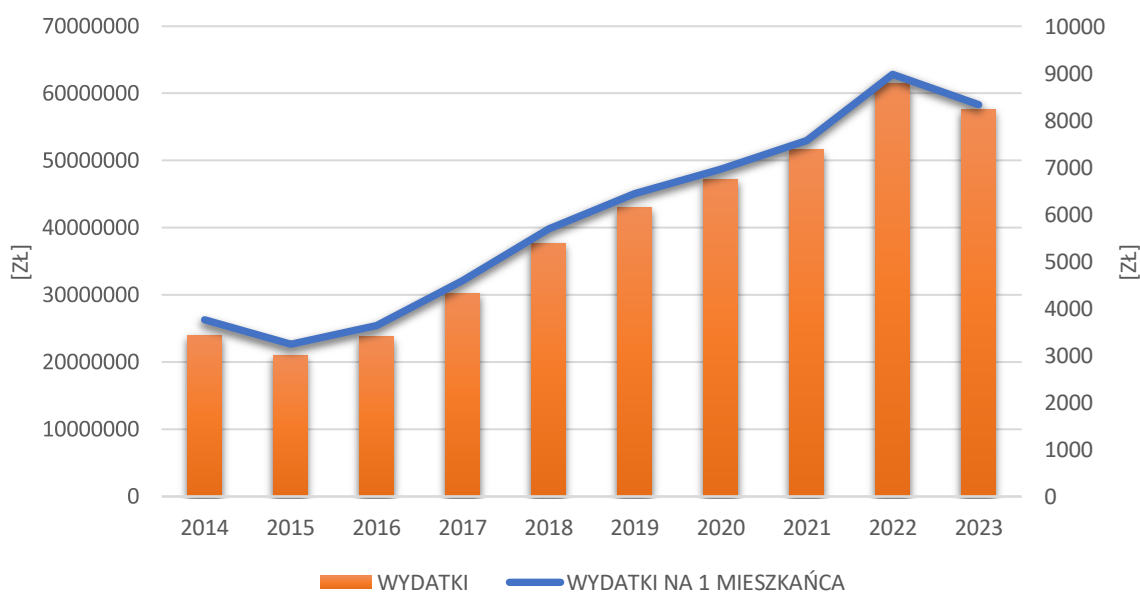
W związku z powyższym konieczne jest podjęcie działań mających na celu ograniczenie wydatków przy jednoczesnym wzroście dochodów.

Tab. 36 Wydatki ogółem gminy w latach 2014-2023

ROK	WYDATKI OGÓŁEM [zł]	WYDATKI GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2014	24 035 920,55	3 760,90
2015	21 001 244,67	3 238,43
2016	23 747 626,71	3 640,60
2017	30 236 428,56	4 592,41
2018	37 701 366,95	5 685,62
2019	42 979 000,50	6 433,98
2020	47 225 589,39	6 954,14
2021	51 592 504,45	7 568,21
2022	61 432 136,43	8 977,37
2023	57 676 616,75	8 328,75

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczne wydatki ogółem w gminie w dalszym ciągu będą wzrastać.

Ryc. 54 Wydatki ogółem gminy w latach 2014-2023 w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

¹¹² Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

¹¹³ W 2023 r. różnica dochodów i wydatków budżetowych Gminy wyniosła (- 4 457 526,50 zł.).

Wydatki budżetów gminy dzielą się na wydatki bieżące i wydatki majątkowe. W 2023 r. udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem wynosił 63,9% (ok. 36,8 mln zł), natomiast udział wydatków majątkowych wynosił 36,1% (ok. 20,8 mln zł).

Realizacja wydatków budżetu gminy w 2023 r. w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej z uwzględnieniem struktury procentowej prezentuje się następująco:

Tab. 37 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w gminie w 2023 r.

NR DZIAŁU	SEKTOR	ILOŚĆ WYDATKÓW [ZŁ.]	UDZIAŁ W WYDATKACH [%]
Dział 010	Rolnictwo i łowiectwo	5 162 857,02	9,0
Dział 600	Transport i łączność	13 876 266,67	24,1
Dział 700	Gospodarka mieszkaniowa	1 069 795,15	1,9
Dział 710	Działalność usługowa	167 061,90	0,3
Dział 720	Informatyka	72 329,50	0,1
Dział 750	Administracja publiczna	6 908 595,52	12,0
Dział 751	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	52 255,99	0,1
Dział 752	Obrona narodowa	449,50	<0,1
Dział 754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	458 629,89	0,8
Dział 757	Obsługa długu publicznego	2 049 380,28	3,6
Dział 801	Oświata i wychowanie	16 991 353,70	29,5
Dział 851	Ochrona zdrowia	150 927,14	0,3
Dział 852	Pomoc społeczna	2 028 857,22	3,5
Dział 853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	562 050,39	1,0
Dział 854	Edukacyjna opieka wychowawcza	89 375,26	0,2
Dział 855	Rodzina	2 467 651,89	4,3
Dział 900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 759 273,43	4,8
Dział 921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 916 749,84	3,3
Dział 926	Kultura fizyczna	892 756,46	1,5

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Największy udział wydatków gminy w 2023 r. przypadł na Dział 801 – Oświata i wychowanie (ok. 29,5%) oraz Dział 600 – Transport i łączność (ok. 24,1%).

Najmniej środków, stanowiących mniej niż 0,1% łącznych wydatków gminy, przeznaczono kolejno na: informatykę (72 329 zł) urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa (52 255 zł) oraz obronę narodową (449 zł).

12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

Sukcesywny wzrost wydatków odgrywa szczególną rolę w zakresie obsługi w zakresie zadań własnych gminy. Ponadto, wzrost nakładów inwestycyjnych, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów i urządzeń publicznych, wytypowanie i uzbrajanie nowych terenów rozwojowych), może podnieść atrakcyjność gminy jako miejsca do życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

W latach 2014-2023 udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem na terenie gminy Gietrzwałd kształtował się następująco:

Tab. 38 Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gminy w latach 2014-2023

ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
UDZIAŁ %	30,0	15,9	5,5	15,0	22,1	22,8	24,7	22,1	29,0	36,1

Material źródłowy: Dane GUS: Finanse publiczne – dochody i wydatki budżetów JST - wskaźniki, stan na 31.12.2023 r.

Jak wykazano wcześniej, największy udział w strukturze dochodów gminy stanowiły głównie dochody własne. Mimo to, kluczowe znaczenie dla zdolności inwestycyjnej samorządów gminnych mają również finanse zewnętrzne (dochody o charakterze celowym).

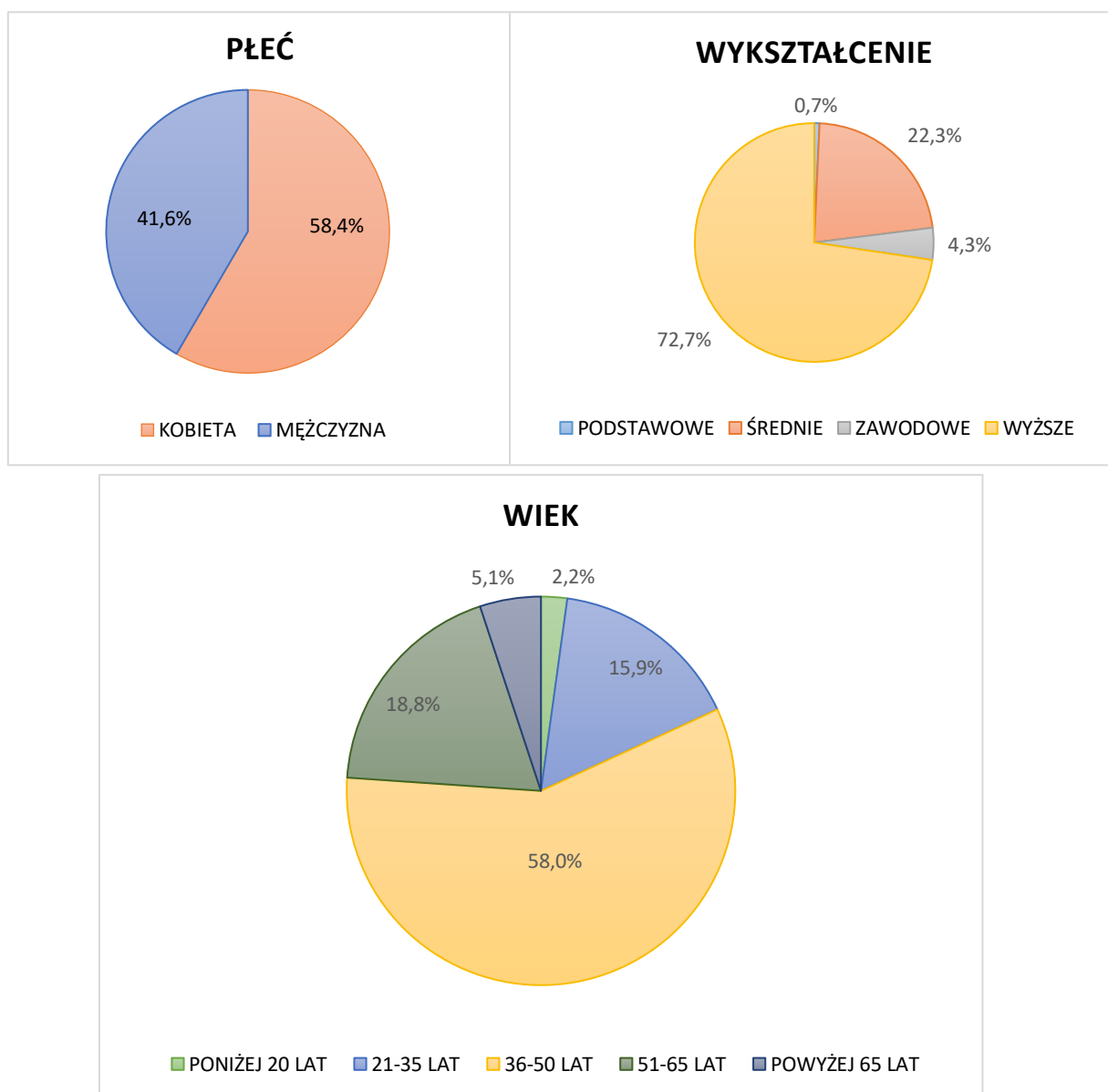
12.4. WNIOSKI

- ! Sukcesywny wzrost dochodów ogółem, w tym dochodów własnych.
- ! Stosunkowo wysoki udział dochodów własnych w porównaniu do pozostałych źródeł dochodu.
- ! Wysoki udział środków zewnętrznych przy realizacji inwestycji gminnych.
- ! Sukcesywny wzrost wydatków ogółem, w tym wystąpienie deficytu budżetowego.
- ! Znaczne uzależnienie działań proinwestycyjnych od możliwości finansowania zewnętrznego.

13 PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO

Jednym z elementów partycypacji społecznej przy tworzeniu Strategii Rozwoju Gminy, obok tradycyjnych konsultacji (w postaci wyłożenia do publicznego wglądu dokumentu, dyskusji publicznej/warsztatu, z dopuszczeniem możliwości składania sugestii i propozycji w formie wniosków), jest badanie ankietowe. Pozwala ono na zdobycie wiedzy nt. odczuć społeczności lokalnej dotyczących aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy i sposobu jej funkcjonowania oraz stanowi narzędzie poznawcze potrzeb społeczności gminy.

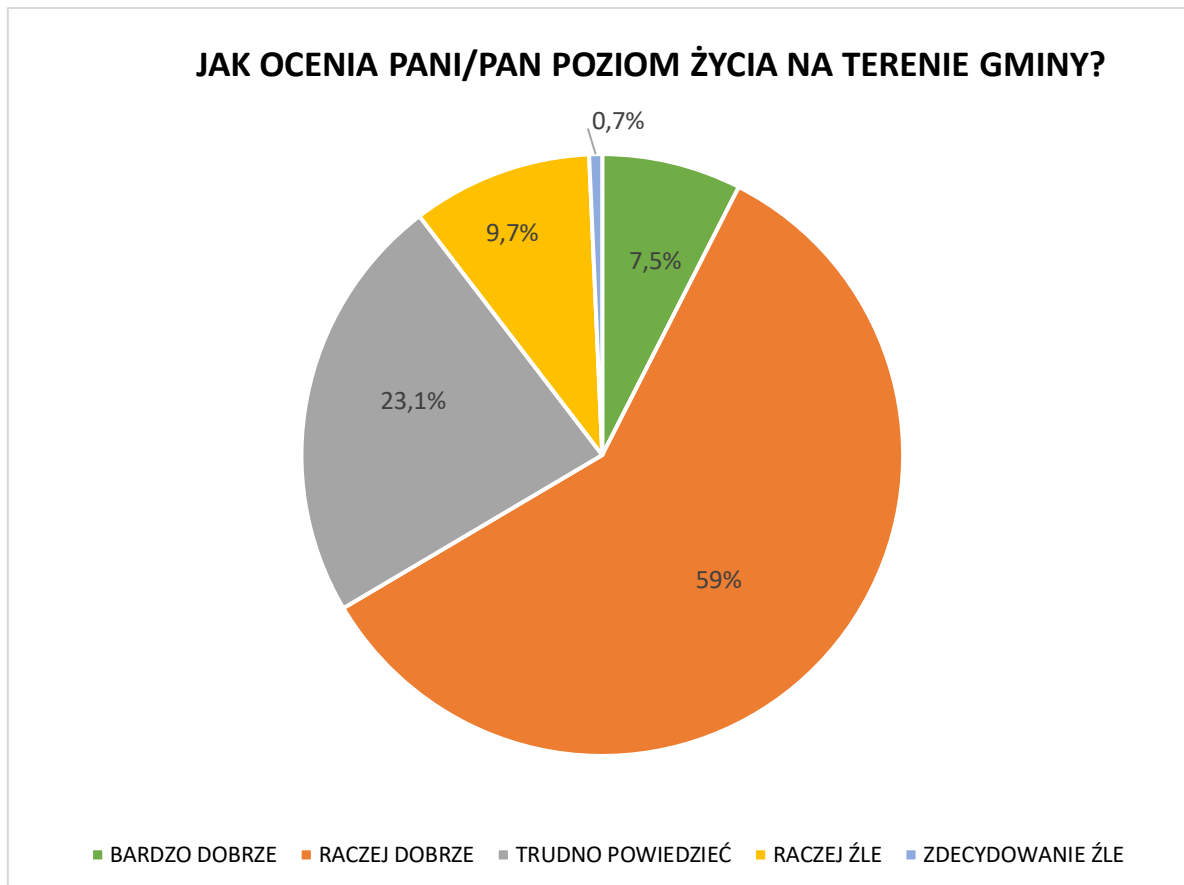
Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego, dokonano charakterystyki najistotniejszych problemów i największych potencjałów gminy Gietrzwałd. W badaniu 58,4% stanowiły kobiety, natomiast 41,6% to mężczyźni. Wśród uczestników badania dominowały osoby w wieku w przedziale 36-50 lat (58%) oraz w dalszej kolejności 51-65 lat (18,8%). Respondenci posiadają w większości wykształcenie wyższe (72,7%) oraz średnie (22,3%). Niewielki odsetek uczestników badania posiada natomiast wykształcenie podstawowe oraz zawodowe.

Ryc. 55 Profil uczestnika ankiety (tzn. płeć, wiek, wykształcenie)

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Gietrzwałd na lata 2025-2035.

Ankietę rozpoczynało pytanie dotyczące ogólnego poziomu życia na terenie gminy. Wyniki wskazują, iż większość uczestników badania ocenia standard życia „raczej dobrze” (59%). Statystycznie co czwarty mieszkaniec nie był w stanie jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie zaznaczając odpowiedź „trudno powiedzieć”, natomiast najrzadziej respondenci wskazywali na odpowiedź „zdecydowanie źle” (0,7%).

Ryc. 56 Ocena poziomu życia na terenie gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Gietrzwałd na lata 2025-2035.

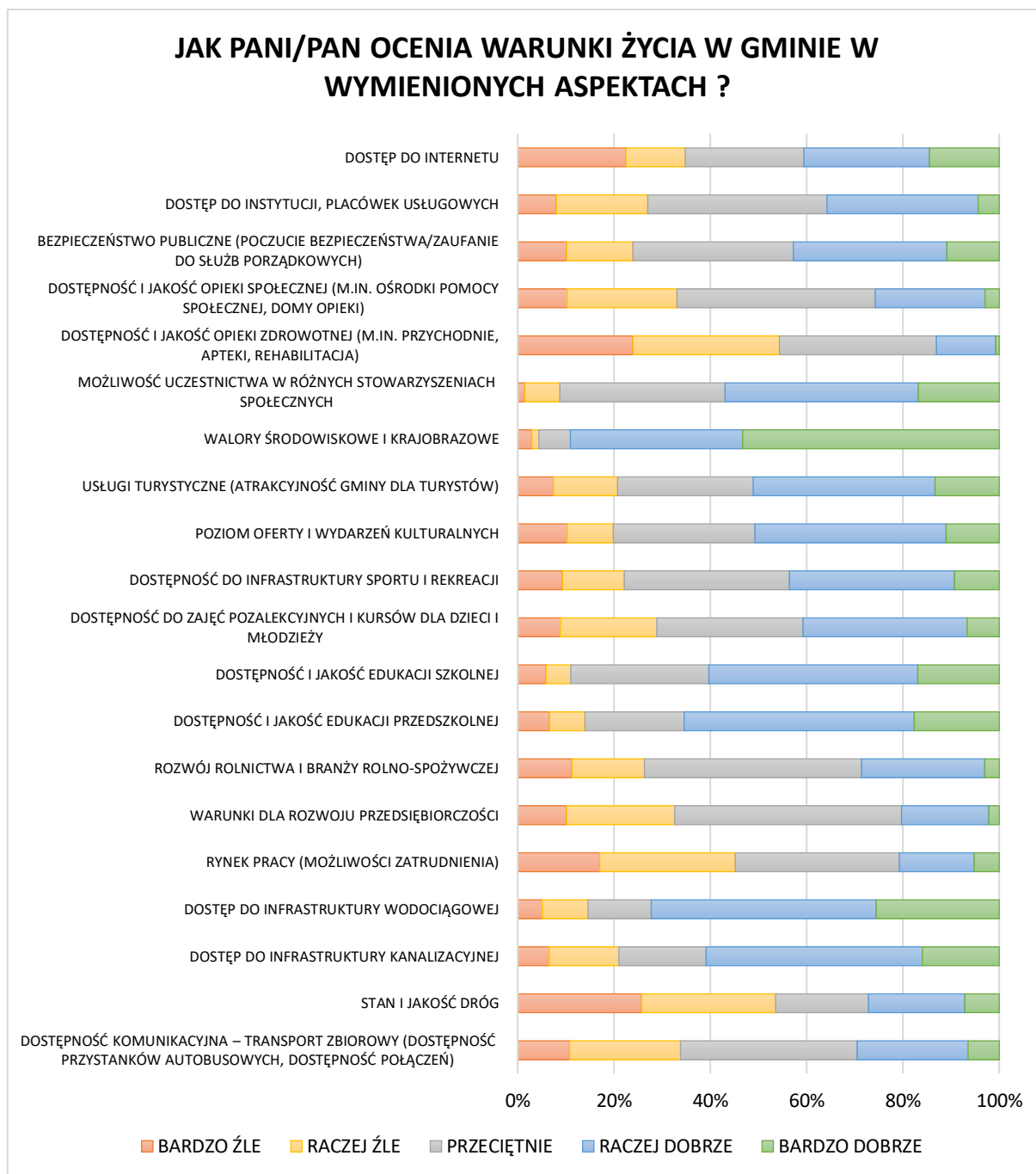
Następne pytanie stanowiło dokładną ocenę warunków życia ludzi w różnych aspektach. Dotyczyło to zagadnień zarówno społecznych, jak również ekonomicznych i środowiskowo-przestrzennych.

Spośród uzyskanych odpowiedzi na przedstawione zagadnienia uczestnicy badania najczęściej wskazywali odpowiedź „raczej dobrze” (ok. 31,5%) oraz „przeciętnie” (ok. 29,7%), natomiast najrzadziej wybieraną odpowiedzią było „bardzo źle” (ok. 10,7%).

Najmniej korzystnie ankietowani oceniają stan i jakość dróg, dostępność i jakość opieki zdrowotnej, a także rynek pracy i możliwość zatrudnienia. Ponadto w opinii większości respondentów warunki dla rozwoju przedsiębiorczości, dostępność i jakość opieki społecznej oraz dostępność komunikacyjna, w tym transport zbiorowy są niewystarczające. W przeprowadzonym badaniu wśród mieszkańców rozwój rolnictwa oraz branży rolno-spożywczej został zidentyfikowany jako istotny problem, co znalazło odzwierciedlenie zarówno w odpowiedziach na pytania zamknięte jak i otwarte.

Pozytywnie uczestnicy badania oceniają natomiast walory środowiskowe i krajobrazowe, gdzie zdecydowana większość badanych zaznaczyło odpowiedzi „bardzo dobrze” lub „raczej dobrze”. Mieszkańcy wyrażają również stosunkowo pozytywną opinię na temat dostępu do infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej oraz dostępu i jakości edukacji szkolnej i przedszkolnej.

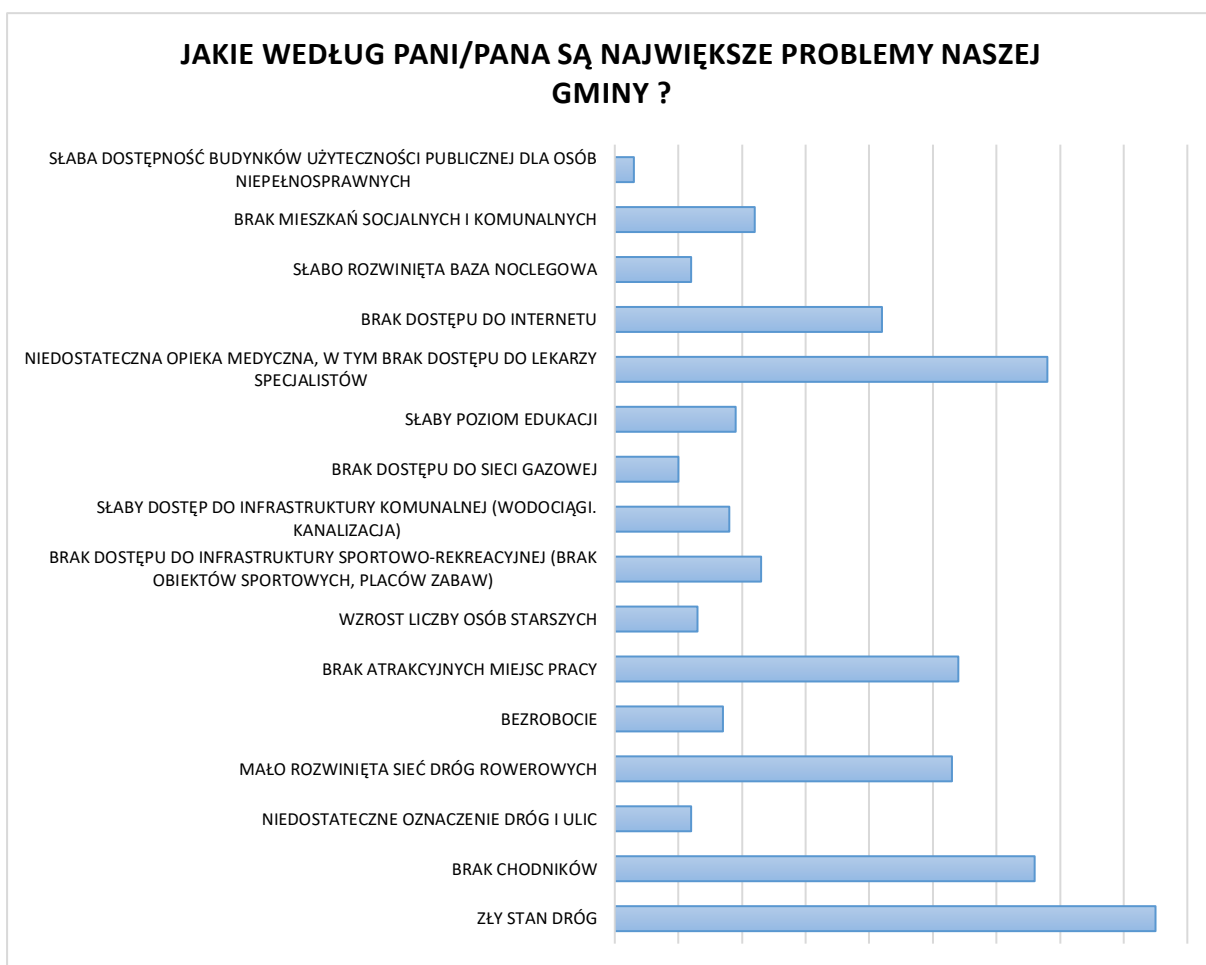
Poniżej znajduje się szczegółowy rozkład procentowy uzyskanych odpowiedzi:

Ryc. 57 Ocena warunków życia w gminie

Material źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Gietrzwałd na lata 2025-2035.

Kolejne pytanie w przeprowadzonym badaniu ankietowym dotyczyło wskazania największych problemów, z którymi zmagają się gmina Gietrzwałd. Odpowiedzi dotyczyły zarówno infrastruktury technicznej w gminie, jak i życia społecznego mieszkańców.

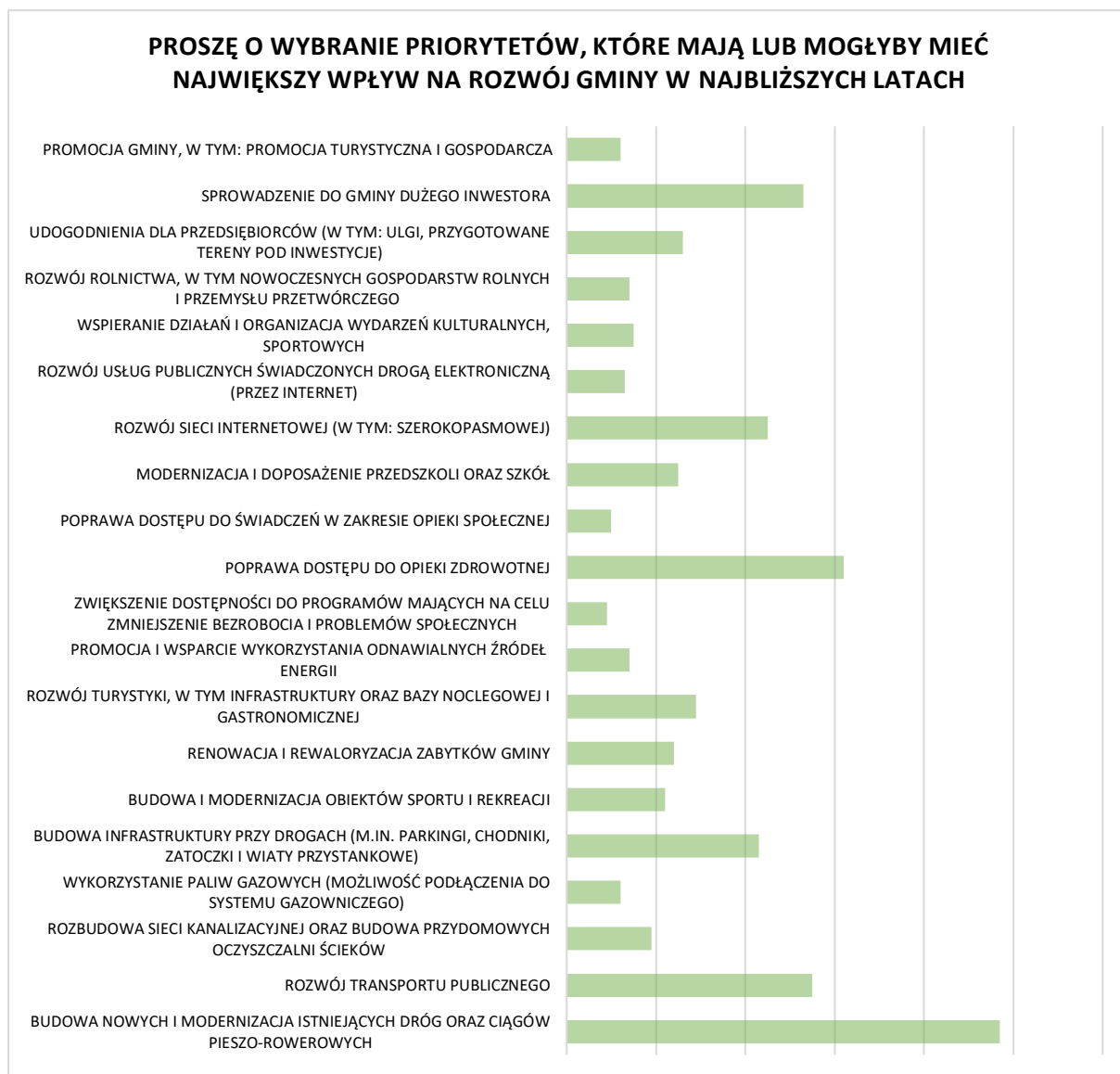

Ryc. 58 Określenie najważniejszych problemów w gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Gietrzwałd na lata 2025-2035.

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych i uzyskanych odpowiedzi wynika, iż głównym problemem gminy jest zły stan dróg. Ponadto znaczna część respondentów jako istotny problem wskazało niedostateczną opiekę medyczną, w tym brak dostępu do lekarzy specjalistów oraz brak chodników i mało rozwiniętą sieć dróg rowerowych. Zwrócono także uwagę na brak atrakcyjnych miejsc pracy i brak dostępu do Internetu. Pozostałe zagadnienia były rzadziej poruszane. W odpowiedziach otwartych jako problemy gminy wskazywano niszczenie środowiska, przekształcanie krajobrazu, a także chaos architektoniczny.

Następnie respondenci zostali poproszeni o wybranie priorytetów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój gminy w najbliższych latach:

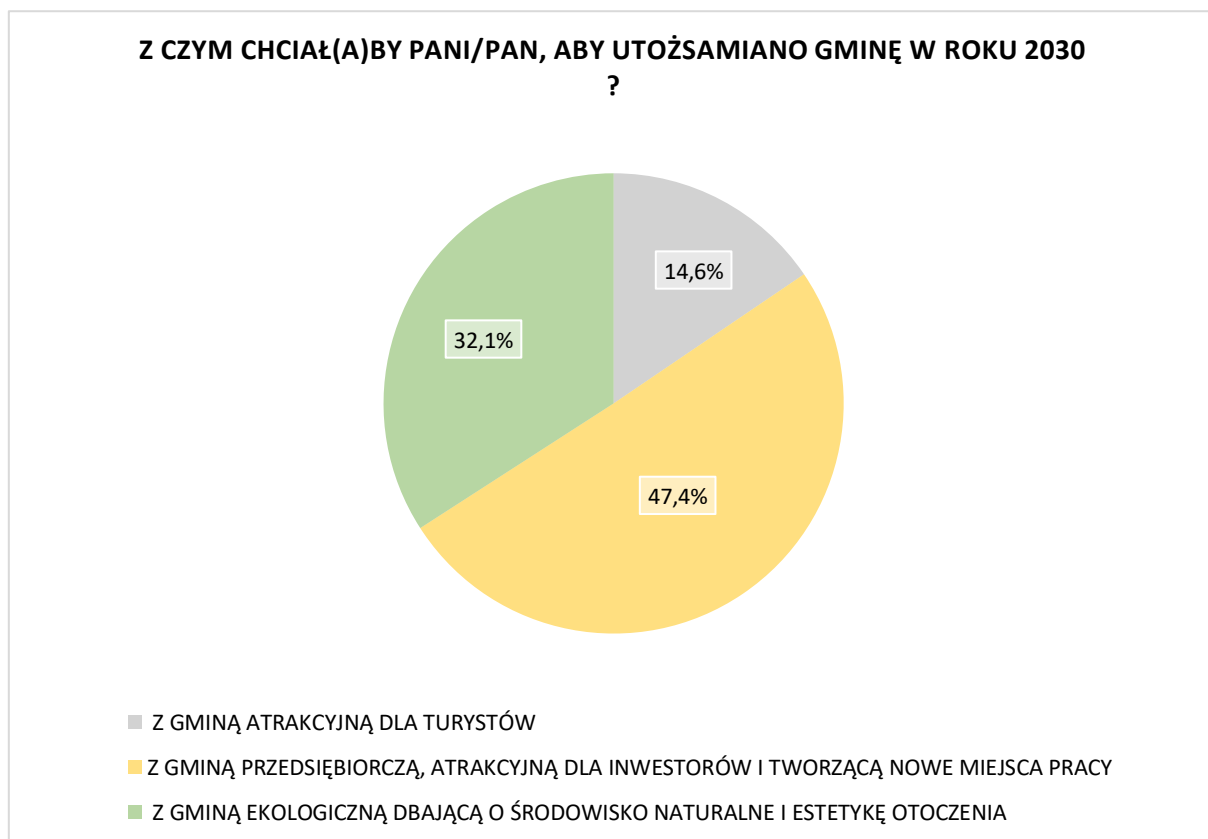

Ryc. 59 Ustalenie głównych priorytetów mających wpływ na rozwój gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Gietrzwałd na lata 2025-2035.

Spośród wyżej wymienionych zagadnień respondenci badania jako priorytety mogące mieć realny wpływ na rozwój gminy Gietrzwałd najczęściej wskazali budowę nowych i modernizację istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych. Stosunkowo często wskazywano również poprawę dostępu do opieki zdrowotnej, rozwój transportu publicznego, sprowadzenie do Gminy dużego inwestora, rozwój sieci internetowej (w tym szerokopasmowej) oraz budowę infrastruktury przy drogach (m.in. parkingi, chodniki, zatoczki i wiaty przystankowe). Respondenci, którzy skorzystali z możliwości udzielenia odpowiedzi otwartej najczęściej wskazywali ochronę przyrody oraz walorów krajobrazowych jako działania priorytetowe, które mogłyby mieć największy wpływ na rozwój gminy w najbliższych latach.

Ostatnie pytanie w ankiecie dotyczyło przyszłego wizerunku gminy. Na pytanie: „Z czym chciał(a)by Pani/Pan, aby utożsamiano Gminę za 10 lat ?” Mieszkańcy gminy odpowiedzieli następująco:

Ryc. 60 Tożsamość gminy w perspektywie najbliższych 10 lat na podstawie opinii mieszkańców

Material źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Gietrzwałd na lata 2025-2035.

Zdecydowana większość mieszkańców utożsamia Gminę za 10 lat z gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną dla inwestorów i tworzącą nowe miejsca pracy. Mieszkańcy, w ramach odpowiedzi swobodnych wskazali, że za 10 lat chcieliby utożsamiać gminę z miejscem przyjaznym do życia, dbającym o zachowanie walorów krajobrazowych i środowiskowych. Podkreślali również potrzebę lepszej komunikacji z Olsztynem oraz skutecznej współpracy władz gminy z innymi instytucjami w ramach strategii MOF.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Najważniejsze wykorzystane akty prawne:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2024 poz. 1030 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2024 poz. 1465 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2024 poz. 1112 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. 2024 poz. 324 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1478 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 poz. 1615).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. 2022 poz. 2379).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoly (Dz. U. 2023 poz. 207).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoly (Dz. U. 2022 poz. 2715).

Najważniejsze dokumenty i publikacje:

- Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.
- Powszechny Spis Rolny 2010, 2020.
- Raport o stanie gminy Gietrzwałd na 2023 r., 2024.
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2017, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gietrzwałd na lata 2021-2030, 2020.
- Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku, 2019, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd, 2020.
- Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego, 2020.

Najważniejsze witryny internetowe:

- <https://bdl.stat.gov.pl/>
- <https://capap.gugik.gov.pl>
- <https://european-union.europa.eu/>
- <https://ekrs.ms.gov.pl/>.
- <https://isok.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://wybory.gov.pl/>
- <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>
- <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>
- <http://www.geoportal.gov.pl/>
- <https://www.gios.gov.pl/pl/>
- <https://www.gov.pl/>
- <https://www.gov.pl/web/gdos>
- <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/>
- <https://www.polskawliczbach.pl/>
- <https://www.wuoz.olsztyn.pl/>
- <https://zabytek.pl/>
- <https://gietrzwald.pl/>
- <https://gietrzwald.bip.net.pl/>
- <https://gietrzwald.e-mapa.net/>
- <https://www.itgietrzwald.pl/>
- <https://gietrzwald.naszops.pl/>
- <https://ckbgietrzwald.pl/>